
3 1761 04581690 7

„וואָס געהט עס מיך אָן?" האָט דזשייק געפרעגט, „דערצעהל דעם עיקר."

„דער עיקר איז," האָט סערעה געזאָגט, אראָבלאָזענדיג דעם קאָפּ, „דער עיקר איז, אז מיט יענע בלינצעס, וואָס דעם באָרדער'ס ווייבעל האָט אונז געשיקט, האָט מען דיך מכבד געווען און מיין מאמע האָט דיך אָבגענארט און דיר געזאָגט, אז די בלינצעס האָב איך געמאַכט."

דזשייק האָט געשוויגען. ער איז געזעסען ווי צומישט, ניט וויסענדיג אויב דאָס איז שוין די גאַנצע מעשה אָדער עס איז בלויז א הקדמה צום עיקר.

„און ווייטער?" האָט ער געפרעגט.

„און ווייטער איז געווען אזוי, האָט זי געענטפערט, „יעדען מאָל ווען דו פלעגסט קומען, פלעגט שוין מיין מאמע פריהער אָנגרייטען בלינצעס, וואָס אונזער באָרדער'ס ווייבעל פלעגט מאַכען."

„און ווייטער? דערצעהל שוין אַלעס."

„דאָס איז אַלעס, נארעלע," האָט זי געזאָגט. „ביזט מיר מוחל וואָס איך האָב דיך אָבגענארט? ווערסטו מיך ליעבען אזוי ווי פריהער, כאָטש איך קען אפילו א באָרשטש ניט אָבקאָכען?"

„פּו! פּו! פּו!" האָט דזשייק דריי מאָל אויסגעשפּיגען, „סערעה, האָסט מיך איבערגעשראָקען, אויף טויט איבערגעשראָקען! איך האָב געמיינט מי יודע וואָס! מיין טהייערע, מיין זיסע, בעצוקערטע שבועות־בלינצע! ענטשולדיג מיר! זיי מיר מוחל פאר דעם אומזיסטען חשד, וואָס איך האָב געהאַט אויף דיר. זיי מיר מוחל פאר די אונריינע געדאַנקען וואָס האָבען זיך געפּלאָנטערט אין מיין מוח. מיין טהייערע, מיין גאָלד, מיין מלאך!" און דזשייק איז איהר געפאַלען צו די פיס און זי גענומען קושען, קושען, קושען...

„מוחל, מוחל, מיין טהייערער!" האָט סערעה געענטפערט.

— —

און נאָכדעם זיינען ארונטערגעצויגען געוואָרען די פאָרהאַנגען און עס האָט געהערשט א הייליגע שטילקייט.

„ניין," האָט דזשייק געענטפערט, „איך האָב איהם ניט געקענט, נור איך שטעל זיך אזוי פאָר די מעשה."

„ער איז אָבער ניט געווען קיין שעהנער, נור אזוי א קלוגער, א געבילדעטער. ער איז ביי אונז געווען א באָרדער ביז זיין פרוי איז אָנגעקומען פון רוסלאַנד."

„אָט א לומפּ! האָט א ווייב און געהט עס טהון אזא זאַך!"

„איך האָב מורא, דזשייק, אז דו פערשטעהסט מיך ניט."

„איך פערשטעה שוין, ער האָט דיר געזאָגט, אז ער איז געווען א בחור."

„ניין, ער האָט דאָס מיר גאָר ניט געזאָגט. ער האָט גלייך אין אָנפאַנג געזאָגט, אז ער האָט א ווייב מיט דריי קינדער אין רוסלאַנד און אז ער ערוואַרטעט זיי אויף שבועות. ווען ער האָט אריינ־געמופט צו אונז איז דאָס געווען ארום חנוכה."

„דו האָסט געוואוסט, אז ער האָט א ווייב מיט דריי קינדער?" דזשייק האָט זיך אָבגערוקט און זיך אוועקגעזעצט אויף א טשער.

„איך האָב מורא, דזשייק, אז דו הויבסט מיך גאָר ניט אָן צו פערשטעהען," האָט סערעה געזאָגט, „איך בעט דיך, שלאָג מיר ניט איבער די רייד. לאָמיך דערצעהלען די מעשה."

„מאַך עס בקיצור," האָט ער געזאָגט, „איך האָב פיינד לאַנגע מעשיות."

„אי, שלעכט!" האָט סערעה אויסגערופען, „ביזט דאָך גאָר א כעסן!"

„נו, נו, איך בין ניט אין כעס. דערצעהל־זשע ווייטער."

„בקיצור, דער באָרדער איז געווען צו מיר זעהר פריינדליך און ער פלעגט מיך אָפט מוסר'ן פאר וואָס איך לערן זיך ניט קאָכען. ער פלעגט זאָגען, אז קיין מאן קען ניט ליעבען א פרוי, וואָס קען ניט געבען זאט צו עסען און אז מענערשע ליעבע געווינט מען דורכ'ן מאָגען, ניט דורכ'ן הארצען. א וואָך פאר שבועות איז זיין ווייב אָנגעקומען מיט די קינדער. און אום צו צייגען, וואָס פאר א בריה זיין ווייב איז, האָט ער אונז צוגעשיקט א טעלער בלינצעס, וואָס זי האָט געמאַכט אויף שבועות."

איהר מאַן אין אַ פּערברעכען. דאַן איז ער אויך געווען איינשטימיג מיט די לעזער וואָס האָבען געזאָגט אַז דער מאַן דאַרף מוחל זיין. און דאַ, אויב עס איז געווען אַ פּערברעכען, איז עס דאָך בעגאַנגען געוואָרען פאַר דער חתונה, דאַרף ער דאָך געוויס מוחל זיין.

דזשייק האָט געשוויגען. סערעה האָט געעפענט אַ פענסטער און עס איז אַריין אַ פריש ווינטעל.

„זאָג שוין, סערעה,"

„ווילסטו מיך ליעבען אזוי ווי פריהער?"

„יא־א־א..."

„טאָ זעץ זיך אַוועק נעבען מיר. אָט דאָ."

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט.

„נעהנטער. מיר זיינען דאָך מעהר ניט קיין פרעמדע — נאָך נעהנטער. אָט אזוי. יעצט וועל איך דיר דערצעהלען. עס איז אַ לאַנגע מעשה."

דזשייק האָט אַ הוסט געטהאָן. ער איז געוואָרען אונגעדולדיג. צו וואָס דאַרף זי מאַכען די מעשה אַזוי לאַנג? זאָל זי זאָגען דעם סוף. ער ווייס שוין דעם אָנפאַנג. עס איז דאָך די אַלטע, אַלטע געשיכטע. זי האָט זיך בעקענט מיט אַ יונגענמאַן. ער איז געווען אַ שעהנער, אַ קלוגער און איז געווען צו איהר זעהר פריינדליך. זי האָט וועגען איהם געטרוימט. זי האָט זיך גאָר ניט געקענט פאָר־שטעלען, אַז אַזאַ מלאך ווי ער זאָל זיין פאַלש, און עס האָט זיך אויסגעלאָזען אַז ער איז אַ פערדאָרבענער. אָה, אָבער זי האָט עס ערפאהרען צו שפּעט, און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער.

אַך, ווען זי וואָלט בעסער פערשפּאָרט די גאַנצע מעשה און איהם דערצעהלט בלויז וועגען דעם סוף!

„הער צו, דזשייק," האָט זי אָנגעפאַנגען, „איידער מיר האָבען זיך בעקענט איז ביי אונז איינגעשטאַנען אַ באָרדער—"

„איז ער געווען אַ שעהנער און אַ קלוגער," האָט אונטער־געכאַפּט דזשייק, „און ער האָט געהאַט אַ גלאַטען צונג."

„דזשייק! וואָס איז מיט דיר? וואָס רעדסטו? האָסט דען דעם באָרדער געקענט?"

„דזשייק," האָט זי געזאָגט און איהר שטימע האָט געציטערט, „איך וויל דיר עפּעס זאָגען, נור איך האָב מורא."

„מורא?" האָט ער איבערגעפרעגט, גלעטענדיג זי איבער די באַקען. „פאַר מיר האָסטו מורא, סערעלע? זאָג, סערעה, זאָג מיר אַלעס וואָס ביי דיר איז אויפ'ן הארצען, האָב קיין מורא ניט. זאָל צווישען אונז קיין זאַך ניט זיין בעהאַלטען. לאָמיר איינע די אַנדערע זאָגען דאָס וואָס ביי אונז אין די הערצער. לאָמיר זיין פריי און אָפען איינער מיט'ן אַנדערען."

„אָבער איך האָב מורא, אַז ווען איך וועל דיר אויסזאָגען, וועסטו מיך מעהר ניט ליעבען." סערעה'ס אויגען האָבען געקוקט אַן אַ זייט. זיי האָבען זיך ניט געוואָלט בעגעגענען מיט זיין בליק.

דזשייק האָט אַ דרעה געטהאָן מיט זיינע פּלייצעס און האָט זיך גע'חידוש'ט.

זאָל דאָס זיין עפּעס וועגען איהר פערגאַנגענהייט? — האָט ער זיך געפרעגט.

ער האָט אַ שוידער געטהאָן ביי דעם געדאַנק.

אין דעם אויגענבליק האָט די מאָרגענזון אריינגעשיינט אין צימער, האָט דייטליכער ארויסגעוויזען די בלאַסקייט פון סערעה'ס געזיכט און די בלויע רינגען אונטער איהרע אויגען.

עס איז ביי איהם גאָר קיין ספק ניט געווען, אַז זיין פערדאַכט האָט אַ גרונד. אָט איז זי פאַר איהם געשטאַנען אַ זינדיגע, אַ צובראָכענע. זי וויל זיך אין אַלעס מודה זיין, אום צו קריגען פון איהם פערצייהונג.

אַ געפיהל פון מיטלייד האָט איהם אָנגענומען.

„זאָג שוין," האָט ער געזאָגט מיט אַ געמאַכטען קאַלטען טאָן. „זאָג, לאָמיר שוין הערען."

„זאָגסטו מיר צו, אַז דו וועסט מיך ליעבען אַזוי ווי געווען?" האָט זי געפרעגט.

דזשייק'ען האָבען אַ שלאָג געטהאָן די בלוטען אין קאָפּ. ער האָט געפיהלט אַ וועהטאָג אין די שלייפען.

ער האָט זיך דערמאָנט, אַז ער האָט אַמאָל געלעזען אַ דיסקו־סיאָן אין אַ צייטונג וועגען אַ פרוי וואָס האָט זיך מודה געווען פאַר

„גוט, וואָס דו האָסט מיך דערמאָהנט," האָט ער געזאָגט, „מען דאַרף שנעלער אַראָבנעהמען פון זיך דעם אַנצוג. דער מאַן, ביי וועמען איך האָב דאָס גענומען, איז זעהר שטרענג. ער צווינגט צו בעצאָהלען פאַר דער קלענסטער קלייניגקייט.

„רזשייק!" האָט זי געזאָגט נאָך אַ קורצען שטילשווייגען, „דו ווייסט, דאָס מעבעל געפעלט מיר זעהר. וואָס קאָסט דאָס גאַנצע מעבעל?"

„הונדערט מיט פופציג דאָלאַר אַלעס צוזאַמען," האָט ער געענטפערט, „פינף און צוואַנציג דאָלאַר האָב איך בעצאָהלט מזומן און דריי דאָלאַר אַ וואָך וועלען מיר אויסצאָהלען. זאָרג זיך ניט, סערע, מיר וועלען אויסצאָהלען."

„יא," האָט זי געזאָגט אַביסעל פערטראַכט, מיר וועלען אויס־צאָהלען. ווייסטו וואָס מיר איז איינגעפאַלען? אויף וואָס דאַרפען מיר האָבען פיער צימערען? דריי זיינען אונז גענוג. אפשר וואָל־טען מיר איין צימער פערדונגען?

„עס איז אַ גאַנץ גוטער פּלאַן," האָט ער געזאָגט, „עס וועט אונז זיין לייכטער אויסצוצאָהלען דאָס מעבעל."

„געוויס," האָט זי געזאָגט, „פערגעס ניט אַז מיר זיינען נאָך שולדיג פאַר דער חתונה. מיר זיינען נאָך שולדיג פאַר ביער און פאַר זעלצער.

„ביי דיר וועט זיך אַ „באָרדער" האַלטען," האָט ער געזאָגט, זוכענדיג זי אַ ביסעל צו טרייסטען, „דו ביזט דאָך אַ טהייערע קעכין. פאַר דיינע בלינצעס אַליין קען מען דיך ליעב האָבען. איך האָב זיך דאָך איין דיר פערליעבט צוליעב דיינע בלינצעס, געדענקסט פאַר־אַ־יאָהרען שבועות, ווען מיר זיינען צום ערשטען מאָל בעקאַנט געוואָרען אין דיין מאַמע'ס הויז? דו האָסט מיר דערלאַנגט בלינ־צעס און איך האָב גלייך געטראַכט, ווי גוט עס וואָלט געווען אַז שבועות זאָל זיך ציהען אַ גאַנץ יאָהר און דו זאָלסט מאַכען בלינצעס נור פאַר מיר אַליין. מיין סערעלע, אָה, מיין טהייערע סערעלע!"

דזשייק האָט גערעדט מיט בעגייסטערונג, מיט פייער, און ער האָט גאָר ניט בעמערקט, אַז אויף סערע'ס שטערען האָט זיך ווי אַ וואָלקען פערצויגען, אַזוי ווי די עראינערונג פון אַ שרעקליכען חלום.

אַה, יענע שבועות׳דיגע בלינצעס!

די גאָלדענע מאָרגען־זון איז אַקאָרשט וואָס אַרויס פון איהר הימלישען שלאָפצימער און האָט בעגריסט די נאָך שלאָפענדע בראָנזוויל מיט טויזענדע חנ׳ען. און די נאָך אין טיעפען שלאָף איינגעזונקענע בראָנזוויליאַנער האָבען געטרוימט זייערע חלומות: די וועגען פערלאָרענע גליקען אין לאַטס מיט הייזער און די וועגען סטרייקס, ביזי און סלעק. נעהנטער און נעהנטער האָט זיך די גאָלדענע זון צוגערוקט. עס איז איהר געוואָרען אומעדיג דאָרט אין עק מזרח, און זי האָט געזוכט די מענשליכע געזעלשאַפט.

א מילך־מאַן האָט זיך בעוויזען מיט זיין וואָגען. ער האָט זיך אָבגעשטעלט נעבען אַ וואַסער־פּאָנטאַן און גענומען „צופּראַוועען“ זיין מילך. די זון האָט געקוקט און געשוויגען, די זעלבע זון, וואָס האָט געשיינט ביים באַרג סיני, ווען צווישען דונערען און בליצען האָט כביכול שטרענג פערזאָגט „לא תגנוב“. דער מילך־מאַן איז פערשוואונדען און אין גאַס האָט זיך בעוויזען אַ וואָגען. דער וואָגען האָט זיך אָבגעשטעלט נעבען אַ הויז און פון דאָרט איז אַרויסגעשפּרונגען אַ יונג פּאָר פאָלק. דער יונגער מאַן אין אַ שוואַרצען ראָק און אַ צילינדערהוט מיט אַ בלום אין זיין לאַץ און דאָס ווייבעל אין אַ ווייסען חופּה־קלייד מיט אַ גרויסען שלייער איבער׳ן קאָפּ און אַ בוקעט אין איהר האַנד.

דער וואָגען האָט זיך פערקירעוועט און איז אַוועק. דאָס יונגע פּאָר פאָלק זיינען אַרויף אויבען, צו זייער וואָהנונג.

„יעצט, מיין טייבעלע,“ האָט געזאָגט דער יונגערמאַן, „יעצט לאָמיר זיך איינע די אַנדערע אָבגעבען מזל טוב. מיר האָבען חתונה געהאַט און מיר זיינען שוין מאַן און ווייב.“

„פּאַוואָליע,“ האָט זי געזאָגט, קוועטש מיך ניט. דו פערגעסט, אַז דאָס חופּה־קלייד איז ניט מיינס. צוועלף אוהר וועט מען קומען פון סטאָר דאָס אָבנעהמען צוריק.“

ווי מיר געפעלט דאָס וועטער. — און זי האָט ווידער געגעבען אַ גענעץ, און גענומען זויגען אַן אָרענדזש.

אין דער מינוט האָב איך געפיהלט אַז עס ארבייטען אין מיר צוויי קרעפטען, אַ קראַפט וואָס ציהט מיך צו און אַ קראַפט וואָס שטויסט מיך אָב. דער קאָסטאָמער וואָס עסט מילכיגע לאָקשען האָט מיר איינמאָל ערקלעהרט אַ גאַנצע פילאָזאָפיע אַז אַלעס אין דער וועלט האַלט זיך אויף צוויי קרעפטען: אַ קראַפט וואָס ציהט צו און אַ קראַפט וואָס שטויסט אָב. ער רופט עס סענטריפיוגאַל און סענטריפּעטאַל. אַז ניט דיעזע צוויי קרעפטען, זאָגט ער, וואָלט פון דער גאַנצער וועלט, די ערד, די זון, די לבנה און אַלע שטערען געוואָרען אַ פּריקאַסע, , אַ קאַשע. אָט דיעזע צוויי קרעפטען האָב איך געפיהלט בעת מעשה, קנאַקענדיג ניסלעך נעבען יעטטאַ׳ן.

די קראַפט וואָס שטויסט אָב איז געוואָרען שטאַרקער, און איך האָב גענומען טראַכטען ווי מען דרעהט זיך דאָ ארוים אויף אַן אַנשטענדיגען וועג, אַז קיינער זאָל זיך ניט געפינען בעליידיגט.

די אַלטע האָט זיך גענומען אויספרעגען וועגען מיין לעבען און מיינע פערדיענסטען. נאָכדעם האָט זי אָנגעהויבען פיהרען צום עיקר, פרעגענדיג, ווארום אַזאַ שעהנער בחור ווי איך האָב ניט חתונה.

—עס איז דאָ אַ קליינינגקייט — ענטפער איך — וואָס האַלט מיך אָב פון חתונה האָבען.

— וואָס איז דאָס? — פרעגט זי.

— איך האָב אַ ווייב אין יוראָפּ, און דאַרף זי פריהער גט׳ן.

— אַ ווייב הייסט ביי אייך אַ קליינינגקייט? — פרעגט זי, אויפשפּרינגענדיג אַ צוקאַכטע.

— וועל — זאָג איך גאַנץ געלאַסען, — געגען אייער טאָכטער איז זי אַ קליינינגקייט.

— מאַמאַ — רופט זיך אָב יעטטאַ, מיט אַ גענעץ, — זאָג דעם יונגען מאַן ער קען אַוועקגעהן.

איך האָב גענומען מיין העט מיט מיין אויבעררעק און זיך ארויסגערוקט מיט אַ שטומען „גוד נאַיט“.

עס איז מיר געלונגען. איך האָב זיך זעהר שעהן ארויסגעדרעהט.

מאָדע ביי אונז שרכנים, אזוי ווי ביי אייך ווייטערס. פריהער רעכענען מיר אויס אַלע גערינכטען און נאָכדעם באַטען מיר אַן א הערינג. אז איהר וועט זעהן די מיידעל וועט איהר אליין זאָגען, אז הערינג איז נאָך אַלעמען די בעסטע זאַך.

בקיצור, איך זעה אז דער שדכן האָט מיך גוט אריינגעפּאקט. ער גיט מיר א הערינג פאַר א הערינג. דאָך לאָז איך מיך איינריידען, און איך פערשפרעך איהם צו געהן זעהן די כלה.

טאקע דעם זעלבען אבענד האָט דער שדכן געמאכט פאַר מיר אַן אפּאָינטמענט, און איך בין געקומען זעהן די כלה. פון דער ערש־טער מינוט איז זי מיר זעהר געפעלען געווען. איך האָב געזעהן א מויד גרויס געוואקסען און פעסט געבויט, פעט און דיק, אָהן עין־הרע, טאקע ביי א צוויי הונדערט פונט און אפשר נאָך מעהר. איך האָב פיינט אייערע אמעריקאנער דינע טאַליעס, וואָס שוועבען ארום אין גאס אזוי ווי דינע שטרויעלעך וואָס טאנצען פון ווינד. א ווייב דאַרף זיין סאָליד, אזוי ווי א גוטע שטיקעל מעבעל. איך קען ניט אָנקוקען אָט די דאַרע, קוואַרע, איינגעצויגענע, איינגעדריקטע, אויסגעטריקענטע קליינע פויגעלעך, וואָס פּיפּצען אזוי ווי פויגעלעך, עסען אזוי ווי פויגעלעך, און טויגען ניט מעהר ווי צו שטעהן אין שטייגעלע, פּיקען מיט די שנעבעלעך, און טראַלאַלייקען.

ביים טהיר האָט מיך אויפגענומען די מוטער פון דער כלה, און זי האָט גלייך דערלאַנגט כיבוד: עפּעל, אָרענדזשעס, בענענעס, ניסלעך, מאַנדלען און טהעע מיט קרעקערס. איך האָב בעמערקט אז די כלה רעדט גאָר נישט; זי לאָזט די מאַמען ריידען פאַר איהר.

— יעטטאַ — זאָגט די מוטער צו איהר, — וואָרום רעדסטו ניט אביסעל צום יונגען מאַן?

יעטטאַ האָט א גרויסען גענעץ געטהאָן און געזאָגט:

— מאַמאַ, דו ווייסט דאָך אז איך פויל זיך צו ריידען. רייד דו, איך וועל הערען. — דערביי האָט זי נאָך אמאָל א גענעץ געטהאָן.

איך האָב פּרובירט אַלע וועגען אריינצושלעפּען יעטטאַ'ן אין א געשפּרעך.

— ווי געפעלט אייך היינטיגעס וועטער? — פרעג איך איהר.

— מאַמאַ — ווענדעט זי זיך צו איהר מוטער, — זאָג איהם

וועט זי נעהמען אָהן נדן. עס איז כדאי די העמד צו פערקויפען און חתונה צו האָבען מיט אַזא מיידעל.

כלה נומער פינף: א קעכין אין א רייכער הויז. געזונד און שעהן. מאכט פיינע לאָקשען־קוגלען. 500 דאָלאר נדן. א פראקטישער שידוך פאר א פראקטישען בחור.

כלה נומער זעקס: ניט שעהן, ניט יונג, אָהן נדן, וועגט 200 פונט. קומט פון גרויסען יחוס. ווערט אויסגעהאלטען פון רייכע קרובים.

אז דער שדכן האָט מיר אויסגערעכענט אָט די אַלע כלות מיט זייערע מעלות און חסרונות, האָט ער מיך געפרעגט, וועלכע איך וויל האָבען.

— די שטומע — זאָג איך, — מיט די פינף טויזענד דאָלאר נדן.

— זי האָט שוין חתונה געהאט — ענטפערט מיר דער שדכן.

— טאָ וועל איך נעהמען די סיילסליידי וואָס איז צופריעדען צו ארבייטען אויך נאָך דער חתונה.

— ביי איהר איז שוין מאָרגען די חופה — זאָגט דער שדכן.

— נו — זאָג איך, — די אלמנה וואָס האָט די גראָסערי ארט מיך אויך ניט.

— זי האָט שוין חרטה — ענטפערט דער שדכן, — זי וויל שוין ניט חתונה האָבען.

— נו, און די שעהנע טייפרייטערקע? — פרעג איך.

— זי האָט שוין לאנג חתונה געהאט און איז שוין א מאַמע — זאָגט דער שדכן. — און וועגען דער קעכין איז שוין אויך פער־שפּאָרט צו פרעגען. היינט קומט צו איהר א חתן און איך בין זיכער אז דאָרט וועט זיין א שידוך. פאַר אייך, מיסטער דזשאָ, איז בלויז געבליבען די כלה נומער זעקס. זי איז א פיינע מיידעל פון א פיינער משפחה. זי וועט אייך געפעלען זיין.

— טאָ צו וואָס — פרעג איך איהם — האָט איהר מיר גע־דאַרפט דערצעהלען וועגען זעקס כלות, אז איהר האָט ניט מעהר ווי איינע? — פרעג איך.

— דאָס איז — ענטפערט מיר דער שדכן — דאָס איז די

סיי מען איז זאט, סיי מען איז רייך, סיי מען איז אָרעם. הערינג איז דער מאכל פון כל ישראל. אַט זעהט איהר, מיסטער דזשאָו, אין מיין פּראָפעסיאָן אַלס שדכן, קומט מיר אויס אָפט צו זעהן ווי מענשען קלייבען זיך שרוכים ביז עס פאַלט זיי איין א גלייכע זאַך. און איך פרעג מיר אַליין: ווארום פאַלט זיי לכתחילה ניט איין די גלייכע זאַך?

— יעס — זאָג איך, — עס איז טאַקע א פראַגע.

— איהר וואָלט וועלען טהאָן עפּעס א רעכטען שידוך? — פרעגט ער מיר, גאָר אַזוי פלוצלינג.

איך האָב זיך וויעדער פערשעהמט און געשוויגען.

— הערט, מיסטער דזשאָו — זאָגט ער צו מיר, און נעהמט דעם עק פון דעם הערינג מיט זיינע פינגער. — איך האָב דאָ פאַר אייך א פיינעם שידוך. איך האָב דאָ, ביי מיר אין ביכעל, זעקס פערשיעדענע כלות, און איהר קענט זיך פון זיי אויסקלייבען וועלכע איהר ווילט.

— אָל־רייט — זאָג איך, — לאָמיך הערען.

— אַט וועל איך אייך פאָרלעזען פון ביכעל — זאָגט ער צו מיר, — און איהר נעהמט עס אריין גוט אין קאָפּ, און גיט מיר אַן אַנטוואָרט וועלכע איהר ווילט.

כלה נומער איינס: א שעהן מיידעל, 19 יאָהר אַלט, האָט רייכע עלטערן, האָט אָבער א פעהלער: זי איז שטום. עלטערן ווילען געבען פינף־טויזענד נדן צו א יונגען מאַן. אבי אַן אָרענטלי־כער. עס איז א שמאַלץ־גרוב.

כלה נומער צוויי: א סיילסליידי אין א מילינערי סטאָר, 35 יאָהר אַלט, 800 דאָלאַר נדן, ניט שעהן, אָבער איז צופריעדען צו אַרבייטען אויך נאָך דער חתונה. עס איז א געווינס.

כלה נומער דריי: אַן אלמנה מיט א גראָסערי און צוויי קינדער. מאַכט א פיינעם לעבען. דאַרף האָבען א מאַן וואָס זאָל קענען אַטענדען איהרע קאַסטאָמערס. א גליק.

כלה נומער פיער: א טייפּרייטערקע, שעהן ווי א ליאַלקע, שפּיעלט פּיאַנאָ, קען גוט טאַנצען. וויל א באָי א פערדיענער וואָס

— געהאַקטע לעבער, פּריקאַסע, באַילד ביף, הערינג — זאָג איך אָב אַלע געריכטען, וואָרום אַזוי איז די מאָדע אין רעסטאָראַנס: דער ווייטער דאַרף אָבזאָגען דעם גאַנצען פּסוק, סיי עס זיינען דאָ די געריכטען אָדער ניטאָ.

— גיט מיר געהאַקטע לעבער — זאָגט ער.

— געהאַקטע לעבער איז שוין אויסגעגאַנגען — זאָג איך.

— און באַילד ביף? — פרעגט ער.

— בלויז הערינג — ענטפער איך. — דאָס איז אַלעס וואָס איז פערבליבען.

— היינט צו וואָס האָט איהר מיר געדאַרפט אויסרעכענען אַזוי פיעל געריכטען? — פרעגט ער.

— אַזוי איז די מאָדע — ענטפער איך. — יעדע פּראָפעסיאָן האָט איהרע מאָדעס, איהרע רעגעלען. אַמאָלע וואָס, וואָרום האַלט אַ חזן דעם גראָבען פינגער אונטער'ן גאָרגעל? עס איז אַזוי די מאָדע פון דער פּראָפעסיאָן! אַמאָלע וואָס, וואָרום האָט אַ שדכן אַ שלומפער? אויך די זעלבע זאַך — עס איז אַזוי די מאָדע!

— פון וואַנען ווייסט איהר אַז איך בין אַ שדכן? — פרעגט מיך דער איד.

— ווער זאָגט עס אייך אַז איך וויים? — פרעג איך צוריק. — איך וויים טאַקע יעצט אויך ניט, נור מסתמא האָב איך געטראָפען אַזוי ווי אַ בלינדער פערד אין גרוב אריין.

— איהר זייט אַ גליקליכער פערד — זאָגט דער שדכן. — די גרוב איז אַ שמאַלץ־גרוב.

דאָ האָב איך זיך פערשעהמט. איך בין ארייננעלאָפען אין קיטשען נאָכ'ן הערינג, אַז איך בין צוריקגעקומען האָב איך געפונען דעם שדכן לעזענדיג עפּעס אַ ביכעל. איין אויג האָט ער געהאַלטען אויפ'ן ביכעל און די אַנדערע אויף מיר.

— אָט דאָ האָט איהר הערינג — זאָג איך.

— אַ פיינע שטיקעל הערינג — רופט ער זיך אָב. — ס'אַ נאַרישקייט געוועזען פון מיר וואָס איך האָב לכתחילה ניט געאָרדערט הערינג. ס'איז אפילו אַ פּראָסטע אכילה, אָבער אַ סאָלידע, אַן אַפּעטיטנע, מען קען עס עסען צו יעדער צייט, סיי מען איז הונגעריג,

אַ הערינג פאַר אַ הערינג

(דערצעהלט פון דזשאָו דעם וויימער)

מיר האָבען היינט שצאוו. דער ערשטער צייכען פון פריהלינג אין אַ רעסטאָראַן. מאכט „שהחינו" און עסט שצאוו. פיינע שצאוו, אויסגעצייכענטע שצאוו, פערווייסט מיט אמת'ע שמאַנט מילך און מיט אַן איי אריינגעבראָקט. מיט פאָמפערניקעל קענט איהר עס עסען, און אַז איהר ווילט וועל איך אייך דערלאַנגען אביסעל מצה.

מיר האָבען שוין איינגעקויפט אונזער סטאַק מצות, און קאָסר טאָמערס קענען זיך ניט דערוואַרטען און ווילען שוין אַ נאַש טהאָן אַ שטיקעל מצה — — יעצט נעהמט אייער פען מיט אייער פאַפּיער און שרייבט וואָרט פאַר וואָרט דאָס וואָס איך וועל אייך דערצעהלען. די מעשה וואָס איך דערצעהל אייך היינט קען מען רופען „אַ הערינג פאַר אַ הערינג", אָדער „מדה כנגד מדה".

עס קומט אריין אַנומעלט אַ נייער קאָסטאָמער, אַ גאַנץ אונ־בעקאַנטער מאַן, אין אַ סטאָוו פּאַיפּ מיט אַ בערדעל — ניין, די בערדעל האָט ער געהאַט אויפ'ן פּנים, ניט אויפ'ן סטאָוו פּאַיפּ. איך העלף איהם אויפצוהענגען זיין ראָק, און וויל ביי איהם נעהמען זיין סטאָוו פּאַיפּ. זאָגט ער אַז ער עסט ניט מיט אַ הוילען קאָפּ. נעהמט ער נאָכהער לעזען די שפּייז־קאַרטע, קלעהר איך, אומזיסט איז דיין לעזען. אַלעס וואָס עס שטעהט אויף דער קאַרטע איז ניט מעהר ווי אַ רוסישע קאָנסטיטוציע. געהאַקטע לעבער איז שוין אויסגעגאַנגען, פריקאַסע איז שוין נישטאָ, באָילד ביף — ניט אַ לעק, פאַר אַ פאָרשפּייז איז געבליבען נישט מעהר ווי הערינג — פּראָסטע, וואָכעדיגע הערינג. נאָכדעם ווי דער איד אין סטאָוו פּאַיפּ האָט שוין דורכגעלעזען די שפּייז־קאַרטע רופט ער מיך צו און פרעגט מיך: „וואָס האָט איהר פאַר אַ פאָרשפּייז?"

פערזוכט אַ שטיקעל הערינג. נאָכדעם האָט ער געפרעגט, ווען איז יום־כפור, האָבען מיר איהם געזאָגט.

— איך וועל קומען אין אייער טעמפּעל מיט מיין פרוי, — האָט דער האָנאָרייבל אָלדערמאַן געזאָגט. — פּליז, שטעלט אָב פאַר מיר צוויי טיקעטס.

— הוררא! — האָבען מיר אַלע אויסגעשריען.

— טהרי טשירס פאָר פאַדדי! — האָט אויסגעשריען דער פּלאָמבער מעק־נעלי.

— הו איז אָל־רייט? — האָט געפרעגט פּרעזידענט פּופּיקאָוויץ.

— אָלדערמאַן פּיטצפּעטריק! — האָבען מיר אַלע אויסגע־שריען. עס הייסט, זיי האָבען געשריען און איך האָב נאָכגעשריען, ווייל איך האָב זיך געשעהמט אָבצושטעהן פון עולם.



מיט'ן רעווערענד דאָקטאָר. עס איז געבליבען ביים אלטען, ביים „המלך".

— סינג איט עגיין, — האָט דער האָנאָרייבל אָלדערמאַן זיך געווענדעט צום חזן.

המלך!!!

דיעזען מאָל האָט דער חזן אזוי הויך אויסגעשריען דעם „המלך", אז די באָרד איז איהם אראָבגעפאלען פון פנים און איז געבליבען הענגען אויף א שנירעל.

מיר זיינען אלע געשטאנען און זיך גע'חדוש'ט. זאָגט, אדרבה, האָט איהר ווען געזעהן אָדער געהערט אז א באָרד זאָל פלוצלינג אראָבפאלען ביי אָ מענשען און בלייבען הענגען אויף א שנירעל? די פראָמינענטע קריסטען, עס הייסט, דער אָלדערמאַן, דער פלאָמ־בער און דער וואטשמאַן, האָבען זיך שטארק צולאכט. „הי איז גאָט פאָלס וויסקערס" (ער האָט א פאלשע באָרד) — האָבען זיי צווישען זיך געזאָגט. אָבער דער חזן האָט זיך גאָר ניט דערשראָקען. ער האָט די באָרד צוריק צוגעטשעפעט צום פנים, און גענומען זינגען „כל נדרי".

— דהיז איז גרייט! — האָט געזאָגט דער וואטשמאַן.

— איט סאונדס לייק איטאליען אָפערא. — האָט געזאָגט אָלדערמאַן פיטצפאטריק.

מיר האָבען אלע איינגעשטימט אז דער חזן איז „אָל־רייט".

דערווייל האָט זיך אָנגעקליבען א היבשער עולם ארום דעם לעדיגען לאט, וואו מיר זיינען געזעסען. די מאָסקיטאָס זיינען אויך געקומען, ווייל נעבען פרעזידענט פופיקאָוויץ'עס הויז איז, ווי איך האָב אייך שוין אמאָל דערצעהלט, א גרויסע לוזשע. מיסטער קאבאַן, דער ניו יאָרקער גביר, וואָס האָט ניט לאנג אריינגעמופט אין בלאָטעטאון און האָט זיך צוקריעגט מיט אונזער קאָנגרעגיישאָן ביים סיום התורה, איז צוגעפאָהרען מיט זיין אָטאָמאָביל, זיך אָבגע־שטעלט אביסעל פון דער ווייטען און זיך אויך צוגעהערט. דער ריח פון זיין אָטאָמאָביל האָט אביסעל פערטריבען די מאָסקיטאָס. נאָכדעם האָט מיסעס פופיקאָוויץ דערלאנגט ביער און שנאפס און מארינירטע הערינג. דער האָנאָרייבל אָלדערמען פאדדי פיטצפעטריק האָט אויף

זאָל ניט טרעטען אויפ'ן גראָז, געהען ארונטער; די הדסים צושלע־פען אונזערע באַיטשיקלעך און מאַכען דערפון בעזימער און ווער עס וויל קריכט איבער'ן גראָז און ברענגט אהין אש, קויהלען, טראַנטעס, שמאַטעס, אלעס וואָס מען וויל ארויסוואַרפען פון הויז. אפילו קריסטען ראַמען דאַן אויך זייער שמוץ אריין אין אונזערע לאַטס.

אַט אויף אזא לעדיגען לאָט האָבען מיר זיך אוועקגעזעצט. דער חזן האָט גענומען זיינע נאָטען אין האַנד, אונטערגעשפּאַרט זיין גאָרגעל מיט'ן האַנד, כדרך החזנים, און ארויסגעברומט:

המלך!

— האָלי דזשי! — האָט אויסגערופען מעק־נעלי דער פּלאָמ־בער — הי איז איי קאָרקער!

— וואַט דאָז איט מין? וואָס מיינט עס? — האָט געפרעגט דער האָנאָרייבל אָלדערמען פּאַדדי פּיטצפּעטריק.

— המלך, דהאַט מינס דהי קינג, דהי צאַר — האָט ערקלעהרט פּרעזידענט פּופּיקאָוויץ.

— טו העל וויטה דהי צאַר! — האָט אויסגערופען דער אָלדער־מען מיט כעס. — וואַי דו יו וואָנט טו טשיר דהי צאַר? דהיז איז יונייטעד סטייטס. טשיר דהי פּרעזידענט!

הפּרעזידענט! — האָט אויסגעשריען דער חזן מיט דעם זעלבען קול ווי ער האָט פריהער אויסגעשריען דעם „המלך“.

דאָ האָט זיך דער דאָקטאָר רעוורענד האָצמעך אריינגעמישט און האָט ערקלעהרט דעם האָנאָרייבל אָלדערמען, אז „המלך“ איז ניט געמיינט אַ קעניג, נור „דהי קינג אָוו קינגס“, דעם מלך מלכי המלכים, דעם אויבערשטען.

שעפּטלסאָן, דער פריעדליכער סאָציאַליסט, וואָס איז מיינער אַ טענענט און אַ מעמבער פון דער קאָנגרעגיישאָן, האָט זיך דאָ אריינגעמישט און געזאָגט, אז עס וואָלט טאַקע בעסער געווען צו רופען דעם אויבערשטען פּרעזידענט אַנשטאָט מלך. היינטיגע צייטען זיינען אלע דעמאָקראַטיש, און דער דעמאָקראַטישער גייסט האָט שוין געוויס אויך אריינגעדרונגען אין הימעל.

אָבער מיסטער שעפּטלסאָן איז אָווערראָולד געוואָרען. דער האָנאָרייבל אָלדערמען איז געגען רעפאָרמען און ער האַלט אימער

פראַבע זיינען געקומען די הויפּט בעלי־בתים פון בלאַטעטאַון, און אויך איניגע פּראָמינענטע קריסטען, צווישען זיי: דער האָנאָרייבל אַלדערמען פּאַדדי פּיטצפּאַטריק, דער פּלאָמבער מעק־נעלי, און דער וואַטשמאַן פון בלאַטעטאַון. קיין פרויען האָט מען ניט איינגעלאַדען צו דער פּראַבע. די איינציגע פרוי וואָס איז יאָ געווען ביי דער פּראַבע איז מיסעס פּופּיקאָוויץ, וועלכע האָט אויף זיך געטראָגען אפשר זעקס פונט דזשולערי. עס איז געווען זעהר אַ הייסער טאָג און ווען דער חזן האָט שוין אַרויסגענומען זיין קאַמערטאָן מיט זיינע נאָטען און איז שוין געווען פאַרטיג צו דער פּראַבע, האָט מיסטער פּופּיקאָוויץ זיך געווענדעט צו זיין פרוי און צו די פּערזאָמעלטע און געזאָגט:

— לײדיעס ענד דזשענטעלמענס! עס איז צו ווארים אין הויז. לאָמיר נעהמען טשערס און זיך זעצען אויפ'ן לעדיגען לאָט וואָס איך האָב לעצטען מאָנאַט צוגעקויפט נעבען מיין הויז. איך האָב עס געקויפט אַ באַרגיין, און מען באָט מיר שוין טויזענד דאָלאַר פּראָפיט. קומט אויפ'ן לעדיגען לאָט, דאָרט איז לופטיגער.

דער לאָט אויף וועלכען מיר האָבען אויסגעשטעלט אונזערע טשערס און זיך אויסגעזעצט, איז אפילו ניט געווען קיין לעדיגער, עס איז געווען בעוואָרפען מיט שטיקלעך פּאַפּיער, ביינדלעך, געשמאַליעטע פּעדערען, בערגלעך ליים, בלאָטע, שפּענדלעך, טראַנטעס, שמאַטעס, אויסגעברענטע קוילען און אַש. ביי אונז אין בלאָטעטאַון זיינען די לײדיגע לאָטס אַ גרויסע בעקוועמליכקייט: מיר וואַרפען אַהין אַלעס — אפילו גע'פגר'טע קעץ. פרייטאָג קומען זיך צוזאַמען אונזערע באַלעבאָסטעס אויף די לעדיגע לאָטס און שמאַליען דאָרט אַרום די שבת'דיגע טשיקענס, עס געהט אַ רויך ביז'ן הימעל. זאָלאַנג די לעדיגע לאָטס זיינען אין גוי'אישע הענד, איז פּשוט אַ גלות. די גוים מאַכען אַ גאַנצען וועזען פון די לעדיגע לאָטס. זיי צאַמען זיי אַרום מיט גרינע צווייגען, מיט בוימלעך, אַזעלכע מיני הדסים, און זיי באַדערען זיך אַרום מיט די גראָז, גיבען גאַנץ אָפּט די לאָט אַ שייוו, כדי די גראָז זאָל וואַקסען געדיכטער; נור אַז עס קומט אַריין אין אונזערע הענד, ווערט אויף די לאָטס פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט. די סיינס מיט די ענגלישע אוקאַזען, אַז מען

אַלדערמען האָט אויסגעפונען אַז ער איז ניט קיין סיטיזען, האָט ער געזאָגט „נאָ“. און אַז דער אַלדערמען זאָגט נאָ — איז נאָ. ער וויל מען זאָל געבען אַ שאָו אַ סיטיזען. דאָס איז פּאַטריאָטיש.

איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, אַז ביי מיר קומט עס אויס אַביסעל מאָדנע, ניט קיין גלאַטע מעשה, אָט דאָס וואָס מען לאָזט דעם אַלדערמען זיך מישען אין אידישע אַנגעלעגענהייטען. איך פערשטעה ניט וואָס האָט אַ גוי צו טהאָן אין אַ אידישער שוהל? נור זאָגען אַזאַ זאַך אין בלאַטעטאָון האָב איך מורא. עס איז אַן אַלטער מנהג ביי אידען צו פעררופען „פּראָמינענטע“ קריסטען אויף גרונדשטיין־לעגעניש, אויף חנוכת הבית׳ן פון שוהלען, אויף אַ ברית מילה, אויף אַ פדיון הבן, אויף אַ בר מצוה און אויף אַלע רעליגיעזע שמחות. מען שטאָלצירט מיט דעם וואָס דער ערל איז געקומען „צו בעעהרען דעם יודענטהום“. באַלד וועט עס קומען צו דעם, אַז מען וועט פערטהיילען עליות צו „פּראָמינענטע קריסטען“. מען וועט מכבד זיין אַ סיטי מעיאָר מיט שלישי, אַ טשיעף אָוו פּאָלים מיט ששי, אַ באָראָ־פּרעזידענט מיט מפטיר, אַן אַלדערמען מיט הגבה אָדער גלילה — כ׳לעבען, עס האַלט שוין דערביי.

אָבער ביי אונז אין בלאַטעטאָון, ווי איך האָב אייך שוין איינ־מאָל געזאָגט, געהען יודענטהום און ריעל עסטייט האַנד אין האַנד. אַז מען מאַכט עפּעס אַ אידישע צערעמאָניע, אַ חנוכת הבית פון אַ שוהל, אָדער אַ סיום התורה, לאַדעט מען איין „פּראָמינענטע קריסטען“, און אויך רעפּאָרטערס פון ענגלישע צייטונגען. און אויף מאָרגען איז דאָ אַ נאָטיץ אין „בלאַטעטאָון וויקלי ריוויו“, און אין דעם בלאַטעטאָונער קאָלום פון די ניו יאָרקער צייטונגען אַז דער האָנאָרייבל סאָ־ענד־סאָ האָט געהאַלטען אַ ספּיטש ביי די אידען אין בלאַטעטאָון, און דאָס איז אַן אַדווערטייזמענט, איך מיין אַן עהרע אי פאַר אידען אי פאַר קריסטען. עס העלפט צו ריעל עסטייט, און עס העלפט צו פּאָליטיקס.

איך וועל אייך יעצט דערצעהלען ווי עס איז צוגעגאַנגען די פּראָבע פון דעם חזן, וואָס מיר האָבען געהאַט לעצטען זונטאָג אין אונזער שטעדטעל. די פּראָבע איז ניט געווען אין שוהל, נור אין הויז פון אונזער פּרעזידענט מיסטער פּיטער פּופּיקאָוויץ. צו דער

אַ חזן אויף פּראָבע

(דערציילט פון חיים דעם קאָסטאָמער פּעדלער)

עס אלול'ט שוין ביי אונז אין בלאָטעטאַון. די מאָסקיטאָס מופּען שוין ביסלעכווייז, אָבוואָהל עס כאַפּען זיך נאָך אריין גאַנץ הייסע טעג. אין מיין גאָרטען האָבען זיך אָנגעהויבען ווייזען טאָמייטאָס און גרינע אוגערקעס. גאָט ווייס פון וואַנען זיי זיינען געקומען. איך האָב גאָר קיינמאָל ניט געגלויבט אז פון דעם גאָרטען וועט עפּעס ארויס אַ לייט. די פּאָר רעטעכלעך וואָס זיינען אויסגעוואַקסען זיינען שוין לאַנג נימאָ, און איך האָב געמיינט, אז עס איז שוין אויס גאָרטען. נור גאָט איז אַ גוטער. ער שיקט אָן אָפּט אַ רעגען, דער רעגען פרישט אָב די פלאַנצונגען, די זון טהוט די איבריגע ארבייט,און עס שפּראָצט און עס וואַקסט. ס'אַ כח די ערד האָט אין זיך!

אין אונזער קאָנגרעגיישאָן טעמפּעל דזשייקאָב איז מען יעצט שטאַרק פערנומען מיט דער פראַגע וועגען אַ חזן אויף ימים נוראים. אויך אין קלאָב, צו וועלכען עס בעלאַנגען אַלע פּראָפּערטי־האָלדערס אין בלאָטעטאַון, רעדט מען פון דעם. אַלע זיינען איינשטימיג אז מען דאַרף ניט זשאַלעווען קיין געלד און קריגען אַ רעכטען חזן, ווייל אַ גוטער חזן איז אַ גוטער אַדווערטייזמענט פאַר'ן פּלאַץ, און אַ שעהנער בעל מוסף קען העלפען „בומען" ריעל־עסטייט. זאָלען אַלע וויסען אין און ארום ניו יאָרק, אז אין בלאָטעטאַון האָט געדאַוועט אַ גרויסער חזן און געמאַכט אַ גרויסען סוקסעס. דער האָנאָרייבל אָלדערמען פּאַדדי פיטצפּאַטריק, וועלכער איז דער גרעסטער בילדער ביי אונז אין בלאָטעטאַון און האָט דאָ אַ סך ריעל־עסטייט, איז אויך שטאַרק פעראינטערעסירט אין דער פראַגע. מיר האָבען שוין געהאַט עטליכע חזנים אויף פּראָבע, אָבער זיי האָבען ניט אויסגענומען. איינער האָט אפילו יאָ אויסגענומען, אָבער דער

— אַי דאָנ'ט וואָנט איי יוד! — האָט אויסגעשריען מיסטער קאַבאַן — מיי ניים איז דזשייק ענד אַי וואָנט איי דזשיי! איהר קענט מיר טשאַרדזשען אַ דאָלאַר מעהר. עס איז אָל־רייט. איך קען עס אַפאָרדען.

דער אָקשעניר האָט זיך איבערגעקוקט מיט'ן רעוורענד דאָק־טאָר, און רעוורענד דאָקטאָר האַצמעך האָט בלויז געקוועטשט מיט די פּלייצעס, און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן.

— סי, היער, אַי עם טאָקינג טו יו! — האָט זיך געווענדעט מיסטער קאַבאַן צו פּרעזידענט פּופּיקאָוויץ — יו גיוו מי איי דזשיי ענד טשאַרדזש איט טו מאַי עקאַונט. איך נאָט אַי ריזאַין.

— ריזאַין, גאַד דעם איט! — האָט אויסגערופען דער האָנאָ־רייבל אָלדערמען, וועלכער איז אַן אוהב ישראל און נעהמט זיך אָן פאַר אידען.

מיסטער קאַבאַן איז אַרויס אַ צוקאָכטער. ער בעלאַנגט ניט מעהר צום טעמפּעל. דעם „יוד" וואָס מיסטער קאַבאַן האָט זיך ענט־זאָגט צו קויפען האָט אָבגעקויפט מיין אידענע פאַר פיער דאָלאַר אַלס אַ ספּעשעל באַרגיין. איהר נאָמען איז ציפּע־יענטע. אַ „צ" האָט זי שוין פריהער געקויפט.

נאָך דעם אָקשען האָט די מוזיק געשפּיעלט „האָם סוויט האָם", און אַלע זיינען צוגאַנגען אַהיים אין דער העכסטער צופריעדענ־הייט, און יעדערער האָט געשייקט הענדס מיט דעם האָנאָרייבל אָלדערמען.

יעס, איך האָב פערגעסען צו דערמאָנען אַז רעוורענד דאָקטאָר האַצמעך און, להבדיל, דער האָנאָרייבל אָלדערמען האָבען געהאַלטען אויסגעצייכענטע רעדען, אין וועלכע זיי האָבען געלויבט די נאָבעלע טהאַט פון די ליידיעס אָקזיליערי סאָסייעטי. זיי זיינען שטאַרק אַפּלאָדירט געוואָרען.



דער קעררידזש איז געווען בעציערט מיט דריי פלעגס: א ציון־פלעג, אן אמעריקאנישע און אן איירישע. נאך דעם איז געפאהרען רעוורענד דאקטאר האצמאך מיט דער „ריינינגקייט" און נאך איהם זיינען געפאהרען נאך עטליכע קעררידזשעס. דער איבריגער עולם איז געגאנגען צו־פוס, מיט דעם מוזיק בענד פאראויס, ביז מען איז אנגעקומען אין שוהל.

די שוהל איז געווען בעציערט מיט פאהנען און מיט א סך ליכט, וועלכע האבען בעלויכטען אלע לעדיגע לאטס ארום. די ריינינגקייט איז געווען אויסגעשפרייט אויף א טיש, אין מיטען פון דעם גרויסען האל, אין אונזער טעמפעל דזשייקאב. ביי דעם טיש זיינען געזעסען א סופר, רעוורענד דאקטאר האצמאך, פרעזידענט פופיקאוויץ, האנארייבעל אלדערמען פאדדי פיטצפאטריק, טים מעק־נעלי דער פלאמבער, און נאך א פאר פראמינענטע קריסטען, וואס זיינען געקומען בעעהרען דאס יודענטהום און צו בומען ריעל־עסטייט, ווייל ביי אונז אין בלאטעטאון געהט יודענטהום האנד אין האנד מיט ריעל־עסטייט.

מען האט געהאלטען א רעגעלען אקשען אויף די בוכשטאבען וואס מען האט געדארפט אויספילען אין דער תורה. דער האנארייבל אלדערמען פאדדי פיטצפאטריק האט געקויפט א „פ" פאר פינף דאלאר מיט פינף און זיעבעציג סענט. דאס איז געווען רעדיוסד פון צעהן דאלאר מיט א קוואדער וועלכע פרעזידענט פיטער (פסח) פופיקאוויץ האט פריהער בעצאהלט פאר א „פ". טים מעק־נעלי, דער פלאמבער האט זיך מתקנא געווען און געבעטען מען זאל איהם פערקויפען א „טי", האט דער אקשעניער ניט געוואוסט אויב אן ענגלישער „טי" איז א „ט" אדער א „ת". טים מעק־נעלי האט בע־צאהלט אכט דאלאר און האט בעקומען א „ת".

נאכדעם איז אנגעקומען מיסטער קאבאן, דער ניו יארקער גביר וואס האט ניט לאנג ארייגעמופט אין בלאטעטאון און אויסגע־רופען: „האררי־אפ, גיט מיר א „דזשיי", מיין אטאמאביל ווארט אויף מיר אין דרויסען!" דער אקשעניער איז ווידער געווען אין א פערלעגענהייט. „אין דער תורה איז ניטא קיין „דזשיי"," האט ער ערקלעהרט מיסטער קאבאן: „איהר קענט קויפען א יוד".

און איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען — מאָרגען וועט זיין בולבע מיט הערינג."

אַ פּאָאר וואָכען בעפאָר דעם סיום התורה איז זי געוואָרען אַ מעמבערקע פון דער פינאַנס־קאָמיטע. עטליכע טעג בעפאָר דעם גרויסען יום טוב האָט זי אָנגעהויבען צו מאכען גרויסע הכנות. „חיים, זאָגט זי צו מיר לעצטע וואָך, נעכסטען זאָנטאג ביינאכט וועט מען פינדישען די תורה. מען דאַרף עפּעס איינקויפען. מיר מוזען אויסזעהען לייטיש. מען האָט פּעררופען גאַנץ בלאָטעטאון, און עס איז ניט שעהן צו קומען ווי שנאָרערס. גיב מיר עפּעס געלד וועל איך דיר קויפען אַ שעהן העמד מיט אַ נעקטאַי, זאָלסט קענען קומען ווי אַ לייט."

פינף טעג האָבען מיר פערבראַכט אין הכנות צו דעם סיום התורה. גאַנץ בלאָטעטאון האָט זיך געגרייט אזוי ווי צו אַ גביר'שע חתונה.

דער סיום התורה איז טאַקע געווען אַ „גייסטיגער און קערפּער־ליכער פערגניגען", ווי עס איז געווען אדווערטייזט אין צייטונגען און הענדבילס. אַ בענד מוזיק איז דאָרט געווען פון אָרפאַן אַסיילום און אויך אַ סך אייגענע מוזיקאַלישע טאַלענטען, פון בלאָטעטאון גופא, וואָס האָבען געליעפערט סאָלאָס, דועטען און טערצעטען. פּרעזידענט פּופּיקאָוויץ'ס מיידעלע, וועלכע איז ניט לאַנג געוואָרען בר־מצוה, עס הייסט, זי איז „קאָנפאַירמד" געוואָרען, האָט געשפּיעלט אויף דער פּיאַנאָ עפּעס אַ פיין שטיקעל חזנות. פרעג איך איינעם, אַ יונגענמאַן: „וואָס שפּיעלט זי?" ענטפערט ער מיר: „נאָ וועדינג בעלס פאָר מי", טראַכט איך מיר, עס איז אַ פיינער ניגון, עס פּאַסט זיך זעהר צו „היום תאמצנו".

אָבער לאָמיך אייך דערצעהלען כסדר:

צוערשט האָט זיך דאָס ווערטהע פּובליקום, די געעהרטע מעמבערס פון אונזער קאָנגרעגיישען, זיך פערזאַמעלט אין הויז פון פּרעזידענט פּופּיקאָוויץ. פון דאָרט האָט מען מיט דער ספר תורה געמאַרטשט נאָך דער שוהל. די פּרעזידענטין פון דער ליידיס אָקזיליערי, מיסעס פּופּיקאָוויץ, איז געפאָהרען אין אַ קעררידזש מיט איהר מאַן און מיט דעם האָנאָרייבל אָלדערמען פיטצפּעטריק.

צו אַ סיום התורה

(דערצעהלט פון חיים דעם קאָסטאָמער פעדלער)

אונזער ליידיס אָקזיליערי סאָסייעטי, עס הייסט, דער עזרת נשים פעראיין פון אונזער שוהל „טעמפעל דזשייקאָב" האָט אריינ־געגעבען אַ רייניגקייט, און דער סיום התורה איז צוגעגאנגען מיט גרוים פּאראַד. עס איז געווען אַ „גרענד רעללי", ווי דער האָנאָרייבעל אָלדערמאן פעדדי פיטצפּאטריק, וועלכער פערפעהלט קיין אידישע שמחה אין בלאָטעטאון, האָט זיך אויסגעדריקט.

מיין אידענע איז איינע פון די טהעטיגסטע מעמבערקערס פון דער אָקזיליערי. זי איז געוואָרען אַ מעמבערקע פון די ליידיס אָקזיליערי אַ פּאָאר וואָכען נאָך אונזער אריינמופען אין בלאָטע־טאון. זי אַטענדעט אַ רעגעלען מיטינג יעדען מיטוואָך אבענד, און ווייס שוין ווי צו בעטען דאָס וואָרט און מאכען אַ מאָשען. אַ טשיקאווע זאַך ווי זי האָט זיך דאָס אזוי שנעל אויסגעלערנט. אין הויז הערט זי ניט אויף צו רעדען פון פּארלאַמענטארישע רולס. אָהן די רולס נעהט ביי איהר קיין זאַך ניט אָן. זי פיהרט די גאַנצע ווירטהשאַפט מיט פּארלאַמענטארישע רולס. „חיים, אַ פּאָינט אָוו אָרדער, דו נעהסט שוין אוועק צו ביזנעס, טאָ לאָז מיר איבער עטליכע דאָלאַר אויף דער הוצאה." אָדער: „חיים, איך מאַך אַ מאָשען אז דו זאָלסט ברענגען פון ניו יאָרק אַ צוויי דאָזען גוטע מילך־הערינג צום איינמארענירען". אָדער אז איך בעט איהר אמאָל זי זאָל קאָכען בולבע־קניידלעך, ענטפערט זי מיר: „חיים, דאָס איז ניט אויף דער טאגעס־אָרדנונג; בולבע־קניידלעך קאָך איך מאָנ־טאג." אז איך האָב געבראַכט די צוויי דאָזען הערינג פון ניו יאָרק, האָב איך זי געבעטען זי זאָל עטליכע הערינג אָבקאָכען מיט בולבעס. די קינדער איז דער פּלאַן געפעלען געוואָרען. דאָן האָט מיין אידענע געזאָגט צו מיר: „חיים, דיין מאָשען איז דורכגעגאנגען

תשר״ק

ז.

אָבגעזאָגט די דאָזיגע ווערטער, טרעט ער אָב פון מיר אויף א שפּאַן און וויל שוין אויסקערעווען זיך צו דער טהיר. וואָס טהוט מען דאָ? אוועקגעהן מיט'ן אַלטען, גאָט ווייסט וואוהין, פערפאַלען ווערען — וועלען טאַטע־מאַמע שטאַרבען. א בן יחיד, פון זיבען איינער געבליבען... בלייבען דאָ און אַנשלאָפען ווערען אויף אייביג — הייסט דאָך דאָס איך אַליין זאָל שטאַרבען... ציה איך אוים צו איהם ביידע הענד מיט טרערען אין די אויגען: „אליהו הנביא! גוטער, ליעבער, הארציגער אליהו! גיב מיר איין מינוט אויף צו בעטראַכטען זיך!..." דרעהט ער אוים צו מיר דאָס שעהן אַלט, געל געקנייטשט פּנים, מיט'ן גרייז־גרויען באָרד וואָס ביז די קניע, קוקט אויף מיר מיט זיינע שעהנע, גוטע, ליעבע, נעטרייע אויגען און מאַכט צו מיר מיט א שמייכעל: „איין מינוט אויף צו בעטראַכטען זיך גיב איך דיר, מיין קינד, אָבער נישט מעהר ווי איין מינוט..."

און דער אַלטעטשקער לעהנט זיך אָן אויף זיין גרויסען, גרויסען שטעקען און וואַרט...

— —

פרעגט זיך: וואָס האָב איך בעדאַרפט אין דער מינוט צוטראַכטען אזעלכעס, אז איך זאָל ניט דאַרפען ניט געהן מיט'ן אַלטען און ניט אַנשלאָפען ווערען אויף אייביג?

אנו, ווער קען טרעפען?...



מאַן. אַ זקן מיט אַ גרייז־גרויער באָרד ביז די קניע. דאָס פּנים אַלט, געל, געקנייטשט, נאָר שעהן און גוט איז דאָס אָהן אַן עק. און אויגען — אַך, אויגען! גוטע ווייכע, פריינדליכע, ליעבע טרייע אויגען. איינגעבויגען, אָנגעלעהנט אויף אַ גרויסען, גרויסען שטעקען מיט אַ זאַק אויף די פּלייצעס, און שאַ! שטיל. אָהן ווערטער. און גלייך צו מיר.

ו.

— נו, אינגעלע, אַריין צו מיר אין זאַק אַריין און קום, — אַזוי זאָגט צו מיר אָט דער אַלטעטשקער און דוקא מיט גוטען. דוקא אַזוי ווייך, אַזוי זיס.

פרעג איך איהם: „וואוהין?" מאַכט ער צו מיר: „וועסט שוין נאָכדעם זעהען..." וויל איך ניט. זאָגט ער נאָך אַמאָל. בעט איך מיך ביי איהם: „ווי קען איך מיט דיר געהן, אַז איך בין אַ נגיד'ס אַ אינגעל?" זאָגט ער: „און אַז אַ נגיד'ס אַ אינגעל וואָס ביזט דו פאַר אַ מיוחס?" זאָג איך: „איך בין ביי טאַטע־מאַמע אַ בן־יחיד..." זאָגט ער: „ביי מיר ביזטו ניט קיין בן־יחיד." זאָג איך: „אַ ציטעריגער — פון זיבען איינער געבליבען. זיי וועלען, זאָג איך, דערזעהן אַז איך בין ניטאָ, וועלען זיי דאָס ניט אויסהאַלטען. זיי וועלען שטאַרבען. און דערהויפּט די מאַמע..." קוקט ער אויף מיר, דער אַלטעטשקער מיט גוטען און מאַכט צו מיר ווייך און זיס ווי פריהער: „געהסט דו ניט מיט מיר, טאָ שלאָף געזונד, נאָר ווער אַנשלאָפען אויף שטענדיג, אויף אייביג..." הויב איך אָן צו וויינען: „הייסט דאָך עס איך זאָל שטאַרבען? זיי וועלען דאָס ניט אויסהאַלטען — איבערהויפּט די מאַמע..." „ווילסט דו ניט שטאַרבען, טאָ קום מיט מיר, געזעגען דיך אָב מיט טאַטע־מאַמע און קום..." „סטייטש, ווי קען איך געהן, אַז איך בין אַ בן־יחיד, פון זיבען איינער געבליבען?" מאַכט ער צו מיר שוין שטאַרקער: „צום לעצטען מאָל, אינגעלע, קלייב דיר אויס איינס פון די צוויי: אָדער געזעגען דיך אָב מיט טאַטע־מאַמע אויף שטענדיג און קום מיט מיר, אָדער בלייב דאָ, נאָר ווער אַנשלאָפען אויף אייביג, אויף אייביג..."

ד.

דאנקען גאָט. דער טאטע האָט אָבגעמאכט קדוש. איך אויך. דער טאטע האָט אויסגעטרונקען דעם ערשטען כוס. איך אויך, און דוקא אַ פולען כוס. און דוקא ביז'ן דנאָ. „זעה נור, ביז'ן דנאָ!" זאָגט די מאמע צום טאטען, און מיר זאָגט זי: „אַ פולען בעכער מיט וויין? ווערסט אנשלאָפען ווערען..." כאַ־כאַ! איך וועל אנשלאָפען ווערען? איך? און אז מען זאָל זיצען אַ גאנצע נאכט? און אפילו ביז אין ווייסען טאָג אריין? אנו, פרעג דעם טאטען ווי אזוי האָב איך אָבגעקלאפט די פיער קשיות? ווי אזוי זאָג איך די הגדה? ווי אזוי שאָקעל איך זיך איבער'ן סדור און זינג מיט'ן טאטען עבדים היינו?... און די מאמע לאָזט ניט אראָב קיין אויג פון מיר און שמייכעלט און זאָגט צו מיר: „ווערסט אנשלאָפען ווערען, אנשלאָפען ווערען..." עך, מאמע! מאמע! מיר דאכט זיך מען זאָל זיין מיט אכטצעהן קעפ קען מען פון דעם אליין אנ־שלאָפען ווערען. אנו לאָז מען זיך אוועקזעצען אייך אקעגען און זינגען איך אָהן אויפהער: „אנשלאָפען ווערען, אנשלאָפען ווערען."

פערשטעהט זיך, אז איך בין אנשלאָפען געוואָרען.

ה.

אנשלאָפען געוואָרען, חלום'ט זיך מיר, אז דער טאטע האלט שוין ביי „שפוך חמתך". די מאמע אליין שטעהט אויף פון טיש, געהט עפענען די טהיר, מקבל פנים זיין אלי־נביא'ן. שעהן וועט זיין טאָמער קומט טאקע אלי־נביא, ווי די מאמע זאָגט, מיט'ן זאק אויף די פלייצעס און זאָגט מיר: „קום, בחור..." און ווער וועט זיין שולדיג אין דעם, אז ניט די מאמע אליין מיט איהר „שלאָף ניט! שלאָף ניט!"?... און אזוי ווי איך טראכט מיר די דאָזיגע מחשבות, אהא! הער איך אַ סקריפ פון דער טהיר. און דער טאטע שטעהט אויף און רופט אוים אויפ'ן קול: „ברוך הבא!" איך קוק מיך איין צו דער טהיר — יא, ס'איז ער. ער געהט. ער געהט. פאַוואָלינקע. קוים וואָס מען הערט. אַ שעהנער איד אליהו הנביא. אַן אלטער

נגיד׳ס א אינגעל. וואָס קומט מיר אָבער ארויס ? אז איך טאָר ניט ארויסשפּרינגען אין דרויסען — איך וועל זיך פערקיהלען. אז איך טאָר ניט ארומלויפען אין הויף מיט אלע קבצנישע קינדער — איך בין א נגיד׳ס א אינגעל. אזעלכע שעהנע מלבושים — ניטאָ פאר וועמען צו בעריהמען זיך. א פולע קעשענע מיט נים — ניטאָ מיט וועמען צו שפּיעלען.

נישט גוט צו זיין א בן־יחיד, א ציטעריגער, וואָס פון זיעבען איינער געבליבען, און נאָך א נגיד׳ס א אינגעל דערצו.

ג.

דער טאטע האָט אָנגעטהאָן די בעסטע קאפּאָטע און איז אוועק אין שול — דאַווענען. זאָגט צו מיר די מאמע: „ווייסט דו וואָס ? לעג דיך צו, שלאָף דיך אויס, וועסטו קענען זיצען ביים סדר, וועסטו פרעגען דעם טאטען די פיער קשיות". משוגע בין איך ? פאר׳ן סדר וועל איך געהן שלאָפען ? „גערענק־זשע, פּסח צום סדר טאָר מען ניט שלאָפען, ווארים טאָמער חלילה ווערסט דו אנשלאָפען ביים סדר, אזוי קומט אלי־נביא מיט א זאק אויף די פּלייצעס. פּסח ביינאכט געהט ארום אלי־נביא און קוקט ווער סע שלאָפט ביים סדר, דעם נעהמט ער צו אין זאק אריין..." כא־כא ! איך וועל אנשלאָפען ווערען ביים סדר ? איך ? און אז מען זאָל זיצען א גאנצע נאכט ? און אפילו ביז אין ווייסען טאָג אריין ? ווי אזוי איז געווען, מאמע, פאר א יאָהרען ? „פאר א יאָהרען ביזט דו אנ־שלאָפען געוואָרען באלד נאָך קידוש..." פאר וואָס־זשע איז ניט געקומען צו מיר דער מאַלט אליהו הנביא מיט׳ן זאק ? „דעמאָלט ביזט דו נאָך געווען א קלייניקער, היינט ביזט דו א גרויסער. היינט דארפסט דו פרעגען דעם טאטען די פיער קשיות. היינט דארפסט דו זאָגען מיט׳ן טאטען עבדים היינו. היינט דארפסט דו עסען מיט אונז פיש און יויך און קניידלעך... שא — אָן געהט דער טאטע פון שול..."

— גוט יום טוב !

— גוט יום טוב !

אליהו הנביא

(אַ פאַנטאַסטישע געשיכטע מיט אַ רעטעניש לכבוד פּסח, ספּעציעל פאַר קינדער)

א.

ניט גוט צו זיין אַ בן־יחיד, אַ ציטעריגער ביי טאַטע־מאַמע, „פון זיבען איינער געבליבען". דאָ — ניט שטעה, דאָרט — ניט געה, דאָס — ניט עס, יענעס — ניט טרינק, דעם קאָפּ — דעק צו, דעם האַלז — פערבינד, די הענד — בעהאַלט, די נאָז — שנייץ אויס. אַך, נישט גוט, נישט גוט צו זיין אַ בן־יחיד, און נאָך אַ נגיד'ס אַ אינגעל דערצו. מיין טאַטע איז אַ נגיד. אַ חלפן איז ער. געהט ארום מיט אַ טאַרבע מינץ איבער די קלייטען. בייט זילבער אויף מינץ און מינץ אויף זילבער. זיינען דערפאַר ביי איהם די פינגער תמיד שוואַרץ און די נעגעל צוטראַסקעט. האָרעווען האָרעוועט ער אפילו זעהר שטאַרק. אַלע טאָג, אז ער קומט אהיים, איז ער אויסגעמיעדט און צובראָכען. „ניטאָ קיין פּיס" — קלאָגט ער זיך פאַר דער מאַמע — ניטאָ קיין פּיס, קיין סימן פון קיין פּיס."

ניטאָ קיין פּיס — עס קען זיין. דערפאַר האָט ער אָבער פּרנסה, „פּרנסה בשפע" — אזוי זאָגען אַלע און אַלע זיינען אונז מקנא וואָס מיר האָבען פּרנסה און נאָך בשפע. די מאַמע איז צופריעדען. איך אויך. „אַ פּסח ביי מיר היינטיגס יאהר — אויף אַלע אידישע קינדער, רבונו של עולם..." אזוי זאָגט די מאַמע און דאַנקט גאָט, וואָס מיר האָבען אזאַ פּסח. איך אויך. נאָר ווי דערלעבט מען איהם שוין, אָט דעם פּסח ?...

ב.

קוים דערלעבט דעם פּסח, דעם ליעבען טייערען יום טוב פּסח. אויסגעקליידט האָט מען מיך בגדי מלכות, ווי עס פּאַסט פאַר אַ

הצלחה ניט. דאָס הייסט, איך קען מיך ניט בעקלאָגען, דאנקען גאָט, גנב'נען, זאָגט ער, גנב'עט זיך אפילו קיין מעשה ניט, נאָר דער חסרון איז, זאָגט ער, וואָס ניט אלע מאָל געראָטט עס מיר. ניטאָ קיין מזל!..."

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ערשט אז איך בין געזעסען אין באהן האָב איך מיך ארומ־געזעהען, אז איך בין א פערדישער קאָפּ. מיט א קלייניגקייט האָב איך דאָך דעמאָלט געקענט אויסקויפען דעם דאָזיגען גנב. למאי זאָל איך זיין זיין גואל־הדם? לאָז ער איבערגעהן אויף אנדערע הענד... זייט איהר אפשר א בעלן אויף א פּאָר בריליאנטענע אויערינגלעך אין גלייכען געלד? וועל איך אייך עפּעס ווייזען. איהר האָט אזעלכע בריליאנטען ניט געזעהען אפילו אין חלום!... פּרימא שבפּרימא!...

איך בין שוין געבליעבען אָהן כחות, ס'איז מיר נמאס געוואָרען די וועלט און איך האָב מיך אוועקגעלעגט ביי זיך אויף דער סטאַנציע אויף אַ בעטעל און טראַכט מיר, ווי אַזוי מאַכט מען אַן עק מיט'ן לעבען? קוילען זיך מיט אַ מעסער? הענגען זיך אויף אַ שטריק? אָדער גאָר אַריינוואַרפען זיך אין דניעפּער אַריין? און אַזוי ווי איך ליעג מיר אַזוי פערטיעפט אין טרויעריגע מחשבות, הער איך מען קלאַפּט. ווער איז? מען איז געקומען מיך נעהמען אין פּאָליציע. מען האָט געפונען דעם פויגעל מיט'ן סעטשעל, מיט דער גאַנצער סחורה!

* * *

דאַרף איך אייך דערצעהלען, וואָס מיט מיר איז געווען, אַז איך האָב דערזעהן מיין סעטשעל מיט מיינע בריליאַנטען? איך בין ווידער אַמאָל געפאַלען אין חלשות. ביי מיר איז אַ טבע פון חלש'ן. און אַז איך בין געקומען צו זיך, געה איך צו צו מיין יונגען־מאַן און רוף מיך אָן צו איהם: „איך פערשטעה ניט, זאָג איך, מאַכט מיר קלאָר, איך ווער שיער ניט משוגע. וואָס איז דער שכל, זאָג איך, וואָס אַז איהר האָט געפונען מיין סעטשעל, זייט איהר מיר נאָכגעלאָפען ווי אַ משוגענער און אָבגעגעבען מיר און אפילו ניט געוואָלט נעהמען פאַר דער מצוה קיין בעצאָהלטס, און אַז איך האָב מיך נאָר אָבגעקערעוועט אויף אַ ווייל‏ע, געהט איהר און גנב'עט ביי מיר אוועק מיין גוטס, מיין פערמעגען, מיין נשמה?!... איהר האָט דאָך מיר, זאָג איך, שיער אומגליקליך געמאַכט! עס איז דאָך מיר אָבגעגאַנגען, זאָג איך, אַ מינוט צום טויט!“... קוקט ער אויף מיר, דער יונגער מאַן הייסט עס, מיט די טיעפע ערנסטע שוואַרצע אויגען, און מאַכט צו מיר גאַנץ געלאַסען: „וואָס געהער זיך אָן — זאָגט ער — דאָס מיט דעם? אַ מצוה איז זיך אַ מצוה, און גנב'ענען — דאָס איז מיין פּרנסה...“ „יונגערמאַן, זאָג איך צו איהם, ווער, זאָג איך, זייט איהר?“ — „ווער, זאָגט ער, זאָל איך זיין? איך בין, זאָגט ער, נעבעך אַ איד אַ גנב און אַ בעל מטופּל מיט קינדער און אַ גרויסער שלים־מזל'ניק. כ'האָב, זאָגט ער, קיין עין הרע אַ גאַנץ גרינגע פּרנסה, נאָר איך האָב צו מיין פּרנסה קיין

פונ׳ם שעהנסטען און פונ׳ם בעסטען, און וויפיעל ער האט זיך געהייסען געבען, האב איך מסתמא געהייסען געבען צוויי מאל אזוי פיעל. און מיר האבען גוט אויסגעטרונקען און רעכט פערביסען, אזוי ווי גאט האט געבאטען. חלילה ניט אויף אנצו׳שכור׳ן זיך. א איד איז ניט קיין שכור. נאר ויהי כטוב לב המלך ביין, זאג איך צו מיין יונגענמאן: איהר ווייסט כאטש, זאג איך, וואס איהר האט מיט מיר געטהאן? דאס וואס איהר האט מיר מציל געווען אזא פערמעגען, פון דעם, זאג איך, שמועסט מען ניט. לאמיר דאס ביידע, זאג איך, פערמאגען, וואס איך בין אויף דער סחורה שולדיג. ס׳איז פריהער גאט׳ס, זאג איך, נאכדעם פרעמדס. איהר האט מיך פשוט, זאג איך, דערהאלטען ביי מיין כבוד און ביי מיין לעבען, ווארום מיינע קרעדיטארען, זאג איך, ווען איך קום אהיים אהן דעם דאזיגען סעטשעל, וואלטען געווים געמיינט, אז דאס איז עפעס א מאניפארגע, וואס אונזערע לייט יואוועליערען מאכען אפטליך. זיי זעצען אב דאס ביסעל סחורה און לאזען ארוים א קלאנג, אז מען האט זיי בע׳גנב׳עט. מיר וואלט, זאג איך, הערט איהר, אויסגעקומען נאר קויפען א שטריקעל און אויפהענגען זיך אויף דעם ערשטען בוים. לחיים, זאג איך, גאט זאל אייך ממלא זיין, ווי איהר ווינשט אייך אליין, זאג איך, און זייט מיר געזונד, זאג איך, לאמיר זיך צוקושען, ווארים מען דארף, זאג איך, פאהרען.״ און איך געזעגען מיך אב און צוצאהל מיך אין „קאפע״ און טהו מיך א כאפ צו מיין סעטשעל — וואס מיר סעטשעל? ווער מיר יונגערמאן? — נישטא! — און איך בין געפאלען אין חלשות.

* * *

געפאלען חלשות האט מען מיך געמינטערט. אבגעמינטערט — בין איך וויעדער אמאל געפאלען חלשות. און אז מען האט מיך שוין גוט אבגעמינטערט, האב איך ערשט דעמאלט געמאכט א געוואלד, אויפגעהויבען די גאנצע יעהופעצ׳ער פאליציי אויף די פיס, צוגעזאגט א פעט שטיקעל, ארומגעלאפען מיט זיי אין אלע גוטע ערטער, אויסגעוועזען אלע מייזען־לעבער, זיך בעקאנט מיט אלע וועלט־גנבים — מיין יונגערמאן איז ווי אין דר׳ערד אריין!

אַ סעטשעל אין האַנד, פּונקט אַזאַ סעטשעל ווי מיינס, און זאָגט צו מיר: „אַט האָט איהר פערלוירען!..." אַ צרה! אַ שלאַק! דאָס איז טאַקע מיין סעטשעל! וואו? ווען? ווי אַזוי? אַז עס איז בעשערט האָט עס זיך אַרויסגעגליטשט ביי מיר פון די הענד און אָט דער יונגערמאַן האָט דאָס אויפגעהויבען און גאָר נישט. וואָס פרעגט איהר? איך נעהם מיך צו מיין יונגענמאַן, און קוועטש איהם די האַנד, איך דאַנק איהם: אַ דאַנק אייך! גאָט זאָל אייך געבען, זאָג איך, געזונד און הצלחה, אַ דאַנק, זאָג איך, און נאָך אַמאָל אַ דאַנק." מאַכט ער צו מיר: „ניטאָ פאַר וואָס." זאָג איך: „וואָס הייסט ניטאָ פאַר וואָס? איהר האָט דאָך מיך, זאָג איך, ביי מיין לעבען דערהאַלטען. איהר האָט דאָך, זאָג איך, פערדיענט אַזאַ מצוה, אַז די וועלט מיט יענע וועלט איז פאַר אייך קאַרג. זאָגט מיר, זאָג איך, וויפיעל זאָל איך אייך געבען? זאָגט, שעהמט זיך ניט." און איך וויל מיך אַ נעהם טהון צו דער קעשענע, מאַכט ער צו מיר, דער יונגערמאַן הייסט עס: „ווי באַלד איהר אַליין זאָגט אַז ס'איז אַזאַ גרויסע מצוה, זאָגט ער, היינט למאי זאָל איך זי, זאָגט ער, פערקויפען פאַר געלד!" דערהערט פון איהם אַזעלכע דבורים כאַפּ איך אַרום מיין יונגענמאַן און הויב איהם אָן קושען! „גאָט אַליין זאָל אייך, זאָג איך, בעצאָהלען דערפאַר, וואָס איהר האָט מיט מיר געטהאָן! קומט כאָטש אַריין מיט מיר, זאָג איך, טרינקען אַ גלעזעל וויין." „אַ גלעזעל וויין, זאָגט ער, מהיכא תיתא, פאַר וואָס ניט?" און מיר זעצען זיך אויף ביידע אויף אַ דראָזשקע, און ווער מיר באַהן? וואָס מיר באַהן? מיר פאָהרען שוין אין „קאַפּע" נעהמען אין מויל אַריין.

געקומען אין „קאַפּע" האָב איך גענומען אַ בעזונדער קאַבינעט, נעהייסען דערלאַנגען פון כל טוב און אוועקגעזעצט זיך מיט'ן יונגענ־מאַן אַ ביסעל שמועסען. דער דאָזיגער יונגערמאַן, אויסער וואָס ער האָט מיך, קען מען זאָגען, ביי מיין לעבען דערהאַלטען, איז מיר גלאַט געפעלען געוואָרען, אַ סימפּאַטיש פּנים מיט טיעפע, שוואַרצע, ערנסטע אויגען — אַ יונגערמאַן אַ גאָלד און דערצו נאָך אַ שעמעוו־דיגער סכנות — איך האָב איהם געבעטען ער זאָל זיך נור ניט זשענירען און זאָל הייסען געבען צום טיש וואָס זיין האַרץ געלוסט,

א קונה, וועל איך אייך שוין ווייזען, ווער ס'וועט לייזען געלד, איך צי זיי. פערקויפען בריליאנטען איז א מלאכה, וואס מען דארף קענען. מען דארף וויסען וואס צו ווייזען, און ווי צו ווייזען, און וועמען צו ווייזען. איך דארף מיך פאר אייך ניט אויסשטעלען און בסך הכל האב איך פיינט בעריהמעריי. נור אז איהר וועט א רעד טהון וועגען מיר מיט יואוועליערער, וועלען זיי אייך אלע זאגען, אז מיך קאנקורירען איז ניט גרינג. דארט, וואו אנאנדערער יואוועליערער וועט לייזען א הונדערטער, וועל איך לייזען דריי. איך קען די מלאכה!

הכלל, פאהר איך הייסט עס קיין יעהופעץ. מיטגענומען האב איך מיט זיך לאז זיך אייך דאכטען א היבש ביסעל סחורה, לאמיר דאס אלע פערמאגען, וואס ס'האט אנגעטראפען, כאטש עס איז אריין אט אין דעם דאזיגען סעטשעל. און איך האב מיך אוועק־געזעצט און זיץ. פערשטעהט זיך, אז זיצען זיץ איך אנגעשפארט הארט אויף מיין סעטשעל, טרעט ניט אב פון ארט און פון שלאפען איז אבגערעדט. אז מען פאהרט מיט סחורה, שלאפט מען ניט. מיט יעדען נייעם פארשוין, וואס קומט אריין אין וואגאן אריין, רייסט זיך מיר אב אין הארצען; אפשר איז דאס א גנב! אויף דער גאז שטעהט ניט אנגעשריעבען ביי קיינעם.

גאט האט געהאלפען, אבגעפאהרען א טאג מיט א נאכט, ניט גענעסען, ניט געשלאפען, געקומען קיין יעהופעץ צום גביר, ארויס מיט דער קראם. גערעדט, גערעדט, זיך אנגערעדט ווי א פויק. און ווי דער שטיינער איז, געלייזט א מכה, נישט קיין געלד. די גבירים, איך וויל אויף זיי קיין שלעכטס ניט רעדען, נאר עס מעג אויף זיי קומען א גוטע חלירע. זיי קאכען אוים דאס וואסער. קוקען אן, טאפען איבער יעדער ארטיקעל, שפיעגלען זיך, צאצקען זיך, און קומט צו עפעס — א נעכטיגער טאג. מילא, וואס זאל מען טהון? יא געלייזט, ניט געלייזט, מען דארף לויפען ווייטער. טאמער ווייסט איהר וואס וועט מען פערשפעטיגען? גאר ניט, מען לויפט. כאפ איך מסתמא א דראזשקע און לויף צו דער באהן. דערוויל הער איך עמיצער פון הינטען שרייט מיר: „פעטער! פעטער!“ איך קוק מיך אום — א יונגער מאן לויפט מיר נאך, האלט

ניטא קיין מזל

(א געשיכטע פון א יאוועליער)

פון גנבים רעדט איהר? גנבים לאזט מיך. וואו האט איהר אויף דער וועלט אזוי פיעל גנבות, ווי אין אונזער בראנש? א קלייניגקייט ברילאנטען? דער יצר הרע פון ברילאנטען איז דאך אזוי גרויס, אז צווישען די קונים גופא זיינען פאראן גנבים. און ניט אזוי נאך צווישען די קונים, ווי צווישען די קונה'טעס, צווישען די דאמען. אוי, די דאמען! מיר קוקען אויף יעדער דאמע, וואס מיר קענען זי ניט, מיט זיעבען־און־זיעבציג אויגען, און ניט אזוי גיך גנב'עט מען ביי א יאוועליער סחורה. איך קען מיך בעריהמען, אז זינט איך בין סוחר און האנדעל מיט ברילאנטען, האט מען מיך נאך קיינמאל ניט בע'גנב'עט. נאר אז ס'איז בעשערט אן אונגליק, וועט איהר הערען וואס עס קען זיך טרעפען.

איך אליין בין סך־הכל ניט קיין יאוועליער. דאס הייסט א יאוועליער בין איך, נור איך פערנעהם מיך ניט מיט יאוועלירעריי. איך בין ניט מעהר ווי א סוחר, וואס האנדעלט מיט ברילאנטען. איך קויף און פערקויף ברילאנטען צום מייסטען אנגרא און צום מייסטען אין דער פרעמד אויף די יארידים. אדער אזוי אז עס מאכט זיך ערגעץ א קונה, נעם איך מיר מיין סעטשעל, אט דאס א, אין האנד, זעץ מיך אויף אויף דער באהן און פאהר.

דערוויילי טרעפט זיך א מעשה, איך ווער געוואהר, אז אין יעהופעץ איז דא א גביר, מאכט ער חתונה א טאכטער. און א יעהור־פעצער גביר אז ער מאכט חתונה א טאכטער, בעדארף ער דאך מסתמא ברילאנטען. איז אפילו, אז מען וויל שמועסען צוריק, איז אין יעהופעץ אויך פאראן געגוג יאוועלירער, אפשר מעהר ווי מען דארף. נור איינס צום אנדערען קעהר זיך ניט אן. עס מעג זיך זיין אכטצעהנטויזענד יאוועלירערס, איהר גיט מיר נאר אהער

שכל?" אזוי. פאַר וואָס קומט איהם, אַז איהר מאַמעס נאָמען זאָלען געהן פריהער?... קומט צוגעהן מיין ברודער מאָטעל פון שוהל און זאָגט, אַז ער האָט איהר אַ נאָמען געגעבען אסתר. זאָגט איהם דער טאַטע: „פּרא אדם! פון וואַנען האָט זיך צו דיר גענומען אַ נאָמען אסתר?" ענטפערט איהם מאָטעל: „האָסט פערגעסען, אַז מיר האָבען באַלד פורים?... נו, וואָס וועט איהר איהם אַ שטייגער איצטער זאָגען? אַן עק. מען הערט שוין מעהר ניט קיין „פּרא אדם" פונ'ם טאַטען. ביידע, אי דער טאַטע אי די מאַמע, קוקען עפּעס מאָדנע איינס אויף דאָס אַנדערע און מען כאַפּט אַ שוויינ.

וואָס האָבען בעדייט דער דאָזיגער קוק און דער דאָזיגער שוויינ — ווייס איך ניט. אפשר ווייסט א י ה ר?...



„והעיר שושן נ־בו־כה !...“

נאָר ניט דאָס איז דער עיקר. איהר ווילט דאָך אודאי וויסען, וואָס איז געוועזן דער סוף מטי'ן רבינ'ס טאָכטער אסתר און מיט מיין ברודער מאָטעל ? וואָס זאָל זיין ? גאָרניט. אסתר האָט חתונה געהאַט. אן אלמן האָט זי גענומען. אָך האָט זי געוויינט !... איך בין געוועזן אויף איהר חתונה. וואָס אייגענטליך האָט זי געוויינט — ווייס איך ניט. הפנים דאָס האר'ץ האָט איהר געזאָגט, אז זי וועט זיך מיט איהר זווג לאַנג ניט עלטערען. און כך הוה. זי האָט אָבגעלעבט מיט איהם אין גאַנצען א האַלב יאהר און איז אוועקגעשטאָרבען. פון וואָס — קען איך אייך ניט זאָגען. איך ווייס אליין ניט. קיינער ווייס ניט. דער רבי און די רביצין ווייסען אויך ניט. געזאָגט האָט מען, אז זי האָט זיך גע'סם'ט. פשוט גענומען און אליין אוועקגע'סם'ט זיך. נאָר ס'א ליגען. „דאָס האָבען שונאים אויסגעטראַכט“. אזוי האָב איך געהערט פון דער רביצין אליין.

און מיין ברודער מאָטעל ? אָהאָ ! ער האָט נאָך פריהער חתונה געהאַט, נאָך איידער אסתר איז א כלה געוואָרען, און איז אוועקגעפאָהרען אהין צום שווער. ער איז אָבער גיך געקומען צוריק און דוקא אליין. וואָס איז די מעשה ? ער וויל זי גט'ן. זאָגט איהם דער טאַטע : „ביזט א פרא אדם !“ וויל די מאַמע ניט ליידען. קריעגט מען זיך. ס'איז פרעהליך ! פון דעסטוועגען האָט עס ניט געהאָלפען. ער האָט זיך מיט איהר גע'גט און חתונה געהאַט פאַר אן אנדערע. ער האָט שוין צוויי קינדערלעך אפילו. א אינגעלע מיט א מיידעלע. הייסט דאָס אינגעלע הערצעל. נאָכ'ן דאָקטאָר הערצעל. און דאָס מיידעל רופט מען אסתר'ל. דער טאַטע האָט אפילו געזאָגט זי זאָל הייסען גיטעל, נאָך זיין מאַמע, די באַבע גיטעל. און די מאַמע האָט געוואָלט, גע'חלש'ט זי זאָל הייסען לאה'צע, נאָך איהר מאַמע, די באָבע לאה. איז ארויס צווישען טאַטע־מאַמע א מחלוקת. א גאַנצע נאַכט מיט א גאַנצען טאָג האָבען זיי זיך געקריעגט. איז געבליעבען אז דאָס קינד זאָל הייסען לאה־גיטעל, נאָך ביידע מאַמעס. אן עק. האָט זיך דער טאַטע ארומגעקוקט, ער וויל ניט לאה־גיטעל. „וואָס איז דער

אָבגעפּאַרטיגט זיך מיט'ן רבינ'ס בריעף דאַרף מען שוין אַ קוק טהון אין איין ווענס, וואָס שרייבט זי, דעם רבינ'ס טאָכטער הייסט עס. איך עפען אויף איהר בריעף, פאַלען ניט ארויס די צוויי קערבלעך? וואָס איז דאָס פאַר אַ שלאַק! איך לייען איבער — אין גאַנצען צוויי שורות:

„מאָטעל! איך דאַנק דיר פאַר די צוויי קערבלעך. קענסט זיי נעהמען צוריק. אַזאַ שלח מנות פון דיר האָב איך ניט ערוואַרט, קיין מתנות פערלאַנג איך ניט, און קיין נדבה אודאי ניט...“

כאַ־כאַ, וואָס זאָגט איהר דערויף? קיין נדבה פערלאַנגט זי ניט! אַ שעהנע געשיכטע, ווי איך בין אַ אידיש קינד! הכלל וואָס טהוט מען ווייטער? אַן אַנדערער אויף מיין אָרט וואָלט מסתמא ביידע בריעף צוריסען, און דאָס געלד אַריינגעלעגט אין קעשענע. צוויי פייגען וואָלט ער געבראַכט אַהיים, ניט קיין צוויי קערבלעך. נאָר איך בין ניט אַזעלכער... איך האָב בעסער אָבגעטהאָן. אַ שעהנערע זאַך. וועט איהר הערען. איך האָב זיך מישב געוועזען אַזוי: שכר טרחה האָב איך דאָך פון מיין ברודער מאָטעל שוין בעקומען — היינט וואָס־זשע דאַרף איך איהם? און איך געה און גיב אָב ביידע בריעף גאָר דעם טאַטען. איך וויל האָרכען, וואָס וועט דער טאַטע זאָגען? ער וועט בעסער פער־שטעהן די מגילה ווי מיין רבי, כאָטש דער טאַטע איז אַ טאַטע און דער רבי איז אַ רבי...

ח.

וואָס עס איז געוועזען אַז דער טאַטע האָט איבערגעלייענט ביידע בריוולעך מיט דער מגילה און האָט אַ נעהם געטהאָן מיין ברודער מאָטעל אויפ'ן צימבעל ער זאָל איהם געבען צו פערשטעהן וואָס דאָ טהוט זיך — פרעגט נאָר ניט. איך זאָל ווע‍לען נאָכטהון מיין ברודער מאָטעל, וואָלט איך בעדאַרפט זאָגען מיט'ן ניגון פון דער אמת'ער מגילה:

אויפ'ן וועג עפּען איך אויף דעם רבינ'ס בריעף, דער רבי איז בילכער, שטעהט דאָרט אזוי:

„מיין ליעבער און געטרייער תלמיד מרדכי נ"י! איך דאנק דיר פיעל מאָל פאר'ן שלח מנות וואָס דו האָסט מיר אריינ־געשיקט. פאר־א־יאָהרען האָסטו מיר אריינגעשיקט שלח מנות, טאקע שלח מנות ממש... היינטיגס יאהר האָסט דו מיר אריינגעשיקט א נייעם פּירוש אויף דער מגילה. דאנק איך דיר פאר דער מגילה. איך דארף דיר אָבער זאָגען, מאָטעל, אז דער פּירוש דיינער הויבט מיר גיט אָן צו געפעלען. ראשית איז שושן הבירה „די הויפּט־שטאָדט", ניט ווי דו זאָגסט „אונזער שטעדטעל". והשנית וואָלט איך וועלען וויסען, וואו שטעהט דאָס, אז מרדכי איז געוועזען א בחור? און פאר וואָס רופסט דו איהם א מאָל מרדכי און א מאָל מאָטעל? און פון וואנען האָסט דו דאָס גענומען אז „אומן" איז די טייטש „ליעב געהאַט"? אומן איז די טייטש ערצויגען, פונ'ם וואָרט „אומן פדגוג". און וואָס דו טייטשסט: וימליכה תחת ושתי — געהן אונטער דער חופּה — קומט דאָס שוין אוים גלאַט ווילד אָהן א שום טעם. ערשטענס געהט דער „וימליכה" אויף אחשורש'ן, ניט אויף מרדכי'ן. און צווייטענס איז אין ערגעץ ניט דער־מאָהנט אין דער מגילה, אז אחשורש זאָל האָבען געגאנגען מיט אסתר'ן צו דער חופּה. א קונץ נעהמען א פּסוק און פערדרעהען איהם משוגענערווייז? יעדער פּירוש דארף זיין מיט א גאנג. פאר־א־יאָהרען און פאר צוויי יאָהרען האָסט דו מיר אריינ־געשיקט עפּעס אנדערש... היינטיגס יאהר איז דיר געפעלען אריינשיקען דעם רבי'ן א פּירוש אויף דער מגילה, און נאָך א פערדרעהטען פּירוש דערצו וופנקקדצנקקדצנקקדצנקקדצנקקדייזפּחכף אזוי צו זיין. לכן שיק איך דיר אָב דיין מגילה צוריק און לאָז דיר גאָט געבען א גוט יאהר, ווי עס ווינשט דיר דיין רבי..."

אָט דאָס הייסט געריבען א מאָרדע! א מצוה אויף מיין ברודער; ער וועט שוין מעהר אזעלכע מגילות ניט שרייבען, מיין איך.

ד.

— אַ גוט יום טוב אייך, רבי! — פֿאַל איך אַריין אין חדר מיט אַן אימפּעט, אַז דער רבי טהוט זיך אַזש אַ וואָרף — מיין ברודער האָט אייך געשיקט שלח מנות און געווינשעוועט אייך איהר זאָלט דערלעבען איבער אַ יאהר!

און איך געה און גיב אַוועק דעם רבי'ן די מגילה. מיין רבי עפֿענט אויף די מגילה, קוקט און טאַפּט און זוכט און דרעהט די מגילה אויף אַלע זייטען. הפּנים ער זוכט עפּעס נאָך. „זוך, זוך, רבי — טראַכט איך מיר — וועסט דאָרט עפּעס געפֿינען...“

און מיין רבי טהוט אָן די זילבערנע ברילען, לייענט דורך די מגילה און — איהר זאָלט זאָגען, אַז ער זאָל זיך אפילו פֿערקרימען. נאָר אַ זיפֿץ געטהאָן, ניט מעהר. נאָכדעם מאַכט ער צו מיר: „וואַרט אויס, אָט וועל איך אָנשרייבען אַ פּאָר ווערטער.“ און ער נעהמט אַ טינט און פּען און זעצט זיך אַוועק שרייבען „אַ פּאָר ווערטער“... איך טהו מיך דערווייל אַ דרעה אַרום איבער'ן חדר, נעהם ביי דער רביצין אַ לעקעכעל מיט אַ פֿלעדעל און בני ביה, אַז קיינער זעהט ניט, טהו איך אַ גיב איבער אסתר'ן אין האַנד אַריין דעם רבינ'ס שיר־מיט'ן שלוח מנות. ווערט זי רויטליך, בעהאַלט זיך אין אַ ווינקעלע, עפֿענט אויף פּאַוואָלינקע דאָס בריוועל און ווערט אָנגעצונדען ווי אַ ליכט, און די אויגען ברענען — סכנות נפשות! „הפּנים ניט צופֿריעדען מיט'ן שלוח מנות“ — טראַכט איך זיך און געה צו צום רבין. גיט ער מיר די „פּאָר ווערטער“, וואָס ער האָט אָנגעשריבען.

— אַ גוטען יום טוב אייך, רבי! — זאָג איך מיט'ן אייגענעם אימפּעט וואָס ביים אַריינקומען — דערלעבט איבער אַ יאהר! — און איך לאָז מיך אַהיים.

שוין אַז איך בין געוועזען אויף יענער זייט טהיר, לויפֿט מיר נאָך אסתר מיט רויטע פֿערוויינטע אויגען:

„נאַ — זאָגט זי מיר מיט כעס — אָט דאָס וועסטו אָבגעבען דיין ברודער!“

וועל דאָך זיי דערמיט ניט אַבבייסען...״ און איך עפען אויף דאָס בריוועל, וואָס צו אסתר'ן, און איך לייען איבער אַ גאַנצע מגילה. טאַקע מיט'ן לשון פון דער מגילה. וועט איהר הערען. איך גיב אייך איבער וואָרט אין וואָרט:

„פון מרדכי'ן צו אסתר'ן:

איש — אַ מענש. יהודי — אַ בחור. היה — איז גע־וועזען. בשושן הבירה — ביי אונז אין שטעדטעל. ושמו מרדכי — און זיין נאָמען איז מרדכי. ויהי אומן — האָט ער ליעב געהאַט. את הדסה — דאָס הדס'ל. היא אסתר — דאָס איז אסתר. והנערה — און דאָס מיידעל, יפת — איז אַ שעהנע, תואר — אַ קראַסאַוויצע. ותיטב הנערה — און דאָס מיידעל איז איהם געפעלען. לא הגידה אסתר — אסתר זאָגט ניט אויס, כי מרדכי צוה עליה — מאַטעל האָט איהר אָנגעזאָגט. ובכל יום ויום — אַלע טאָג, מרדכי מתהלך — געהט מרדכי פאַרביי, לדעת שלום אסתר — כאַפּען אַ קוק אויף אסתר'ן. ובהגיע תור אסתר — און אַז עס וועט קומען די צייט פון אסתר'ן, בת אביחיל — זי וועט דאַרפען חתונה האָבען, ותלקח אסתר — וועט ער נעהמען אסתר'ן, וימליכה — און וועט מיט איהר געהן תחת ושתי — אונטער דער חופה...״

וואָס זאָגט איהר אויף מיין ברודער ווי ער האָט דאָס אויס־געטייטשט די מגילה? איך וואָלט אַ בעלן געווען האָרכען, וואָס וואָלט למשל דער רבי זאָגען אויף אַזאַ מין פּירוש? נאָר ווי קומט די קאַץ איבער'ן וואַסער? שאַ! ס'איז דאָ אַן עצה, ווי איך בין אַ איד! איך וועל איבערדרעהען די יוצרות: דעם רבינ'ס שיר וועל איך אָוועקגעבען אסתר'ן, און אסתר'ס מגילה וועל איך אָוועקגעבען דעם רבין. לאָז ער זיך קוויקען. אי ס'וועט נאָכדעם ווערען אַ חתונה? וואָס בין איך שולדיג? טרעפט זיך דען ניט אַ מענש האָט אַ מאָל אַ טעות? למאי דער בריעפטרעגער פון דער פּאָסט מאַכט זיך דען ניט אַז ער גיט ניט אָב קיין בריעף? ביי מיר וועט זיך אַזאַ זאַך קיין מאָל ניט טרעפען. איך בין ניט אַזעלכער...

נאָר „פּרא אדם". קען דאָס די מאַמע ניט ליידען: „וואָס פאַר א תנועה א בחור צו לייטען, שוין באַלד א חתן, רופען פּרא אדם?"... זאָגט איהר דער טאַטע: „אז ער איז פּאָרט א פּרא אדם?!"... קריעגען זיי זיך. איך ווייס ניט ווי אזוי אַנדערע טאַטע־מאַמעס. מיינע טאַטע־מאַמע האַלטען אין איין קריעגען זיך. טאָג ווי נאַכט, טאָג ווי נאַכט נאָר מען קריעגט זיך. איך זאָל אייך דערצעהלען ווי אזוי מיין טאַטע־מאַמע קריעגען זיך וואָלט איהר זיך האַלטען ביי די זייטען. נאָר איך בין ניט אַזעלכער...

הכלל לערענט שוין מיין ברודער מאָטעל מעהר נישט אין חדר. פון דעסטוועגען פערגעסט ער ניט דעם רבין שיקען אַלע פורים שלח מנות. פּאָרט געוועזען א מאָל א תלמיד. שיקט ער איהם א שעהנעם שיר געשריבען לשון קודש, מיט א מגן דוד אויסגעמאָהלט, מיט צוויי פּאַפּירענע קערבלעך א מתנה. מיט וועמען שיקט מען א רבין אזא מין שלח מנות? פערשטעהט זיך מיט מיר. „נא דיר, — זאָגט צו מיר מיין ברודער מאָטעל — טראָג אָב דעם רבין שלח מנות, און אז וועסט קומען צוריק וועל איך דיר געבען צעהן גראָשען." נאָר וואָס דען? איך וויל, זאָג איך, די מטבע באַלד. זאָגט מיר מיין ברודער, אז איך בין א שייגעץ. „עס קען זיין אז איך בין א שייגעץ, נאָר איך וויל זיך זעהן, זאָג איך, מיט געלד." ווי מיינט איהר, ווער האָט אויסגעפיהרט?

בעצאָהלט מיר די צוגעזאָגטע צעהן גראָשען, גיט ער מיר דעם רבינ'ס שלח מנות, א פער'חתמ'עט בריוועל, און אז איך האַלט שוין ביים אוועקגאַנג, רוקט ער מיר אריין אין האַנד אריין נאָך א בריוועל און מאַכט צו מיר שטיל און גיך: „און דאָס וועסט דו אָבגעבען אסתר'ן..." „אסתר'ן?" „אסתר'ן". אנאַנדערער אויף מיין אָרט וואָלט זיך געוויס הייסען בעצאָהלען פאַר אזא זאַך צוויי מאָל אזוי פיעל. נאָר איך בין ניט אזעלכער...

ג.

„רבונו של עולם! —טראַכט איך מיר געהענדיג מיט'ן שלח מנות— וואָס קען מיין ברודער אזעלכעס שרייבען צו מיין רבי'נס טאָכטער? מען דאַרף אומיסנע א קוק טהון. מעהר ניט נור א קוק טהון. איך

און אַ מאָל מאַכט זיך אַז מיר, חדר־אינגלעך, שפּיעלען גאָר אין „קוציבאַבע". ווייסט איהר ניט וואָס דאָס הייסט „קוציבאַבע"? אַט וועל איך אייך זאָגען וואָס דאָס איז. מען נעהמט איינעם און מען פערבינדט איהם די אויגען מיט אַ פאַטשיילע. מען שטעלט איהם אַוועק אין מיטען שטוב און אַלע דרעהען זיך אַרום איהם און מען זאָגט איהם: „גער־גער־גער, כאַפּ מיך!"

מאָטעל און אסתר שפּיעלען אויך מיט אונז. „קוציבאַבע", זאָגען זיי, געפעלט זיי. איך ווייס פאַר וואָס עס געפעלט זיי. וואָרום אַז זיי שפּיעלען מיט אונז אין „קוציבאַבע" האַלטען זיי אין איין יאָגען זיך און אין איין כאַפּען זיך. ער זי און זי איהם.

און נאָך אַ סך סמנים האָב איך, וואָס איך וואָלט געקענט דערצעהלען. נאָר איך בין ניט אַזעלכער...

איין מאָל האָב איך זיי געכאַפּט, ווי זיי האָבען זיך געהאַלטען ביי די הענד. ער זי און זי איהם. דוקא ניט שבת, דוקא אין אַ וואָכעדיגען טאָג. פאַר־נאַכטליך איז דאָס געוועזן. בין מנחה למעריב. ער איז כלומרשט געגאַנגען אין שוהל אַריין. פערבלאָנדזשעט צו אונז אין חדר. „וואו איז דער רבי?" „דער רבי איז ניטאָ". און ער גיט איהר די האַנד, אסתר'ן הייסט עס. שטעה איך און קוק. נעהמט זי צו איהר האַנד. גיט ער מיר אַ גראָשען איך זאָל קיינעם ניט דערצעהלען. זאָג איך — צוויי. גיט ער מיר צוויי. זאָג איך — דריי. גיט ער מיר דריי. איהר מיינט וואָס! ווען איך זאָל זאָגען פיער, וואָלט ער מיר געגעבען פיער, און פינף, און זעקס. נאָר איך בין ניט אַזעלכער...

נאָך איין מאָל האָט זיך געטראָפען אַ מעשה... נאָר גענוג מעשות. לאָם איך אייך בעסער דערצעהלען די רעכטע מעשה, וואָס כ'האָב אייך צוגעזאָגט.

ב.

מיין ברודער מאָטעל, ווי כ'האָב אייך געזאָגט, איז שוין אַ גרויסער. אין חדר אַריין לערנען געהט ער שוין מעהר ניט. אין דער היים לערנען וויל ער אויך ניט. רופט איהם דערפאַר דער טאַטע „פרא אדם". קיין אנדער נאָמען האָט ער ניט פאַר איהם,

אסתר

(דערצעהלט לכבוד פורים)

נישט קיין מעשה פון חדר, נישט פונ׳ם רבי׳ן און פון דער רבי׳צין
וויל איך אייך דערצעהלען אַט דאָ. איך האָב אייך שוין פון דעם
גענוג דערצעהלט. אפשר וועט מיר זיין ערלויבט איצטיגס
מאָל, לכבוד פורים, צו דערצעהלען אייך אַ
מעשה פונ׳ם רבי׳נס טאָכטער אסתר.

א.

אויב אסתר המלכה פון דער מגילה איז געווען אזא יפת תואר ווי די אסתר, וואָס איך געה אייך דערצעהלען דאָ, איז גאָר קיין חידוש ניט וואָס זי האָט אזוי אויסגענומען ביים קעניג אחשורש. די אסתר וואָס איך געה אייך דערצעהלען דאָ האָט אויך אויס־גענומען ביי אלעמען. אלע האָבען זי ליעב געהאט. אלע, אלע. אפילו איך. און אפילו מיין עלטערער ברודער מאָטעל, כאָטש ער איז שוין לאנג בר מצוה, און מען רעדט איהם שוין לאנג שידוכים, און ער טראָגט שוין לאנג אַ זייגער מיט אַ קייטעל. (אויב איך האָב קיין טעות ניט, האָט זיך איהם שוין דעמאָלט געשיט אַ בערדעל אויך). און אז מיין עלטערער ברודער מאָטעל האָט זי ליעב געהאט — פרעגט מיך. איך וועל אייך זאָגען אקוראט. ער מיינט, איך וויים ניט אז דאָס וואָס ער געהט אלע שבת בייטאָג אין חדר אריין, כלומרשט לערנען פרק מיט׳ן רבי׳ן, איז אַ נעכטיגער טאָג. דער רבי כראָפּעט אויף וואָס די וועלט שטעהט. די רביצין שמועסט מיט די ווייבער אין דרויסען אויף דער פריזבע. און מיר, חדר־אינגלעך, שפּיעלען אין „מם שין היי“. און מאָטעל מיט אסתר׳קען קוקען מיט אויגען. ער אויף איהר און זי אויף איהם.

ס'איז דאָס אויך ניט ווערטה, ווארום איך זאָל גלאַט זיצען אין דער היים און גאָר ניט טהון, און דער קאָפּ זאָל ניט דרעהען, און דער מח זאָל ניט דארען, און ס'זאָל מיר זיין באשערט, וואָלט איך סאַי ווי סאַי געזונד געוואָרען — הײנט וואָס איז מיר איטאַליא?



גאנגען דאָס דריטע יאָהר — מיין שניידער איז ניטאָ. איך וואַרט א וואָך, איך וואַרט צוויי — ניטאָ. וואָס איז די מעשה? געה איך אַוועק צו מיין שניידער: „רב חיים, פאַר וואָס זיינט איהר ניט געקומען, זאָג איך, נאָכ'ן דריטען הונדערטער?" מאַכט ער צו מיר: „עס קומט מיר ניט". „וואָס איז דער שכל?" „דער שכל", זאָגט ער, „איז א פּראָסטער שכל. אונזער שניידעריי, זאָגט ער, בע־שטעהט פון דריי פּונקטען: א שניידער, זאָגט ער, דאַרף קענען ע ר ש ט ע נ ס די מלאכה. צ ו ו י י ט ע נ ס דאַרף ער, זאָגט ער, קע־נען ארונטערנעהמען א מאָל א שטיקעל „יתור", אז עס בלייבט אי־בער. ווילט איהר דאָס, זאָגט ער, אָנרופען „גנבה", רופט דאָס אָן ווי איהר ווילט. און ד ר י ט ע נ ס, זאָגט ער, דאַרף א שניידער קענען אויסטרינקען, נעהמען הייסט עס א מאָל אונטער א יום טוב א ביסעל בראַנפען. איז אויף צ ו ו י י פּונקטען אייער זוהן, זאָגט ער, א פּאַרטיגער בעל מלאכה. דאָס הייסט, ער איז נישקשה פון א גנב; און מיט א ביסעל בראַנפען וועט ער זיך, זאָגט ער, אויס־גלייכען מיט אלע שיכורים. נאָר א בעל מלאכה — דאָס, זאָגט ער, וועט ער ניט זיין ווייל ער וועט לעבען. הייזנט פאַר וואָס קומט מיר א הונדערטער?"

אויסגעהערט די מעשה מאַכט צו מיר דער דאָקטאָר: „אקעגען וואָס־זשע, הייסט עס, איז דאָס געקומען צו רייד?..." „אקעגען דעם, זאָג איך, וואָס אייער מלאכה, זאָג איך, דאָקטאָריע, הייסט עס, בעשטעהט, ווי יעדער מלאכה, אויך פון דריי פּונקטען: מען דאַרף זיין, ע ר ש ט ע נ ס, א גוטער דאָקטאָר. צ ו ו י י ט ע נ ס, דאַרף מען זיין א מענש מיט יושר. און ד ר י ט ע נ ס, זאָג איך, דאַרף א דאָקטאָר קענען מאַכען געלד. וועלכער פּונקט פון די ע ר ש ט ע צ ו ו י י פּונקטען עס וועגט ביי אייך אריבער — דאָס, זאָג איך, ווייס איך ניט. נאָר וואָס פאַר א דאָקטאָר איהר זיינט, זאָג איך, אויף חשבונות מאַכען — אויף מיר אזא יאָהר. און איצטער, זאָג איך, אייער סחורה, מיין געלד, לאָמיר זיך דינגען..."

פערשטעהט זיך, אזוי פיעל מכות פּאַניען, וויפיעל איך האָב אָבגעריסען ביי איהם מעהר ווי צוויי דריטעל. נאָר, גלויבט מיר,

פאָהרען אהיים. קום איך צוגעהן צום דאָקטאָר: „אזוי און אזוי, הערר דאָקטאָר, איך פאָהר אהיים". זאָגט ער: „געזונטערהייד". זאָג איך: „נו? און מכח דעם רעכענונג? מען דארף דאָך צוצאָהלען זיך מיט אייך אויך, צי ניין?..." קוקט ער אויף מיר דורך די ברילען, האלט די הענד אין די קעשענעס, און מאכט צו מיר: „נו?" ווי איי־נער רעדט: „אין וועמען איז דען די מניעה?" רוף איך מיך אָן צו איהם: „האָט קיין פאראיבעל ניט, הערר דאָקטאָר, איידער מיר וועלען זיך צורעכענען, וואָלט איך אייך דערצעהלט פריהער א מעשה, אויב איהר האָט צייט"... מאכט ער צו מיר: „קיין צייט האָב איך ניט, נאָר אויב ניט קיין לאנגע, דערצעהלט." זעץ איך זיך אוועק און דערצעהל איהם די מעשה:

„ווי איהר זעהט מיך," זאָג איך, „בין איך א איד, דאנקען גאָט, אזוי זיך. און קינדער, דאנקען גאָט, האָב איך אויך, פינף זאָלען גע־זונד זיין. פינף זיהן. זיינען פיער פון זיי דוקא וואוילע קינדער, געראָטענע, נאָר איינער, ניט פאר אייך גערעכט — א דער רוח ווייסט וואָס. נישט געוואָלט לערנען — נישט א לעק. א שלעכט קינד. גע'הרג'עט, גע'ממית'ט. געוואָלט ארויסשלאָגען דעם עקשן — איז ניט מיט גוטען, ניט מיט בייזען. א שלעכט קינד. וואָס טהוט מען? זאָגט צו מיר מיינע: „מאך איהם פאר א בעל מלאכה." „א בעל מלאכה? משוגע מיינע שונאים!" „וואָס־זשע, אז דו וועסט איהם דער'הרג'ענען וועט זיין בעסער?" אהין־אהער, איך זעה, זי איז גערעכט. געה איך און גיב איהם אָפּ צו א בעל־מלאכה, צום בעסטען שניידער, און בעדינג זיך מיט איהם אויף דריי יאָהר פאר דריי הונדערטער: „נאָט אייך איהם, דעם תכשיט, און מאכט מיר איהם פאר א בעל מלאכה..." און איך האָב מיך צושריבען מיט'ן דאָזיגען שניידער בפירוש, אז אין א משך פון דריי יאָהר דארף ער איהם מאכען פאר א פארטיגען בעל מלאכה און איך דארף איהם איינצאָהלען דערפאר דריי הונדערטער, אלע יאָהר א הונדערטער. אוועקגעגאנגען דאָס ערשטע יאָהר — מיין שניידער איז געקומען, אָפּגענומען דעם ערשטען הונדערטער, זיך צושריבען. פיין. אוועק־געגאנגען דאָס אנדערע יאָהר, מיין שניידער איז געקומען, אָפּגענו־מען דעם אנדערען הונדערטער, זיך צושריעבען. פיין. אוועקגע־

דאָס נעכטיגע איינשפּריצעכץ. אַזוי דאַרף מען פערשטעהן. און הייסט מיר קומען מאָרגען, וועט ער מיר ווידער אַמאָל אריינ־שפּריצען. פרעג איך איהם: „וואָס קומט איך?“ זאָגט ער: „שפּעטער“. שפּעטער איז שפּעטער. און אַזוי אַ טאָג איבער אַ טאָג, אַלע מאָל די אייגענע חכמה: איין טאָג אריינגעשפּריצט, דעם אנדע־רען טאָג איינגעריבען דאָס אריינשפּריצעכץ. איז מיר באַלד ניט געפעלען דער שווינדעל. ממה נפשך, ווילסטו מיך שמייסען מיט צוויי ריטער — שמייס. צו וואָס דאַרפסטו נאָך ציהען? וואו שטעהט דאָס אַז אויף אריינשפּריצען דאַרף מען אַ בעזונדערען טאָג? — דאַכט זיך מיר אַז ס'איז גלייכער ביידע זאַכען אינאיינעם. דער שכל איז דאָך מתחייב: אַט האָב איך דיר אריינגעשפּריצט, אַט האָב איך עס דיר איינגעריבען. אַלאַ וואָס דען? צערעמאָניע? דאַרפען מיר לערנען דעם פּשט אַז דו ווילסט צאַפּען? צאַפּ! אי אפשר צאַפּט זיך גאָרנישט? טאָמער איז ניטאָ פון וואַנען? דו קאָנסט מיך? דו ווייסט מיך? ביזט געוועזען ביי מיר אין קעשענע? האָסט געצעהלט מיין געלד?

כך הוה, ס'איז אַוועקגעגאַנגען אַ חודש, שיקט ער מיר אריין דורך דער פּאָסט אַ רעכענונג. איז מיר פינסטער געוואָרען אין די אויגען. פאַר יעדער איינשפּריצעכטס הייסט ער זיך בעצאָהלען 10 פראַנקען. (דאָרט צאָהלען זיי געלד אויף די פראַנקען). און פאַר יעדען איינרייבען דאָס איינשפּריצעכטס פינף פראַנקען. נישקשה פון אַ רעכענונג! פון אַזאַ מין קוראַציע קען מען טאַקע געהן אין גאָלד! האָב איך זיך מישב געוועזען — וואָס טהוט מען? דינגען זיך מיט איהם? — דאָס וועל איך צייט האָבען שפּעטער. אַז מאָהנען מאָהנט ער ניט, דער חכם, היינט צו וואָס זאָל איך מיך כאַפּען? געה איך צו איהם, ווי איך בין געגאַנגען, אַ טאָג איבער אַ טאָג, און ער שפּריצט. איך געה און ער שפּריצט. און אַט אַזוי איז אַוועק דער ווינטער, אָקערשט ווי מען זעהט ניט איז פּסח. צייט קלעהרען מכח פאָהרען אהיים. ובפרט אַז אין געזונד, דאַנק גאָט, פיהל איך מיך אויך נישקשה'דיג. מען קען זאָגען — למאי זאָל איך לייקענען? — הלואי ווייטער ניט ערגער, בעסער האָט קיין שיעור ניט. דאַרף מען, הייסט עס, אפּנים זיך אָפּגעזעגענען מיט'ן קלוגען דאָקטאָר און אָפּ־

רים, אַז לופט צו לופט איז ניט גלייך. די לופט, זאָגען זיי, וואָס שמעקט מיט בשמים, היילט. אַזוי זאָגען זיי, די דאָקטוירים הייסט עס. נאָר מאַלע וואָס דאָקטוירים זאָגען. למאי זיי זאָגען אַז דער ים ציהט אַרויס אַלע שלאַפקייטען. איך וועל אייך ניט זאָגען: אפשר ציהט ער ביי אימיצען אַרויס שלאַפקייטען. ביי מיר ווייס איך אַז ער האָט אַרויסגעצויגען וואו איך האָב געהאַט ערגעץ אַ גראָשען, אָט דער דאָזיגער ים! און ניט אַזוי דער ים, ווי די דאָקטוירים. מיר האָט גאָט צוגעשיקט אַ דאָקטאָר, וואָס זאָל איך אייך זאָגען? — נו־נו! דאָס הייסט אַזוי איז ער אפילו אַ גאַנץ ליעבליכער מענש, דוקא אַ איד. און נאָך וואָס'ער אַ איד! רעדט אידיש, ווי איך מיט אייך, און אַזוי זיס, אַזוי קוגעלדיג, שטרודעלדיג, צימעסדיג — גאָר אַ מחיה. נאָר געלד קען ער צאַפּען, אוי צאַפּט דאָס! מאַלט אייך וואָס ביי מיר וועט מען שוין אָנצאַפּען! געטראָפען דאָס אָרט! איך האָב מיך מישב געווען, הערט איהר, און האָב מיך געלאָזט פיהרען ביז דער לעצטער מינוט. איך האָב באַלד אַרויסגעזעהן, מיט וועמען איך האָב צו טהאָן. נאָר איך האָב מיך געמאַכט ניט וויסענדיג, ווילסט צאַפּען — צאַפּ. תחילת הערט ער מיך אויס, פרעגט מיך אויס, טאַפּט מיך אויס, מיט העמערלעך און מיט קלעפּערלעך, מיט טרייב־לעך און מיט רעהרלעך, און הייסט מיר קומען מאָרגען. פרעג איך איהם: „האָט קיין פּעראיבעל ניט, הערר דאָקטאָר, איך ווייס ניט היגע מנהגים, וואָס וועט אַ י י ך קומען פאַר'ן וויזיט?“ קוקט ער אויף מיר דורך די ברילען, האַלט די הענד אין די קעשענעס און מאַכט צו מיר: „דאָס וועט זיין שפּעטער...“ טראַכט איך מיר: „געפּועל'ט. ווילסט שפּעטער, איז שפּעטער...“ איך קום צוגעהן מאָרגען — ווידער אמאָל דאָס אייגענע — אויסגעהערט, אויסגע־טאַפּט און אויסגעקלאַפּט — און הייסט מיר קומען איבער־מאָרגען, וועט ער מיר אַריינשפּריצען. פרעג איך איהם: „האָט קיין פּער־איבעל ניט, הערר דאָקטאָר, וואָס קומט אייך?“ זאָגט ער: „שפּע־טער“. שפּעטער איז שפּעטער. קום איך צוגעהן איבער־מאָרגען, שפּריצט ער מיר אַריין און הייסט מיר קומען מאָרגען, וועט ער מיר מאַכען מאַסאַזש. קום איך צוגעהן מאָרגען, ער זאָל מיר מאַכען מאַסאַזש, מאַכט ער מיר מאַסאַזש, דאָס הייסט ער רייבט מיר איין

איטאליא

וואָס איז אַזעלכעס „איטאַליא“ — זאָלט איהר מיך ניט פרעגען. אַזוי ווי איך האָב פון דעם קיינמאָל ניט געוואוסט, אַזוי זאָלט איהר דערפון ניט וויסען. און הלואי וואָלט איך אויך דערפון ניט געוואוסט. קורץ, איהר ווילט וויסען וואָס הייסט „איטאַליא“? מיט וואָס עסט מען דאָס? — וועל איך אייך זאָגען אין דריי ווערטער: „זשיד דאוואי הראַשי!“ איטאַליא — דאָס איז אַזאַ מין ערטעל, וואָס דאָקטוירים האָבען אויסגעטראַכט אויף צו פּרעסען געלד ביים עולם. דער הימעל איז דער אייגענער הימעל, וואָס ביי אונז. די זון איז אויך די זעלביגע. נאָר דער ים דאָקוטשעט סכנות! ער רוישט, ווארפט זיך, דולט אַ ספּאָדיק — און איהר האַלט אין איין צאָהלען געלד. פאַר וואָס געלד? פאַר גאָר ניט. גאָלע גאָרנישט. אָט דערפאַר וואָס דו ביזט אַזאַ בהמה און האָסט זיך געלאָזען איינרעדען „איטאַליא“ — צאָהל געלד. און איהר צאָהלט. ווארים אדרבה, זייט אַ בריה און צאָהלט ניט. איהר מיינט מען קריעגט זיך מיט אייך? זידלערייען? בזיונות? חלילה! דוקא מיט גוטען. קושענדיג נעהמט מען ביי אייך ארויס די נשמה. איין מעלה האָט יאָ דאָס דאָזיגע „איטאַליא“ — דעם אמת קען מען ניט אָבלייקענען — ס׳איז דאָרטען ווארים. און אז ס׳איז ווארים, זאָגט מען, הוסט זיך וויינציגער. און ווארים איז דאָרט שטענדיג, אַ גאַנץ קיילעכיג יאָהר. סיי זומער סיי ווינטער. איהר מיינט וואָס איז דער שכל? אַ פּראָסטער שכל: די זון ווארימט איז ווארים. בכן איז וואָס? אז מען הייצט גוט אויס, איז אויך ניט קאַלט. זאָגען זיי אָבער „לופט“. אמת די לופט איז ניט קיין שלעכטע לופט. סע שמעקט ניט שלעכט. ווי מיט בשמים. ניט די לופט שמעקט, די מאראַנצען שמעקען. עס וואקסען דאָרט מאראַנצען. וויים איך ניט צי מען דאַרף פאָהרען צוליעב דעם אַזש אהין. לופט איז דאַכט זיך פאַראַן אומעדום און מאראַנצען קען מען קויפען ביי אונז אויך. זאָגען אָבער די דאָקטוי־

טעלסטווע" שוואַרץ אויף ווייס. בפירוש פערשריעבען אין בראַצקי'ס שול ביי די שניידערס אַן „אַבראַדטשיק"... „כאַראַשאָ, זאַגען זיי צו מיר, גאַספּאַדין אַבראַדטשיק, דו געה דיר דערוויייל אהיים עסען קוגעל. מיר וועלען דיר שוין בעווייזען ווי אזוי צו האַלטען ביי זיך קאָטראַבאַנדאַ אויף דער מאַלאָוואַסילקאָווסקי!" אָט האָסטו דיר מיט א פרישען קוילעטש, הייסט עס, אין פּנים אריין, כאַ־כאַ...

זאָל איך אייך דערצעהלען ווייטער? מילא פון קאָנסולים איז דאָך שוין אָבגערעדט. ווער האָט אין זינען געהאַט א קאָנסולים, אַז מען האָט גאָר בעדאַרפט ראַטעווען דעם שוואָגער. פון וואָס מיינט איהר ראַטעווען? פון עטאַפּ? חלילה! דאָס האָט ניט געהאָלפען. מיט'ן עטאַפּ איז ער געגאַנגען. נאָך אַ מין געהן, מיט אַלע גנבים... איידער מיר האָבען איהם דערלעבט זעהן אין קענעלע, זיינען מיר, הערט איהר, שיער די אויגען ארויסגעקראָכען. און אַז מען האָט איהם שוין קוים אמאָל געבראַכט צו פיהרען קיין קענעלע, דעם שלים־מזל, האָט ער ערשט געהאַט אויף זיך אַ נייעם אונגליק. אַ פרעמדען פּאַס מיט אַ פרעמדען נאָמען. פרעגט ניט. איך האָב מיט איהם געהאַט צו זינגען און צו זאָגען. לאָם איך עס פערדיענען, הערט איהר, אַלע דריי חדשים וואָס עס האָט געקאָסט אחוץ וואָס איך האָב אויף זיך אַ פּעקעל, איך מוז איהם אויסהאַלטען מיט ווייב און קינדער. וואָרום ער טענה'ט, אַז איך האָב איהם אונגליקליך געמאַכט, טענה'ט ער. ער זאָגט, אַז איבער מיר האָט ער אָנגעוואָרען אזא כשר'ע „פּראַוואָזשיטעלסטוואָ". און עס קען זיין, אַז ער איז אפשר ניט אין גאַנצען אומגערעכט אויך. דער עיקר איז אָבער, כאַ־כאַ, נישט דאָס. דער עיקר איז דער איינפאַל, די קאָמבינאַציע. איהר פערשטעהט? דאַכט זיך וואָס? אַ אידעל פון קענעלע מיט אַ הוסט און אַ זאַדישקע, יעדנאָ סדרוגים, און אָהן שום „פּראַוואָזשיטעל־סטווע", אַ־יאָ? פון דעסטוועגען, אַז מען דאַרף קומט ער זיך צופּאָהה־רען קיין יעהופּעץ, שטעלט זיך אָב אויף מאַלאָוואַסילקאָווסקי ניט ווייט פון געוועזענעם פּאָליצמייסטער און, ווי זאָגט איהר, רוף מיך קנאַקניסעל!...

מיין פּאַס, ער מיר זיין פּאַס, און דאָרטען די טהיר
ווערט שיער ניט צושפּרונגען: „טראַך—טאַראַראַך! טראַך—טאַרע־
ראַך!" „סייטשאַס! זאָג איך. וואָס האָט איהר אזוי קיין צייט ניט?
דער טייך ברענט ניט!" זאָג איך, און צו מיין שוואָגער רוף איך
מיך אָן: „גערענק־זשע, דוד, דו הייסט שוין ניט מעהר דוד, נור
משה־נחמן"... און איך לאָז מיך צו דער טהיר — ברוך הבא געסט!
א גאנצע כאַליאַסטרע, יוצר משרתים ואשר משרתיו, ווי זאָגט איהר,
א גדולה, פרעהליך אין שטעדטעל!

ס'פערשטעהט זיך, אז קודם האָט מען זיך גענעבען א נעהם
צו מיין שוואָגער דעם שלים־מזל. וואָס עפּעס צו איהם? ווייל איך
האָב מיך געהאַלטען, פערשטעהט איהר מיך, מעשה מענש, ווי זאָגט
איהר, א קניפּ אין באַק די פאַרב זאָל שטעהן. און ער — א שעהנערען
לעגט מען אין דער ערד אריין. האָט מען איהם א כאַפּ געטהאָן:
„אַטקודאָוואַ"? ניטאָ קיין לשון. שטעל איך מיך ארויס פאַר'ן מליץ
יושר און מאַך צו איהם: יהודי בלא, וואָס שווייגסטו? דבר זיי, אז
דו ביזט משה־נחמן פון קענעלע". און צו זיי טהו איך מיך א וואָרף
מיט תחנונים: „אזוי און אזוי, וואַשע וויסאָקאָ פּראַ־
וואָזשיטעלסטוואָ, זאָג איך, ס'איז מיינער אן אָרימער
קרוב, נעבעך, שוין לאַנג ניט געזעהן זיך, זאָג איך, אויף איין נאַכט,
געקומען צו מיר פון קענעלע, זאָג איך, אויף איין נאַכט, זאָג איך,
פאָהרט אוועק אם ירצה השם מאָרגען כאור הבוקר צוריק קיין
קענעלע"... און אינוויינינג אין הארצען שטיקט מיך, איך ווער שיער
ניט צושפּרונגען פאַר געלעכטער, כאַ־כאַ! איהר פערשטעהט? איך,
משה־נחמן פון קענעלע, בעט רחמים פאַר משה־נחמן'ען, הייסט עס,
פאַר מיר אַליין טאַקע, כאַ־כאַ! איז אָבער די צרה וואָס מיין ריידען
מיט מיינע בקשות האָבען געהאָלפען ווי דער פאַר־א־יאָהריגער
שנעע. און מען האָט מיין בחור אויפגעכאַפּט, ווי דער רוח דעם
מלמד. און מען האָט איהם אָבגעפיהרט אין חד־גדיא אריין מיט'ן
גאַנצען קנאַק, ווי נאָט האָט געבאָטען. און מיך האָט מען אויך
געוואָלט צונעהמען. דאָס הייסט, מען האָט שוין טאַקע געהאַט מיך
צוגענומען, מען האָט מיך אָבער באַלד ארויסגעלאָזט. וואָרום וואָס
הער איך זיי, איך בעט אייך זעהר? א מענש מיט א „פּראַוואָזשי־

אויף דריי וואָכען! דערווייל ווערט נאַכט. עסט מען וועטשערע און מען לעגט זיך שלאָפען. איך ווער נאָר וואָס אַנטשלאָפען, איך הער: ט—ראַך—טאַרעראַך! איך רייס אויף די אויגען: „ווער איז?" „מיר זיינען פערפאַלען!" זאָגט צו מיר דער שוואָגער מיינער, דער שלים־מזל, שטעהט איבער מיר אַ טוידטער מענש און טרייסעלט זיך ווי אַ הושענא. „וואָס טהוט מען, זאָג איך, איצטער?" „אדרבה, זאָגט ער, זאָג דו וואָס טהוט מען?" „וואָס, זאָג איך, זאָל מען טהאָן, זאָג איך, ס'איז ביטער". „ביטער צו ביטער, זאָגט ער, איז ניט גלייך. ס'איז, זאָגט ער, ביטער אַזוי ווי גאַל." און דאָרטען ביי דער טהיר: טראַך—טאַרעראַך! טראַך—טאַרעראַך! די קליינע קינדער נעבעך האָבען זיך אויך אויפגעכאַפּט מיט אַ געוואַלד, מיט אַ געוויין: „מאַמע!" שטיקט זי זיי, די מוטער הייסט עס, און ווערגט זיי, ס'זאָל זיין שטיל. אַ שעהנע חתונה! פאַלט מיר אַריין פּלוצים אַ קאָמבינאַציע אין קאָפּ און איך רוף מיך אָן צו מיין שוואָגער: „שאַ, זאָג איך, ווייסטו וואָס, דוד? זיי דו איך און איך וועל זיין דו." קוקט ער אויף מיר ווי אַ לעמעשקע: „וואָס הייסט?" „דאָס הייסט, זאָג איך, מיר וועלען זיך בייטען מיט די יוצרות. דו וועסט מיר געבען דיין פּאַס, וועסטו זיין משה נחמן און איך וועל זיין דוד. וואָס פערשטעהסטו דאָ ניט?" אַ טומפּעקער מוח! קוקט אויף מיר ווי אַ זינדיגער מענש, פערשטעהט ניט וואָס מען רעדט צו איהם. „בהמה, זאָג איך, וואָס פערשטעהסטו דאָ ניט? דאַכט זיך, אַ פּראָסטע קאָמבינאַציע, זאָג איך. אַ מינדסט קינד קען עס פערשטעהן. דו וועסט זיי ווייזען מיין פּאַס און איך וועל זיי ווייזען דיין פּאַס. וואָס זשע וועט זיין? וועט מען דיך צונעהמען און מיך ניט. וועל איך מיר אי'ה גאַנץ פריה, אַז גאָט אַליין שלאָפט נאָך זיך אויפהויבען און אוועקפאָהרען קיין קענעלע. אי וואָס וועט זיין מיט דיר? איך וועל דיר איבערלאָזען דיין פּאַס, ביזטו שוין ווידער אויס משה נחמן און ווידער דער אייגענער דוד וואָס געוועזן. אי וואו איז משה־נחמן? געהט און זוכט איהם. האָסטו צעקייעט? מען דאַרף עס דיר לעגען אין מויל אַריין?

דאַנקען גאָט, קוים מיט צרות, מיט לייד, ער האָט צוקייעט און מיר האָבען גענומען זיך בייטען מיט די יוצרות, איך איהם

ליצאָ" אָדער ווי מען רופט עס דאָרטען אַן „אַבראַדטשיק" און ווי באַלד אַן „אַבראַדטשיק" אַזוי מעג ער שוין זיצען אויף דער מאַלאַ־וואַסילקאָווסקי, דאָרט וואו דער געוועזענער פּאָליציימייסטער איז אַמאָל געזעסען. זיצט ער, הייסט עס, אויף דער מאַלאַ־וואַסילקאָווסקי טאַקע ניט ווייט פונ'ם געוועזענעם פּאָליציימייסטער, און מוטשעט זיך, קוים, קוים וואָס ער קומט דורך מיט'ן שטיקעל ברויט. דער גאַנצער ארויסקוק זיינער הייסט עס איז אויף מיר. איך בין דער גביר אין דער משפּחה. קום איך צופאָהרען קיין יעהופּעץ, האַלט איך ביי זיי סטאַנציע, עס איך ביי זיי א וואַרימעס, א וועטשערע, פאָלגט מען מיך א גאַנג — יעדנאָ סדרוגים פאַלט זיי אַריין אַמאָל א פּאָר קערבלעך, איז מען צופריעדען. איצטיגס מאָל אָבער איך קום צופאָהרען, איך זעה מיינע לייט זיינען חושך, געהען אַרום אָהן קעפּ. „וואָס איז די מעשה?" „ס'איז שלעכט". „דהיינו?" „אַבלאַ־וועס". „פּחע! איך האָב געמיינט, זאָג איך, מי יודע וואָס. אַבלאַ־וועס, דאָס איז דאָך, זאָג איך, מששת ימי בראשית".. „ניין, זאָגען זיי, אָבלאַוועס צו אָבלאַוועס איז ניט גלייך. איצט, זאָגען זיי, איז ניטאָ די נאַכט ס'זאָל ניט זיין קיין אָבלאַווע, און כאַפּט מען א אידען איז יהיה מי שיהיה, איינס—צוויי—דריי מיט'ן עטאַפּ". „נו, און געלד?" „בלאָטע!" „א קערבעל?" „בלא!" „א דרייער־רעל?" „אפילו ניט א מיליאָן!" „אויב אַזוי, זאָג איך, איז דאָך טאַקע גוט פאַסקודנע." „פאַסקודנע צו פאַסקודנע, זאָגען זיי, איז ניט גלייך. קודם, זאָגען זיי, איז שטראָף, און נאָכדעם ערשט מיט'ן עטאַפּ. היינט דער סקאַנדאַל פאַר בראָצקי'ן!" „מילא, זאָג איך, בראָצקי היינט, בראָצקי מאָרגען. איך קאָן, זאָג איך, צוליעב בראָצקי'ן, זאָג איך, מיט מיין געזונד ניט שפּעקולירען. איך בין געקומען, זאָג איך, אויף א קאָנסולים מיט פּראָפעסאָרען, קאָן איך צוריק, זאָג איך, מיט ליידיגע הענד ניט ענטלויפען." הכלל, טענות אהין, טענות אהער — דער טאָג שטעהט ניט. מען דאַרף לויפען צו די פּראָפעסאָרען מכח א קאָנסולים. נאָר וועד מיר קאָנסולים? וואָס מיר קאָנסולים? אז ד ע ר פּראָפעסאָר קען קומען ערשט מיטוואָך פאַר האַלבען טאָג, און ד ע ר מאָנטאַג נאָך האַלבען טאָג, און י ע נ ע ר נישט פריהער ווי איבערמאָרגען דאָנערשטאָג, היינט געה! א מעשה

הייסט עס אַלע מודה. נאָר וואָס מען טהוט צו דער זאַדישקע איך זאָל פון איהר פּטור ווערען — דאָס איז שוין, זעהט איהר, עפּעס אַנדערש. זיי מוטשען זיך נעבעך. זיי פּרובען זיך. געהן, ווי זאָגט איהר, האַרט ביי די ווענט. למשל, איך קום צו געהן צו מיין אַלטען פּראָפעסאָר, סטריצעל הייסט ער, אַ דימענט פון אַ מענשען, נעהמט ער און פערשרייבט מיר אַ רעצעפּט „קאָדעיני סאַכאַדי פּולוועראַטי", קאָסט דאָס ניט טהייער און ס'איז זיסלעך אויפ'ן טעם. קום איך צו אַן אַנדער פּראָפעסאָר, געהט ער און פערשרייבט מיר „טינקטורא אָפּיע", טראָפּען אַזעלכע, האָבען זיי אַ טעם פון חלשות. קום איך צום דריטען פּראָפעסאָר. פערשרייבט ער מיר אויך טראָפּען, האָבען זיי כמעט דעם אייגענעם טעם, נאָר הייסען הייסען זיי ניט „טינקטורא אָפּיע", נאָר „טינקטורא טאַבאַיקאַ". זיינט איהר שוין פאַרטיג? קום איך צו אַ פרישען פּראָפעסאָר, נעהמט ער און פערשרייבט מיר גאָר אַ מין ביטערניש מיט'ן נאָמען „מאָרפּיום אַקוואַ אַמיגדאַלאַריום". וואָס? איהר חידוש'ט זיך וואָס איך קען לעטיין? איך קען אַזוי לעטיין ווי איהר קענט ענגעלש, נאָר אַז מען האָט אַ הוסט מיט אַ זאַדישקע יעדנאָ סדרוגים, קאָן מען זיך שוין אויסלערנען לעטיין אויך.

הכלל בין איך געקומען קיין יעהופּעץ אויף אַ קאָנסולים. וואו שטעלט זיך אָב אַזאַ איד ווי איך, אַז ער קומט קיין יעהופּעץ? געוועהנטליך ניט אין קיין האָטעל און ניט אין קיין גאַסטינעץ. ערשטענס, רייסען זיי די הויט. און אגב, ווי קאָן איך מיך אָבשטעלען אין אַ האָטעל, אַז איך האָב ניט קיין שום „פּראַוואָזשיטעלסטווע"? שטעל איך מיך אָב אַלע מאָל ביי מיינעם אַ שוואָגער. איך האָב מיין אייגענעם אַ שוואָגער אַ שלים־מזל, איז ער אַ איד אַ מלמד און אַן אָרימאַן איז ער, ווי זאָגט איהר, אין אַכטצעהן פּאָלעס, און אַ מטופּל מיט קינדער אויך. נאָר וואָס דען? גאָט האָט איהם געהאָלפען, ער האָט „פּראַוואָזשיטעלסטווע" האָט ער, און דוקא אַ כשר'ע „פּראַוואָזשיטעלסטווע". ווי קומט צו איהם אַ „פּראַוואָזשיטעלסטווע"? — בראָצקי! ער איז אַ „סלוזשיטעל" ביי בראָצקי'ן. חלילה ניט קיין דירעקטאָר פון זאַוואָדען, נאָר ער איז אין בראָצקי'ס שול אונטען ביי די שניידערס אַ בעל קורא איז ער. אַ „דוכאָוונע

געביטען מיט די יוצרות

— אָט וועל איך אייך, הערט איהר, דערצעהלען אַ שעהנס, ווי אַזוי איך, משה־נחמן פון קענעלע, אָהן אַ שום פּראַוואָזשיטעל־סטווע, האָב אָבגעטהאָן פּאַניע׳ן אַ שפּיצעל, אָבער אַ שפּיצעל כאַ־כאַ, זיי וועלען מיך האָבען צו געדענקען! אָט גיט מיר נור עטליכע מינוט צייט, וועט איהר הערען, וואָס אַ איד קען.

ויהי היום, קום איך מיר צופאָהרען איין מאָל אין יעהופּעץ. וואָס פאָהרט אַזאַ איד ווי איך, יעדנאָ סדרוגים מיט אַ הוסט און מיט אַ זאַדישקע, קיין יעהופּעץ? געוועהנטליך צום פּראָפעסאָר. איך בין מיט מיין זאַדישקע אַן אָפּטער גאַסט אין יעהופּעץ, אפילו ניט אַזאַנ׳ אָנגעלעגטער גאַסט, וואָרום ווי טאָר איך, משה־נחמן פון קענעלע, זיין אין יעהופּעץ, אַז איך האָב ניט קיין שום „פּראַ־וואָזשיטעלסטווע“? בעהאַלט מען זיך, מוטשעט מען זיך. קומט מען אין דער פריה און ביינאַכט אַנטלויפט מען. אַ־ניט כאַפּט מען אַ „פּראָכאָדנאָיע“ און מען קומט נאָך אַמאָל. אַבי ניט געהן „פּאָע־טאַפּאָם“. איך זאָל, הערט איהר, חלילה דאַרפען געהן „פּאָעטאַפּאָם“, ווייס איך ניט אויב איך וואָלט דאָס גאָר אויסגעהאַלטען. איך וואָלט זיבער דריי מאָל געשטאָרבען פאַר בושה אַליין. וואָרום ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך, דאַנקען גאָט, אַ שטיקעל בעל־הבית ביי אונז אין קענעלע מיט אַ „אימושטשעסטווע“: אַ דירה אַן אייגענע, מיט אַ בהמה׳לע, און מיט טעכטער צוויי, איינע אַן אויסגעגעבענע און די אַנדערע אויף חתונה צו מאַכען. וואָס איז שייך?

הכלל, קום איך צופאָהרען קיין יעהופּעץ צום פּראָפעסאָר. איצטיג׳ס מאָל ניט צום פּראָפעסאָר, נאָר צו די פּ ר אָ פ ע ס אָ־ר ע ן. דאָס הייסט אויף אַ „קאָנסולים“ פון גאַנצע דריי פּראָפע־סאָרען הייסט עס. איך האָב געוואָלט, פערשטעהט איהר מיך, איינ־מאָל פאַר אַלע מאָל דערגעהן מיט זיי אַ טאָלק, וואָס בין איך — מילכיג צי פליישיג? אַז ביי מיר איז אַ זאַדישקע — דאָס זיינען זיי

שלום עליכם

קלמן און זלמן.

קלמן: — זאָג מיר נור, זלמן, פאַר וואָס שטעהט אין די עשרת הדברות איין „לא תגנוב“ בלשון יחיד און איין מאָל „לא תגנבו“ בלשון רבים?

זלמן: — דאָס האָט מען אָנגעזאָגט צו צוויי קלאַסען מענשען: צום גראָבען יונג, דעם גנב, זאָגט מען: הער נור אויס, דו הולטאַי, לא תגנוב! און צו פרומע אידען מיט לאַנגע בערד און פאות זאָגט מען: איהר זיינט טאַקע זעהר פיינע אידען, נור, במחילת כבודכם, „לא תגנבו“, רוקט זיך ניט אין די קעשענעס!

קלמן: — ווי געהט עס, זלמן?

זלמן: — שלעכט, ברודער! מיין ווייב איז נאָך קראַנק, שוין באַלד אַ יאהר! און ווי געהט עס מיט דיר?

קלמן: — נאָך ערגער, ברודער, מיין צרה איז נאָך געזונד שוין באַלד צוויי יאהר.

קלמן: — וואָס גלייכסטו בעסער, דעם טאָג אָדער די נאַכט?

זלמן: —ביידע ניט.

קלמן: — פאַר וואָס?

זלמן: — ווייל מיינע דריי מוידען — בייטאָג עסען זיי און ביינאַכט וואַקסען זיי.

קלמן: — וואָס האָט דיין פרוי געבוירען?

זלמן: — זי האָט מפיל געווען.

קלמן: — קען איך זעהן דאָס נופל'ע?

זלמן: — ניין.

קלמן: — פאַרוואָס?

זלמן: — ווייל פאַר קיין נאַר טאָר מען קיין האַלבע ארבייט ניט ווייזען.

וואָרום ער זאָגט איהר ניט.

אָפּערא־בעזוכער: — וואָרום זאָגט איהר ניט אייער פּרימא־דאָנא, אז זי גרילצט די לעצטע צייט אין די אויערען?

מענעדזשער: — ווען זי דאַרף מיר וואָס זאָגען, זאָגט זי עס זינגענדיג, און איך האָב מיט איהר אַ קאָנטראַקט, אַז פאַר יעדע נאָוט וואָס זי זינגט דאַרף איך איהר געבען אַ דאָלאַר.

אריינגעזאָגט.

יונגערמאַן (צו אַ מיידעל וואָס טראָגט אַ הוט אויסגעפּוצט מיט בלומען און גראָזען): — קענט איהר מיר זאָגען, מיין פריילין, פאַרוואָס איהר טראָגט יעצט אַזוי פיעל גראָז אויף אייער הוט?

מיידעל: — כדי צוצוציהען די אָקסען...

ער ווייסט.

די לעהרערין (מיט כעס): ווייסטו וואָס עס ווערט פון אַזעלכע אינגלעך ווי דו, וואָס לויפען אוועק אין מיטען שפּיעלען באָל?

דער שילער: גוטע באָלל־שפּיעלער.

צו וואָס זיין שטימע איז גוט.

דער זינגער (צום פּראָפעסאָר פון מוזיק): — דענקט איהר, אַז איך וועל קענען געברויכען מיין שטימע?

פּראָפעסאָר: — אָ, געוויס! צום ביישפּיעל אין פאַל פון אַ פייער — קענט איהר מאַכען אַ גרויסען געוואַלד!...

איינער, אַ ישיבה־בחור, האָט אַמאָל געזאָגט: איז דאָס ניט אַ שאַנדע, אַז דער מענש, דער בחיר היצורים, דאָס קליגסטע בעשעפּעניש אין דער וועלט, די קרוין פון דער נאַטור זאָל דאַרפען אָבשטעהן אַ גאַנצען טאָג אין בית־המדרש ביים הייסען אויווען און זיך קראַצען?..

סמנים פון משוגעת.

אַ גענז־קאָלעקטאָר איז אַריינגעקומען אין הויז און האָט דער־לאַנגט דעם ביל.

— געהט ברענגט אַן אנדער ביל! — האָט דער מאַן, צו וועל־כען מען האָט געבראַכט דעם ביל, געענטפערט — דיזער ביל איז ניט ריכטיג.

— עס איז יאַ ריכטיג! האָט דער קאָלעקטאָר געזאָגט — גיט אַ קוק אויפ'ן מיטער.

— עס קען ניט זיין! — האָט דער מאַן געמאַכט געוואַלדען — איך האָב דיעזען מאָנאַט געיוזט דריי מאָל אזוי פיעל געז, און עס קומט איך דריי מאָל אזוי פיעל געלד.

— אָללראַיט, אָללראַיט! — האָט דער גענז־קאָלעקטאָר, וועל־כער איז געוואָרען בלאַס ווי קרייד, אַ צושראָקענער גענומען מורמלען, און איז שנעל אַראָבגעלאָפען אין גאַס און האָט טעלע־פאָנירט נאָך אַן אַמבולאַנס פון בעלוויו האָספיטאַל.

טרעפט וואו איז געווען זיין היים.

אַ גוטע אַלטיטשקע: — ווי איך זעה, האָט איהר שוין אין אייער לעבען געהאַט בעסערע צייטען, יונגערמאַן.

יונגערמאַן: — אַ, יעס! איך האָב שוין געוואוינט אין אַ הויז מיט מאַרמאָרנע טרעפ, וואו מען האָט מיך אָבגעהירט ווי אַן אויג אין קאָפּ.

די גוטע אַלטיטשקע: — און איהר האָט עס נעבעך פער־לוירען?

יונגערמאַן: — פערלוירען? חלילה! מיין טערמין האָט זיך געענדיגט, האָב איך געמוזט געהן...

קלמן: — פון וואַנען איז געדרונגען, אַז קרח איז געווען אַ קלוגער?

זלמן: — ווייל עס שטעהט: „ויקח קרח", ער האָט נור ג ע נ ו מ ע ן.

אויב אַזוי, איז רעכט.

צוויי בטלנים, וועלכע האָבן געשלאָפן צוזאַמען אין קלויז און האָבן זיך געהאַלטען אין חזר'ן אַ געוויסע סוגיא אין דער גמרא, וואו עס געהט אָן אַ גרויסער קאַמפף צווישען צוויי תנאים וועגען דעם, צי איז די נאַכט בעשאַפען געוואָרען צום לערנען („לילה לגרסא") אָדער אויף צום שלאָפען („לילה לשנתא").

פארטיג געוואָרען מיט דעם „שעור", האָבן זיךביידע געלעגט שלאָפען אויף דעם איינציגען קישעלע, וואָס זיי האָבן פערמאָגט בשותפות, און אויסגעלאָשען דאָס שטיקעל ליכט.

אז זיי האָבן ערוואַכט איז דער פריה, האָבן זיי צו זייער שטוינען זיך געכאַפט, אז דאָס קישעלע און דאָס ליכט פעהלען.

— מאָטעל, — זאָגט איינער צום צווייטען — איך פערשטעה ניט ווי אזוי דאָס האָט געקענט פאַסירען. ממה נפשך: האַלט דער גנב מיט דעם „מן דאמר" אז "לילה השנתה", די נאַכט איז בעשאַפען געוואָרען צום שלאָפען, טו וואַרום האָט ער צוגענומען ס'שטיקעל ליכט? אלא ווידער האַלט ער מיט דעם „מן דאמר" אז „לילה לגרסא", די נאַכט איז בעשאַפען געוואָרען צום לערנען — טו וואַרום־זשע האָט ער צוגענומען ס'קישעלע?

— פערשטעהסטו מיך, — רופט זיך אָן דער צווייטער בטלן — עס האָבן געמוזט זיין צוויי גנבים: איינער וואָס האַלט מיט דעם מן־דאמר אז „לילה לשנתה און אַ צווייטער, וואָס האַלט אז „לילה לגרסא"...

געלד איז בלאָטע.

ערשטע אַלרייטניצע: — און אייער מאַן האָט געגעבען צוויי טויזענד דאָלאַר פאַר אַ „פיקטשע"?

צווייטע אַלרייטניצע: — יעס.

ערשטע אַלרייטניצע: — איך פערשטעה, אז דערמיט וויל ער ווייזען וויפיעל ער „קעהרט" פאַר דער „קונץ".

צווייטע אַלרייטניצע. — ניין, דערמיט וויל ער ווייזען, ווי וועניג ער קעהרט פאַר צוויי טויזענד דאָלאַר...

שטיל אין ניו יאָרק.

ערשטער פאַרמער: נו, וואָס הערט זיך עפּעס אין ניו יאָרק?
צווייטער פאַרמער (וועלכער איז ערשט געקומען פון ניו יאָרק): טוידט, ברודער'ל... איך בין אָבגעשטאַנען א גאַנצען טאָג אויף בראָדוויי און איך האָב ניט געזעהן דורכפאָהרען קיין איין וואָגען היי, און האָב ניט געזעהן קיין קוה אויף א רפואה.

אוים פערצווייפלונג.

— אבער, אום גאָטעס ווילען, פישעל, נעכטען איז ערשט געווען די לויה פון דיין פרוי און היינט קושסטו שוין דאָס דיענסט־מיידעל!

— אך, איך בין אזוי פערצווייפעלט, אז איך ווייס פשוט ניט וואָס איך טהו...

פראַגע־צייכענס.

ד י פ ר ו י ע ן ־ פ ר א ג ע
וואו ביסטו געוועזן אזוי שפעט, זיסער מאַן מיינער?
ד י א י ד ע ן ־ פ ר א ג ע
וואָס מאכט א איד — א בעווייבטער?
פּ אָ ל י ט י ש ע פ ר א ג ע
ווי פיעל ווילט איהר פאר אייער שטימע?
ד י ג ע ל ד ־ פ ר א ג ע
ווי מאכט מען אפּאָר דאָלאר?

ער נעהמט איהם מיט געוואַלט...

איד (צום דענטיסט, וועלכער האָט איהם עטליכע מאָל דורכ־אנאַנד געריסען א צאָהן און אָהן ערפאָלג): — איך האָב מורא, דאָקטאָר, אז איהר וועט איהם ניט קענען ארויסציהען.

דענטיסט (נאָך אמאָל ארייגשטופּענדיג די צוואַנג אין דעם אידענ'ס מויל): — ער מ ו ז ארויס — ווען איך זאָל אפילו דאַר־פען מיטרייסען א שטיק באַק!...

ער האָט געפרעגט א שאלה.

משה פופיק האָט זיך גענומען פעררייכטען זיין פלאנקען פונקט אום שבת. געהט פארביי זיין שכן חיים בער.

— ר׳ משה, אום שבת?..

— איך האָב געפרעגט דעם רב א שאלה.

חיים בער גיט א ציה מיט די פלייצעס און געהט אוועק.

קומט אָן אַן אנדער איד.

— סטייטש, אום שבת, ר׳ משה!...

— איך האָב געפרעגט דעם רב א שאלה. — האָט ווייעדער ר׳ משה אָבגעענטפערט קורץ.

און אויך דער איד איז אוועק, זיך וואונדערנדיג.

קומט א דריטער איד.

— גאָט איז מיט אייך, ר׳ משה! אום שבת!...

— איך האָב געפרעגט דעם רב א שאלה.

— נו, וואָס האָט דער רב געענטפערט.

— אז מען טאָר ניט.

— נו?!

— הער איך איהם ווי די קאץ...

ליעבע אין אלגעמיין...

סיידי: — ווייסט, קיידי, אז עס קומט מיר א מזל טוב? דזשעק איז ביי מיר נעכטען געווען און האָט מיר צוגעזאָגט חתונה צו האָבען.

קיידי: — און מיר קומט אויך א מזל־טוב, סיידי! דזשייק איז ביי מיר געווען נעכטען ביינאכט און האָט מיר פערשפּראָכען מעהר ניט צו דאָקוטשען.

זי איז פּראקטיש.

אמאָל האָט א מיידעל געזאָגט: „איין באָי ביי מיר אויפ׳ן סטופּ איז שוין בעסער ווי צוויי באָיעס ביי יענער מיידעל אין פּארלאָר“.

ריכטיג געענטפערט.

לאָיער: — וואו וואוינט איהר?
עדות: — ביי מיין ברודער.
לאָיער: — און וואו וואוינט אייער ברודער?
עדות: — מיין ברודער וואוינט ביי מיר.
לאָיער: — און וואו וואוינט איהר ביידע?
עדות: — צוזאמען.
לאָיער: — און וואו וואוינט איהר צוזאמען?
עדות: — אין פּארק...
לאָיער: — אין וועלכען פּארק?
עדות: — אין אַלע אָהן אויסנאהמע. און, פּליעז, נודיעט ניט, איך בין א ביזי מענש און איך האָב ניט קיין צייט אויסצוהערען אייערע נארישע פראגען...

פערשטעהט זיין ביזנעס.

א איד אַן אָרעמאַן איז זיעבען אַזייגער אין דער פריה אריין צו באראָן ראָטהשילד נאָך א נדבה.

— סטייטש! — האָט דער באראָן געשריען — מיט וואָס פאר א העזה קומט דאָס א איד פאַרטאָג בעטען א נדבה?!...

— מיין פריינד — האָט דער אָרעמאַן געענטפערט — מילא אין באַנק־געשעפט פערשטעהט איהר טאקע, אָבער אין הלכות שנאָרעריי פערשטעה איך מעהר פון אייך.

ער זוכט אַן איידים.

א ישוב'ניק האָט אמאָל געבעטען א שדכן, ער זאָל איהם קריגען עפּעס א וואוילען איידים.

— סטייטש, ר' חיים! — האָט זיך דער שדכן געוואונדערט — איהר האָט דאָך ניט קיין טאָכטער!

— דאָס מאַכט ניט — האָט דער ישוב'ניק געענטפערט — זאָל זיך ארומדרעהען אַן איידים אין שטוב...

צוויי מאָל צאָהלט ער ניט.

אַ איסט סיידער אידעל האָט אַמאָל פערבלאָנזשעט אין איינעם פון די גרעסטע האָטעלס אויף בראָדוויי, האָט געאָרדערט אַ גלאָז ביער און דערלאַנגט דעם ווייטער אַ קוואָדער.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום געהט צו דערזעלבער ווייטער און פרעגט:

— נו, וואָס ווילט איהר איצט?

— איך וואַרט אויף טשענזש... — האָט דער אידעל געענטפערט.

— ווייסט איהר ניט, — האָט איהם דער ווייטער געזאָגט, — אַז אין אַזאַ פּראַכטפאָלען האָטעל קאָסט אַלעם טהייער? איהר זעהט אָט די פּיקטשור אויפ'ן וואַנד — זי קאָסט פינף־הונדערט דאָלאַר! איהר זעהט די צווייטע? — די קאָסט פופצעהן־הונדערט דאָלאַר. און איהר ווילט נאָך טשענזש פון אַ קוואָדער?!

דער אידעל האָט זיך אויפגעהויבען פון דעם פּלאַץ און איז אַוועק צו אַ צווייטען טישעל. ער האָט געאָרדערט אַ צווייטע גלאָז ביער, דערלאַנגט דעם ווייטען אַ ניקעל און האָט געזאָגט:

— פאַר די פּיקטשורס האָב איך שוין יענעם ווייטער בעצאָהלט.

גיט איהם אַ טשאַנס.

דער מאַן: — וואָס פאַר אַ טרויעריגע און אומעטיגע ווייבעל דו ביזט!

די ווייב: — אָט גיב מיר נור אַ טשאַנס און גיב אַ שטאַרב, וועסטו זעהן ס'רא פרעהליכע אמנה'צקע איכ'ל זיין!.

סאַי ווי סאַי...

קאָסטאָמער: — די הויזען זיינען צו ענג, אין פיער וואָכען אַרום וועלן זיי שוין אויף מיר ניט אַרויף.

פעדלער: — איהר דאַרפט זיך ניט זאָרגען. מעהר ווי פיער וואָכען וועלען זיי זיך סאַי ווי סאַי ניט האַלטען.

מאָרד אין צווייטען גראַד.

א לאָיער וואָס האָט פערטהיידיגט א מערדער, האָט אונטער־געקויפט איינעם פון די דזשורי־לייט, אז ער זאָל שטימען נור פאַר א „ווערדיקט" פון מאָרד אין צווייטען גראַד.

— מעגען אלע עלף דזשורי־לייט שטימען ווי זיי ווילען, — האָט איהם דער לאָיער אָנגעזאָגט — אָבער דו זאָלסט זיך האַלטען ביי דאָס דייניגע: מאָרד אין צווייטען גראַד.

נאָך דעם ווי די דזשורי האָט זיך אַרומגעריסען צוויי טעג און צוויי נעכט, האָבען זיי ווירקליך אַריינגעבראַכט א ווערדיקט, אז דער גע'משפט'ער איז שולדיג אין מאָרד פון צווייטען גראַד.

דער לאָיער האָט דעם אונטערגעקויפטען דזשורי־מען אָבגערו־פען אָן א זייט און האָט איהם הערצליך געדאַנקט.

— דו האָסט זיך געמוזט געגוג אויסעסען די גאַל מיט די איבעריגע עלף דזשורי־לייט ביז זיי האָבען איינגעשטימט מיט דיר — איך דאַנק דיר!

— וואָס ווייסט איהר! — האָט דער דזשורי־מאַן זיך בע־קלאָגט — וואָס ווייסט איהר ווי שווער איך האָב מיט זיי געמוזט אַרבייטען!... באַלד ווי מען האָט אונז פערשפאַרט אין דער „דזשורי־רום", האָבען אַלע עלף געשטימט אז מען זאָל דעם אָנגעקלאָגטען בעפרייען און איך האָב עס געמוזט מיט זיי אַזוי לאַנג קנעלען, ביז זיי האָבען ענדליך איינגעשטימט מיט מיר...

אונפערענדערליך.

א קאָנטרי־פעדלער, וועלכער איז שוין א צוואַנציג יאהר ניט געוועזען אין טהעאַטער, איז געקומען אין ניו יאָרק נאָך סחורה און דערווייל איז ער געוועזען אין אדלער'ס טהעאַטער און האָט געזעהן „שיילאָק".

אַרויסגעהענדיג האָט איהם זיינער א פריינד געפרעגט, ווי עס געפעלט איהם די שאָו.

די בויערי האָט זיך אַביסעל געענדערט, האָט ער געזאָגט, אָבער „שיילאָק" איז נאָך אַלץ דערזעלבער מערדער.

ניט אַלע זיינען קאַרג.

אַ מאַן האָט פּערשפּראָכען זיין ווייב, אַז פאַר יעדען קוש וואָס זי וועט איהם געבען, וועט ער אריינוואַרפען אַ קוואָדער אין סייף.

אין אַ מאָנאַט אַרום, אַז דער מאַן האָט געעפענט דעם סייף, האָט ער דאָרטען געפונען האַלבע און גאַנצע דאָלאַרס.

— סעי — האָט דער מאַן געפרעגט זיין ווייב — ווי אַזוי קומט עס אַזעלכע גרויסע געלד אין סייף?

— וואָס מיינסטו — האָט די ווייב געענטפערט — אַלע זיינען אַזעלכע קאַרגע הינט ווי דו ביזט?..

דער שאַפּ־נודניק.

— איך בין איך זעהר דאַנקבאַר, וואָס איהר זייט געבליבען אויסצוהערען די ענדע פון מיין געשיכטע — האָט דער שאַפּ־נודניק זיך אָנגערופען צו אַן ארבייטער. — אַלע וואָס ארבייטען דאָ זיינען אַזוינע פּרעסערס, אַז ווי נור זיי האָבען דערהערט דעם „ווייסטעל“ זיינען זיי גלייך אַוועקגעלאָפען עסען דינער.

— וואָס? עס האָט שוין געוויסעלט?! — האָט זיך דער צוהערער אָנגערופען, און איז שנעל אַוועקגעלאָפען אין רעסטאָראַנט.

גלענצענדע אויסזיכטען.

יונגער פּאָעט (צום אָפיס־באָי): איך האָב אַ פּאָר לידער פאַר'ן רעדאַקטאָר. איך בין ביי איהם דעם ערשטען מאָל. קענט איהר מיר ניט זאָגען, ווי אַזוי אַנדערע פּאָעטען בעגעהען זיך מיט איהם?

אָפיס־באָי: אָ, יעס. געוועהנליך לאָזען זיי איבער די כתבים און אין אַ פּאָר טעג אַרום קומען זיי געוואָהר ווערען וואָס עס הערט זיך.

פּאָעט (ניינעריג): און דאַן?

אָפיס־באָי: און דאַן שלאָג איך זיי אָן און וואַרף זיי אַרויס!....

זי האָט ניט קיין מזל צו קיין מענער.

זי: דזשייק!
ער: וואָס איז, מיין גאָלד?
זי: האָסטו צוואוואַשען די געפעס?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו געמאַכט אייז־וואַסער?
ער: געוויי־ס.
זי: האָסטו אויסגעלאָשען די געז אין קיטשען?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו געמאַכט דעם באָרדער'ס בעט?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו אויסגעקלינט די וואַנע?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו פערצירעוועט מיינע זאָקען?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו איינגעווייקט די וועש?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו אָנגעזויגט די בייבי?
ער: יע — ניין...

זי (צוואַווײנט זיך): אוי, אַ קלאָג איז צו מיר, אוי, אַ בראָך איז צו מיר... עפּעס לייטישע פרויען האָבען גליק צו מענער... נור איך האָב דאָס אַזאַ שלים־מזל, צו קיין זאַך טויג עס ניט.!...

אוי, די מיידלעך!

— וואַרט אַ ווײלע! — האָט אַ באָי געזאָגט דורכ'ן טעלעפאָן צו זיין מיידעל, וואָס האָט גערעדט צו איהם שוין מעהר ווי אַ האַלבע שטונדע.

— וואָס איז? — האָט די מיידעל געפרעגט.

— איך וויל איבערבייטען דעם רעסיווער אויפ'ן לינקען אויער — האָט דער באָי געענטפערט — דער רעכטער איז שוין געוואָרען טויב.

דערקאָנט...

ערשטער דיכטער: — דו האָסט אָבער אַ גוטען זכרון, יאָקעל, שוין פינף יאָהר ווי דו האָסט מיך ניט געזעהען און דאָך האָסטו מיך דערקאָנט!

צווייטער דיכטער: — דו ווייסט אַז וואָס איך האָב דיך דערקאָנט?

ערשטער דיכטער: — אַז וואָס?

צווייטער דיכטער: — אַז דיין קראַגען...

ער האָט קיין האַרץ ניט.

יענקעל: וואָרום שלאָפסטו ניט, חיים?

חיים: אַ וואַנץ דרעהט זיך אַרום אויף מיין קישען.

יענקעל: און וואָרום הרג'עסטו איהר ניט?

חיים: איך האָב ניט קיין האַרץ צו טויטען מיין אייגען פלייש און בלוט.

אַ מיטעל צו שוויצען.

אַ יונגער שטודענט ביים עקזאַמען פאַר זיין דאָקטאָר־דיפּלאָם:

— וואָס, אַז ערך — האָט איהם דער פּראָפעסאָר געפרעגט — וואָלסטו איינגעגעבען אַ מענשען וואָס האָט רהומאַטיזם, ער זאָל שוויצען?

— איך וואָלט איהם געשיקט אָהער צום עקזאַמען — האָט דער סטודענט געענטפערט.

איהר קליין מיילכעל.

זי: דו נאַרעלע, וואָס ביזטו שוין ברוגז געוואָרען, אַז איך האָב ביי דיר געבעטען אַ דיימענט רינג? דו האָסט דאָך געזעהן, אַז איך האָב געשמייכעלט!

ער: דו האָסט אַזאַ קליין מיילכעל, אַז איך האָב ניט געקענט בעמערקען....

קיין פערגליייך.

דזשאָן: עס האָט מיר גענומען אפשר פיער מאַנאטען ביז איך האָב זיך צוגעפּאסט א פּאָר ברילען.

סעם: און חתונה געהאט האסטו אין צוויי טעג!

דזשאָן: וואָס פּאר א פערגלייך!...

ער וויל אליין זיך ניט באַדערען.

מחותן: אזוי, יונגער מאַן, מיין טאָכטער האָט אייך צוגעזאָגט חתונה צו האָבען מיט אייך?

חתן: יעס.

מחותן: האָט איהר שוין בעשטימט דעם טאָג פון דער חתונה?

חתן: איך לאָז עס איבער פאר דער כלה.

מחותן: איהר האָט חתונה אין קאָורט אָדער אין שוהל?

חתן: איך לאָז דאָס איבער פאר דער מחותנת'טע.

מחותן: האָט איהר שוין א ביזנעס פון וואנען צו מאכען א לעבען?

חתן: דאָס — לאָז איך איבער צו אייך.

וואָס די צייט קען אויפטהאָן.

דער באָרדער: וואָס די צייט קען אויפטהאָן!

פאַרמער: וואָס איז אזוינס?

דער באָרדער: מיט איין וואָך צוריק, ווען איך האָב געזעהן אייער קאָונטרי־הויז אויף אַן אדווערטייזמענטס, איז זי נאָך געווען גאָר א פיינע הויז...

זיין מיטעל צו קרעדיטאָרס.

חיים: — ווי ביזטו עס אזוי שנעל פּטור געוואָרען פון דיינע קרעדיטאָרס?

גימפּעל: — איך האָב פערדוויכערט איינעם פון דיינע סיגארעטס.

אַ געטרייער מאַן.

פרוי: — מיין ליעבער מאַן, איך וועל דיר ענטדעקען אַ סוד, וועלכער וועט דיך זיכער איבערראַשען: איך האָב געגעבען יעקיל דעם שניידער מאַכען תכריכים פון מיינעטוועגען.

מאַן: — וואָס, יעקלען האָסטו גאָר געגעבען! ווייסטו דען ניט, אַז יעקיל האָט אַ טבע אָבצוהאַלטען אַ שטיקעל ארבייט דריי וואָכען צייט?...

— ווארום האָט איהר ניט חתונה? — האָט אַ מיידעל געפרעגט ביי אַן עלטערען בחור.

— ווייל דאָס גט׳ען זיך קאָסט צו טהייער! — האָט ער געענטפערט.

מיט צימרינג שטימט עס שוין.

אַ איד האָט דערצעהלט, אַז ער האָט אמאָל געגעסען אַ קוגעל וואָס האָט געקאָסט ניינציג דאָלאַר.

— ווי אַזוי? — האָבען די צוהערער געפרעגט.

— צעהן דאָלאַר מעהל, — האָט ער גענומען רעכענען — פינף דאָלאַר אייער, צעהן דאָלאַר שמאַלץ, פינף דאָלאַר ראָזינקעס...

— איז עס דאָך נור דרייסיג דאָלאַר! — האָבען די צוהערער פערלאַנגט חשבון.

דער איד האָט גענומען קראַצען דעם שטערען און בשום אופן זיך ניט געקענט דערמאַנען אויף וואָס ער האָט אויסגעגעבען די איבריגע זעכציג דאָלאַר. דאָ האָט איהם שוין זיין פרוי ארויס־געהאָלפען:

— און צימרינג?

— אָ, יעס! טאַקע! — האָט דער איד געענטפערט.

אַ מאַן וואָס הייראַטה אַ מיאוס׳ע אָדער עלטערע פרוי צוליעב איהר געלד, בעטראַכט זיינע קושען אלס אַ מין אונגערעכטע און געצוואונגענע צינזען אויף זיין פערמעגען.

אַ מעשה מיט אַ בייגעל.

צוויי דיכטער האָבען געפונען אַ בייגעל. ווי הונגעריגע וועלף האָבען זיי זיך אויף איהם געוואָרפען. נאָך אַ לאַנגען קריעג האָבען זיי בעשלאָסען זיך צולעגען שלאָפען און ווערמען עס וועט זיך חלום'ן דער שענסטער חלום, דער וועט אויפעסען דעם בייגעל.

אַז זיי זיינען אויפגעשטאַנען, האָט איינער געפרעגט דעם צווייטען, וואָס האָט זיך איהם גע'חלום'ט.

— מיר האָט זיך גע'חלום'ט, אַז איך בין געזעסען אויפ'ן פערד פעגאַזוס און געפלויגען גלייך אין הימעל. — האָט איינער געזאָגט.

— איך האָב עס אויך געזעהן, — האָט דער צווייטער געזאָגט — האָב איך געמיינט, אַז דו וועסט שוין דאָרטען בלייבען, בין איך אויפגעשטאַנען און אויפגעגעסען דעם בייגעל.

ער האָט פיינד שבועות — אָבער...

— איך גלויב ניט אין שבועות, — האָט איינער אַמאָל געזאָגט צו זיינעם אַ פריינד, ביי ווערמען ער האָט געבעטען אַ גמילות חסד — איך קען דיר אָבער בלויז זאָגען אַזוי פיעל: זאָל דאָס בלוט אויסטריקענען אין מיינע אָדערען; דער בליץ זאָל מיין קערפּער אויף צווייען צושפּאַלטען; קראָקאָדילען זאָלען מיך אויפפרעסען; איך זאָל מוזען דורך די פלאַמען פון גיהנום טראָגען וואַסער אין אַ זיפּ; איך זאָל ווערען אַ שקלאַף און אָבשקלאַפען שווער און ביטער אַזוי פיעל יאָהרען וויפיעל עס איז דאָ שטערען אין הימעל, טראָפּענס אין ים און זאַמד־קערנער אין דער מדבר זאַהאַראַ — דאָס אַלעס זאָל מיט מיר געשעהן, אויב איך וועל דיר ניט אָבגעבען צוריק די עטליכע דאָלאַר.

פאָלגט דעם דאָקטאָר.

ווייב: — סעי, חיים, וואָס האָסטו זיך עפּעס איינגעוויקעלט פון קאָפּ ביז די פיס אין טעגליכע צייטונגען?

מאַן: — אַ דאָקטאָר האָט מיר געזאָגט, אַז עס איז זעהר געזונד צו נעהמען בלאַטע־בעדער.

אַ נייער וועטער־נביא.

אַ גאַליציאַנער איד, זעהענדיג אַז דער וועטער־נביא טרעפט ניט אַלע מאָל, האָט ער אויסגעקלערט אַזאַ מין אַפּאַראַט, וואָס צייגט אימער ריכטיג.

אָט איז זיין ערפינדונג:

מען זאָל צוגעהן צו אַ טעלעגראַף־סלופּ און דרויסען אָנבינדען אַ האַנדטוך און דאָס לאָזען תמיד הענגען. יעדען טאָג דאַרף מען ארויסגעהן און אַ קוק טהון: איז דאָס האַנדטוך טרוקען, איז שעהן וועטער; איז דאָס האַנדטוך נאַס, איז אַ סימן אַז עס'איז אַ רעגען; איז דאָס האַנדטוך קאַלט און הארט, איז אַ פראָסט; איז דאָס ווייך, ווייס און גלאַנציג, איז אַ שנעע; הענגט דאָס רוהיג, איז שטיל וועטער; וואַרפט זיך דאָס ארום, איז אַ ווינד; וואַרפט זיך דאָס זעהר שטארק, איז אַ שטורם — און טאָמער איז עס אין גאַנצען ניטאָ, איז אַ סימן אַז מען האָט עס צוגע'גנב'עט.

אונשולדיג געזעסען.

נאָטע גנב איז אָבגעזעסען זעקס יאהר אין טורמע. אַז ער איז געקומען אהיים, האָט ער געפונען אַ קינד פון עלף חדשים גוסס'ענדיג און אויף מאָרגען איז עס געשטאָרבען. געשטאָרבען, בעגראָבען און געזעצט זיך שבעה.

אָבגעזעסען עטליכע טעג, האָט נאָטע בעמערקט מיט אַ זיפץ: „איך בין דאָך שוין אין מיין לעבען גענוג געזעסען, אָבער אַזוי אונשולדיג בין איך נאָך קיינמאָל ניט געזעסען...“

געהאַט זיין „אויסקומעניש“.

ריכטער: — ווי קומט עס, וואָס בעת איהר האָט מיטגענומען גאַנץ ווערטהלאָזע ארטיקלען, האָט איהר איבערגעלאָזען די ציערונג און אַלערליי גאָלדוואַרג?

גנב: — איך בעט אייך זעהר, הערר ריכטער, עסט מיר ניט אָב דאָס הארץ; מיין ווייבעל איז מיר שוין דערפאַר גענוג דערגאַנגען די יאָהרען.

אַ ריעל עסטייט דאָקטאָר.

ווי עס איז בעוואוסט, זיינען יעצט אַלע דאָקטוירים פּעראינ־טערעסירט אין ריעל עסטייט מעהר ווי אין זייער פּראָפעסיאָן, און ווען אַ פרוי איז אריין צו איהר דאָקטאָר מיט אַ שרעקליכען בויך־וועהטאָג, האָט דער דאָקטאָר איהר פערשריעבען 6 גאַלאָן צעמענט, אַ וואָגען ברעטער, 5000 פונט נעגעל, 32 טהירען און פענסטער, 8 וועגען ציגעל און 3 וועגען וואַפּנע.

ווען דער אַפּטייקער האָט איבערגעלעזען דעם רעצעפּט האָט ער זיך אָבגערופען צום ווייבעל:

— מיסעס לעבען, ווען איך זאָל האָבען אָט די אַלע מאַטעריא־לען און אַ לאָטעל נאָך אַלס צוגאָב, וואָלט איך אויפגעגעבען מיין אַפּטייק און זיך גענאָזען אויפשטעלען אַ טענעמענט־הויז.

רויט, שוואַרץ און גרוי.

האָטעל־קיפּער (שרייט אריין אין קיך): מינא! מינא!

גאַסט: וועלכע מינא רופט איהר, די רויטע, די שוואַרצע, אָדער די אַלטע?

האָטעל־קיפּער: ווי אַזוי קענט איהר די האָר פון אַלע מיינע קעכינס?

גאַסט: פון דעם סופּ...

אויפ'ן באַל.*

יונגערמאַן: מיסטער, איהר האָט אָנגעטראָטען מיין דאַמע אויפ'ן פוס... איך פערלאַנג גלייך אַן ענטשולדיגונג!

אידעל: וואָס מיר ענטשולדיגונג, ווער מיר ענטשולדי־גונג! — דאָרט אין ווינקעל זיצט מיין אידענע. איהר קענט איהר אפילו אָנטרעטען אויפ'ן קאָפּ, אַרט מיך אויך ניט!...

מאַכט עס אויף קנעפּלעך.

אין אַ האָספּיטאָל האָט אַ פּראָפעסאָר געמאַכט אַן אָפּערײשאָן אויף אַן „אַפּענדיסיטיס“ ביי אַ פרוי. די אָפּערײשאָן איז געלונגען. ביים צוזאַמענלעגען די אינסטרומענטען כאַפּט זיך דער פּראָפעסאָר אַז ער האָט געלאָזט אַ מעסערעל אינסייד.

ער האָט ווייעדער געעפענט דעם שניט, אַרויסגענומען דאָס מעסערעל, פערנעהט און באַלד בעמערקט אַז עס פעהלט איהם נאָך אַן אינסטרומענט, עפּעס אַ שערעלע.

די פרוי, זעהענדיג אַז מען געהט ווייעדער עפענען און ווייעדער נעהען, רופט זיך אָב צום פּראָפעסאָר:

— עס איז צופיעל באַדער, הערר פּראָפעסאָר: טרענען און נעהען, נעהען און טרענען, מאַכט דאָס שוין בעסער מיט קנעפּלעך.

צווישען טאַטעס.

מ י ס ט ע ר ה ע כ ט (רעדענדיג פערטרויט צו זיין פריינד מיסטער קאַרפּ): וואָס דענקסטו פון דעם יונגענמאַן וואָס זיצט דאָרט אין זאַאל?

מ י ס ט ע ר ק אַ ר פּ: וואָס איז דען, ער וויל ביי דיר אַ גמילות חסד?

מ י ס ט ע ר ה ע כ ט: גאָט בעהיט! געלד וועל איך לייהען דעם לאַכודרע?! ער וויל בלויז הייראַטהען מיין עלטערע טאָכטער.

מ י ס ט ע ר ק אַ ר פּ: איז וואָס־זשע פרעגסטו נאָך קשיות?

ס'ווענדט זיך נאָך זיין גרויס.

ח י י ם: צום ביישפּיעל, ווען אַ מאַן וואָלט דיך גערופען ליגנער, וואָס וואָלסטו געטהאָן?

ב ר ו ך (נאָכרענקענדיג): דאָס, ברודער'על, ווענדט זיך, ווי גרויס דער מאַן איז.

אַ בעגעגענים.

צוויי ביזנעס־לייט האָבען זיך זעהר געאײלט, און לויפענדיגנ איינע געגען די אנדערע האָבען זיי זיך אָנגעקלאַפּט נאָז צו נאָז. געהט דער אהין, געהט דער אנדערער אויך אהין; געהט דער אהער, געהט דער אנדערער אויך אהער. דרעהען זיי זיך אהער־אהין, אהין־אהער. האָבען זייביידע געוואָלט בעטען ענטשולדיגונג איינער ביים אנדערען, נור זעהענדיג אז די צייט געהט אוועק, און ניט געפינענדיג קיין אויסוועג, האָבען זיי ביידע צוזאַמען מיט אַמאָל אויסגעשריען: „מיסטער! איך האָב קיין צייט ניט. גוד באַי!“ און ביידע האָבען זיך ווידער גערדעהט אהער־און־אהין און הין־און־צוריק...

חוצפה און פוילקייט.

— מיס אַפּעל — האָט ארויסגעשטאַמעלט דער שעמעוודיגער יונגערמאַן, וואָס איז געזעסען ביים צווייטען ברעג פון דער זאָפא — וואָלט איהר עס ניט בעטראַכט פאַר אַביסעל חוצפה׳דיג פון מיין זייט, ווען איך וואָרף אייך צו אַ קוש?

— חוצפה׳דיג? — האָט דאָס מיידעל איבערגעפרעגט העכסט ערשטוינט — ניין, איך וואָלט אייך בעטראַכט פאַר דעם גרעסטען פוילענצער, וואָס לעבט אויף דער וועלט.

מצה־וואַסער געהט איצט ניט.

פּאַבלישער: איך האָב אָבגעדרוקט מיסטער שרייב־שטיין׳ס ראָמאַן מיט אַ פּאָר מאָנאַטען צוריק, אבער דער עולם וויל איהם ניט קויפען.

פריינד: דו האָסט דאָך געזאָגט, אז דער בוך וועט געהן ווי מצה־וואַסער.

פּאַבלישער: נו, וועלכער משוגענער מענש דאַרף עס יעצט האָבען מצה־וואַסער?!....

אין רעדאַקציע.

לעזער: אין אייער צייטונג איז ערשיענען א שטיקעל נייעס, וועלכע בעהויפּטעט, אז איך בין געשטאָרבען.

רעדאַקטאָר: אויב דער נאָטיץ איז ערשיענען אין אונזער צייטונג, דאַן זייט איהר אָהן צווייפעל טוידט.

לעזער: איהר זעהט דאָך אָבער, אז איך לעב.

רעדאַקטאָר: וועלל, אויב איהר לעבט, טהוט עס מיר טאקע הערצליך לייד.

לעזער: על פי יושר האָט איהר גערארפט עס אָברופען אין דעם קומענדען נומער, עס איז מעהר ניט ווי רעכט.

רעדאַקטאָר: איהר פערלאַנגט אַן אונמעגליכקייט. מיר רופען קיינמאָל ניט אָב צוריק קיין זאַך אין אונזער צייטונג. זעהט איהר, אויב איהר ווילט, קען איך אייך לעבעדיג מאכען אין דעם קאָלום, וואו מיר רעכענען אויס די „נייגעבאָרענע“:

א משל קאַבאַק.

— חיים, וואָס וואָלט דאָס, א שטייגער, געארט די בעקער, אז זיי זאָלען מאכען די בייגעל א ביסעל גרעסער?

— בהמה! אז די בייגעל וועלען זיין גרעסער, וועלען דאָך די לעכער אויך מוזען זיין גרעסער.

— טאָ איז וואָס?

— שוטה! אז די לעכער וועלען זיין צו גרויס, וועלען דאָך די ביינעל דורכפאַלען דורך די לעכער.

אין העסטער סטריט.

פערקויפערין: איך זאָל אזוי זוכה זיין צו זעהן משיח׳ן ווי איהר האָט נאָך אזעלכע הערינג ניט געזעהן.

קויפערין: איך זאָל אזוי זוכה זיין צו הערען דעם שופר של משיח ווי עס הערט זיך פערפוילטקייט.

דעם קצב'ס פּיס.

אידענע (בעטראַכטענדיג אַ פּאָר אָקסענע פּיס אויפ'ן בוטשער־קלאָץ): מיסטער, וויפיעל ווילט איהר פאר אייערע פּיס?

דעם קצב'ס ווייב (ווערט שטאַרק אייפערזיכטיג): די היהנער־אויגען פון מיין מאַנ'ס פיס קענט איהר האָבען, אָבער זיינע פיס — אַ מכה!

קירצערע שטונדען.

גרינע (זעהענדיג אַ געזעמעל מענשען נעבען אַ פאבריק): וואָס ווילען זיי? וואָס שטעהען זיי דאָ?

געלער: זיי סטרייקען, זיי פאָדערען קירצערע שטונדען.

גרינע: וויפיעל־זשע טאָג וועט יעצט זיין אין אַ יאָהר, אז זיי וועלען מאַכען קירצער די שטונדען?

ער וועט מוזען וואַרטען.

אידענע (צום פאָטאָגראַפער): וויפיעל ווילט איהר פאר פאָטאָגראַפירען מיינע קינדערלעך?

— דריי דאָלאַר פאר אַ דאָזען.

— אויב אזוי, וועל איך קומען אין אַ פּאָר מאָנאַט ארום. איצט האָב איך דערווייל נור עלף קינדער.

דער צער בעלי־חיים'ניק.

— האָט רחמנות, גנעדיגע פרוי, שענקט אַ נדבה פאר אַן אָרעמע אונגליקליכע אלמנה נעבעך מיט 5 קינדער!... ווען זי וועט היינט חס ושלום ניט אריינטראָגען איהר בעל הבית 25 דאָלאַר רענט פאר איהר דירה, וועט ער זי ארויסוואַרפען אויפ'ן גאַס...

— און ווער זיינט איהר אַליין?

— טאַקע דער בעל־הבית פון איהר דירה...

ער האָט זיך שטאַרק געביטען.

ביי א רייכען קלאָוקס־מאַנופעקטשורער איז געשטאָרבען זיין פאָטער אין רוסלאַנד און אום צו האָבען אַן אַנדענקונג פון פאָטער, האָט ער בעשלאָסען צו מאָהלען זיין בילד. קיין סך ניט געטראַכט, לויפט ער אַוועק צו אַן „אַרטיסט־מאַהלער“.

— וויפיעל וועט איהר מיר טשארדזשען פאַר מיין פאטער'ס בילד צו מאָהלען? — פרעגט דער קלאָוק־מאַנופעקטשורער.

— פופציג דאָלאַר. — ענטפערט דער מאַהלער.

— גוט, דאָ האָט איהר דריי דאָלאַר אַן „אַדערויף“.

— וואו איז אייער פאָטער?

— ער איז געשטאָרבען.

— האָט איהר מסמא זיין פאָטאָגראַפיע?

— ניין.

— קענט איהר מיר ניט זאָגען, ווי אַזוי האָט ער אויסגעזעהן?

— ער איז געוועזן קורץ געוואַקסען, גראָב־בייכיג, מיט א פּנים פון פאָרענט, מיט א באָרד.

מיט עטליכע טעג שפּעטער לאָזט דער אַרטיסט־מאַהלער רופען דעם מאַן, וואָס האָט בעשטעלט דאָס בילד.

ווען דער קלאָוק־מאַנופעקטשורער האָט דערזעהן דאָס בילד, האָט ער זיך צוואַויינט.

— וואָס וויינט איהר, איז עס אפשר ניט קיין גוט בילד?

— א, יא, אבער עס איז נעבעך א רחמנות, ווי מיין פאטער האָט זיך געענדערט זינט ער איז געשטאָרבען...

ער האָט צייט.

מ א ן (וואָס טרינקט זיך, צו א פארבייגעהער): ראַטעוועט! איך קען ניט שווימען!...

פ א ר ב י י ג ע ה ע ר: פּש! אויך מיר א קונץ! אין איינע צוויי חדשים קענט איהר זיך עס אויסלערנען!

אין דאָקטאָר־אָפּיס.

דאָקטאָר: דאָס טרינקען פון אַלקאָהאָל איז ביי איך, מיסטער, ניט מעהר ווי אַ שוואַכקייט פון געמיטה...

פּאַציענט: אָה, איך זעה! דעריבער, הפּנים, מוז איך מיך אַלע ווייַלע זעהן צו שטאַרקען מיט אַ קאַפּעטשקע!...

זיינע זייגערס געהען גוט.

קאַסטאָמער:—געהען עפּעס אייערע זייגערס גוט?

סטאָרקיפּער: אויסגעצייכענט! לעצטע וואָך האָב איך פערקויפט הונדערט שטיק.

אַ רפואה צו שטומעניש.

פערצווייפעלטער מאַן: דאָקטאָר, מיין ווייב האָט פערלאָרען איהר שטימע, וואָס זאָל איך טהון?

דאָקטאָר: פּרובירט קומען אהיים שפּעט אַ פּאָר נעכט אין דער וואָך.

דער קראַנקער דיכטער.

דאָקטאָר: נו, ווי געהט עס? ווי פיהלט איהר היינט? לאָזט אקאָרשט זעהן אייער צונג.

דיכטער: אָ, וועלכע צונג איז דאָ אימשטאַנד צו דער־צעהלען, ווי שלעכט איך פיהל מיך היינט!...

צוליעב אַ פּעני — לוינט זיך ניט.

— שענקט אַ נדבה!

— אזא געזונדען קערל גיב איך ניט.

— וואָס וואָלט איהר געוואָלט, צוליעב אייער פּעני זאָל איך מיר לאָזען אַ האנד אָבהאקען?

אזוי וועט זיין שנעלער.

חיים קומט אריין מיט זיין יענטען אין א בילדער־גאַלערי און חיים זאָגט צו יענטען:

— סך הכל האָבען מיר נאָך א האַלבע שטונדע דאָ צו זיין, און ווער וויים, אויב מיר וועלען די אַלע בילדער קענען בעטראַכטען אין אַזאַ קורצער צייט.

— שוטה! — רופט זיך אָב יענטע — פאַר וואָס ניט? דו קוק אויף איין וואַנד און איך וועל קוקען אויף דער אַנדערער...

פאַר וואָס ער טעלעגראַפּירט.

א איסט־סיידער לענדלאָרד (צום בעאַמטען פון פּאָסט־אָפיס): איך וויל טעלעגראַפּירען.

בעאַמטער: אָט איז פּאַפּיער און א פעדער. שרייבט אויף די טעלעגראַמע.

לענדלאָרד: א חכם! ווען איך זאָל קענען שרייבען, וואָלט איך דאָך ניט טעלעגראַפּירט!

אים פריהלינג.

א יינגער: ווען עס רעגענט אזוי צוויי וואָכען כסדר, וועט אַלעס אָנהויבען ארויסשפּראָצען פון דער ערד.

צווייטער: חלילה וחס! גאָט זאָל אָבהיטען, איך האָב אויף דעם הייליגען אָרט צוויי ווייבער בעגראָבען.

דער תירוץ איז ווערטה געלד.

באָס: ביזט שוין היינט ווידער שפּעט געקומען. פאַר וואָס קום איך אין צייט אַלע טאָג?

קלירק: ווייל איהר פערברענגט ניט מיט אייער טאָכטער ביז 1 אוהר אין דער נאַכט, און איך יאָ.

אויב אַזוי, איז עפּעס אַנדערש !

ה ע נ ד ר י ק : האָסטו געהערט װעגען דער בייבי, װאָס איז אױפגעצױגען געװאָרען אויף מילך פון א חזיר ?

ש מ ע נ ד ר י ק : אויף מילך פון א חזיר ! — אוי, אוי, אוי...

ה ע נ ד ר י ק : יע, דאָס איז טאַקע געװען דעם חזיר׳ס בייבי.

אין מוזעאום.

— װער איז דאָס דער סקעלעט ?

— דאָס איז פון קאָלומבוס׳ן.

— און װער איז אָט דער קלײנער סקעלעט ?

— דאָס איז אויך פון קאָלומבוס׳ן, װען ער איז נאָך געװען א בייבי.

אַלץ הייסט שנעל.

מ א ן (צום עקסידענט־אינשורענס אײדזשענט) : צאָהלט אײער פירמע שנעל ?

א י י ד ז ש ע נ ט : יעס, סער, זעהר שנעל. פאַריגע װאָך איז אַן ארבייטער, װאָס איז געװען ביי אונז אינשורט, אַרונטערגעפאַלען פון א פינף־פלאָריגע געביידע, און װען דער ארבייטער איז פערביי־געפלויגען דעם דריטען פלאָר האָט שוין אונזער קאָמפּאַני איהם דערלאַנגט א טשעק.

פערריכט דעם טעות.

עס װערט דערצעהלט, אז בעת דר. הערצל איז געשטאָרבען האָט א אידישע צייטונג אין ערגעץ ניט געקענט קריגען זײן בילד, האָט זי אַרײנגעשטעלט דאָס בילד פון יעקב גאָרדין ; דערפאַר, אז גאָרדין איז געשטאָרבען האָט די צייטונג פערריכט דעם אַמאָליגען פעהלער און האָט אָבגעדרוקט דאָס בילד פון דר. הערצל.

וואָס איז פּאָעזיע.

מוטער: וואָס לערענסטו, מיין טאָכטער?
טאָכטער: פּאָעזיע.
מוטער: וואָ—אָס?... פּאָעז... וואָס איז דאָס אַזוינס?
טאָכטער: פּאָעזיע איז אַ זאַך וואָס קלינגט. למשל: דו הייסט שרה — ווער אַ כפרה!...
מוטער: אַזוי? פערשטעה איך...

אין אַ פּאָר טעג אַרום בעגעגענט זיך די מוטער מיט אַ שכנה.

שכנה: וואָס לערענט אייער טאָכטער?
מוטער: פּאָעזיע.
שכנה: וואָס איז דאָס אַזוינס?
מוטער: אָט, אַ שטייגער, אַז דו הייסט יאַכנע — טאָ ווער אַ כפרה...

ביטערע צייטען.

בעל צדקה: איך האָב געהערט אַז איהר זיינט בלינד, צום סוף האַלט איהר אָפען די אויגען און איהר זעהט גאָר.

בעטלער: איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, מיסטער, די צייט איז אַזוי אין דער ערד, און די קאָנקורענץ איז אַזוי גרויס, אַז אפילו אַ בלינדער מוז היינט האַלטען די אויגען אָפען, אויב ער וויל אַ לעבען מאַכען.

אַן אייזערנער בעוויז.

דזשענטלמען (אויפהויבענדיג אַ פינף דאָלאַר גאָלדשטיק פון דער ערד, צו אַ טרעמפּ, וועלכער טענה'ט, אַז דאָס איז זיינער): אבער ווי קען איך וויסען, אַז דער 5 דאָלאַר גאָלדשטיק איז דיינער?

טרעמפּ: ס'הייסט ווי? איהר קענט דאָך אַליין פערשטעהן, אַז איך האָב אַ לאָך אין מיינע הויזען־קעשענעס.

אויף דער לינקער זייט.

בענצע: די וועלט זאָגט, אז פוטער מיט ברויט אז ס'פאלט ארונטער, פאלט עס אימער מיט די פוטער אראָב. ווי אז ס'פאלט מיט די פוטער ארויף, טאָ וואו בלייבט דער וויץ?

שמעריל: איז דאָס טאַקע א סימן, אז מען האָט עס אָנגעשמירט פערקעהרט.

אַ קלוגע דיענסט.

דיענסט: מאדאם, א מאַן וויל אייך זעהן.

מאדאם: אוי, איז דאָס אפשר א נענער?

דיענסט: אוי, ס'איז מיר גאָר ניט איינגעפאלען דאָס איהם צו פרעגען.

אוי, די קאָנקורענץ!

צו א קאטערינשטשיק: וואָס, איהר מאכט טאַקע א לעבען פון אייער קאטערינקע?

דער קאטערינשטשיק: איך וואָלט געמאכט א גאנץ שעהן לעבען, נור דער מאנהעטען און דער מעטראָפּאָליטאַן אָפּערא הויז הרג'ענען מיר אוועק די גאנצע פרנסה.

אַ גאון'ישער איינפאַל.

א גרינער פארמער האָט געוואָלט אריינקוקען א פערד אין די צייהנער און דאָס פערד האָט ניט געוואָלט עפענען דאָס מויל. וואָס פאר א פאָרטלען דער פארמער האָט ניט אָנגעווענדעט, האָט אלץ ניט געהאָלפען. פאלט דער פארמער אויף א שכל, געהט צו צום פערד און גיט א געשריי:

„העי, גיב א געגעץ!"

אַן ענטפער אין צייט.

א רייזענדער, וועלכער האָט זיך געאיילט צום טריין, האָט אָב־געשטעלט א זאאיקעוואַטען מאַן, מיט דער פראגע, ווי שפעט עס איז, און ער האָט בעקומען דעם פאָלגענדען שנעלען ענטפער:

„ע—ע—ע—ע—ס—ס—ס ט—ט—ט—ו—ו—ו—ט—ט—ט
מ מ—מ—י—י—י—ר—ר—ר ז—ז—ז—ע—ע—ע—ר ל—ל—ל
ל—י—י—י—ד—ד—ד א—א—א—י—י—י—ך ה—ה—ה—אָ—ב
נ—נ—נ—י—י—י—ט ק—ק—ק—י—י—י—ן ז—ז—ז—יי—יי־
יי—נ—נ—נ—ע—ר!"

דער רייזענדער האָט פערשפעטיגט די טריין.

מען האָט איהם פערביטען.

א יונגער מאַן קומט אריין אין דער גנזעלשאפט פון שעהנע מיידלעך. איינע פון די מיידלעך פרעגט איהם: — וואָס איז דער מעהר מיט איך, מיסטער גימפעל, וואָס איהר זייט אזא מיאוס'־קייט? מ'קען דאָך פשוט אויף איך א קוק ניט טהאָן.

דער יונגער מאַן ווערט גאָר ניט נתפעל און ענטפערט: — איהר מיינט, אז איך בין אימער געווען אזא פערזעהעניש, הא? ס'הויבט זיך גאָר ניט אָן! איך בין געבאָרען געוואָרען שוין גאָר א קראסאוועץ. נור קליינערהייד, ווען מיין מאַמע איז ארוים פון שטוב, האָט א ציגיינערקע מיך ארויסגענומען פון וויגעלע, און אויף מיין פלאַץ אוועקגעלעגט אַן אנדערען, א מיאוס'ערען.

א תירוץ.

ב ע ר י ל: אייערע נייע שיך סקריפען אזוי מאָדנע, גלייך ווי איהר וואָלט פאַר זיי ניט בעצאָהלט...

ש מ ע ר י ל: אויב אזוי, וואָלטען דאָך בעדארפט, מיין ראָק, מיין וועסט, מיין העמד, מיינע תחתונים אויך סקריפען...

ווען אַ לאַיערקע געווינט.

בעריל: ווארום אייגענטליך וויל מען ניט נעהמען אַ פרויען־לאַיער צו אַ קיים אין קאָורט?

שמעריל: שוטה! וואָס איז דער וואונדער? אז אַ פרוי קען געווינען בלויז איין מאָל אין ניין מאָנאַט.

ווארום ער האָט עס דערקענט.

אַ קריטיקער בעגעגענט אַ יונגען דיכטער אין אַ געזעלשאַפט פון מיידלעך און ער פרעגט איהם:

— איז דאָס אייער געדיכט, וואָס איז געווען געדרוקט אין שבת'דיגער צייטונג?

— ניין, — ענטפערט דער דיכטער.

— טאָ פאַר וואָס קלעבט זיך אין דעם געדיכט ניט אַ וואָרט צו אַ וואָרט?

עה, ווען די נאַראָנים וואָלטען געהאַט שכל!...

זוהן: וואָס איז אַ קריטיקער?

טאַטע: אַ מענש, וואָס קען ניט שרייבען.

זוהן: דאָס אַלעס?

טאַטע: אַ מענש, וואָס וואַרט ביז יענער שרייבט עפּעס אָן.

זוהן: און דאַן?

טאַטע: דאַן האָט ער וואָס צו שרייבען.

זוהן: קענען דאָך איהם די שרייבער אָבטהאָן אַ שפּיצעל און ניט שרייבען.

טאַטע: עה! די נאַראָנים זאָלען האָבען שכל!...

אַ קליינער אונטערשיעד.

ערשטער גנב: סעי, וואָס האָט דיך געטריבען גנב'ענען?

צווייטער גנב: אַ קראַנק ווייב און צוויי קראַנקע קינדער.

ערשטער גנב: און מיך האָבען געטריבען גנב'ענען: איין קראַנק קינד און צוויי געזונדע ווייבער...

אַ ריכטיגער תירוץ.

ריכטער: אין איין חודש האָט איהר זיעבען קאַפּעלושען גע'גנב'עט.

גנב: איך האָב אַ גרויסען קאָפּ, קוים זיך צוגעקליבען דעם ריכטיגען קאַפּעלוש...

זיין אַדוואָקאַט האָט שוין אַלעס.

ריכטער (צום אָנגעקלאָגטען): האָט איהר נאָך עטוואָס אָנצוגעבען אין געריכט איידער מען פער'משפט'ט אייך?

אָנגעקלאָגטער: ניין, הערר ריכטער, לײדער האָב איך קיין זאַך ניט, מחמת מיין לאָיער האָט שוין ביי מיר אַלעס צוגענומען...

שטאָף פאַר אַ טראַגעדיע.

פרוי: הער, מיין ליעבער מאַן, איך האָב אויסגעפונען אַן אויסגעצייכענטען שטאָף!

מאַן (דראַמאַטורג): פאַר אַ טראַגעדיע אָדער פאַר אַ קאָמעדיע?

פרוי: ניין, פאַר אַ זומערדיגע קלייד.

מאַן: אַלזאָ, הייסט עס: שטאָף פאַר אַ טראַגעדיע!

ער וועט זיך דערוואַרטען...

נאָך דער פאָרשטעלונג. דער אַקטיאָר געהט ארוים פון טהעאַ־טער האַלטענדיג אַ שטיוועל. דער מענערדזשער בעגעגענט איהם און פרעגט :

— וואָס פאַר אַ שטיוועל טראָגט איהר עפּעס אין האַנד ?

— דעם שטיוועל האָט מען מיר היינט געוואָרפען פון גאַלערי.

— טו וואָס־זשע טראָגט איהר איהם נאָך אהיים מיט זיך ?

— ווייל איך ריכט זיך מאָרגען אבענד אויפ'ן צווייטען...

דער לאָיער פערשפּיעלט.

— מיינע הערּרען געשוואָרענע — האָט אַ לאָיער אויסגערופען אין געריכטס־הויז, — עס זיינען געווען פונקט 36 פערד, ביטע געדענקט עס — דאָס הייסט דריי מאָל אזוי פיעל, וויפיעל עס געפינט זיך אין דער „דזשורי באָקס“, מיינע הערּרען. —

דער לאָיער האָט דעם פּראָצעס שוין ניט געוואונען...

אויפ'ן קאָסטען איז ביליגער.

— וואָס קען איך קריגען פאַר צו'גנב'ענען אַן איי ?

— זיעבען יאָהר דלות.

— און פאַר צוויי אייער ?

— פערצעהן יאָהר דלות.

— און פאַר פינף אייער ?

— פינף און דרייסיג יאָהר דלות.

— און פאַר אַ גאַנצען קאַסטען אייער ?

— זעקס דאָלאַר.

— אויב אזוי, גנב'ע איך אַ גאַנצען קאַסטען.

מזל טוב!

צוויי חברים, נאָך א ניט זעהן זיך פון צוואנציג יאָהר, האָבען זיך צוזאמענגעטראָפען אין אמעריקא. זאָגט דער גרינער (וועלכער איז טויבלעך): נאָך אלץ א בחור?

געלער: חלילה, שוין חתונה געהאט.

גרינער: מזל טוב דיר!

געלער: די ערשטע ווייב־שוין בעגראָבען.

גרינער: מזל טוב דיר!

געלער: די צווייטע שוין געג'נט.

גרינער: מזל טוב דיר!

געלער: דאָס דריטע ווייב אָבער לעגט מיך אין דער ערד!

גרינער: נו, מיט מזל, ברודערקע!

געלער: אָבער אויב איך וועל זי ניט גט'ן, וועט זי מיך בעגראָבען א לעבעדיגען.

גרינער: נו, זאָל זיין מיט מזל!...

אויפ'ן בית עולם.

פרעמדער: קענט איהר מיר ניט זאָגען, וואו איך קען דאָ געפינען א מעדיציניש ביבליאָטהעק?

שטאָדטישער: אויפ'ן בית עולם, מיסטער, דאָרט וועט איהר געפינען די בעסטע ווערק פון די גרעסטע דאָקטוירים.

אין האָטעל.

גאסט (צום האָטעל־קיפער): פאר וואָס האָט מען היינט ניט געהייצט אין דיעזען צימער? איך ווער דאָך פערפרוירען!

האָטעל־קיפער: וואַרט א מינוט, איך ברענג אייך באַלד א חשבון, וועט אייך ווערען ווארעם.

אַלגעמיינע וויצען

און זיי האָבען געוואָרט...

ד ר א מ א ט ו ר ג (צו די שווישפּיעלער) : קינדער, וועט מיין שטיק ביי דער ערשטער אויפפיהרונג זיין א סוקסעס, בין איך אייך מכבד אין רעסטאָראַנט מיט א סאַפּער ; ווען די פּיעסע פאַלט דורך, חלילה, לאָד איך אייך איין נאָר אין קאַפע־הויז.

נאָכ'ן שפּיעלען האָט דער דראַמאַטורג אונגעדולדיג ערוואַרטעט די אַקטיאָרען אין רעסטאָראַנט, און זיי, דאַגעגען, האָבען נעבעך געוואַרט אויף איהם אין קאַפע־הויז...

ער וויל רעאַליזם.

מ ע נ ע ד ז ש ע ר : מאַדאַם, מיט אַזאַ שפּיעלען וועט איהר ווייט ניט קאָנען געהן !

א ק ט ר י ס ע (דערשראָקען) : וואָס איז ! בין איך אפשר שלעכט געשטאָרבען, הא ? איהר האָט דאָך אַזוי געהייסען.

מ ע נ ע ד ז ש ע ר : ניין, דאָס שטאַרבען בין איך אייך מוחל — נאָר דאָס אויפשטעהן איז מיר ניט געפעלען....

שמועסען הינטער טהעאַטער קוליסען.

א ק ט י אָ ר : קענט איהר מיר ניט זאָגען, הערר רעזשיסער, דעם רעפּערטואַר פון קומענדער וואָך ?

ר ע ז ש י ס ע ר : צו וואָס דאַרפט איהר עס אַזוי נויטיג וויסען ?

א ק ט י אָ ר : איך מוז גענוי וויסען, וועלכע נ א ר ד ע ר אָ ב איך מעג יעצט פערזעצען...

וואו איז דאָס צווייטע פּופּיקעל?

מוטער: איך האָב איבערגעלאָזט צוויי פּופּיקלעך און יעצט געפין איך נור איינעם!

דזשייקי: איך... איך.... איך בין ניט שולדיג, מאמא, אין אייז־באקס איז געווען פינסטער, האָב איך דעם צווייטען ניט געזעהען.

רויכערען און קיצור ימים.

ז י י ד ע: סעמי, איך האָב דיר שוין פופציג מאָל געזאָגט, אז דו זאָלסט אויפהערען רויכערען.

ס ע מ י: פאר וואָס עפּעס?

ז י י ד ע: ווייל רויכערען פערקירצט דעם מענשענ'ס לעבען.

ס ע מ י: זיידע, דו רויכערסט דאָך אויך.

ז י י ד ע: הערסטו! איך בין יעצט 84 יאָהר אַלט, און ווען איך זאָל ניט געווען רויכערען וואָלט איך שוין יעצט אַלט געווען אפשר הונדערט און צוואנציג.

פון ערשטען חורבן.

מ ל מ ד (צו א נייעם תלמיד): ווער איז געווען גדליהו?

ת ל מ י ד: דאָס קען איך ניט וויסען. איך לערען ביי אייך ערשט פון חורבן בית שני. מיין ברודער לערנט ביי אייך פון דוד המלך'ס צייטען, פרעגט איהם.

דער „פּ“ אין „קרח“.

מ ל מ ד (שרייט מיט כעס צום תלמיד): זאָג־זשע, שייגעץ, צו וואָס דארף מען דעם „פּ“ אין קרח?...

ת ל מ י ד (פערוואונדערט): אין קרח איז דאָך קיין „פּ“ ניטאָ.

מ ל מ ד (דרעהט מיט'ן גראָבען פינגער): צוםביישפּיעל ס'איז יע פאראן א „פּ“ אין קרח.

ת ל מ י ד (נאָך מעהר פערוואונדערט): צו וואָס דארף מען איהם?

מ ל מ ד (מיט כעס): זאָג איך אויך דאָס זעלבע, צו וואָס דארף מען דעם „פּ“ אין קרח???

אַ קינד ווייס ניט קיין חכמות.

דזשעני: אוי־וואַ! אַ פראָסט אַ ביסעל!... איך קלאַפּ אַזש מיט די ציינער פאַר קעלט...

קליינער דזשעקעל: וואָס דאַרפט איהר קלאַפּען מיט די ציינער, טאַנטע, איהר נעהמט זיי בעסער ארויס פון מויל.

וואָרום ער גלייכט דעם קאָזין.

פאָטער (צום קינד): סעמעלע, וועמען גלייכסטו בעסער, מיך אָדער דעם קאָזין?

סעמעלע: דעם קאָזין בעסער.

פאָטער: וואָרום?

סעמעלע: אַז דו קומסט אַהיים, הייסט מיר די מאַמע זיצען אין הויז, און אַז דער קאָזין קומט, גיט מיר די מאַמע אַ פּעני און הייסט מיר געהן זיך שפּיעלען אין סטריט...

אַ מגפה אין שטאָדט.

אַ רבי האָט אַמאָל געלערענט מיט אַ אינגעל ותמת שרה.

רבי: ותמת איז געשטאָרבען.

תלמיד: וואָס איך הער! ותמת איז געשטאָרבען.

רבי: משומד, דער טייטש איז געשטאָרבען.

תלמיד: אוי, וועה איז צו מיר, משומד דער טייטש איז אויך געשטאָרבען?

רבי: דו פושע־ישראל איינער, שרה איז דאָך געשטאָרבען.

תלמיד: אַ מגפה מוז זיין ביי אייך אין שטאָדט. אַלע שטאַרבען: ותמת איז געשטאָרבען, דער טייטש איז געשטאָרבען, און שרה איז אויך געשטאָרבען?...

געבענשט לעמאָן.

א אינגעל קומט אריין אין שטוב זעהר א פערשוויצטער. דער טאַטע פרעגט איהם:

— זאָג נור, סעמקע, וואו ביזטו דאָס געווען, וואָס דו שוויצסט אזוי?

—אין שוהל! — ענטפערט דער קליינער סעמקע.

— גיב מיר א סימן — זאָגט דער טאַטע.

— א סימן, א סימן... איך האָב געבענשט לעמאָן...

וואָס איהר מאַמע טהוט.

גרינער רבי (צו אן אמעריקאַניזירטע מיידעלע): וואָס דארף א פרומע אידישע טאָכטער טהון, איידער זי געהט שלאָפען?

מיידעלע (שווייגט).

רבי: נו, און וואָס טהוט דיין מאַמע, איידער זי לעגט זיך אין בעט אריין?

מיידעלע: אָ, מיין מאַמע? זי נעהמט ארויס די ציינער פון מויל און לעגט זיי אריין אין א גלאָז.

ניגערשע בלוט.

סעמקעלע איז געקומען פון סקול מיט די ביכער אין גאַנצען פערפאַטשקעט.

— אָ, דו קונדס איינער, וואו האָסטו דאָס געמאַכט א תכלית פון די ביכער? — האָט די מאַמע זיך געבייזערט.

סעמקעלע: ניט מיין שולד, מאַמע, לעבען מיר איז געזעסען א ניגער־באָי, האָט ער זיך איינגעשניטען א פינגער און זיין בלוט האָט אראָבגעקאַפעט אויף די ביכער...

אַ תלמיד חכם.

לעהרער: ווי לאַנג האָט געדויערט דער דרייסיג־יעהריגער קריעג?

תלמיד: איך ווייס ניט.

לעהרער: ווי אַלט איז דיין צוועלף־יעהריגער ברודער?

תלמיד: צוועלף יאָהר.

לעהרער: נו, זאָג־זשע מיר איצט, וויפיעל האָט געדויערט דער 30־יעהריגער קריעג?

תלמיד: צוועלף יאָהר.

קען ניט אַבדינגען.

פערביינגעהענדיג אַ סקול האָט אַ מאַן געטראָפען אַ קליינעם באָי ביים סקול וויינענדיג. אויף די פראַגע וואָס וויינסטו? האָט דער באָי געענטפערט, אַז דער טיטשער האָט איהם ארויסגעשיקט פון סקול דערפאַר, ווייל ער האָט ניט געוואוסט וויפיעל 2 מאָל 2 איז.

דער מאַן האָט איהם געהייסען אריינגעהן אין סקול און זאָגען דעם טיטשער, אַז 2 מאָל 2 איז 4.

— יא, זאָגט דער באָי וויינענדיג, איך האָב איהם שוין געזאָגט 5, און ער וויל נאָך ניט.

ער געהט עס דערצעהלען דער מאַמען.

אַ פאָטער בעגעגענט זיין קליינעם זוהן קומענדיג פון חדר.

— בעני, — זאָגט דער פאָטער צו איהם — דו ביזט היינט רייכער געוואָרען מיט אַ ברודעריל.

— איך געה דאָס אָנזאָגען דער מאַמען! — האָט בעני אויס־געשריען — אוי, וועט זי זיך פרעהען!

קינדער וויצען

אבגענארט די מאמע.

ב ע נ ע ל ע (לויפט אריין אין פראנט רום, שרייט אויס): אוי, מאמע, א מאן איז אריין אין קיך און קושט זיך מיט דער דיענסט. (די מוטער לויפט אריין אין קיך, בענעלע לויפט איהר נאך. אויפ'ן שוועל שטעלט ער זיך אב און רייצט זיך מיט דער מוטער:) עה, עה, איך האב דיך אבגענארט; עס איז ניט קיין מ א ן, עס איז נאר דער ט א ט ע!...

העפליכקייט.

א פאטער האט געלערענט זיין קינד גוטע זיטען, ווי צום ביישפיעל, ווען ער וועט פאהרען אין א קאר און א ליידי וועט שטעהן בעפאר איהם, זאל ער זיך אויפשטעלען און אפערען דער ליידי דעם סיט.

איינמאל, ווען דאס קינד איז געפאהרען מיט דעם פאטער אין א געפאקטער קאר מיט מענשען, איז דעם קינד אויסגעקומען צו זיצען ביים פאטער אויפ'ן שויס. ווען א ליידי איז אריינגעקומען און איז געבליבען שטעהן נעבען איהם, איז דאס קינד העפליך אויפגעשטאנען און האט געזאגט צו דער ליידי: „ביטע, פערנעהמט מיין פלאץ".

ער האט מעהר טאטעס.

ק י נ ד: די קינדער האבען זיך מיט מיר גערייצט; זיי האבען געזאגט, אז איך האב ניט קיין טאטען.

מ ו ט ע ר: וואס־זשע האסטו זיי געענטפערט?

ק י נ ד: איך האב מעהר טאטעס פון איך...

א פערזעסענע מיידעל.

דער פאפיער־פאבריקאנט רופט זי: אן אלטע שמאטע.
דער בוימייסטער — אַן אלטע חורבה.
דער עסיג־מאכער — א פערזויערט פנים.
דער טהעאטער־מענעדזשער — אן אלטע כאַריסטקע.
דער סטאָליאר — א פערדראָסטעטער טשוואָק.
דער באָטאניקער — א פערוועלקטע רויז.
דער שלאָסער — א פערזשאווערטער שלאָס.
דער בארבער — א טשערבאטע בריטווע.
דער עקספרעסמאן — אן אלטע שקאפע.
דער דיכטער — דאָס אויסגעזונגענע ליעד.
דער רעדאקטאָר — אן אלטער ארטיקעל.
דער באנקיער — אן אָבגעריבענע מטבע.
דער שניידער — אן אָבגעטראָגען מלבוש.
דער גארבער — אן אלטע פעל.
דער שוסטער — אן אלטע כאָלאָווע.
דער זייגער־מאכער — אן אָבגעקראָכען ציפער־בלעטעל.
דער שמיעד — אן אלטער בלאָז־זאק.
דער בוכהאלטער — אן אָבגעריבענער נול.
דער אגראָנאָם — א פרוכטלאָזער באָדען.
דער ריכטיגער נאָמען איז: א „צער בעל החיים".

אויף איהר געזאָגט געוואָרען.

מיסיס האָלמאן: א ניכפּה מעג קומען אויף מיין מאן כאָטש היינטיגען טאָג.

מיסיס וואָלמאן: וואָס האָט איהר צו אייער מאן?

מיסיס האָלמאן: ער בעהאנדעלט מיך ווי א דיענסט־מיידעל.

מיסיס וואָלמאן: אוי, ווען מיין מאן וואָלט מיך בעהאנדעלט, ווי ער בעהאנדעלט מיין דיענסט־מיידעל... איך וואָלט געווען די גליקליכסטע אין דער וועלט!

שבועות און די פרויען.

מאַן (צו דער פרוי): שבועות איז טאַקע דער בעסטער יום טוב. אַ קליינינגקייט, בעת מתן תורה זיינען מיר דאָך געווען אָבגעשיידט פון אייך גאַנצע דריי מעת־לעת!

פרוי: אַ בייזע שמחה אויף אייערע קעפּ. ווען מיר זאָלען דאָרט געווען זיין, וואָלט מען אייך אַזאַ פּעקעל ניט אריינגעשפּאַרט.

פרוי און דיענסט.

פרוי (צו דער דיענסט): מיין מאַן איז אוועק היינט אַזוי בייז פון היינטיגען דינער, וואָס דו האָסט געקאָכט, אַז ער האָט מיר אפילו קיין איין קוש ניט געגעבען פאַר זיין אוועקגעהן.

דיענסט: גאָר פאַר'ן דינער? געהט, עס קען ניט זיין! הלמאי האָט ער מיך געקושט!

אויך אַן ערקלעהרונג.

מוטער: דזשעני, פאַר וואָס האָסטו זיך גאָר ניט גע־וועהרט, ווען דער שאַרלאַטאַן האָט דיך געהאַלטען אין איין קושען?

טאָכטער: איך בין געווען טשיקאַווע צו זעהן ווי לאַנג עס וועט דויערען זיין חוצפּה...

טרעפט וואָס זי איז געגאַנגען טהאָן.

יונגערמאַן: איהר ווייסט, אַז זינט איך קען אייך, האָב איך אייך נאָך קיינמאָל ניט געזעהן אין אַ ווייסען קלייד.

מיידעל: וואָס איז דען, אייך געפעלט אַ וויים קלייד?

יונגערמאַן: ניין, ניט גראָדע דאָס; נור ווען איך זעה אַ מיידעל אין אַ וויים קלייד, ווילט זיך מיר איהר אַ קוש טהאָן.

מיידעל: ווילט איהר זיין אַזוי פריינדליך און מיר ענט־שולדיגען אויף 10-15 מינוטען?

דער סטאָר־קיפּער גלאָצט אויס אַ פּאָר אויגען און פרעגט:
„נאָך וואָס דאַרפט איהר עפּעס האָבען צוועלף בייבי־קערידזשעס?“
דער יונגער מאַן ענטפערט:
— ערשט נעכטען געוואָרען אַ חודש נאָך דער חתונה, האָט מיר שוין מיין פרוי געבאָרען אַ שעהן מיידעלע. איז וואָס דאַרף איך אַלע חודש האָבען אַ קלאָפּאָט צו קויפען אַ קערידזש? אַמעהר וועל איך קויפען אַ טוצענד, וועט זיין גענוג אויפ'ן גאַנצען יאָהר.

זיין ווייב איז אַ געלינקטע.

דאָקטאָר: האַלאָ, מיסטער פאַנטאָפעל, וואָס איז ביי איך עפּעס פערבונדען די רעכטע באַק?
מיסטער פאַנטאָפעל: פערשטעהט איהר מיך, מיין ווייב איז אַ „געלינקטע“, ניט פאַר מיר געדאַכט...

זיך מודה געווען.

ווייב: נו, זאָג אַליין, וואָס וואָלסטו איצט געווען, ווען איך וואָלט דיר ניט געגעבען קיין גדן?
מאַן: אַ בחור.

ביזנעס.

חוה: איך האָב נעכטען געכאַפּט מיין מאַן, ווי ער האָט געקושט דאָס דיענסט־מיידעל; דאָס האָט איהם אָבער געקאָסט טהייער. אין דער זעלבער רגע האָט ער מיר געמוזט געהן קויפען אַ דרעס.
לאה: און דאָס דיענסט־מיידעל האָסטו אַרויסגעטריבען?
חוה: נאָך ניט, איך וויל זיך פריהער אַביסעל בעקליידען.

זוכט די רפואה פאַר דער מכה.

קאַסטאַמער: ווילט איהר אזוי גוט זיין און מיר געבען אַ שטיקעל פלייש פאַר מיין אונטערגעשלאָגענעם אויג?

בוטשער: אייער אויג איז דאָך גאָר ניט אונטערגעשלאָגען!

קאַסטאַמער: דערווייל נאָך ניט, אָבער איך בין אין הויז שוין ניט געוועזן פאַר די לעצטע דריי טעג, און יעצט געה איך אהיים צו מיין פרוי...

אַ גליקליכער צאָהן.

דאָס ווייב (קומענדיג אהיים פון דענטיסט): גאָט צו דאנקען, מיין מאן — פטור געוואָרען פון בייזען צאָהן.

דער מאן: גליקליכער צאָהן! דו ביזט שוין פטור געוואָרען פון איהר גרויסען מויל.

זיין ווייב פעראונגליקט — וויל ער אַ גט.

אין אַ קאַליפאָרניער געריכט איז לעצטענס פאָרגעקומען אַ זעהר אינטערעסאנטע „קייס". אַ פארמער איז געקומען אָנקלאָגען זיין פרוי אויף אַ גט.

— אויף וועלכען גרונד? — האָט איהם דער ריכטער געפרעגט.

— יור האָנאָר! — האָט דער פארמער אויסגעשריען — ווען איך האָב מיט איהר געהייראטה מיט צעהן יאָהר צוריק, איז זי געוועזן שטום. ניט לאנג צוריק אָבער האָט מיט איהר פאסירט אַן „עקסידענט", — זי איז ארונטערגעפאַלען פון בוידים, און זייט דאן האָט זי אָנגעהויבען רעדען...

אַ בעל תכלית.

אַ יונגער מאן קומט אריין אין אַ פאָרניטשור סטאָר און פרעגט דעם בעל־הבית: „מיסטער, וויפיעל וועט איהר רעכענען פאַר צוועלף בייבי־קערידזשעס (קינדער־וועגעלעך)?"

די עברה אויף איהר קאָפּ.

מ א ן: וואָס! פּופּציג דאָלאַר האָסטו בעצאָהלט פאַר דער העט? דאָס איז דאָך אַ שרעקליכע עברה!

ו ו י י ב: עס מאַכט ניט אויס; איך נעהם דיעזע עברה אויף מיין קאָפּ....

צוויי בוימער.

י ו נ ג ע א ל מ נ ה: אונטער דעם עפּעל בוים האָט ער זיך מיר אין ליעבע ערקלעהרט.

א ש כ נ ה: און אויף דעם בארען־בוים האָט ער זיך אויפ־געהאנגען...

נאָך דעם באָל.

פ ר ו י: משוגע ביזטו, מיינע שונאים!! גיסט דער פרוי פאַר אַ העט־טשעק אַ גאַנצען דאָלאַר!? — אַ „ניקעל“ איז גענוג!

מ א ן: לאָז מיך אָב מיט דיינע עצות! זעה נור, בעסער, וואָס פאַר אַן איבעררראָק זי האָט מיר דערפאַר געגעבען!...

##ביידע גע׳פּטר׳ט.

אַ מאַן בעזוכט אַ משוגעים־הויז און פרעגט דעם אויפזעהער:

— ווער איז אָט דער משוגע׳נער?

— דיעזער מאַן האָט געליעבט אַ פרוי 10 יאָהר און דריי טעג פאַר דער חתונה האָט זי געהייראַטה מיט אַן אַנדערען.

— און ווער איז אָט יענער משוגע׳נער?

— דאָס איז דאָס טאַקע דער מאַן מיט וועמען זי האָט געהייראַטה.

ער דאַרף די מאַשינקע.

אַ דאָקטאָר איז גערופען געוואָרען צו אַ קראַנקע פרוי. נאָכדעם ווי ער האָט זי בעטראַכט, האָט ער איהר אַרונטערגעלעגט דעם טערמאָמעטער אונטער'ן צונג און האָט איהר געהייסען צומאַכען דאָס מויל.

דער מאַן, וועלכער איז געשטאַנען דערביי און האָט געזעהן ווי זיין ווייב האַלט דאָס מויל אַ 60 סעקונדען, האָט אויסגערופען מיט בעגייסטערונג:

— אוי, דאָקטאָר קרוין, וויפיעל ווילט איהר פאַר דער מאַשינקע?

אַן ענטשולדיגונג.

פ ר ו י (צום מאַן): פוי, אונפערשעהמטער הולטאַי! נעכטען האָב איך ערשט צוגענומען אַ נייע דיענסט, און היינט געהסטו דיך שוין מיט איהר קושען אין דער פינסטער!

מ אַ ן: פּאַרדאָן, איך האָב געמיינט, דאָס איז נאָך די אַלטע דיענסט...

ער — אויך.

ראובן לויפט אַ פערסאָפּעטער אין גאַס און שמעון בעגעגענט איהם.

— וואו לויפסטו דאָס אַזוי?

— צום דאָקטאָר. עפּעס געפעלט מיר ניט מיין אידענע.

— אויב אַזוי, לויף איך מיט. מיין אידענע געפעלט מיר אויך ניט.

זיין ווייב'ס „ראָק".

ב ר ו ך : וואָס קוקסטו אוים אַזוי שלעכט ? האָסט דאָך ערשט ניט לאַנג געהייראַטה און ביזט געוועזן צופריעדען מיט'ן שידוך, טאַ ווי קומט עס ?

ז ר ח : שטעל זיך פאָר אַז איך האָב אויסגעפונען נאָך דער חתונה אַז מיין ווייב האָט... אַ ראַק. נו, קען איך בעסער אויסזעהן ?

ב ר ו ך : וואָס רעדסטו ! איך האָב זי דאָך ערשט ניט לאַנג בעגעגענט און זי זעהט אוים געזונד, שעהן און פרעהליך.

ז ר ח : נו, אַט דאָס קומט דאָך טאַקע פון דעם ראַק : רק זי פרעסט, רק זי זויפט, רק זי ספענדט געלד אויף פערשיעדענע מאָדעס. איז אַ וואונדער וואָס איך זעה אוים אַזוי שלעכט ?...

און ער טהוט זיינם.

ד א מ ע (צו אַ יונגען פראַנט, וועלכער האָט זי פערפאָלגט מיט זיינע נאַרישע קאָמפּלימענטען) : אַט.... נאַט אייך מיין רו־קען, רעדט צו איהם.

פ ר א נ ט (מיט'ן זעלבען טאָן וואָס פריהער) : אך, ס'אַרא שעהנער רוקען ביי אייך איז, מאַדאַם !

זי וויל באַלד.

מ ר. ק אָ ר ן : איהר וואָלט בעדאַרפט זיין מיין ווייב, שוין אוים דער אורזאַכע אליין, וואָס נאָך מיין טוידט וועט איהר בלייבען אַ רייכע אלמנה.

מ י ס ס ו ו י י ץ : יאָ, ווען איך זאָל וויסען, אַז דאָס וועט געשעהן באַלד....

עס טהוט איהם באַנג.

די פרוי: אַ, מיין טהייערער, אונזער האָכצייטס־רייזע איז געווען גרויסארטיג!

דער מאַן: דאָס זיינען געווען די גליקליכסטע טעג פון מיין לעבען, מיין ליעבינקע!

די פרוי: עס טהוט מיר נור באנג אויף איין זאך: איך וועל פיעלייכט שוין קיין מאָל ניט האָבען די געלעגענהייט דורכצו־מאכען אזא רייזע נאָך אמאָל!

נור אַ דאָקטאָר.

א שדכן רעדט אַ מיידעל א שדוך. ער שלאָגט איהר פאָר א לאָיער — וויל זי ניט; אַ בוק־קיפּער — טויג ניט; אַ דיכטער — אודאי ניט; אַן אינשורענס־אגענט — אויך ניט. נור א דאָקטאָר וויל זי.

דער שדכן פרעגט איהר: „וואָס עפּעס גראדע א דאָקטאָר?"

— „איך בין ניט פאר אייך געדאכט א קראנקע. אוי, קוים וואָס איך זשיפּע!" — האָט זי געענדיגט מיט א טיעפען זיפץ.

צווישען מאָהלער.

— און די מיסט אויפ'ן לאנדשאפט האָסטו געמאָהלען פון דער נאטור?

— ניין, פון קאָפּ.

פערהייראַטה, אָבער...

„דאָס פּאָרעל דאָרט זעהט אוים צו זיין זעהר גליקליך, זיינען זיי פערהייראטה?"

— יא, אָבער ניט איינס צו דאָס אנדערע.

ווענען ליעבע און פאמיליען־לעבען

אַ מ ש ל.

די ליעבע איז אַ שוועבעלע
פון אויבען ביז אַראָב,
קוים ריהרט זי זיך אָן פייער אָן —
פערלירט זי באלד דעם קאָפּ.

די ליעבע איז אַ סיגארעט,
וואָס גיט נור צו קוראזש, —
קוים רויכערט זי זיך אָבער אויס,
פערבלייבט אביסעל אש...

אַ טרייסט.

מ ר ס. פּ אַ ר פּ אָ ל ק: דער איינציגער וואָלקען, וואָס פערדונקעלט מיין גליק, איז דער געדאנק, אז איך וועל אמאָל בלייבען אַן אלמנה.

מ ר. פּ אַ ר פּ אָ ל ק: האָב קיין יסורים ניט, נחת מיינע, אזוי לאַנג ווי איך וועל לעבען, וועט אזא זאַך ניט געשעהן.

אַלעס אין איינעם — ניטאָ ביי קיינעם.

„הערט איהר, שרה'לע" — האָט זיך געקלאָגט אַן אלמנה — „אז ס'איז ניטא קיין מזל העלפט קיין זאַך. ווען דער אַלטער האָט געלעבט, האָבען מיר זיך געפּלאגט פאר אַ סענט, און יעצט, אז מיר האָבען בעקומען אויסגעצאָהלט דאָס פערזיכערונגס געלד פון די לאָדזשען און קאָמפּאניעס, וואו ער האָט בעלאנגט — ליגט ער אין דער ערד."

המן'ס צד, איז בכן ווייל ער ניט פאַסטען. אויף מאָרגען אָבער, פורים, האָט ער גאַנץ ניש־קשה'דיג אַריינגעטרונקען, טאַקע גאָר אויפ'ן פורים'דיגען שטייגער, און זיך גענומען צו די המן־טאַשען.

— היתכן? — האָט מען איהם געפרעגט — איהר זייט דאָך עפּעס פון המן'ס צד?

— אמת, נעכטען בין איך טאַקע געווען פון המן'ס צד, נור הערענדיג צוויי מאָל לייענען די מגילה, האָב איך געביטען מיין מיינונג און בין איבערגעגאַנגען אויף מרדכי'ס צד.

גאָט׳ס וואונדער.

א אידישער מוליער, וועלכער איז אהיים געקומען פון אמע־ריקא, האָט דערצעהלט פערשיעדענע נסים פון דער אמעריקאנישער בוי־טעכניק.

— טאקע אמת, רב זלמן, אז ביי אייך דאָרטען זיינען פאראן מויערען, וואָס גרייכען ביז די וואָלקענס? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ביז די וואָלקענס! — האָט ר׳ זלמן זיי איבערגעקרימט מיט גרינג־שעצונג — אָט האָב איך אליין געארבייט ביי א מויער, וואָס איז געווען אזוי הויך, אז צוקומענדיג צום העכסטען שטאָק, האָב איך זיך געמוזט לעגען אויף דעם בויך, כדי די לבנה זאָל קענען אריבערשווימען איבער מיין רוקען.

טאקע, ווי קען דאָס זיין?

צוויי חסידים פון פערשיעדענע רביים האָבען זיך בעגעגענט אין אן אכסניה און האָבען זיך צושמועסט מכח זייערע רביים.

— מיין רבי, — מאכט איינער — פליהט יעדען ביינאכט ארויף אין הימעל.

— פון וואנען ווייסטו?

— וואָס הייסט? ער האָט מיר אליין געזאָגט.

— אפשר זאָגט ער א ליגען?

— שייגעץ איינער, — האָט דער ערשטער אויסגעשריגען — א מענש וואָס פליהט אין הימעל אריין וועט זאָגען א ליגען?

ער איז ניט קיין גרינער.

מען האָט אמאָל געכאפּט שמעיה גוט־יום־טוב־ביטער עסענדיג אום אסתר תענית, האָט ער זיך פערענטפערט, אז ער האלט מיט

דער דאָקטאָר האָט פערשריעבען.

א נגיד האָט גענומען אן אורח אויף שבת. בעמערקט דער נגיד, ווי דער אורח לעגט אריין א זילבערנעם לעפעל אין קעשענע. אין א שעה ארום — ווידער א לעפעל. פרעגט דער נגיד:

— ר׳ איד, וואָס האָט איהר אריינגעלעגט צוויי לעפעל אין אייער קעשענע?

ענטפערט דער אורח:

— כ׳בין געווען נעכטען ביים דאָקטאָר, האָט ער מיר פער־שריעבען אלע שעה אן עס־לעפעל.

דעם דיענער׳ס טעות.

א איד און א גלח זיינען אמאָל פערפאָהרען אין א האָטעל. פאר׳ן שלאָפען האָט דער איד אָנגעזאָגט דעם בעדיענער, אז מאָרגען זאָל ער איהם אויפוועקען זעהר פריה. ער מוז אָבפאָהרען מיט׳ן ערשטען באהן.

פון גרויס איילעניש אָבער האָט דער איד אָנגעטהאָן דעם גלח׳ס ברייטע קאפּאָטע.

זיצענדיג אין וואגאָן און בעטראכטענדיג דעם גלח׳ס ברייטע קאפּאָטע, האָט דער איד צו זיך אליין געזאָגט:

— מאָדנע אידיאָטען זיינען דאָס די האָטעל־בעדיענטע: אז מען הייסט זיי מ י ך אויפוועקען, וועקען זיי גאָר אויף דעם גלח...

ווייל דער רב האָט אויסגערופען.

א טרעגער איז געקומען אום יום כפור אין שול מיט א שטיק ברויט אין האנד.

— ווי קומט עס, וואָס דו עסט אום יום כפור? — האָבען די אידען ביי איהם געפרעגט.

— ווייל דער רב האָט אויסגערופען, אז די וואָס טראָגען מעגען עסען. און אזוי ווי איך בין א טרעגער, מעג איך דאָך אויך עסען.

איינס ־ צוויי.

ס'איז געווען יום־כפור. אַלע אידען פון שטעדטעל זיינען געווען פערזאמעלט אין שוהל ביים דאוונען, נור איינער האָט געפעהלט, בענטשיק בעל־עגלה.

ערשט פאר־נאַכט איז ער געקומען צו געהן, אַ סקלאַדנער, מיט דראָבנע טריט און מיט אַ רוהיגען געמיטה.

— דו, בענטשיק! — רופט איהם צו דער רב, — וואו איז עס אַ איד געווען דעם גאַנצען טאָג? סטייטש, יום הקדוש!

— געווען — מאַכט בענטשיק אויף אַ גראָב קול — בין איך אין דער היים, ביי מיין קאָבילע... וואָס דארף איך זיך דאָ יאָגען, האַ? אז דארפען דארף איך נור האָבען נאָך אַ שקאַפּקע, איז איינס־צוויי גיב איך איהם אַ בעט... און האָדיע!

תשובה כהלכה.

י ו נ ג מ א ן: ביטע, זייט אַזוי גוט און ערקלעהרט מיר, ווארום די האָר אויף אייער קאָפּ זיינען ווייס און אייער באָרד איז נאָך שווארץ?

א ל ט מ א ן: וואָס פערשטעהט איהר דאָ ניט? מיין באָרד איז דאָך אינגער פון מיין קאָפּ מיט אַ יאָהר צוואַנציג...

געזיידעלט נאָכ'ן אלף בית.

אַ ראש ישיבה האָט אמאָל גע'מוסר'ט זיינע תלמידים, אָנפאַנ־גענדיג מיט'ן א' און ענדיגענדיג מיט'ן ת':

„אָרימע בחורים! גנבים, דלפנים, הינט וואָס'יר זיינט! חזירים, טריפ'ניאַקעס, יונגאַטשעס, כלומרשט לערט'יר מרש"א? נארישע סאַמאָוואָלצעס, עפּעל־פרעסערס, ציגארען קענט'יר רויכע־רען! שעהנע תלמידים!..."

ער טהוט ניט קיין ביזנעס אום שבת.

ק ל מ ן : פוי, אַ איד מיט אַ באָרד פערקויפט קליידער און טהוט אום שבת ביזנעס.

ז ל מ ן : רב איד, אַ סוט פון 25 דאָלאר פערקויף איך פאר 7, הייסט עס ביי אייך ביזנעס?

לעבט פון תעניתים.

א י ט ש ע : זאָג מיר, איך בעט דיך, ווי קען דער רב ביי אייך אין שטעדטעל לעבען פון אַזעלכע קליינע שכירות?

פ י ט ש ע : ער וואָלט שוין לאַנג טאַקע פון הונגער געשטאָר־בען, ווען ער וואָלט ניט פאַסטען זעקס טעג אין וואָך.

שטאַרבען אין ניסן.

פערגאַנגענעם פורים נאָך דער מגילה האָט אַ שמש אין אַ קליין שטעדטעל דערלאַנגט אַ קלאַפּ אין טיש און אויסגערופען: „אַלע בעלי־בתים וואָס ווילען שטאַרבען אין חודש ניסן, האָבען היינט צייט קראַנק צו ווערען!...“

אַ ריכטיגער חשבון.

ב ע ר י ל : שעהמען מעגסטו זיך, שמעריל, ווי טרינקסט עס אַ איד אַזוי פיעל שנאַפּס?!

ש מ ע רי ל : פערשטעהסטו מיך, בעריל, איך האַלט עס פאַר אַ סגולה צו פרנסה, ווייל „שמעריל מצליח“ איז בגמטריא „יין שרף“.

ב ע ר י ל : ווי איז דאָס מעגליך? „שמעריל מצליח“ בע־טרעפט 888 און „יין שרף“ איז דאָך אין גאַנצען 650, פעהלט דאָך נאָך אוים?

ש מ ע ר י ל : איז טאַקע ריכטיג, גיסט מען צו נאָך אביסעל „יין שרף“.

יודיציום און אָפּיציום.

פון דעם בעריהמטען ליִ סאפיר דערצעהלט מען, אז בעת איינער פון זיינע קוואַרטיראנטען האָט געוואָלט זיך ארויסקלייבען פון זיין (סאפיר'ס) וואוינונג אין מיטען חודש, נים האָבענדיג בעצאָהלט די דירה־געלד, איז ער געוואָרען שטארק אויפגערעגט און געסטראשעט איהם צו ארעסטירען. „סיידען", האָט ער געזאָגט, „דו קענסט מיר איבערגעבען די מעלדונג אין איין און איינציגען וואָרט."

דער קוואַרטיראנט האָט געכאַפּט א בלייפעדער און אויפגעשריעבען:

„יודיציום" (יוד, איך ציה אוים).

דארויף האָט סאפיר געענטפערט אויך מיט איין וואָרט:

„אָפּיציום! (אָה, פּיה, ציה אוים!)

איז טינט מאכען א מלאכה?

אן אָקאָלאָדאָטשני נאדזיראַטעל האָט געוואָלט ארויסטרייבען א אידען פון קיעוו. האָט אָבער דער איד גע'טענה'ט: סטייטש, ער איז א בעל־מלאכה, און דאָס גיט איהם וואָהן־רעכט. פיהרט מען דעם אידען צום גובערנאַטאָר, וואו ער ווידערהאָלט די זעלבע טענה, אז ער איז א בעל־מלאכה און דעריבער מעג ער וואָהנען אין קיעוו.

— וואָס איז אייער מלאכה? — פרעגט איהם שטרענג דער גובערנאַטאָר.

— איך מאַך טינט, וואשע פּרעוואָסכאָדיטעלסטוואָ.

— טינט מאכען — בייזערט זיך דער גובערנאַטאָר — דאָס קען איך דאָך אויך!

— וואָס־זשע מיינט איהר — ענטפערט דער איד — מעגט איהר טאקע אויך וואָהנען אין קיעוו.

זוכט אַ תכלית פאַר זיין זוהן.

אַ ישוב'ניק האָט אמאָל געבראַכט זיינעם אַ זוהן, אַ געזונדען באַרוויסען בחור, צום בעריהמטען העברעאישען פאָעט ביאַליק און האָט געזאָגט:

— דאָ האָט איהר מיין זוהן מיט פופציג רובעל. איך גיב איהם אייך אוועק אויף דריי יאהר אין דער לעהרע. איך וויל אז איהר זאָלט פון איהם מאַכען אַ משורר ווי איהר זייט. מען זאָגט אז איהר זייט אַ גוטער בעל מלאכה. איצט גיט מיר אַרויס אַ קוויטאַנציע און זייט מיר געזונד...

שטאַרק פערמאַטערט.

ע ר ש ט ע ר: אוי, איך האָב היינט געהאַט אַ שווערען טאָג אַרבייט! איך האָב געמיינט, אז איך וועל עס ניט אויסהאַלטען.

צ ו ו י י ט ע ר: וואָס האָסטו אַזוינס געטהאָן?

ע ר ש ט ע ר: איך האָב אַליין בעדאַרפט אויסשטעלען אַ טשעק....

אַלץ הייסט רייך!

— ר' משה, איז דאָס אמת, וואָס מען זאָגט, אז אונזער לאַנדס־מאַן, זעליג, איז דאָ רייך געוואָרען?

— אַלץ הייסט רייך! קענסט זיך פאָרשטעלען, אז ס'געהט ניט אוועק דער טאָג, ער זאָל ניט איבערפאָהרען מיט זיין אויטאָמאָביל דריי מענשען....

זיין ערשטע פּראָבע.

אַ רייכער גראָבער יונג האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען, איז צו איהם געקומען דער רב און איהם גערעטהען, ער זאָל איינטהיי־לען זיין פערמעגען אויף פערשיעדענע צדקות.

— איך ווייס ניט, ווי אַזוי — האָט דער שטאַרבענדער גע־זאָגט — פערשטעהט איהר, רבי, דאָס שטאַרב איך צום ערשטען מאָל.

פאַר וואָס מען טאָר ניט.

ב ר ו ך: זאָג מיר, פאַר וואָס טאָר מען ניט קוקען ווען די כהנים דוכענען?

ז ר ח: ווייל ווען זיי דוכענען, רוהט אויף זיי די שכינה.

ב ר ו ך: נו, טאָ איז וואָס־זשע?

ז ר ח: איז אז דו וועסט קוקען, וועסטו דאָך זעהען, אז דאָס איז א ליגען.

אלץ הייסט אַן עולה.

אַן אָרימאַן האָט אמאָל אויסגעגאַסען זיין ביטער הארץ פאַר באַראָן ראָטהשילד. דער באַראָן האָט מיטלייד בעקומען און האָט דעם אָרימאַן געגעבען 500 מארק. אין א יאָהר ארום איז דער אָרי־מאַן געקומען און האָט ווידער געקראָגען 500 מארק. אזוי זיינען אוועק עטליכע יאָהר.

איינמאָל קומט דער אָרימאַן „קאָלעקטען" די 500 מארק, ערשט דער באַראָן גיט איהם ניט מעהר ווי 200 מארק.

— סטייטש! — האָט דער אָרימאַן פּראָטעסטירט — איהר פלעגט דאָך מיר אימער געבען 500 מארק!

— דעם יאָהר — האָט דער באַראָן זיך פערענטפערט — קען איך ניט געבען קיין 500 מארק. מיינער א זוהן איז אנטלאָפען מיט אַן אַקטריסע און האָט אויסגעבראכט אויף איהר אַן אייגענם מיט געלד.

— אייער זוהן — האָט דער אָרימאַן זיך געבייזערט — מוז זיין דער גרעסטער הולטאַי, וואָס די וועלט האָט ווען געזעהן: צו נעהמען מ י י ן געלד און עס אויסברענגען אויף אַקטריצעס!.....

פערט, אז יעצט זעהט ער, אז וואָס די תורה הקדושה זאָגט איז אמת. די גמרא זאָגט: „בזמן שבני ישראל עושים רצון הקב"ה מלאכתם נעשה על ידי אחרים..." (אין דער צייט, ווען די אידען טהוען דעם ווילען פון גאָט, דאַן ווערט זייער ארבייט געטהאָן דורך אנדערע).

וואָרום ער עסט יום כפור.

ר ב: סטייטש, ווי אזוי ערלויבט זיך א איד צו עסען אום יום כפור?

ב ע ל ע ב ר ה: רבי, און ווי איז דער דין, ווען איך בין א חולה? מעג איך עסען אום יום כפור?

ר ב: א חולה?... עס ווענדט זיך, וואָס פאַר א חולה!...

ב ע ל ע ב ר ה: נו, ווען איך בין, למשל, א חולה מסוכן, מעג איך עסען אָדער ניט?

ר ב: א חולה מסוכן איז עפּעס אנדערש! א חולה מסוכן מעג געוויס עסען. איהר זייט דאָך אָבער ניט קיין חולה מסוכן!...

ב ע ל ע ב ר ה: אזוי?... הייסט דאָך עס, עסען מעג איך... נאָר אייך ארט מעהר נישט, וואָס איך בין ניט קיין חולה מסוכן, רחמנא לצלן!... שעהמען מעגט איהר זיך, רבי, אין אייער ווייטען האלז אריין! א רב זאָל ניט פערגינען א אידען דאָס שטיקעל געזונד!...

ער פערשטעהט ניט קיין לשון קודש.

צו א בעל־עגלה איז אמאָל געקומען א בריעף פון דער היים, אז זיין פאָטער איז נפטר געוואָרען. לויפט ער שנעל אריין צו זיין ברודער, אויך א בעל־עגלה, און זאָגט איהם:

— בעריל, דער טאַטע איז נפטר געוואָרען!

— נו, איז וואָס — ענטפערט דער צווייטער — נפטר פיפטער, אבי ער איז גאָט צו דאנקען געזונד.

— סטייטש — פרעגט דער חזן מיט פערוואונדערונג — מיין ניקעל איז קיין געלד נים?

— ביין מ י י ן חאַזען נעהם איך ניט קיין קאר־פעיר! — האָט דער קאָנדוקטאָר געענטפערט.

ער „פאַסט".

א קאָרטען־שפּיעלער, וואָס איז אָבגעזעסען א גאַנצע נאַכט ביי א פּאָוקער־גיים, איז געקומען אין שוהל דאַוונען. עס איז געווען שבת, און מען האָט איהם מכבד געווען מיט אַן עליה. אין דער צייט וואָס דער בעל־קריאה האָט געלייענט די פרשה, איז ער שטע־הענדיג איינגעשלאָפען. ווען דער גבאי האָט איהם אויפגעוועקט צו מאַכען די צווייטע ברכה, האָט ער האַלב פערשלאָפען ארויסגע־רעדט:

— איך פּאַס, איך פּאַס!

יתרו'ס נעמען.

— פאר וואָס האָט יתרו געהאט זיעבען נעמען?

— ווייל ער האָט געהאט זיעבען טעכטער.

— טו איז וואָס?

— האָט ער דאָך, פערשטעהט זיך, נאָך יעדער טאָכטער'ס חתונה באַנקראָטירט און געגעבען זיך אַן אנדער נאָמען.

גאָט'ס רצון.

א פרוש, וועלכער איז ניט געווען עטליכע יאָהר אין דער היים, האָט איין מאָל א בריעף ערהאַלטען, אז זיין פרוי האָט א קינד גע־האַט. אויף דער פראַגע, ווי איז דאָס מעגליך? האָט ער געענט־

השמים. דהערפאָר, מאַי דיער פרענדס, מוזען מיר חרטה האָבען אויף עוורי בעד דיד ענד עוורי בעד וואָרד, אויב מיר ווילען ניט געהן „טו העלל“. דהערפאָר, איידער מיר געהען בלאָזען דעם האָרן, זאָלען מיר אָבקלינען דהי הארט בעפאָר גאָד אלמייטי, ער זאָל אונז געבען זיין גוט בלעסינג און פראָספעריטי פאָר ניו־יעיר. אי עם דאָון, דזשענטעלמען, גאָ אהעד — בלאָז!....“

נאָך גרעסער פון חזן.

פ י י ט ע ל: דו הערסט, טרייטעל, האָט דאָס אונזער חזן אוועקגעלייגט א מוסף, ממש סכנות נפשות. ווען ער האָט א גע־שריי געטהאָן הנני העני ממעש, האָבען די פענסטער פון שוהל אָנ־געהויבען ציטערען.

ט ר י י ט ע ל: איך וועל דיר דערצעהלען א גרעסערען וואונ־דער און ניט דוקא פון קיין חזן: ביי אונז האָט א פראָצענטניק, וואָס פלעגט האַלטען פרעמדע געלד אויף פראָצענט, א געשריי גע־טהאָן „הנני העני“, האָט זיך די גאַנצע שטעדטעל א טרייסעל גע־טהאָן, ניט נור די פענסטער פון שוהל.

„ביי מ י י ן חזן? — אַ נאָו!“

אַ חזן פון אַ מעדיסאָן עוועניו שוהל האָט נאָך כל נדרי גע־וואָלט נעהמען די קאַר צו פאָהרען אהיים. אז זיינע שוהל־מעמ־בערס זאָלען ניט זעהען, אז ער פאָהרט אום יום כפור, האָט ער אָב־געוואַרט ביז אַלע זיינען זיך צוגאַנגען פון שוהל און, אום צו זיין נאָר זיכער, האָט ער גענומען אַ דריטע עוועניו קאַר.

דער קאָנדוקטאָר געהט פערביי אייניגע מאָל: „פעיר, פליעז!“ — „פעיר פליעז!“ און דער חזן זיצט מיט'ן ניקעל אין האַנד, אָבער צו איהם געהט דער קאָנדוקטאָר ניט צו.

גע׳טענה׳ט: כבד פה אנכי.... איך קען ניט רעדען. קוים אָבער זיינען אידען אריבער דעם ים, איז באלד — אז ישיר משה... דאָס־זעלבע איז אין אמעריקאַ....

* * *

חברה לויפער האָבען אמאָל אריינגעטריבען א הונד אין שוהל. דער כלב האָט זיך דערשראָקען און האָט אָנגעהויבען בילען אויפ׳ן קול.

— ער שניידט זיך אויף א חזן — האָט א בעל־הבית א זאָג געטהאָן צו חזן קופער.

— ניין, דערווײלע שרייט ער ערשט ווי א בעל־הבית — האָט קופער גלייך געענטפערט.

* * *

מען האָט אמאָל קופער׳ן אויך געפרעגט, ווי קומט עס וואָס פאר ימים־נוראים יאווען זיך חזנים וויפיעל פלעקער אין וואלד?

האָט ער געענטפערט: „ווייל עס שטעהט אין פסוק: — אז ירננו כל עצי יער — דאַן זינגען אלע פלעקער...“

איהר עצה געבער.

א אידענע ווײנט אויפ׳ן קול: — זוהנעלע מיינער, קדיש׳ל מיינער, חכם מיינער, בעל־יועץ מיינער! —

— ווי אלט איז ער געווען? — האָט דוואָשע, א צווייטע אידענע, איהר א פרעג געטהאָן.

— זיעבען מאָנאט, א וועהטאָג דער מאַמען!...

פאַר תקיעות.

(אַ דרשה געהאַלטען פון אַן אַמעריקאַנער גבאַי אום ראש השנה)

„לײדיעס און דזשענטעלמען, סיסטערס ענד בראָדהערס! היינט האָבען מיר א טאָג, ווען מען רעווייזט עווריבאָדי׳ס סינס מן

אַן אײנפאַל פון אַ „ראַבאַי“.

— הערר ראַבאַי, ערשט פינף מאָנאַט נאָך מײן האָכצײט, אונד מײן פרוי האָט מיר שוין אײן קינד געבאָרען. דאַס איז דאָך שרעקליך.

— יונגער מאַן, דאַס ערשטע מאָל פּערצײיהען זי איהר, ווען זי אָבער שפּעטער מיט 5 מאָנאַטען ווידער אײן קינד געבירט, דאַן מוסען זי זי גט'ן.

די ריכטיגע סמנים.

אַ יונגער מאַן איז אַרײנגעפאַלען אין אַ „היין־הער־פּלעט“, און האָט זיך אױפגעכאַפּט אײדער „חברה קדישא“ האָט אוספּעיעט איהם „טהאָן זײן רעכט“.

— וואָס זאָגט איהר, איך בין געווען טױט! — האָט ער אױס־גערופען צו זײנע פרײנד פערוואונדערט — געהט שוין, געהט! ווי האָב איך געקענט זײן טױט, אז מיר האָט זיך געגלוסט עסען און עס איז מיר געווען קאַלט אין די פיס?

— וואָס איז דאָס פאַר אַ משל? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ס'הײסט, איך האָב דאָך געוואוסט, אז אײנס פון די בײדע: בין איך אין גן־עדן, וואָלט דאָך מיר ניט געהונגערט, און, אויב איך געפין זיך אין גיהנום — וואָלט דאָך מיר ניט געווען קאַלט אין די פיס!...

חזן קופּער'ס וויצען.

מען האָט אַמאָל געפרעגט ביי חזן קופּער, ווי קומט עס, וואָס אין אַמעריקאַ זײנען פאַראַן אַזוי פיעל חזנים? האָט ער גע־ענטפערט:

„מיט די אידען איז אימער אַזוי געווען: אז משה רבינו איז געווען אין מצרים, האָט איהם גאָט געשיקט צו פּרעה'ן, האָט משה

וועט מען זיך אויסגליטשען. איז מען געגאנגען צום רב. דער רב האָט צופריעדען געשטעלט ביידע צדדים: ער האָט גע׳פסק׳ענט, אז מען זאָל טאקע די ברעטער פון דער פּאָדלאָגע אָבהובלעווען, נאָר מען זאָל לעגען מיט דער געהובעלטער זייט אראָב...

די שיקסע איז בילכער.

אין א אידיש־ענגלישער צייטונג פון דער וועסט איז געווען אָבגעדרוקט דער פאָלגענדער „פערלאנגט" פון א אידיש־דייטשען טעמפעל: —

„פערלאנגט א גוטען ראבי און א שיקסע. דער ראבי מוז קענען האלטען א פריידינג און די שיקסע מוז קענען ארויסהעלפען דעם אָרגעל־מאַן. מיט׳ן ראבי האָבען מיר נאָך צייט אכט טאָג, נור די שיקסע מוזען מיר נאָך האָבען אויף דעם קומענדען פרייטאג אבענד, ווייל דער אָרגעל־מאַן מוז מיט איהר מקבל שבת זיין."

בצלם אלקים.

אלדד: מיר אידען זיינען בעשאפען געוואָרען בצלם אלקים.

מידד: האָסטו א ראיה פון דער תורה?

אלדד: געווים, געווים, עס שטעהט בפירוש אין דער תורה: ד" אל ארך אפים — גאָט האָט א לאנגען נאָז.

מוהל און מוחל.

א חזן, מוהל ומסדר קדושין האָט זיך געטשעפּעט צו אן אשת־איש, האָט זי איהם געזאָגט: שעהמט זיך, אזא הייליגער מאַן, און...

האָט ער איהר געענטפערט: היינטיגע צייטען לעזט מען ניט חזן מוהל ומסדר קדושין, נור: חזן מוחל מסדר קדושין...

וואָרום דער רבי איז פרעהליך.

אַ חסיד איז געזעסען ביין רבי'נס טיש און צוגעקוקט, ווי דער רבי עסט. פּלוצים האָט דער חסיד בעמערקט, ווי דער רבי ווערט זעהר אומעדיג. אין אַ פּאָר מינוט ארום ווערט דער רבי וויעדער זעהר פרעהליך.

— רבי, — גיט איהם דער חסיד אַ פרעג, — וואָס זייט איהר עפּעס אין עטליכע מינוטען צייט געוואָרען אי אומעדיג, אי פרעה־ליך? —און דער רבי האָט געענטפערט: — איך בין געווען איצט אין גן עדן, און ס'האָט זיך צו מיר מיין טאַטע בעוויזען, און ער האָט אויסגעזעהן זעהר קראַנק און שוואַך. דאָס האָט מיך אומעטיג געמאַכט. נור באַלד האָט זיך צו מיר מיין מוטער בעוויזען און האָט מיר איינגערוימט אַ סוד, אַז ד ע ר איז גאָר ניט געווען מיין טאַטע — און דאָס האָט מיך פרעהליך געמאַכט — פערשטעהסט?...

דער זעקסטער חומש.

אַ פּרעזידענט פון אַ ניו יאָרקער שוהל, ראַיענדיג זיך אין ספרים־אַלמער רעדט צו זיך: אַ מאָדנע זאַך, ערשט נעכטען געקויפט אַ סעט חומשים און שוין איז פערלאָרען געוואָרען דער זעקסטער חומש. אודאי דעם שמש'ס ארבייט...

געהובעלט און דאָך ניט געהובעלט.

בויענדיג אַ באָד אין אַ קליין שטעדטעל, האָט צווישען די בעלי בתים אויסגעבראָכען אַ מחלוקה ווי אַזוי צו מאַכען די פּאָד־לאָגע. אייניגע האָבען געוואָלט אַז די פּאָדלאָגע זאָל זיין געהובעלט און די אַנדערע — ניט געהובעלט. די ערשטע האָבען גע'טענה'ט, אַז עס וועט ניט זיין געהובעלט, וועט מען זיך צושטעכען די פיס; די צווייטע האָבען גע'טענה'ט, אַז עס וועט זיין גלאַט געהובעלט,

אידישע וויצען

מגלה געווען דעם קץ.

א מגיד האָט אמאָל פונאנדערגעקלעפּט א מודעה, אז ער וועט שבת אין זיין דרשה מגלה זיין דעם קץ (ווען משיח וועט קומען).

עס פערשטעהט זיך, אז דער בית־המדרש איז געווען געפּאקט. ווער איז עס ניט קיין בעלן צו וויסען ווען משיח וועט קומען? — דער מגיד איז אַרויף אויף דער בימע און האָט אָנגעפאנגען:

— רבותי, משיח וועט קומען בשנת תר"ם, ווען אָבער ער וועט ניט קומען אין תר"ם, וועט ער קומען אין תרר"ם, און אויב ער וועט ניט קומען אין תרר"ם, וועט ער קומען אין תררר"ם; און אויב ניט אין תררר"ם, וועט ער קומען זיכער אין תרררר"ם און ווען ניט אין תרררר"ם — האָט דער מגיד גענומען זאָגען, וועט ער שוין פאַר זיכער קומען אין תם־תרררר"ם, תם־תאם־טעראראם־טאם, טערידירי־ראם־טאם... תם־טארא־ראם, טאָם־טאָט־טאָם־טאם...

גאָר ניט קיין פערד.

א מגיד איז אמאָל געקומען אין א קליין שטעדטעל און האָט דאָרטען געהאַלטען די פאָלגענדע דרשה: „הערט אויס, רבותי! מיר, אידען, זיינען אזוי ווי פערד: ווען א פערד געהט ווען מען הייסט איהם געהן, איז ער א גוטער פערד; ווען מען דאַרף א פערד אונטערשמייסען, אז ער זאָל געהן, איז ער נאָך נישקשה פון א פערד; אָבער,רבותי, א פערד וואָס איהם העלפט קיין שמייסען אויך ניט — איז שוין גאָר קיין פערד ניט, רבותי. דער נמשל איז: ווען איינער שטעהט אויף אין דער פריה און לויפט אין שוהל אריין דאַווגען, איז ער א גוטער פערד, רבותי; ווען איינער שטעהט אויף און עסט פריהער אָב און געהט נ א כ ד ע ם דאַווגען, איז ער נישקשה פון א פערד, רבותי. אָבער, ווען איינער שטעהט אויף און פרעסט זיך אָן מיט טריפה, רחמנא לצלן, און געהט גאָר ניט דאַווגען — דער איז שוין גאָר קיין פערד ניט, רבותי!"...

פאָלקס־הומאָר

דאָס בעסטע מיטעל געגען ליעבע איז ג ע ג ע ן ־ ליעבע.

*

די פרוי איז דער קלענסטער גאָרניט אין גרעסטען פאָרמאַט...

*

א פרוי וואָס איז ניט א ביסעל משוגע — איז ניט נאָרמאַל...

*

אז א פרוי פעהלט אוים א תירוץ, פערליערט זי זיך אויך ניט — זי פאַלט אין חלשות...

*

דער שטח צווישען א פרוי׳ס „יא" און „ניין" איז אזוי שמאָל, אז א נאָדעל קען אהין ניט אריין.

*

שעהנקייט איז דאָס ערשטע מיט וואָס די נאטור האָט בעשאָנ־קען די פרוי, און דאָס ערשטע, וואָס די נאטור נעהמט ביי איהר צוריק אוועק.

*

די מאָדערנע פרויען זיינען ווי די מאָדערנע זייגערס — זיי שלאָגען סיי ווען מען ד א ר ף און סיי ווען מען דארף נ י ט...

*

די פרוי איז א בריליאַנטענער ארטיקעל — פאר די בריליאַנ־טען־הענדלער...

*

אויב די פרויען זיינען די בעסערע העלפט פון דער מענשהייט, דאַן איז די ערגערע העלפט נאָך ניט בעשאַפען געוואָרען.

יעדע פרוי ליעבט א צווייטע פרוי — אין שפּיעגעל...

*

פרויען זיינען קיינמאָל ניט אזוי שטארק, ווי ווען זיי בעוואפנען זיך מיט זייער שוואכקייט.

*

חתונה איז א מין לאָטעריע, וואו מענער שטעלען איין זייער פרייהייט און פרויען זייער גליק.

*

פרויען און מוזיק ווערען פערקויפט אָהן א דאטום.

*

א פרוי וועט אייך זאָגען דעם אמת, זויפיעל א צווייטע פרוי איז אלט.

*

א פרוי וועט אייך גיכער רעדען שלעכטס אויף זיך אליין, איידער גוטעס אויף אַן אנדער פרוי.

*

א מיידעל פון זעכצעהן יאהר נ ע ה מ ט זיך איבער; א מיידעל פון דרייסיג יאהר — ג י ט זיך איבער.

*

א פרוי שטארבט צוויי מאָל: דעם טאָג ווען זי הערט אוֹיף צו לעבען, און דעם טאָג, ווען זי הערט אויף צו געפעלען.

*

א קוש פון א מוטער (דאָס הייסט יענעמס מוטער, און איבער־הויפּט אויב זי איז נאָך דערצו יונג און שעהן) — איז זעהר אנגענעהם.

*

פרויען זיינען די „נערוועןײ פון דער מענשהייט...

*

די פרוי איז דער שבת קודש פונ׳ם מאַן.

*

א קרומער מאַן און א קרום ווייב זיינען א גלייכע פּאָר.

*

אז א מאַן זאָגט אז ער האָט א ווייב, מיינט דאָס אז א ווייב האָט א י ה ם.

מענער זאָגען וועגען די פרויען, וואָס זיי ווילען; פרויען טהוען מיט די מענער, וואָס זיי ווילען.

*

וואָס גלויבט איידָ א פרוי אם לייכטעסטען? — דאָס איהר ליעבט זי. וואָס גלויבט זי איידָ אם שווערסטען? — דאָס זי איז אלט.

*

ווען איהר ערקלעהרט זיך א פרוי אין ליעבע און זי איז דערביי שטארק בייז, איז א סימן אז איהר זייט שוין גאָר נאָהענט צום ציעל. אז זי שווייגט, איז א בעוויז, אז זי וויל נאָך הערען. אז זי וויינט, איז א סימן אז זי וויל ווערען געטרייסט. און אז זי לאַכט — איז ביטער!...

*

הייראטה איז אַן ערנסטע זאַך, אז מען וואָלט בעדארפט כאָטש א גאנץ לעבען נאָכדענקען, אויב מען זאָל עס טהאָן.

*

חוה האָט געמאכט, אז אדם זאָל ארויסגעטריבען ווערען פונ'ם גן עדן, כדי ער זאָל זוכען דעם גן־עדן אין איהר.

*

דאָס הארץ ביי א פרוי איז ווארם אזוי לאנג ווי זי ליעבט און די האָר בלאָנד — אזוי לאנג... ווי זי פארבט זיי...

*

ווען דער מלאך המות האָט געזאָגט אדם'ען: געה פונ'ם גן־עדן, איז ער געלאָפען צופריעדען. ווען ער האָט אָבער דערזעהן, אז חוה געהט מיט איהם מיט, ערשט דאמאלס איז איהם קלאָר געוואָרען די גרויזאמקייט פון גאָט'ס צאָרן.

*

מענער ליעבען אָפט, נור ווייניג; פרויען ליעבען פיעל, נור זעלטען.

*

דיעזע, וואָס רעדען תמיד גוטס פון די פרויען, קענען זיי ניט גענוג; דיעזע, וואָס רעדען תמיד שלעכטס פון זיי, קענען זיי גאָר ניט.

עס איז נאַריש פון אַ יונגענמאַן צו גענן צו אַ מיידעל אין הויז, ווען ער ווייסט, אַז זי וועט סיי ווי סיי קומען צו איהם...

*

אַ שעהנע פרוי דאַרף יעדען טאָג קוקען 4 מאָל אין שפּיגעלע, איין מאָל זיך צוליעב, אַ צווייטען מאָל זיך צוליעב און די איבריגע מאָל אויך זיך צוליעב.

*

אַ פרוי ברענגט מעהר אוים מיט'ן לעפעל, וויפיעל אַ מאַן ברענגט אריין מיט'ן שעפעל...

*

עס זיינען ניט פאַראַן אויף דער וועלט קיין מיאוס'ע פרויען. עס זיינען בלויז פאַראַן פרויען, וואָס ווייסען ניט ווי אויס־צוזעהן שעהן...

*

אַ פרוי איז געפעהרליך ניט מיט דער שעהנקייט וועלכע זי צייגט, נור מיט דער שעהנקייט (אָדער מיאוסקייט) וועלכע זי בעהאַלט.

*

דאָס גליק און דאָס אונגליק פון דער שעהנער פרוי: זי קען פונקט אַזוי לייכט זינקען אין טיעפסטען אַבגרונד ווי זי קען שטייגען צו דער העכסטער שטופע.

*

אַ שעהנע פרוי, ניט אין גאַנצען געקליידעט, קעהרט זיך „מיט שרעק" אָב פון אייך, כדי איהר זאָלט בעסער קענען בעוואונ־דערן איהר נאַקעטע שעהנקייט.

*

זאָג בלויז איין מאָל אַ פרוי אַז זי איז שעהן, וועט עס איהר שוין דער טייפעל איבער'חזר'ן צעהן מאָל.

*

ביי מענער איז בילדונג אַ וויכטיגע זאַך; ביי פרויען איז אַ קלייד נאָך וויכטיגער.

הלואי וואָלט אדם געווען געשטאָרבען מיט אַלע ריפּען!...

*

אַ פרוי׳ס צונג איז נור דריי אינטשעס לאַנג, אָבער ער קען הרג׳ענען אַ מאַן פון זעקס פוס הויך...

*

אויף דער פראגע: וואָס איז נויטיג אום צו געווינען די ליעבע פון אַ פרוי, האָט אַ פילאָזאָף געענטפערט: „געלעגענהייט".

*

דאָס, וואָס פרויען ר ע ד ע ן אַ סך, ארט אונז ניט. אָבער דאָס, וואָס זיי ק ו ק ע ן אַ סך, דאָס פערזאומערט אונז דאָס לעבען!

*

די פרויען, וואָס ווארפען זיך ארום דעם מאַנ׳ס האלז, וועלען באַלד ארונטערפאַלען אונטער זיינע פיס...

*

אַ פרוי, וואָס האָט ניט געזעהן איהר ליעבען מאַן אַ גאַנצען טאָג, האַלט דיעזען טאָג פאַר פערלוירען; פאַר׳ן מאַן איז עס אָבער געווען דאָס גרעסטע געווינס.

*

די קלינגסטע פרוי איז די, וואָס דו וועסט זעהן מיט אַ טאָג שפּעטער...

*

די אורזאַכע ווארום מיר ליעבען די פרויען — זיינען די פ ר ו י ע ן א ל י י ן.

*

די ליעבע איז אַ קאַלט פייער, אַ טרוקענער רעגען און אַ ברענענדיגער שנעע...

*

אויב דיין פרוי רופט דיך אָן מיט׳ן שבת׳דיגען נאָמען — כאַפּ זיך פאַר דער קעשענע!...

*

אויב אַ פרוי זאָגט דיר צו ארויסצוהעלפען אין דער פרנסה, לערן זיך אוים אַ גוטע מלאכה און... פערלאָז זיך אויף גאָט...

עס איז אויך פאַראַן אַ ד ר י ט ע ר געשלעכט צווישען מענשען — און צו דעם דאַזיגען געשלעכט געהערען די מיאוס'ע פרויען.

*

אַ פרוי'ס נקמה איז גלייך צו אַ בעטלער — זי קלאַפּט אין אַלע טהירען...

*

די פרוי איז דער אָנהויב פון דער וועלט און דער סוף פון איהר מאַן.

*

איין פרוי קען פרעגען מעהר קשיות, ווי צעהן חכמים קענען ענטפערן...

*

פרויען האָבען פיינט די שלאַנג, ניט אויס געוועהנליכע שנאה, נור אויס אייפערזוכט!

*

וואָס דער מאַן זוכט אין דער ליעבע — איז די פרוי; וואָס די פרוי זוכט אין דעם מאַן איז — די ליעבע.

*

מאַנכע פרויען זיינען אַזוי ווי „גוטע־אידען": ביידע קענען נעהמען אומזיסטע געלד און... ניט לאַכען.

*

די אויגען זיינען די פענסטער פון אַ פרוי'ס האַרץ, די ברעמען — די זיידענע גאַרדינען...

*

אַ פרוי'ס לופט־שלעסער געדויערן לענגער ווי דעם מאַן'ס — מחמת זיי האָבען אַלס פונדאַמענט די אייזערנע געדולד.

*

אויף אַלע איהרע בעהויפּטונגען האָט די פרוי איין־און־איינציגען ארגומענט: „ווייל אַזוי!" און וואָס „ווייל אַזוי"? — „ווייל אַזוי!"

מאנכע פרויען בענוצען זייער אונשולד אויף דעם זעלבען אופן ווי א קאַץ בענוצט איהרע לאַפּקעס — אויף אויסצודראַפּען יענעם די אויגען...

*

א פרוי שרייבט איהרע געדאנקען מיט די אויגען...

*

אויב פרויען זיינען שלעכטע פּערפאסער — זיינען זיי אָבער דערפאר גוטע קריטיקער.

*

אלעס וואָס איז נעטהיג צו מאַכען א פּאַארעל זיך ליעבען, איז — זיי צושיידען איינס פון דאָס אנדערע.

*

מען דארף ניט זיין קיין גרויסער הומאָריסט, אום צו מאַכען לאַכען א פרוי — וואָס איז געבענשט פון דער נאַטור מיט שעהנע צייהן.

*

א פרוי וואָס ווערט ניט רעגיערט פון איהר מאַן איז ניט זי זעלבסט, און אויך ניט עמיצער אנדערס — זי איז גאָר ניט!

*

אויב א שעהנע פרוי רעדט פון דער שעהנקייט פון איהר פריינדין, דאַן זייט זיכער, אַז זי דענקט, אַז זי איז נאָך פיעל, פיעל שעהנער...

*

אמאָלינע צייטען פלעגט די יונגפרויענשאַפט בעטראַכט ווערען אלס א סוד; היינט ווערט עס בעטראַכט אלס אַן אָפענע פּראָבלעמע.

*

„ווי שעהן און ווי פריש איהר קוקט אויס!" האָט דער פריינד פון דעם גור־וואָס פערשטאָרבענעם געזאָגט צו זיין אלמנה.

„דאָס איז גאָר ניט," האָט זי געענטפערט מיט א קאָקעטען שמייכעל, „איהר וועט מיך מענען אָנקוקען מאָרגען — אין שווארצען."

אַ יונגע פרוי איז ווי אַן אַלטער פערד — ביידע פערדרעהען דעם קאָפּ...

*

אַ פרוי איז אַ קאָמעדיע, וועלכע מוז גענומען ווערן ע ר נ ס ט.

*

די לאָגיק פון אַ פרוי ליעגט אין איהרע נאַרישע אַרגומענטען...

*

דער פרויען־האַס איז געוועהנליך ניט מעהר ווי אַן איבער־געקעהרטע ליעבע...

*

זעהר ווייניג פרויען נעהמען אָן די האַנד פון אַ מאַן — ווען זי איז לעדיג...

*

דער פרוי'ס ליעבע איז אַ פייער, וועלכעס שפּייזט זיך אויף זיך זעלבסט...

*

די מייסטע פרויען ווערען גרוי — ניט פון אַלטקייט, נור פון זאָרג ט אָ מ ע ר וועלען זיי גרוי ווערען...

*

יעדע פרוי איז אונגערעכט אַזוי לאַנג ווי זי וויינט ניט, קוים אָבער הויבט זי אָן וויינען, דאַן — איז זי שוין גערעכט...

*

מיט דער אַרורה קסאַנטיפּאַ פּאַר אַ ווייב איז ניט קיין וואונדער וואָס סאָקראַטעס איז געוואָרען אַ פילאָזאָף!...

*

וועלכע איז אַ בעסערע פרוי — די וואָס איז די בעסטע צווישען די ערגסטע, אָדער די וואָס איז די ערגסטע צווישען די בעסטע?...

*

ווען די פרויען וואָלטען זיין געצוואונגען צו בעהאַלטען זייער שעהנקייט, וואָלטען זיי עס אַזוי „בעהאַלטען“, אַז אפילו אַ ב ל י נ ד ע ר זאָל עס קענען געפינען...

די מייסטע פרויען זיינען געגליכען צו א קאסטאמער־פעדלער —ביידע פערלאנגען מעהר ווי עס קומט זיי...

*

פון אדם'ס ריפ האט גאט בעשאפען חוה'ן. דאס ערקלערט שוין פאר וואס פיעלע פרויען האבען א טבע אייך אריינצוקריכען אין דער זיבעטער ריפ...

*

פיעלע מענער בעהאנדלען זייערע פרויען ווי א גוטען קארפעט — זיי קלאפען זיי דורך פון צייט צו צייט...

*

א פרוי האט ניט אזוי מורא פאר'ן מלאך המות ווי פאר דעם געדאנק, אז זי וועט ניט קענען הערען וואס איהרע שכנים וועלען זאגען וועגען איהרע תכריכים...

*

מאנכע פרויען זיינען אזוי פארזיכטיג, אז איידער זיי געהען זיך טרינקען, טהוען זיי זיך פריהער אן ווארימע וועש.

*

א פרוי איז ניט נור קיין מלאך ניט, נור א סך, א סך ערגער.

*

די איינציגע צייט, ווען א פרוי ליידעט און שווייגט, איז ווען זי איז... הייזעריג.

*

די מוזיק ביי דער חופה דערמאנט שטענדיג אן דער מוזיק ביי סאלדאטען, ווען זיי געהען אוועק אין מלחמה...

*

דארטען וואו עס הויבט זיך אן דער מאן — הערט זיך אויף דער מענש...

*

ווען די בעריהמעריי פון די מענער וואלט זיין אמת, דאן וואלט זיין זעהר שווער צו געפינען א מיידעל אהן א געבראכענעם הארץ...

*

מענער מאכען געזעצע, פרויען — מאכען געזעצמאכערס...

ליעבע איז אַ ברען־גלאָז.ביידע מוזען געהאַלטען ווערען אין איין פּונקט אום זיי זאָלען קענען בעשאַפען אַ זוניגען פייער...

*

די פאַנטאַזיע פון אַ פרוי איז ווי אַן אַלט מיליטעריש פערד, ענטוועדער עס קריכט אָדער עס שפּרינגט פון די אַלאָבּליעס...

*

דער געדאַנק פון אַ פרוי געהט ניט העכער פון אַ קלייד, אויסער ווען זי דענקט פון אַ העט...

*

אַ מיידעל איז געגליכען צו אַ פעסטונג — מיט דעם אונטער־שיעד, וואָס אַ פעסטונג מוז מען נעהמען מיט געוואַלט און אַ מיידעל — ניט...

*

אויף צווייערליי וועגען קען זיך די פרוי דערהויבען איבער דעם מאַן — דורך דער ליעבע און דורך דער תליה...

*

אַ פרוי וועט גיכער געפינען הונדערט תירוצים, איידער פער־ליערען איין אויג — פון די שפּיזלעך מיט וועלכע זי שטריקט אַ זאָק.

*

אז מען זאָגט אויף צוויי מענשען אַז זיי ליעבען זיך — הייסט דאָס, אַז יעדער פון זיי ליעבט זיך אַליין...

*

אויף וויפיעל די פרויען זיינען עגאָאיסטיש, קען מען זעהן דערפון וואָס אַבוואָהל חוה האָט געטהיילט מיט אדם׳ען דעם עפּעל, האָט זי דאָך געטהאָן דעם ערשטען ביס.

*

אַ פרוי׳ס הארץ איז ווי גלאָז. אויב דו ווילסט דאָרטען איינ־קריצען דיין בילד — מוזטו עס טהון מיט אַ דימענט...

*

פלאַטאָנישע ליעבע! ענטוועדער עס איז ליעבע און ניט פלאַטאָניש, אָדער עס איז פלאַטאָניש און ניט קיין ליעבע...

אין אלגעמיין איז די פרוי א פאראדאקס — זי לעגט זיך ניט אויפ׳ן שכל...

*

א פרוי איז א צרה אין טעגליכע פארטזעצונגען...

*

ליעבע שטארבט קיינמאל ניט פון הונגער, אבער זעהר אפט פון אונפערדייאונג...

*

פיעלע פרויען קאקעטירען דערמיט וואס זיי זיינען ניט קיין קאקעטקעס...

*

איין ווייבערשער סוד מאכט אן א גרעסערען טומעל ווי צעהן מענערשע ביקסען.

*

זאמעלט צונויף עטליכע פרויען אויף איין פלאץ און עס וועט ווערען א פראסט.

*

שמאלע טאליעס און שמאלע געדאנקען זיינען שטארק פערברייטעט היינטיגע צייטען...

*

געטהיילטע פריידען זיינען דאפעלטע פריידען, און געטהיילטע פרויען זיינען האלבע צרות...

*

מיר ווייסען קיינמאל ניט וואס די פרוי וויל ניט, ביז וואנען מיר האבען ניט אויסגעהערט אלסדינג וואס זי האט צו זאגען...

*

די פרוי איז בעשאפען געווארען פון דעם מאנ׳ס זייט, און ניט אומזיסט בענקט זי אזוי נאך איהר געבורטס־פלאץ...

*

דארט וואו דער מאן איז א שטארק שטיקעל פראזא איז די פרוי א שוואך שטיקעל פאעזיע...

אין אַ הויז, וואו עס זיינען פאַראַן דריי פרויען, זיינען צוויי אַבסאָלוט איבעריג, און איינע — גלאַט צופּיעל...

*

אַ בחור זוכט אַ פרוי, אום אויסצומיידען די איינזאַמקייט; אַ מאַן זוכט די איינזאַמקייט אום אויסצואויסצומייכען די פרוי.

*

פיעלע „בלינדע ליעבעס" זיינען ווי די בלינדע בעטלערס — אַנו, פּרובט זיי אַריינרוקען אַ פאַלשע מטבע, וועלען זיי אייך אויס־זעצען די צייהן...

*

אַ מאַן וואָס האָט פיער ווייבער, וואָלט דריי אַוועקגעגעבען דעם טייוועל, אַבי ער זאָל ביי איהם צונעהמען די פיערטע.

*

א י י ן פרוי אין דער קאַונטרי איז בעסער ווי צ ע ה ן פרויען אין דער היים...

*

פיעלע פרויען זיינען אַזוי ווי דאָקטוירים — זיי נעהמען געלד און מאַכען קראַנק...

*

די ערגסטע טייוואָלים זיינען די „בלאָנדע מלאכים" מיט בלויע אויגען און בלוטיגע ליפּעלעך...

*

פיעלע חתנים זיינען אַזוי צופריעדען מיט זייערע שידוכים, אַז זיי וואָלטען באַדאַי אַוועקגעגעבען די כ ל ו ת פאַר שדכנות־געלד...

*

אַ מאַן, וואָס וויל האָבען ערפאָלג ביי פרויען, מוז רעדען מיט׳ן ה אַ ר ץ, ווייל דאַן איז ער זיכער צו רעדען אַזוי פיעל נאַרשיקייטען, אַז אפילו די קליגסטע פרוי וועט ווערען ענטציקט פון איהם....

*

מאַנכע פרויען זיינען אַזוי ווי די ווינד־פעהנדלעך — זיי דרעהען זיך אַ סך און טהוען גאָר ניט.

א פרוי וואָס לאַכט כלומר'שט פון דער ליעבע, איז ווי א מענש וואָס געהט אין וואלד אין מיטען נאַכט און פייפט זיך א ליעד, אום צו פערטרייבען זיינע שרעקליכע געדאנקען...

*

א שלעכטע פרוי איז א קאָנסטיטוציאָנעלע מאָנארכיע; א גוטע טאָכטער — א ברוטאַלע רעפּובליק.

*

א מאַן, וואָס שטאַרבט שפּעטער פון זיין פרוי, איז זיכער צו האָבען דאָס לעצטע וואָרט...

*

א מאַן געווינט זיין ערפאָלג א ר ב י י ט ע נ ד י ג; א פרוי — שמייכלענדיג.

*

קיין ערגערע זאַך ווי א מאַן איז ניטאָ אויף דער וועלט, — אויסער ווען א פרוי האָט צ ו ו י י מענער.

*

קליינע בלויע בלומען, גרויסע בלויע פרויען־אויגען — ביידע זאָגען זיי דאָס זעלבע: „פערגעס מיך ניט!"

*

ווי א טראָפּען מילך אויף א פעלד פון שנעע, אזוי איז א שנור פערל ארום דעם האַלז פון א שעהנער פרוי.

*

מאנכע מיידלעך שעהמען זיך — ניט דערפאַר, ווייל זיי ש ע ה מ ע ן זיך, נור דערפאַר וואָס זיי שעהמען זיך, זיך נ י ט צו שעהמען.

*

„גיט מיר א האנד!" — האָט זיך א יונגערמאַן געבעטען ביי א מיידעל.

„און אויף מיר פרעגט ער גאָר ניט!" האָט געטראַכט דער פוס און האָט איהם דערלאַנגט א בריק...

פרויען זיינען די קאָמישע ביילאַגע צום לעבען — זעהר אינ־טערעסאַנט פאַר קלוגע קינדער און דערוואַקסענע נאַראָנים...

*

דאָס רוב פרויען הויבען זיך ניט אויף צו די אידעאַלען, נור זיי וואַרטען אַז די אידעאַלען זאָלען זיך אַראָבלאָזען צו זיי...

*

א פערהייראַטהע פרוי איז געגליכען צו אַן אָפענעם סוד — ביידע זיינען ניט אינטערעסאַנט.

*

די פרוי איז דאָס שעהנסטע ווערק, וואָס איז ווען עס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען. די אויפלאַגע איז א געוואַלדיג־גרויסע, און ביי די יעצטיגע ביליגע פּרעמיום־פּרייזען איז ווירקליך ניטאָ קיין אורזאַכע וואָרום א יונגער מאַן זאָל זיך ניט בעזאָרגען וועניג־סטענס מיט אײן קאָפּיע...

*

זעהר שעהנע און זעהר מיאוס'ע פרויען זאָלט איהר לויבען פאַר זייער קלוגשאַפט, מיטעלמעסיגע — פאַר זייער שעהנקייט.

*

פּונקט ווי עס איז פאַראַן שעהנע בלומען, וועלכע שמעקען ניט, פּונקט אַזוי זיינען פאַראַן שעהנע פרויען, וועלכע זיינען ניט ליע־בענסווירדיג...

*

עס זיינען דאָ פיעלע פרויען, וועלכע נאָכדעם ווי זיי האָבען אָבגעגעבען זייער קערפּער צום טייפעל, גיבען אָב זייער נשמה צו גאָט...

*

עס איז נאָך אַלעמען א גרויסער חידוש, וואָרום חוה האָט אָנגענומען אַזוי שנעל אדם'ס ליעבעס־ערקלערונג, ווייסענדיג, אַז זי איז די איינציגע אויפ'ן מאַרק !...

*

אויב א מאַן פיהלט אַזוי ווי צו שטאַרבען פאַר א געוויסער מיידעל, איז די בעסטע זאַך ער זאָל מיט איהר חתונה האָבען.

פאראן איין סוד, וועלכען פרויען קענען האלטען בעסער ווי מענער און דאס איז — דער סוד פון זייער עלטער...

*

צו פערטרויען דיין הארץ צו א פרוי, איז פונקט אזוי זיכער, ווי צו בעהאלטען א דימענט אויף דעם ראד פון א וואסער־מיהל.

*

פאראן פרויען, וואס זיינען אייפערזיכטיג אויף זייער אייגענעם ווידער־קול... און דאס איז די אורזאכע ווארום זיי רעדען אהן אן אויפהער...

*

ס'איז א גרויסע נארישקייט פון די מענער צו דענקען, אז די פרויען זיינען נאריש, אין דער צייט וואס די פרויען דענקען דאס־זעלבען וועגען זיי...

*

ווייזט אונז א מאן וואס קען ווירקליך הערשען איבער זיין פרוי, און מיר וועלען זיך... פאזיטיוו ענטזאגען צו געהן מיט איהם דורך א וואלד.

*

ליעבע אויפ'ן ערשטען בליק איז ווי דער ערשטער שנעע געגען דער זון: עס גלאנצט העל און צוגעהט שנעל.

*

א פרוי וואס האט בלויז איין חסרון, האט צוויי חסרונות. דער צווייטער חסרון איז דאס, וואס זי האט בלויז איין חסרון.

*

די פרוי איז אן אייביגע רעטעניש — ניט צום לעזען און ניט צום אויפגעבען...

*

די פרוי איז פון יענע גרויסע אונערווארטעטע ערשיינונגען, וועלכע פאסירען פון צייט צו צייט...

*

די פערצווייפלונג פון דער האפנונג, די האפנונג פון דער פערצווייפלונג — אט דאס איז די פרוי...

ווי נאַטירליך; אויב מענער זיינען נאַטירליך — איז דאָס, אין בעסטען פאַל, אוננאַטירליך!

*

די צניעות פון מאנכע פרויען איז אזוי בולט ווי די פינסטערנים פון מצרים: מען קען עס אָנטאַפּען מיט די הענד.

*

דאָס האַרץ פון א פרוי איז א גאָלדענער בעכער, אין וועלכען עס פינקעלט דער אַלטער וויין פון איהר מוטער חוה׳ס גן־עדן־ליעבע.

*

ביי א מאַן טרעפט אז ער גיט אמאָל צו, אז ער האָט בעגאנגען אַן עולה — א פרוי קען העכסטענס צוגעבען, אז אִ י ה ר האָט א טעות...

*

דאָס ערגסטע וואָס א מאַן דאַרף אָפּט אראָבשלינגען פון זיין יונגער ווייבעל זיינען — די מאכלים וואָס זי קאָכט...

*

די הערצער פון פיעלע שעהנע פרויען זיינען געגליכען צו פיינע באָנבאָנס — קליינע, אָפּטמאָל שלעכטע צוקערקעס און פערוויקעלט אין א מאסע טהייערען שטאָף...

*

„ע ר פ י ה ר ט זיין כלה צו דער חופּה“, איז איינע פון יענע אַלטע שפּראַך־פעהלערען, וועלכע זיינען איינגעוואָרצעלט אין דעם בלוט פון די מאנסבילען. אייגענטליך דאַרף עס הייסען: „ער לאָזט זיך פיהרען פון זיין כלה צו דער חופּה!“

*

נעפיהלען זיינען ווייבליך; געדאנקען — מענליך.

*

זאָגט א מיידעל אז זי איז א מלאך און זי וועט זיך באַלד צוטשעפּען א פּאָר פליגעל...

*

א פרוי איז געגליכען צו דער לבנה: ביידע וואַרפען זייער העלסטען שיין אין די דונקעלסטע פּלעצער.

מען דענקט, אז בעת די וועלט וועט האלטען אין אונטערגעהן, וועט זי מוזען אויסווארטען א ווײַלע, ביז וואנען די פרויען וועלען זיך אָנטהאָן די קאָרסעטען.

*

א מאן איז אזוי הויך ווי ער דענקט; א פרוי — אזוי הויך ווי זי ליעבט.

*

דאָס וויכטיגסטע אין א פרוי'ס בריעף איז געוועהנליך אין דער ערשטער אָדער אין דער לעצטער שורה.

*

אז א פרוי ווארפט א שטיין אין גאָרטען אריין, קענען איהם צעהן מאנסבילען ניט געפינען.

*

די מייסטע זאכען, וועלכע פרויען ווייסען ניט, איז ווערטה צו לערנען זיך אויסווענינ !...

*

מענער געהערען דער עפענטליכקייט, ווען זיי שטייגען; פרויען — ווען זיי פאלען !

*

זאָגט א פרוי, אז זי קוקט אוים פונקט ווי אייער פריינדין, און זי וועט אייך בלייבען א שונא אויפ'ן לעבען.

*

צווישען צוויי אלטע צרות וועט א פרוי אימער אויסקלייבען א דריטע — אבי א נ י י ע.

*

די ליעבע פון דאָס רוב פרויען איז בלינד ביז וואנען עס קומט צום דיימאָנד־רינג...

*

מיידלעך האָט מען ליעב פאר דאָס וואָס זיי זיינען; מענער — פאר דאָס וואָס זיי ק ע נ ע ן !

*

אויב די פרויען זיינען אוננאטירליך — איז דאָס ניט מעהר

פיעלע פרויען, וועלכע קענען די גוטהערציגע נאַטורען פון זייערע מענער, פאַלען בכיון אין זומפּ, בכדי צו געבען זייערע מענער אַ געלעגענהייט זיי אויפצוהויבען.

*

אַ פרוי איז אַזאַ מין סאָרט וויטץ, וואָס מאַכט אונז אָפט לאַכען מיט טרערען...

*

ליעבע איז אַ פעראייניגונג פון צוויי נשמות פאַר דעם נוצען פון אַ דריטער.

*

פאַראַנען דרייערליי פרויען אויף דער וועלט — שלעכטע פרויען, ערגערע פרויען און נאָך ערגערע...

*

דער בעכער פול מיט דעם שטאַרקסטען וויין מאַכט אָפטמאָל ניט אַזוי שכור ווי די מיידעלשע האַנד, וועלכע האַלט דעם בעכער!

*

די פרוי קען זיך צו אַלעם צוגעוועהנען! פאַראַנען צווישען זיי אַזעלכע, וואָס קענען אָבלעבען זייערע יאָהרען מיט איין מאַן.

*

אַן אונאַנשטענדיגע מיידעל איז אַ מיידעל וואָס האָט ניט געהאַט קיין געלעגענהייט צו זיין אַנשטענדיג, און פערקעהרט...

*

מאַנכע פרויען בעהאַנדלען זייער אונשולד, ווי אַ קליין קינד בעהאַנדעלט אַ פּויק, וועלכע דער פאָטער האָט איהם געקויפט — ער פּויקט אין איהר אָהן אַן אויפהער, ביז וואַנען זי ווערט צובראָכען.

*

די פרוי איז אַ לייטער, דורך וועלכע דעם מאַנ'ס נשמה קען ענטוועדער אַרויפקלעטערען צום הימעל אָדער אַרונטערקלעטערען אין דער העלע...

*

„די גאַנצע וועלט ליעבט אַ פערליעבטען" — איז שוין עפּעס אַ חידוש וואָס פערהייראַטהע מענשען האָבען אַזאַ ביטערען האַס צו דער גאַנצער וועלט?...

האָב ניט חתונה און דו וועסט חרטה האָבען; האָב יא חתונה און דו וועסט חרטה האָבען דארויף וואָס דו האָסט קיין געלעגענ־הייט חרטה צו האָבען...

*

ליעבע איז אַ זאַך וואָס איז נ י ט...

*

אַ פרוי וואָס וויל עסען די יאָדרע מוז — לאָזען דעם מאַן קנאַקען די נוס!

*

די פרוי איז אַ פּראָבלעמע וואָס לעזט זיך אויף אין אַ רעטעניש.

*

פיעלע מאַנסבילען שעצען מעהר אין דער פרוי אַן אָפענע ברוסט, ווי אַן אָפען הארץ.

*

קיין וואונדער וואָס דער פרוי׳ס געדאַנקען זיינען ריינער ווי דעם מאַן׳ס — זי בייט זיי דאָך אַזוי אָפט!...

*

פיעלע פרויען קענען ג ע פ י נ ע ן דעם ריכטיגען וועג אין לעבען, אָבער זעהר ווענינ קענען אויף איהם ג ע ה ע ן...

*

די פרוי אורטהיילט אַזוי לייכט און פערשטעהט אַזוי שווער...

*

איבערראַשען אַ פרוי מיט אַ ליעבעס־ערקלערונג, הייסט איבער־ראַשען אַ זונענשטראַהל מיט אַ שפּיעגעל...

*

איין איינציגער ליעבעס־שטראַהל מאַכט אָפט ליכטיגער דאָס הארץ פון אַ פרוי ווי די גאַנצע זון...

*

די ערציהונג וואָס היינטיגע פרויען גיבען זייערע טעכטער בעשטעהט פון גוטע לעהרען מיט שלעכטע אילוסטראַציעס...

*

אין ים פון לעבען פּאַסירט אָפט, אַז די פרוי לויפט נאָך אַן איינציגער כוואַליע אַנשטאַט צו שעפען פון די קומענדע...

— ווי שעהן איז די פרוי! — האָט גאָט אויסגערופען ענטציקט פון חוה'ן, וועלכע ער האָט ערשט געהאט אויסגעשניטען פון אדם'ס ריפּ.

— אָבער זי טהוט וועה! — האָט נעבעך געקרעכצט אדם און זיך געהאלטען פאַר דער זייט.

*

מען זאָגט, אז די שלאַנג, וועלכע האָט אָנגערעדט אדם'ען צו עסען עפּעל, איז געווען אָנגעשטעלט פון א געוויסע פירמע וואָס פערקויפט פּעטענט־מעדיצינס...

*

מאנכע פרויען זיינען געגליכען צו יונגע פּאָטייטאָס (קארטאָ־פעל) — פּשוט'ע מענשען ליעבען זיי אָם בעסטען אין די העמדלעך.

*

דער קאָרסעט איז א זעלטענער מיטעל אויף צו האלטען דעם טייפעל געפאנגען ארום דער פרוי'ס הארצען.

*

די פרוי — דאָס איז דער „קאָמפּאָס" פון לעבען. לאָז זי דארום איבער אויף דער סאמע ענדע!

*

דער פרוי'ס נשמה איז א פויגעלע וואָס פליהט קיינמאָל ניט אראָב דעם „דאך" פון איהר וואוינונג — דאָס הייסט איהר קאפּעליוש!

*

— לעג זיך, אדם, איך וועל פון דיר מאכען א מענש! — אזוי האָט גאָט געזאָגט צו אדם'ן בשעת ער איז איהם געגאנגען מאכען די געוויסע אָפּעראציע.

— כא־כא־כא! פון מיר א מענש! האָט זיך אדם צולאכט מיט אזא הויכען געלעכטער, אז ער איז אזש געבליבען אָהן א זייט,

מען קען ליעב האבען א מיידעל אי פאר איהר צניעות איז פאר איהר חוצפה.

*

עס איז לייכטער פאר א פרוי צו זיין נאריש און ניט זיין שעהן, ווי צו זיין שעהן און ניט זיין נאריש.

*

פיעלע מיידלעך, וואס לעגען די יונגע לייט אין דר'ערד, געפינען זיך נאכהער שימלענדיג אויף די פאליצעס.

*

אום צו מאכען פרויען־געסט פיהלען ווי ביי זיך אין דער היים — מוזט איהר זיי איינלאדען זיך א ביסעל צו שילטען...

*

מענער און, להבדיל, הינט שעצען אם בעסטען די זאכען, וועלכע זיי קריעגען דורך א לאנגען בעטען זיך...

*

אז דו געהסט צו א פרוי, נעהם מיט א בייטש און — א באקס קענדי.

*

די מייסטע מענער הייראטהען אוים לאנגווייליע און די מייסטע פרויען הייראטהען אוים נייגיעריגקייט...

*

דער איינציגער אונטערשיעד צווישען א קאפריז און א פרוי איז דאס, וואס די פרוי דויערט לענגער...

*

צו שטארבען פאר א פרוי איז אפטמאל א קלענערע העלדיש־קייט ווי צו לעבען מיט איהר!...

*

א פרוי איז קיינמאל ניט א ל י י ן מיט זיך, ווארים יעמאלט ווען זי איז אליין, איז זי אן א נ ד ע ר ע...

*

אוועקגעבען א קעניגרייך פאר א פערד איז געוויס א נאריש־קייט; אבער אוועקגעבען א קעניגרייך צו א פרוי איז אן אונגליק!

„ווארום האָט איהר ניט חתונה?" האָט אַ מיידעל געפרעגט ביי אַן עלטערען בחור.

„ווייל דאָס גט'ן זיך קאָסט צו טהייער," האָט דער ציניקער געענטפערט.

*

אַ מאַן וואָס הייראַטה אַ מיאוס'ע אָדער עלטערע פרוי צוליעב איהר געלד בעטראַכט זיינע קושען אַלס אַ מין אונגערעכטע און געצוואונגענע צינזען אויף זיין פערמעגען.

*

ווארום איז עס, וואָס די מאהלער שטעלען אימער פאַר די מלאכים אַלס בלאָנדע, ווערהרענד אין ווירקליכען לעבען זעהען מיר אַז די בלאָנדע זיינען מייסטענס אַקטריסעס און כאָריסטקעס?...

*

אין ליעבעס־ווערטערבוך ווערט דאָס וואָרט „הארץ" אָפט פערביטען אויף דעם וואָרט „ערד". ווען אַ געליעבטע זאָגט, למשל: „דו וועסט ביי מיר ליעגען טיעף אין הארצען" — מיינט זי געוועהנליך: „וועסט ביי מיר ליעגען טיעף אין דר'ערד!..."

*

אַ פרוי קען פיעלעס פערנעהמען, אָבער ווייניג פערגעבען.

*

די שעהנסטע שפּראַך פון דער פרוי איז איהר שטילשווייגען.

*

אויב איהר ווילט צופריעדענשטעלען אייערע ווייבליכע געסט, מוזט איהר פאַר אַלעמען ציינען, אַז איהר זיינט ניט צופריעדען מיט אייער פרוי...

*

אַז אַ מאַנסביל געפינט היינטיגע צייטען אויס, אַז אַ פרוי איז שעהן, ווייל ער פאַר דעם „געפינען" אַ שכר השבת אבדה — אין דער פאָרם פון אַ גוטען נדן.

*

די הויפּט־אורזאַכע ווארום פרויען קענען ניט זיין קיין נאָהענטע פריינדינס איינע מיט די אַנדערע, איז ווייל זיי זיינען צו אָפּענהערציג.

די פרויען־וועלט

גלייכווערטלעך און אפאריזמען וועגן פרויען.

פאר שעהנע פרויען איז זעהר נאריש צו זיין קלוג.

*

קיין מלאך איז ניט אזוי בלאנד, ווי מאנכע פרויען פארבען זיך.

*

דער מאן וואס איז געבוירען צו רעגיערען זאל אויסמיידען פרויען.

*

עס זיינען פאראן פרויען, וואס קענען אפילו ניט די קונסט פון ארומגעהן לעדיג.

*

פיעלע שאטענדיגע טהאטען פון א פרוי ווערען פערדעקט מיט א זוניגען שמייכעל.

*

ליעבע איז פון יענע לוקסוס־ארטיקלען אהן וועלכע דער מענש קען זיך ניט בעגעהן.

*

אלצדינג קענט איהר איבערציינגען א פרוי, חוץ אז אירגענד וועלכע זאך איז אנדערש ווי זי דענקט.

*

עס איז זעהר לייכט צו ערקלערען זיך אין ליעבע. שווער איז נור נאכהער די ערקלערונג קלאר צו מאכען...

*

די גרעסטע, זשעניאלסטע, ריעזינגסטע נארישקייטען זיינען קארליקעס אין פערגלייך מיט מאנכע פרויען...

*

דער טייפעל איז קיינמאל ניט אזוי שווארץ, ווי די פרוי מאהלט איהם אין דער צייט, וואס ער איז איהר געווארען אונטריי.

די פרויען=וועלט

מילך, איצט האָט ער עס אַזוי ווייט געבראַכט, אַז ער טרינקט אויס אַ גאַנצען גאַלאָן סם אָהן מילך, און עס אַרט איהם ניט.

— זעהסטו, און מיך אַרט עס יאַ. וואָס פאַר אַ נסים דערצעהל־סטו, האַ? מיין לאַנדסמאַן'ס אַ שוואָגער האָט ערפונדען אַ מאַשינקע, אַז מען לעגט אַריין אין איין זייט אַ לעבעדיקע קוה מיט אַ זעקעל מעהל, געהט פון דער אַנדערער זייט אַרויס פאַרטיגע קרעפּלעך.

— אָווא, אַ טהייערע מציאה! מיינס אַ גליער־געשוועסטער־קינד האָט אויסגעטראַכט אַ פּעטענ, טאַקע אויף דיזעלבע, נור אביסעל אַנדערש, דהיינו: אַז די קרעפּלעך געפעלען ניט, לעגט מען זיי אַריין צוריק אין מאַשינקע, געהט אַרויס פון דער אַנדערער זייט אַ זעקעל מעהל און די לעבעדיגע קוה נאָך מיט אַ קעלבער דערצו.

וועגען מצה־מאַשינען און שכורים.

בערקע: נו, זעהט מען זיך דאָס אָן מיט קונצען אויף דער וועלט.

שמערקע: וואָס האָסטו אַזוינס געזעהען?

בערקע: איך האָב געזעהן אַ מאַשין, וואָס אַז מען האָט אַריינגעלעגט אין איהר אַ שטיק טייג, איז אַרויסגעקומען אַ געבאַקטע מצה.

שמערקע: דאָס איז בלאָטע!

בערקע: ווייסטו פון אַ גרעסערען וואונדער?

שמערקע: אויב איך ווייס? איך האָב געזעהן אַ מאַשין וואו מען האָט אַריינגעלעגט באַנדלעך וויינטרויבען אין איין זייט און פון דער אַנדערער זייט זיינען געשטאַנען „פּאַטרול וועגען" און מען האָט געשלעפּט שכור'ע גוים אין סטיישאַן־הויז!...



צו זייערע ערטער. א חוץ דעם מוזען נאָך די באהנען אויפ׳ן וועג זיך אָבשטעלען ארויפצונעהמען קוילען און וואסער פאר די לאָקאָ־מאָטיוון. נור דאָס איז אַלץ בלאָטע. דער עיקר איז, אז ראש השנה בעת מען בלאָזט שופר אויפ׳ן בעלעמער, איז די וואָס זיצען אין פאָליש דערהערען דעם קול שופר ערשט ארום חנוכה־צייט.

אַלץ הייסט א ברונען!

— אין שמאָלעוויץ איז דאָ א ברונען, איז ער אזוי טיעף, אז עס לויפען אין איהם 7 מינים וואסערען...

— פששש, פאראדע... אויך מיר א ברונען! ביי אונז אין שמעלעוויץ, זעהסטו, איז אויך דאָ א ברונען, האָט די שמש׳טע ערב־פסח אראָבגעלאָזען אין דעם דאָזיגען ברונען אויף א שפאגאטעל א צעהנדליג הערינג אום זיי אויסצואווייקען אויף פסח, איז אָבער ווען די הערינג האָבען זיך אָנגעווייקט מיט וואסער, זיינען זיי געוואָרען אזוי שווער, אז זיי האָבען מיטגעשלעפט די שמש׳טע אין ברונען אריין. דאָס איז געווען ערב פסח. דער ברונען איז אָבער געווען אזוי טיעף, אז דעם פליוסק פון דער שמש׳טעס פאַל האָט מען ערשט דערהערט הושענא רבה...

געוואוינהייט.

— וואונדער איבער וואונדער! וואָס געוואוינהייט קען אויפ־טהאָן! איך קען איינעם וועלכער האָט זיך צוגעוועהנט צו שפרינגען. דעם ערשטען טאָג פלעגט ער שפרינגען פון איין טרעפעל, דעם צווייטען — פון צוויי טרעפלעך, דעם דריטען — פון דריי, א. ז. וו. יעצט שפרינגט ער ארונטער פון א צוועלף־פלאָריגע געביידע און — גאָר ניט.

— ס׳איז טאקע גאָר ניט. מיינער א בעקאנטער האָט זיך צוגעוועהנט יעדען טאָג צו טרינקען א טראָפען סם, געמישט מיט

ווערגען הונגעריגע.

— אז עס קומט צו רייד פון הונגער, וועל איך אייך דערצעהלען וואָס מיט מיר האָט פּאַסירט:

איך בין אמאָל געפאָהרען אויפ'ן טייך מיט א שיפעל. איך בין אזוי הונגעריג געווען, אז איך האָב מורא געהאַט איך זאָל זיך אליין ניט אויפעסען. וואָס טהוט מען? בין איך געפאַלען אויף א פּלאַן: איך האָב געכאַפּט עטליכע שפּענדלעך און ארומגעלעגט ארום ברעג און זיי אָנגעצונדען. דער טייך האָט געגעבען א זיד אויף, און איך האָב מיך גוט אָנגעגעסען מיט פריש־געקאָכטע פיש.

— עט, דאָס איז ביי דיר א מציאה! איך בין אמאָל געווען ביי מיין טאַטען אין וואַסער־מיהל און מיר האָבען אויך געוואָלט שטאַרק עסען. דאָ ליעגט פרישע, לעבעדיגע פיש, נור עס איז ניטאָ אין וואָס צו קאָכען. איך האָב אָנגעהויבען זוכען א כלי — ניטאָ. דערווייל דערזעה איך א שטיק וואַקס — געכאַפּט און געמאַכט א פענדעל און אָבגעקאָכט די פיש און מיר...

— חכם, ווי אזוי קען מען קאָכען אין א וואַקסענע כלי?

— פערד־קאָפּ! מיר האָבען געמאַכט אזא גרוים פייער, אז דאָס וואַקס האָט קיין צייט ניט געהאַט זיך צוצושמעלצען.

שוהלען צו שוהלען ניט גלייך.

— איך בין אמאָל געווען אין פּאַריז אין א שוהל, איז די שוהל דאָרט געווען אזוי גרויס, אז ווען מען האָט גערופען א מזרח־בעל־הבית ער זאָל עולה לתורה זיין האָט געדויערט צוויי שטונדען ביז ער איז געקומען פון זיין „שטאָדט" צום באַלעמער, — אי דאָס איז ער געפאָהרען די צוויי שעה אויף א פערד.

— עט, דאָס איז גאָרניט. אויך מיר א שוהל! כ'האָב געזעהן אמאָל א שוהל אין בערלין, שטעהען דאָרטען צוויי באַהנען פוןביידע זייטען בעלעמער, וואָס ברענגען די עליה'ניקעס צופיהרען פון זייערע „שטעדט" צו דער תורה און פיהרען זיי נאכהער צוריק אָב

— עט, דאָס איז גאָר ניט ! מיין זיידע איז אַליין געווען אַ בוכ־האַלטער אין אַ גרויסער בערלינער באַנק, דערצעהלט ער : אַז דער דירעקטאָר פון דער באַנק האָט פעראָרדענט מען זאָל שרייבען די זיבענס אָהן די פּאַסקעלעך (אין יוראָפּ, ווי בעוואוסט, קרייציגט מען איבער דעם 7 מיט אַ פּאַסיקעל), וועט מען עקאָנאָמיזירען טינט; און די עקאָנאָמיע האָט אריינגעבראַכט אין איין יאהר פינף מיליאָן מאַרק.

אַ מעשה מיט אַ דועל.

דער פּריץ פון דעם דאָרף, פון וואַנען איך קום (בערעזענע הייסט עס), האָט זיך אַמאָל שטאַרק צוקריעגט מיט דעם פּריץ פון דעם צווייטען דאָרף — סאָסנאָוויץ. דער סאָסנאָוויצער פּריץ האָט שרעקליך מיאוס בעליידיגט מיין פּריץ, ס׳הייסט דעם בערעזענער, האָט איהם מיין פּריץ ארויסגערופען אויף אַ דועל מיט שווערדען.

דער פּלאַץ פון דעם דועל איז געווען אונטער אונזער בערעזע־נאָווער קרעטשמע, ווינטער איז עס געווען, אַ פראָסט האָט דעמאָלט געברענט פּחדים׳דיג. קענסט פערשטעהן וואָס פאר אַ מין פראָסט ס׳איז געווען, אַז דער פּריץ מיינער האָט מיט זיין שווערד, בשעת דועל, געגעבען אַ האַק דעם סאָסנאָוויצער פּריץ אין האַלז, האָט ער איהם מיט׳ן ערשטען האַק אָבגעהאַקט דעם קאָפּ. דער פראָסט איז אָבער געווען אַזוי שטאַרק, אַז דער קאָפּ איז ניט גלייך אראָב און איז צוגעפראָרען געוואָרען צום קערפּער. ערשט ווען נאָכ׳ן דועל זיינען די פּריצים אריינגעגאַנגען צו אונז אין קרעטשמע עפּעס טרינקען, האָט זיך אין מיטען טרינקען דער בערעזענער פּריץ שטאַרק דערהיצט, און דאָס אייז האָט אָנגעהויבען טאָפּיען, איז איהם ערשט אין קרעטשמע דער קאָפּ ארונטער.

אַ שרעקליכער ווינד און האָט אַריבערגעטראָגען אַ גרויסען מיהל־שטיין פון יענער זייט טייך. די לאָך פונ'ם שטיין איז אַרויף גלייך אויף מיין קאָפּ, אַ מערכה, איך בין געגאַנגען אין אַ קאַשקעט מיט אַ גרויסען דאַשעק, ווען ניט וואָלט דער שטיין מיר מיין נאָז אָבגע־האַקט. איך האָב אַנדערש ניט געקענט אַראָבנעהמען דעם שטיין, ביז איך האָב ניט אויסגעטהאָן דעם קאַשקעט.

מיין ברודער האָט דעמאָלט געטראָגען אַ שטרויענעם הוט. דערזעהענדיג דעם גרויסען שטורם־ווינד, האָט ער שנעל אַרונטער־געכאַפּט דעם ראָבער פון אַרום דעם הוט און באַלד צוגעבונדען צום קנעפּעל. דאָס האָט אָבער אויך ניט געהאָלפען. דער ווינד האָט אַ ציה אויס געגעבען דעם ראָבער, און דער הוט האָט זיך געצויגען אויף דעם ים טויזענדער מיילען ווייט. מיר האָבען געוואַרט ביז אויף דער נאַכט, אַז מען זאָל מעגען מיט אַ מעסער אָבשניידען דעם ראָבער פונ'ם קנעפּעל. ווען מיר זיינען שפּעטער מיט דריי יאָהר געקומען קיין אַמעריקאַ, און איך בין געגאַנגען מיט מיין ברודער אין סענטראַל פּאַרק אָנקוקען די חיות, ויבוא המן! דער הוט פליהט מיט'ן ראָבער און פאַלט פּונקט מיין ברודער אויפ'ן קאָפּ.

וועגען באַנק הייזער.

— מיין זיידע דערצעהלט: ווען ער איז געוועזן אין בערלין, האָט ער געזעהן אַ באַנק־הויז, איז עס געוועזן 95 שטאָק הויך און אַ הונ־דערט־טויזענד פוס לאַנג. דאָס קאָנטאָ־בוך (אַזוי רופט מען דאָס אויף דייטש) איז געוועזן אַזוי גרויס, אַז פון „דעבית" ביז'ן „קרעדיט" זיינען געלעגען רעלסען און דער בוכהאַלטער פלעגט מוזען צופאָהרען מיט דער באַהן איינצושרייבען די ציפער פון איין זייט בוך צום צווייטען זייט.

— אויך מיר אַ וואונדער! מיין זיידע האָט געזעהן אין אַ בערלינער באַנק ווי עס זיינען געשטאַנען 25 טויזענד מאַן אַרויס־געשטעלט די צינגער און געקלעפּט מאַרקעס אויף בריעף. אַזאַ גרויסע קאָרעספּאָנדענץ איז דאָרט געווען.

פערשיעדענע ליגענס

גבורות.

— הער אויס וואָס מיט מיר האָט פּאַסירט לעצטע וואָך. געהענדיג אַזוי אויף בראָדוויי זוכען ארבייט, האָב איך דערזעהען ווי מען שלעפּט ארויף אַ גרויסע סייף פון אַזוי ארום פופציג טויזענד פונט אויפ'ן צעהנטען פלאָר. פּלוצלינג האָבען זיך די שטריק איבערגעריסען און די סייף איז גלייך געפאַלען אויף מיר. איך בין ניט געוועזען פויל און גלייך ארויסגעקראָכען פון אונטער'ן סייף און דערלאַנגענדיג מיט מיין רעכטען פויסט אַזאַ שטויס דעם סייף אַז ער איז צושאָטען געוואָרען אויף פּיצלעך בין איך מיר אַוועק אַהיים, ווי ניט מיך מיינט מען עס.

— דאָס איז גאָר! הער בעסער וואָס מיט מיר האָט געטראָפען: איך געה אויף דער בויערי פון דער ארבייט, ערשט איך זעה מיינער אַן אַלטער פריינד געהט אויף דער צווייטער זייט גאַס. האָב איך אַ געשריי געטהאָן צו איהם, ער זאָל צו מיר אריבערקומען. אַזוי ווי ער האָט זיך געלאָזט אריבערגעהן די גאַס, איז אָנגעלאָפען אַ קאַר און האָט איהם איבערגעפאָהרען, אָבהאַקענדיג דעם קאָפּ פון די פּלייצעס. איך האָב גלייך געכאַפּט זיין קאָפּ מיט'ן קערפּער און זיי ארייגעטראָגען אין אַ שניידער־סטאָר, און ווי נור מען האָט צוגענעהט זיין קאָפּ צו די פּלייצעס און צוגעפּרעסט, האָט ער מיר געדאַנקט און איז זיך אַוועק אַהיים אַ גליקליכער.

איך און מיין ברודער.

איך און מיין ברודער זיינען אַמאָל געגאַנגען אין לאָנדאָן אין דער גרויסער שוהל הערען דעם חזן ראש חדש בענשען. איך געדענק עס גלייך עס וואָלט היינט געשעהן. עס איז געוועזען דער צווייטער טאָג ר"ה. פערבייגעהענדיג אַ גרויסען טייך, האָט זיך אויפגעכאַפּט

איהם קומט דאָס זייגערעל

צוויי אינגלעך, געהענדיג, האָבען געפונען אַ זייגערעל. איינער האָט געזאָגט, אַז דאָס זייגערעל געהערט צו איהם, און דער צווייטער האָט געזאָגט, אַז — צו איהם. איז געבליבען צווישען זיי, ווער עס וועט זאָגען דעם גרעסטען ליגען, דעם קומט דאָס זייגערעל.

ע ר ש ט ע ר א י נ ג ע ל: מיין טאַטענס אָטאָמאָביל איז אַזוי גרויס, אַז ווען מיר מופען אַריבער זומער אין קאָונטרי, נעהמט מיין טאַטע דאָס הויז פון 4 פלאָר וואָס מיר האָבען אין די בראָנקס און שטעלט עס אַריין אין אָטאָמאָביל און מופט עס אַריבער אין קאָונטרי, און אין אָטאָמאָביל איז נאָך דאָ פּלאַץ פאַר 500 מענשען צו זיצען.

צ ו ו י י ט ע ר א י נ ג ע ל: ביי מיין טאַטען אויף דער פאַרם וואַקסט אַזאַ גרויסע קאָפּ קרויט, אַז בשעת עס איז פאַרגעקומען דער אַמעריקאַנער בריגער־קריעג, זיינען מיט אַ גרויסען שטורם־ווינד געקומען צו אונז צופליהען צוויי הונדערט סאָלדאַטען, האָט זיי דער זיידע ביינאַכט אַלע צוגעדעקט מיט אַ בלאַט פון קרויט.

דארויף האָבען זיך ביידע אינגלעך גענומען שפּאַרען, אַז זיין ליגען איז דער גרעסטער. זיינען זיי געגאַנגען פרעגען דעם גלח, ער זאָל ענטשיידען וועמעס ליגען עס איז גרעסער.

ד ע ר ג ל ח, אויסהערענדיג זיי, האָט זיי אָנגעפאַנגען צו מוסר'ן: ניט שעהן פון אייך, קינדער, איהר זאָלט אייך אַריינלאָזען אין אַזעלכע ליגענס. אָט קוקט מיך אָן, איך בין אַן אַלטער מאַן פון 65 יאָהר, מיט אַ גרויען קאָפּ, און איך האָב נאָך אין מיין לעבען קיין ליגען ניט געזאָגט.

„דזשייק“, רופט זיך אָב איין אינגעל צום צווייטען, „גיב דעם גלח דאָס זייגערעל!“



עקשנות

ע ר ש ט ע ר: — איך בין אמאָל געווען א גרויסער סוחר. איינ־מאָל בין איך געגאַנגען מיט א שטאָל אָקסען פון דריי־הונדערט אין צאָהל קיין וויען אויף דעם מארק, און ווי איך בין געקומען קיין פלאָריסדאָרף (א סטאַנציע אונטער וויען), זאָגט מען מיר, אז איך זאָל ניט אריינגעהן מיט די אָקסען קיין וויען, ווייל עס הערט זיך אין וויען די אָקסען־קראַנקהייט „פיה־זייכע" (א חולאת וואָס אז די בהמה שטעקט זיך פון איהר אָן, מוז מען זי תיכף שיסען). איך האָב איעדען געהערט ווי די קאַץ און מיך איינגעעקשנ'ט און דוקא אריין מיט די אָקסען קיין וויען. אלע דריי־הונדערט אָקסען האָט מען מיר אויסגעשאָסען און איך האָב מיינם אויסגעפיהרט.

צ ו ו י י ט ע ר: — אויך מיר עקשנות! מיין אידענע האָט צו מיר אמאָל אום ווינטער, אין א זעהר ברענענדיגען פראָסט, געזאָגט: „יאנקעל, געהסט אין מארק, נעהם מיט דעם פעלץ." נור ווייל זי האָט מיר געהייסען נעהמען דעם פעלץ האָב איך, איהר אויף להכעיס, איהם ניט גענומען. איך בין געשטאַנען אין מאַרק, די נאָז, איין אויער און צוויי פינגער זיינען מיר אָבגעפראָרען געוואָרען און איך האָב מיין ווייב געוויזען אז איך האָב אויס־געפיהרט.

ד ר י ט ע ר: — וואָס האָקט איהר מיר א טשייניק מיט אייערע עקשנות? הערט! איך קום אמאָל אריין צו א דענטיסט און זאָג איהם: „פליעז, נעהמט מיר ארויס א צאָהן, ער טהוט מיר זעהר וועה." „וועלכער צאָהן?" פרעגט ער מיך. „וואָס הייסט וועלכער? איהר זיינט דאָך עפּעס א דענטיסט, דארפט איהר אליין וויסען וועלכער, אויף וואָס דען האָט איהר אויסשטודירט דאָקטאָר?" דער דענטיסט האָט מיר געריסען איין צאָהן נאָכ'ן אנדערען, און איך האָב איהם ניט געוואָלט אויסזאָגען וועלכער ס'איז, ביז אויפ'ן לעצט האָט ער געפּאַקט דעם צאָהן וואָס האָט מיר וועה געטהאָן, און איך האָב איהם געוויזען וואָס עקשנות הייסט.

ניין! דורכגעפלויגען איבער ניו יאָרק, לאָזט ער מיך איבער אויף דעם שפּיץ פון דער זינגער־בילדינג און אליין — געה זוך איהם. וואָס טהוט מען? נעהם איך דעם שטעקען מיט'ן פלאַג פון דער בילדינג, מאַך מיר אַ „פּאַראַשיוט" און... וואָס זאָל איך זאָגען אַ ליגען? איך בין ניט אַרונטער אויף דער ערד, נור אריין אין אַ פענסטער פון אַ וואָל סטריטער באַנק. אך, וואָס געלד דאָרט האָט זיך געפונען, מאַמעלעך מיינע! איך בין בטבע גאָר אַן אָרענטלי־כער, אָבער געה בלייב עהרליך, ווען דער יצר הרע שטורכעט דיך פון הינטען: „נעהם, נאַרעלע, נעהם. דו ביזט ניט דער איינציגער!" איך האָב פּאַוואָלינקע אויפגעבראָכען אַ סייף און ארויסגענומען $2.50 אויף אַ טיקעט און בין צוריק אוועק אין די קאָנטרי.

א מערקווירדיגע רייזע

— מילא, חכמות אָן א זייט. איך וועל דיר בעסער דערצעהלען אָן ערנסטע זאַך. פּאָריגען זומער האָב איך מיין וועקיישאָן פערבראַכט אין די קעטסקילס. חוץ קאָרטען שפּיעלען און לשון־הרע, וואָס טהוט מען נאָך אין די לאַנגע טעג ? נעהמען מיר זיך איינמאָל צונויף א קאָמפּאַניע צו געהן זוכען נעסטען פון אָדלערס. ארויפגעקלעטערט אויף א הויכען בארג, דערזעהען מיר א גרויסע לאָך, כמעט ווי א בעדרום אין א טענעמענט־הויז, און אין לאָך ליגען צוויי אָדלערס, יעדער פון זיי איז גרויס ווי א קריעגסשיף, און שפּיעלען זיך מיט זייערע קליינע אָדלערלעך. דער „ער" האָט הפנים געמיינט, אַז מיר ווילען רויבען זיינע יורשים, גיט ער זיך א כאַפּ הענדום־פּענדום, נעהמט מיך אָן פאַר'ן גארטעל און ס'האָט אזוי פיעל געדויערט וויפיעל איך רעד מיט דיר, איך שטעה שוין אויפ'ן בארג אררט. דאָס איז דער בארג וואו נח האָט זיך נאָכ'ן מבול אָבגעשטעלט מיט דער תבה. וואָלסטו זעהען וואָס זאַכען עס טהוט זיך דאָרט ! טהייערע קיכען־געשיר פון עכטען ווארשעווער זילבער, מעבעל, געמאַכט פון די בעסטע אמעריקאַנער פאַבריקאַנטען, אפילו א בילד געמאָהלען פון דעם גרויסען ראַפּאַעל. נאָר גענה שלעפּ זיך מיט זיי. א פּאָאר קלייניגקייטען האָב איך יא גענומען, דהיינו : אָן אתרוג־פּושקע, דאָס קידוש־גלעזעל, פון וועלכען נח האָט זיך פערשנאָשקעט ארויסקומענדיג פון תבה, זיין טלית און תפילין און זיין יארמולקע. אויך גוט, טראַכט איך מיר, עס וועט צונוץ קומען פאַר'ן אידישען מוזעאום אין בראָנזוויל. אָבער ווי אזוי נח האָט דאָרט געוואוינט — אסור אויב איך פערשטעה : אזא שרעקליכע קעלט, אַז די ווערטער פריהרען אין מויל. מיין בעל־עגלה מיט'ן אָדלערשען בליק האָט עס פערשטאַנען און אין זעקס סעקונדען זיינען מיר שוין געווען אויפ'ן בארג ועזואוויוס. אָנגעוואָרעמט זיך די הענד ביין סאמע „קראטער", פליהען מיר ווייטער. טראַג־זשע מיך, אָדלערשער קאָפּ, אהין, פון וואַנען דו האָסט מיך גענומען ! —

מיר געצייגט איהרע קליידער, האָבען דערווייל אין הויף די ווייסע־חברה'ניקעס מיר קאַליע געמאַכט מיין לופט־באַלון.

— וואָס־זשע האָט איהר געטהאָן?

— א פראגע. אונטער א שטיין האָב איך פיינט צו ליעגען, אָבער אויבען... האָב איך זיך אַרויפגעכאַפּט אויף איינעם פון די שטיינער, וועלכען דער סמבטיון וואַרפט ארויס און... אָט בין איך דאָ!



— און פוטער?

— אפילו די בהמות זיינען דאָרט קלוג. די גאַנצע נאַכט קאַטשען זיי זיך פון די בערג און אין דער פריה, אַנשטאַט מילך, מעלקט מען פוטער.

— און אַז איך וויל אַ שטיקעל פלייש?

— לויפען אַרום אין די גאַסען געבראָטענע אָקסען. יעדער האָט אויף זיך אַ הכשר פון אַ בעוואוסטען רב. אַ מעסער שטעקט אין דער זייט פון יעדען אָקס, שנייד דיר אָב דאָס בעסטע שטיק און דאָס איבריגע וואַרף אַוועק פאַר די הינט.

— און אַ שטיינער, נאַפשיקלאַד, איך האָב ליעב הערינג?

— אין די טייכען שווימען אַרום מיליאָנען מאַרינירטע הערינג אָהן ביינער. כאַטש נעהם און שלינג זיי.

— האָבען זיי דאָרטען צייטונגען?

— הערסט, חכם! טאַקע דערפאַר לעבען זיי דאָך אייביג, ווייל ס׳איז ניטאָ! איינער, אַ לץ האָט דאָרטען אַמאָל געוואָלט ווערען רעדאַקטאָר, האָבען זיי איהם משלח געווען און צום אַנדענקען פון דער פרעהליכער פאַסירונג, רופען זיי דעם גרעסטען טייך פון לאַנד נאָך דעם רעדאַקטאָר: סמבטיון.

— וואונדער איבער וואונדער! ווי לאַנג וואוינען זיי דאָרט?

— פון באַלד נאָכ׳ן חורבן בית שלישי. אַן אַלטיטשקער האָט מיר דערצעהלט, אַז ער איז נח׳ס אַן איידעם.

— וואָאָאָס??!!

— איך בין אויך אַזוי קלוג ווי דו. ער האָט מיר אָבער געוויזען אַן אָבגעהאַקטען פינגער וועלכען ער האָט פערלוירען ביים בויען די תבה. היינט געה, גלויב ניט! זיין ווייבעל האָט ער מיר אויך פאָרגעשטעלט. נאָך גאָר אַ יונגעטשקע. געווען — האָט ער מיר דערצעהלט — די ערשטע כאָריסטין ביי מרים׳ען אין כאָר ביים אריבערגעהן דעם ים־סוף און „אויסגעכאַפּט" האָט ער זי אין אַ יום־כפור־טאָג אין איינעם פון די ירושלים׳ער גערטנער.

— עפּעס אַ ניש־קשה׳דיג ווייבעל?

— נישט־קשה. אָבער פאָרט אַ אידענע. וועהרענד זי האָט

בײַ די רויטע אידעלעך

— העלאָ, הערשעלע! וואָס עפּעס אזוי פערשטויבט? ערשט פון׳ם וועג, הפּנים?

— געוויס. געוועזן בײַ די רויטע אידלעך, פון יענער זײַט סמבטיון.

— געהט שוין, געהט!

— אָט האָסטו מײַן עהרענוואָרט — איז שוין גוט?

— אויב אזוי איז עפּעס אנדערש. מען זאָגט דאָך אָבער, אז עס ווארפט מיט שטיינער; ס׳איז גאָר אונמעגליך צוצוקומען אהין?

— ניט פאר מיר. ערשטענס, בין אין א איד פון רוסלאנד, האָב איך שוין פאר א שטיין קיין מורא ניט. צווייטענס, א איד א חכם — אז מ׳זעהט פליהען א שטיין, רוקט מען זיך אָב אָן א זייט, און דריטענס, צו וואָס זײַנען לופט־שיפען בעשאפען געוואָרען?

— אהא, איצטער פערשטעה איך שוין. ווי־זשע זעהען זיי אויס, אונזערע ברידערלעך?

— ברידערלעך? יעדער אידליק פון 5 ביז 6 פלאָר די הויך. גלית הפּלישתי איז געוועזן א הונד געגען זיי. מ׳קען זאָגען: א לאנד פון לויטער „גדולים“. איינער האָט מיך איינגעלאדען צו זיך אויף א וועטשערע, האָט ער מיך אין זײַן וועסטען־טאש געבראכט צו טראָגען אהיים.

— מסתמא געמאכט א פּריי־רייד, אָנגעצונדען די עלעקטריק?

— וואָס׳אר עלעקטריק — שמעקטריק? אז צוויי אידעלעך קומען זיך צוזאמען ווערט ליכטיג אין שטוב, — זיי זײַנען דאָך רויטע.

— אזוי! נו, און פּרנסה האָבען זיי?

— דאָס וואָרט איז גאָר אין זייער לעקסיקאָן ניטאָ.

— וואָס הייסט?

— פּשוט. צו וואָס דארף מען פּרנסה, ווען בײַ יעדען אין גאָרטען וואקסען אויף די ביימער פאַרטיגע בולקעס?

צווישען געלעהרטע

— הער אומיסטען א געשיכטע, וואָס מיט מיר האָט זיך פּאסירט.

אין דעם דריטען זיעבעטעל פונ׳ם פערגאנגענעם יאָהרהונדערט האָבען מיר, א חברה געלעהרטע, צווישען וועלכע עס האָבען זיך אויך געפונען מארקאָ פּאָלאָ, בנימין השלישי און פּראָפעסאָר יאָקום־בעמבע, פאָרגענומען א רייזע איבער דער וועלט. אונזער פּלאַן איז געווען ארומצורייזען דעם ערד־קוגעל, פונ׳ם איסט־ריווער ביז׳ן ירדן און פון דער גנילאָפּיאטעווקע ביז׳ן שטילען אָקעאַן. א שיף האָבען מיר געהאט איינע פון די בעסטע, מיט א גאנץ גרויסען קוימען, און אונזער רייזע איז געווען א זעלטענע. 7 יאָהר האָבען מיר אזוי ארומגעשפּאציערט איבער פערשיעדענע ימים.

נור איינמאָל, פערלאָזענדיג די עלעפאנטען־אינזלען אינ׳ם גרינעם מעער, האָט אונז געפּאקט א גרויסער שטורם, אלע אינ־סטרומענטען און אויך דער קאָמפּאס זיינען פערלאָרען געגאנגען און מיר האָבען ניט געוואוסט אויף וועלכען גראד מיר געפינען זיך. אזוי האָבען מיר ארומגעבלאָנקעט 25 וואָכען. איך פון צופיעל „גאָר נישט טהאָן“, האָב איך ארויפגעקלעטערט אויפ׳ן ראנד פון קוימען און גענומען בעאָבאכטען, טאָמער וועל איך דערזעהן א שטיקעל ישוב.

13 טעג בין איך אָבגעזעסען אויפ׳ן קוימען, ניט פערזוכענדיג אפילו קיין טראָפּען שאמפּאניער. אויפ׳ן 20סטען טאָג האָב איך דערזעהן א דונקעלען פלעק. „לאנד! לאנד!“ האָב איך אויסגע־שריען, און פון גרויס שמחה בין איך ארייגעפאלען אין קוימען. ווען מיר זיינען שפּעטער צוגעקומען צום ברעג, האָט מען געמוזט איבערקעהרען די שיף און איך בין ארויסגעפאלען אויף דער ערד.

— אהא! דערפאר ביזטו אזוי אויסגעשמירט!

טבע, אז מ׳דערלאַנגט דעם צימעס, ריהרט ער זיך אפילו ניט צו צו איהם. נאָר וואָס־זשע דען? — דער מארך־ביין. זיין בעסטער פערגעניגען איז צו שמאַטשקען דעם מארך־ביין, וואָס די מאמע לעגט אריין אין צימעס. און מיר, קונדסים, כאַפּען דערווייל די בעבלעך פון זיין טעלער. מיט אמאָל דערזעהען מיר, ווי עפּעס בעוועגט זיך אויפ׳ן טאַטענ׳ס טעלער. און ווער, מיינסטו, איז דאָס געוועזען? ווּעסט ניט טרעפען. די מעשה איז אזוי געוועזען: אונזער ציעג האָט זיך פערגלוסט צו מאַכען אַ שפּאַציער איבער׳ן דאַך פון אונזער שטוב, האָט זי נעבעך פערבלאָנדזשעט אויף אונזער סוכה, און אָט ליעגט זי אויסגעצויגען, ווי אַ פּריצ׳טע אויפ׳ן טאַטענ׳ס טעלער און דריגעט מיט די פיסלעך. מיין טאַטע, זאָל לעבען, האָט דערווייל, דרעמלענדיג, ארויסגעלאָזט דעם ביין פון האַנד. אַ דאגה: נישטאָ דער ביין, — כאַפּט ער אַ פיסעל פון דער ציעג און קייט, כראָמשקעט און דרעמעלט. פּאַרטיג געוואָרען מיט איין פיסעל, נעהמט ער זיך צום צווייטען, צום דריטען און צום פיערטען. ווען די ציעג האָט אָנגעהויבען שטארק צו „מעקען“, האָט זיך מיין טאַטע אויפגעכאַפּט, און דערזעהענדיג דעם חורבן, האָט ער זיך אביסעל אזוי ווי פערשעהמט. שנעל האָט ער אויפגעהויבען פון דער ערד דעם מארך־ביין, האָט איהם צוהאַקט אויף פיער שטיקלעך, האָט די שטיקלעך ביינער צוגעקלעפּט צו די אָבגעגריזשעטע פיסלעך פון דער ציעג, האָט דערביי עפּעס געזאָגט אַ פּסוק און די ציעג איז אַרונטערגעשפּרונגען פון טעלער און איז אַוועק אַ טענצעל אויף אַלע פיער פיסלעך, אָט פונקט ווי עס וואָלט גאָר ניט געוועזען!...



אַ געשיכטליכער פאַקט און אַ מעשה מיט אַ ציעג

— איך וועל דיר עפּעס דערצעהלען.

— אָבער אמת?

— געוויס. ווי דו ווייסט, איז דער ווינטער פון יאָהר 1812, ווערהענד דער רוסיש־פראַנצויזישער קריעג, געווען זעהר אַ קאַלטער. די גרויזאַמסטע פרעסט האָבען זיך געביטען מיט די שרעקליכסטע שנעע־שטורמס. ווען אַזאַ ווינטער וואָלט ביי היינטיגע צייטען פּאַסירט אין ניו יאָרק, וואָלטען אַלע טעגליכע צייטונגען געוואָרען שטיקלעך אייז... איך, אַלס פּאַסטאַווּשטשיק פון ציצית פאַר די אידישע סאָלדאַטען אין דער רוסישער אַרמעע, בעקום אין אַ פריה־מאָרגען אַ בריעף פונ'ם פעלד־מאַרשאַל, אז ער וויל מיך זעהן. און דאָ איז דאָס גאַנצע שטעדטעל בעדעקט מיט שנעע, ממש איבער די דעכער. היים איך דעם גוי איינשפּאַנען דעם שליטען און מיר פאָהרען. און עס פאָהרט זיך אַזוי איבער דעם וועיכען, גלאַנציגען שנעע, אז עס איז אַ מחיה. פּלוצים — טררראַאַאַאָךךךך!! צוברא־כען אַן אַקס!... ווי אַזוי? גאָר פּשוט. פאָהרענדיג האָבען מיר מיט'ן שליטען פערטשעפּעט דעם שפּיץ פונ'ם קלויסטער — און ניט פון אָרט! איז דאָך געגוג, האַ? ניין, ברעכט זיך נאָך איין דער דאַך, און מיר שיטען זיך אריין אין קלויסטער. אַ גוואַלד, אַ מהומה... אַלע „דאַוונער" לאָזען זיך לויפען. איינער וואַרפט אום אַ ברענענדיגע ליכט און עס ווערט אַ פייער. אין אַ שטונדע מיט אַ פערטעל איז שוין פונ'ם שטעדטעל קיין זכר ניט געבליבען. און מחמת דער גרויסער היץ, איז דער גאַנצער שנעע צושמאָלצען געוואָ־רען און איך בין אַוועק אין טייך זיך באָדען.

— מען קען ניט זאָגען, וואָס אמת איז אמת, אַ ציקאַווע געשיכטע. אַצונד הער אויס מיין מעשה: געווען איז דאָס אום סכות. זיצען מיר אַזוי אין סוכה און עסען. מיין טאַטע האָט אַ

זיך דורכ׳ן לאָך ארויף צום כסא הכבוד. עס איז ניט געבליבען קיין פלאַץ אַ שפּילקע אַראָבצואוואַרפען.

אָבער מיינער האָט זיך ניט פערלאָרען: איך האָב גלייך ארויסגענומען מיין מעסערל פון וועסט־פּאַקעט און האָב אויסגע־שניטען אַן אַנדער לאָך אין הימעל, האָב אָנגעבונדען אַ לאַנגען שטריק אָן אַ דאָרטיגען בוים און האָב זיך אַזוי פּאַוואָליטשקע אַרונטערגעלאָזען... ערשט אין מיטען וועג, איך טהו אַ קוק — דער שטריק איז צו קורץ!... מיין שכל איז מיר ווידער געקומען צו הילף: איך האָב גלייך אָבגעשניטען דעם עק שטריק וואָס איז צוגע־בונדען געוועזען צום הימעל, האָב עס צוגעבונדען צום עק וואָס איך האָב געהאַלטען אין האַנד, און האָב זיך ווידער געלאָזען אַרונטער.

ווען איך בין געקומען אַזוי אַרום אַ 5 טויזענד פוס פון דער ערד, אַהאַ — דער שטריק איז ווידער קורץ!

נו, דאָס מאָל האָב איך שוין ניט געוואָלט געהן שטוקעווען דעם שטריק: אין גאַנצען פינף טויזענד פוס פון דער ערד — בין איך אַראָבגעשפּרונגען — גלייך אין טייך. מיינט איהר אפשר אַז איך האָב זיך אָבגעשלאָגען אָדער איינגענעצט? — חלילה! — עס איז געוועזען פּונקט נאָך תשליך־צייט. ניו יאָרקער עולם האָט נאָר וואָס געהאַט אַריינגעוואָרפען די עבירות אין וואַסער... און איהר ווייסט דאָך ניו יאָרקער עבירות: אַזוינע ווייכע, פעטע, גראָבע און פרישע, ערשט בעגאַנגענע, אַז דער ריווער האָט געזשאַלעוועט זיי צו פער־שלינגען... און זיי זיינען זיך געלעגען אויפ׳ן וואַסער ווי אַ דיקע קאָלדרע. קורץ, איך בין אַרויפגעפאַלען ווי אויף אַ פּוכאָווע פּערענע, און —

ווילט איהר אפשר מאַכען אַ פּינאָקעל?

אוי, אַ פּינאָקעל, אַ פּינאָקעל, אין הימעל אַריין איז כדאי צו פליהען צו מאַכען אַ פּינאָקעל!...

ליזאמוסט

געשפּיעלט פּינאקעל אין הימעל

לעצטען ראש השנה, ווען מיין גאנצע פאמיליע איז אוועק אין שוהל, האב איך זיך געפיהלט זעהר לאנגווייליג אליין אין הויז. בין איך זיך מישב, איך׳ל גאר שפּיעלען א פּינאקעל. האב איך אבער ניט געהאט מיט וועמען. אלע מיינע בעקאנטע זיינען אוועק אין די שוהלען. עס איז ניט געבליבען קיין לעבעדיגער מענש אין די הייזער. וואס דארפט איהר מעהר, אפילו גענאסע ביק, וואס איז א פייער־דיגער אנארכיסט, סאציאליסט, ארבייטער רינג מעמבער און, ס׳פערשטעהט זיך, גלויבט ניט אין גאט, איז אויך אוועק אין שוהל, וואס זיין ארבייטער רינג ברענטש האט איינגעפיקסט אויף ימים נוראים. ס׳אמעריקא!

דאך, שפּיעלען א פּינאקעל מוז מען, בין איך ארויף אויפ׳ן הימעל. (ווי, זאלט איהר ניט פרעגען. דאס איז א סארט „פּעטען" וואס איך וועל אייך ניט אויסזאגען, ווייל איך וויל ניט אז א ליאדע ווער זאל וויסען דעם סוד פון ארויפגעהן אין הימעל...) קורץ, איך בין ארויף אין הימעל און איך שפּיעל שוין א פּינאקעל מיט די מלאכים. מאלט אייך, אז אזוי שפּיעלען פּינאקעל ווי איך קען, קענען די הימעלשע איינוואוינער ניט, און וואו נאר זיי האבען געהאט א גרייצער, אדער א פּענע, האב איך עס ביי זיי אבגעוואונען.

מיר האבען זיך אזוי אבגעשפּיעלט ביז נאכט. ביינאכט דארף מען דאך האבען א האטעל. זיינען אבער צוליעב דעם געוואלדיגען ראש השנה יריד, און אום צו זעהן דעם פייט צווישען דעם שטן און דעם מלאך מליץ, זיך אנגעלאפען אזוי פיעל געסט, אז אלע האטעלס און אלע באָרדינג־הייזער זיינען געווען איבערגעפּאקט, וואס טהוט מען? — שלעכט! האב איך אנגעהויבען געהן אהיים. צוגעקומען צום לאך פון הימעל, דורך וועלכע איך בין ארויף, אבער וויים איך וואס? — עס איז אהין גאר ניט צוצוקומען! מיליאנען מאל מיליאנען תפילות שטופּען זיך און שטויסען זיך און דראפּען

פערזאַמעלטע פריצים — איך וועל אייער צייט ניט פערנעהמען מיט באָבע מעשיות. איך וועל דאָס מאַכען קורץ.

„אייער גאָט יעזוס איז געווען אַ ממזר.“

ווי געביסען פון שלאַנגען זיינען אַלע פריצים אויפגעשפרונגען:

„טאַ ניע פראַוודאַ! טאַ ניע פראַוודאַ!“ האָבען זיי געדונערט אין איין קול.

* * *

ראַזומניצקי האָט געוואונען דעם פרייז.

* * *

„פשאַקראַוו, לייזער“, — האָט זיך דער פריץ נאָכדעם געווענדעט צום אידען — ווי האָסטו עס געוואַגט ריזיקירען צו זאָגען אַזאַ ליגען! ווען איך וואָלט דיך ניט בעשיצט, וואָלטען דאָך דיך די אויפגערעגטע פאַניעס צוריסען אין שטיקער!

— איך וועל דיר זאָגען, וועלמאָזשני פאַן! — האָט זיך לייזער פערענטפערט — איך האָב געהערט, אַז די דריי פריצים פאַר מיר האָבען געזאָגט אַזעלכע גרויסע ליגענס און האָבען גאָר ניט געקענט אויפטהאָן, האָב איך זיך געכאַפּט פאַר'ן אמת. דער אמת איז דער בעסטער ליגען...



צונעבען, אז עס איז א ליגען. ביי מיר האָט מען אמאָל געקאָכט א טאָפּ זופּ, איז ער געווען אזוי גרויס, אז ווען מען האָט געדארפט ארונטערנעהמען דעם שוים פון טעפּעל, האָט מען געדארפט אויס־האקען דעם גרעסטען בוים פון וואלד און מאכען דערפון א קאָך־לעפעל. איז אָבער דער לעפעל געווען צו קליין. שייך קליין, פּשוט גאָרניט! מען האָט געמוזט ארויף אויפ׳ן טעפּעל מיט א פּאראכאָד, מען איז געפאָהרען איבער די זופּ און געשוימט דעם שוים...

נו, דארף מען שוין, דאכט זיך, א גרעסערען ליגען? — אָבער די פּריצים שרייען: „טאָ מאָזשע בימש" — און כאָטש שיסט זיי אין די קעפּ!...

— איצט קומט פּאַן ראזומניצקי, — האָט דער פּאָרזיצענדער אויסגערופען.

— פּאַנאָוויע! — הויבט אָן ראזומניצקי — אזוי ווי איך האָב ניט וואָס צו דערצעהלען, און מיר האָבען דאָך אָבגעמאכט אז א צווייטער קען אויך דערצעהלען, וועל איך הייסען מיין קוטשער, אז ער זאָל ברענגען מיין פּאקטאָר, לייזערען. דער לייזער איז א קלוגער זשידיק. אז ער וועט עפּעס דערצעהלען, וועט שוין זיין וואָס צו הערען.

די פּריצים האָבען איינגעשטימט, און ווי א פייל פון בויגען איז שוין דער קוטשער געפלויגען נאָך לייזער׳ן. געבראכט לייזער׳ן אין פּאלאַץ, האָט איהם פּאַן ראזומניצקי דערצעהלט וועגען וואָס דאָ האָנדעלט זיך, און זאָגט צו ענדע: „איצט, לייזער, אויב דו וועסט פאר מיר געווינען דעם פּרייז, קריגסטו פון מיר דעם מאַיאָנטעק וואָס דו האלטסט יעצט אויף דריי יאָהר אָהן א גראָשען געלד און נאָך א פּאָר הונדערטער במזומן."

דערהערט די געשיכטע, ווענדעט זיך לייזער צום פּריץ: „וועלמאָזשני פּאַן דזשידזשיץ, איך פּערהאָף, אז איך וועל די זאָך דורכפיהרען. איך וועל דערצעהלען א געשיכטע, וואָס אלע וועלען מוזען שרייען „ניע פּראוודא". איך פערלאַנג אָבער פון אייך, פּאַן, א גאראַנטיע אז די פּריצים זאָלען מיך ניט צורייסען ווי א הערינג."

דער פּריץ האָט גאראַנטירט.

— פּאַנאָוויע! — האָט זיך דאַן לייזער געווענדעט צו די

גאַנצען הויף די פערד, זיי צוגעשפּאַנט צום עפּעל — אָבער ניט פון אָרט. איך האָב געזעהן, אַז עס איז שלעכט, בין איך אַוועק אין וואַרשאַ, געבראַכט אַן אינזשעניר, ער האָט ביי מיר אין גאָרטען אויסגעבויט אַן אייזענבאַהן, און מיט דער הילפע פון אַ לאָקאָמאָטיוו האָט מען דעם עפּעל קוים מיט צרות אַרויסגעשלעפּט...

דאַכט זיך אַ גאַנץ גלאַטער ליגען, הא ?

— טאַ מאָזשע ביטש ! — האָבען אָבער אַלע פּריצים אויסגע־רופען מיט איין שטימע. און פאַן שמעניצקי האָט פערשפּיעלט.

— דער צווייטער קומט פאַן פּאָקאַרסקי — האָט דער פּאָרזי־צענדער אַנאָנסירט, און פאַן פּאָקאַרסקי האָט אָנגעפאַנגען :

— פּאַנאָוויע ! הערט וואָס איך וועל אייך דערצעהלען : ביי מיר אין גאָרטען איז געוואַקסען אַן אוגעראָק (קיוקאָמבער), איז ער געוועזען אַזוי גרויס, אַז ווען איך האָב איהם געוואָלט צושניידען, איז אַריינגעפאַלען דאָס מעסער אינוועניג און איך האָב עס ניט געקענט דערלאַנגען. איך האָב גלייך אַרונטערגעשיקט אַ פּאַרעבאָק אין אוגע־ראָק נאָכ'ן מעסער. אין 6 שטונדען אַרום איז ער צוריקגעקומען און דערצעהלט, אַז דאָס מעסער האָט ער נ י ט געפונען, נור וואָס דען ? — ער האָט דאָרטען געטראָפען אַ רייטער אויף אַ פערד, וועלכער זוכט זיין זשערעבעץ דריי טעג און נעכט און קען איהם ניט געפינען.

— היינט ווי קענסטו פון מיר ערוואַרטען, פאַן, — האָט דער פּאַרעבאָק זיך אָבגערופען — אַז איך זאָל געפינען דאָרט אַ מעסער ? !...

פאַן פּאָקאַרסקי איז געוועזען זיכער, אַז זיין ליגען איז דער ריכטיגסטער און ער קריגט שוין דעם פּעקעל אַסיגנאַציעס. אָבער, ניין !

— טאַ מאָזשע ביטש ! — האָבען אַלע פּריצים אויסגערופען : מען וויל ניט געבען קיין טשאַנס צו געווינען.

— פאַן פּאָקאַרסקי האָט פערשפּיעלט. נעקסט קומט פאַן זאַבלאָצקי, — האָט דער טשערמאַן אַנאָנסירט.

— פּאַנאָוויע ! — האָט פאַן זאַבלאַצקי גענומען דאָס וואָרט, — איך וועל אייך יעצט עפּעס דערצעהלען וואָס איהר וועט מוזען

י. סטיינסאפיר.

דער ליגען איז דער בעסטער אמת

ביי דעם פריץ שמעניצקי איז געווען א באלל. עס זיינען זיך צוזאמענגעפאהרען פריצים פון גאנץ פוילען, און מען האט זיך משמח געווען ביז שפעט אין דער נאכט. ויהי כטוב לב שמעניצקי ביין, ווען דער פריץ שמעניצקי מיט זיינע פריינד זיינען געווען פער־שנאשקעט, רופט זיך אב דער בעל הבית צו זיינע געסט:

— פאנאוויע! לאמיר זיך שפיעלען אין ליגען־זאגען. לאמיר איינלעגען יעדער צו הונדערט רובעל, און ווער עס וועט זאגען דעם גרעסטען ליגען, זאל קריגען די גאנצע סומע. יא, נאך א זאך: אויב אימיצער פון אונז איז ניט קיין מאדים אין ליגען זאגען, קען א פריינד, אדער זיינער א בעקאנטער זאגען פאר איהם א ליגען. קורץ, דער גרעסטער ליגנער קריגט די איינגעלייגטע הונדערט רובעלדיגע.

די פריצים איז דער „ספארט" געפעלען, און מען האט גלייך ערוועהלט א פארזיצענדען, ביי וועמען מען האט איינגעלעגט די מזומנים.

דער אבמאך איז געווען, אז ווען איינער וועט האבען אבגעזאגט זיין ליגען, זאל מען עס נעהמען צום אבשטימען. ווען אלע וועלען שטימען „טא ניע פראוודא!" (דאס איז ניט אמת) איז דער ליגען א געראטענער, און דער ערצעהלער געווינט דאס געלד. ווען אבער איינינגע אדער אפילו איינער וועט זאגען „טא מאזשע ביטש" (דאס איז מעגליך), דאן האט דער ליגען־זאגער פערשפיעלט.

דעם ערשטען האט מען מכבד געווען פאן שמעניצקי, דעם בעל־שמחה אליין.

— ביי מיר אין סאד — פאנגט אן דער פאן זיין געשיכטע — איז אמאל געוואקסען אן עפעל, איז ער געווען אזוי גרויס, אז ער האט זיך ניט געקענט האלטען אויפ'ן בוים און איז אראבגעפאלען. האב איך צונויפגערופען אלע פאראבקעס מען זאל איהם ארויס־טראגען פון סאד, האבען זיי איהם אבער ניט געקענט ריהרען פון ארט, אזוי גרויס איז געווען דער עפעל. האט מען געבראכט פון

כפל-שמונה׳דיגע ליגענס

מיט די לעצטע כחות פון זיינע צושפּאָלטענע ליפּען.

דאָ האָט די געליעבטע אויסגעבראָכען אין אַ גרויס געוויין:

— דו ביזט אַ פאַלשער, — האָט זי געכליפּעט — דו האָסט מיך מעהר ניט ליעב! דו האָסט מיך מעהר ניט ליעב!...

רינאַלדאָ

און ער האט געקושט

ס'איז געווען אַרום צוועלף אַ זייגער ביינאַכט. ביי די פּאַטשעטשעס אין פראָנט־רום איז געזעסען דאָס יונגע פּאָרעל און האָבען זיך געקושט.

שנעל, שנעל, מערדעריש שנעל איז צוגעגאַנגען דער קוש־פּראָצעס. אומקלאַמערט אין זיינע פעסטע אָרעמס האָט ער געהאַל־טען זיין קוש־געגענשטאַנד. זיין היטעל איז געלעגען אויף דר'ערד, זיין קראַגען איז געווען צוקנייטשט און די ברילען זיינען געלעגען צובראָכען נעבען זיינע פיס. טראָפּענס שווייס האָבען זיך געגאָסען פון זיין פּנים, אָבער ער איז געווען אַ העלדישער יונג און ער האָט געטהאָן זיין פפליכט אַזוי געטריי ווי ער האָט געקענט.

ער האָט געקושט!

אַ שעה נאָך אַ שעה איז פערגאַנגען און דער יונגערמאַן האָט נאָך אַלץ געקושט. די ליפּען האָבען איהם שרעקליך וועה געטהאָן, אין האַלז איז איהם געווען טרוקען, אָבער ער האָט געטהאָן זיין אַרבייט אַזוי גוט ווי ער האָט געקענט.

ער האָט געקושט!

אַ זייגער דריי פאַרטאָג איז ער געוואָרען אויסגעמאַטערט, די קרעפטען האָבען איהם אָנגעהויבען פערלאָזען, — אָבער דאָך האָט ער ניט אָבגעטרעטען פון זיין פּאָסטען... ווי אַן אויסגעמאַטערטער, פערשלאָפענער פייערמאַן האָט ער געטהאָן זיין אַרבייט, פּינקטליך, אָבער מעכאַניש...

ער האָט געקושט!

ענדליך האָט ער געפיהלט אַז ער פאַלט אָוועק. די אויגען האָבען זיך איהם פערצויגען אין אַ נעבעל, די ליפּען זיינען ביי איהם געוואָרען צושפּאָלטען אויף עטליכע טהיילען און דער קאָפּ איז ביי איהם געווען ווי אין אַ טשאַד...

— איך מוז זיך אָברוהען אַ ווײַלע, אויף אָבצוכאַפּען דעם אָטהעם.... — האָט דער יונגערמאַן געשעפּטשעט צו זיין געליעבטע

— אך, ווי זאָל איך אייך אָבדאַנקען, יונגערמאַן ?... ליזעטשקע, פּיינעלע מיינס !... אויב דו ווילסט, קענסטו הייראַטהען דעם יונגען הערר, אלס צייכען פון דאַנקבאַרקייט...

— ענטשולדיגט, איך בין פערהייראַטה...

— צום טייוועל !... ליזעטשקע, אין וואַסער אריין צוריק !... בוכץ !

— אי־אי־אי ! מאַמע ! איך טרענק זיך !...

— איין ווייילינקע, פריילײן, האַלט זיך אויפ'ן וואַסער !... איך רעטע אייך... שרעקט אייך ניט, מוטער !

— ענטשולדיגט, יונגערמאַן, זיינט איהר פערהייראַטה ?

— יא, פערהייראַטה.

— נעהט געזונטערהייד, מיין טאָכטער וועט זיך אליין רעטען !

אנאָנימוס.

ראַטעוועט!

— אַ־נו, ליזעטשקע, שפּרינג אַריין אין וואַסער!

— באַלד, מאַמעניו.

און דאָס מיידעל איז אַריינגעשפּרונגען.

— אוי, ווי גוט, מאַמעלע! איך וועל באַלד אָוועקשווימען ווייט, ווייט... זעהסט, מאַמעלע, ווי ווייט איך בין שוין?...

— אוי, מאַמע, ראַטעווע, איך טרענק זיך!... געוואַלד, רא—טע—וועט!...

— ווי גאָט איז איך ליעב, יונגערמאַן! מיין טאָכטער טרענקט זיך!... מיין איינציג קינד... ראַטעוועט זי!...

— איין וויילינקע, פרייליין!... האַלט זיך! — האַלט זיך אויפ'ן וואַסער! — איך שווים צו איך! — אָט אַזוי... אָט אַזוי... האַלט זיך אָן אָן מיר פעסט! — און איצט צום ברעג!

— אַך, ווי דאַנקבאַר איך בין איך, יונגערמאַן, וואָס איהר האָט געראַטעוועט מיין איינציגע טאָכטער! מיט וואָס זאָל איך איך אָבדאַנקען? יאַ, איך וועל ערלויבען מיין טאָכטער, זי זאָל מיט איך הייראַטהען דערפאַר!...

— ענטשולדיגט, מאַדאַם, איך בין פערהייראַטה... עס טהוט מיר לייד, איך האָב אַ פרוי... אַ שאָד, אַזאַ געלעגענהייט!...

— אַך, דער רוח זאָל עס נעהמען!... ליזעטשקע, שפּרינג צוריק אין וואַסער!...

בוכץ! — דאָס מיידעל איז צוריק אַריינגעשפּרונגען.

— אוי, ווי גוט! — אַ פערגעניגען! זעה נור, מאַמעניו, ווי איך שווים! — דאָ איז טיעף... ב־ר־ר־ר... עס ווערט מיר קאַלט!... ראַטעוועט! ראַ־טע־וועט! איך טרענק זיך!... ראַ־טע־וועט!...

— ווי גאָט איז איך ליעב, יונגערמאַן, מיין טאָכטער, מיין איינציגע טאָכטער טרענקט זיך!... ראַטעוועט!...

— באַלד, באַלד האַלט זיך, האַלט זיך, פרייליין, איך שווים צו איך!... אָט אַזוי, אָט אַזוי!... האַלט זיך פעסט אָן מיר!...

רינאלדא.

איינער פאר אלע

אלאד ראשי, א יונגער און לעבענסלוסטיגער טערק, האט פער־בראכט א לאנגע צייט אין אונזער ניו יארק.

געקומען איז ער אהערצו מיט דעם צוועק זיך צו בעקענען מיט'ן „ציוויליזירטען" לעבען פון די אמעריקאנער און אויך צו נאשען פון אונזער קולטור.

ער איז געווען א גרויסער מענש, דער אלאד ראשי, און זיין העכסטע אויפגאבע איז געווען צו געפינען וועגען און מיטלען ווי אזוי אויפצוקלערען זיין ארים פאלק, די טערקען, וועמען די גליהענדע מזרח־זון האט, ווי ער האט געדענקט, בלינד געמאכט פאר די גרויסע אמת'ען פון א ציוויליזירטער געזעלשאפט.

אלס א מענש פון דער סעמיטישער ראסע, האט זיך אלאד ראשי גיך בעקאנט מיט פיעלע אידישע סאציאליסטען, געגאנגען צו זייערע מיטינגען און לעקטשורס, געלעזען זייערע אידישע צייטונגען (ענגליש איז איהם געווען שווער זיך אויסצולערנען !), צוגעהערט זיך צו די סטאמפ־רעדעס אין עלעקשאן־צייט און אלס פאלקאמענער ראדיקאל און אנגעפיקעוועט מיט פרינציפען, ווי א מילגרוים מיט קערליך, האט ער אין עטליכע יאהר שפעטער זיך אומגעקעהרט אין דעם לאנד פון זיינע פעטער.

און אלאד ראשי האט זיך גענומען פערשפרייטען ליכטיגקייט צווישען די מאסען.

די ערשטע זאך האט ער זיך איינגעשאפט א הארעם פון עטליכע און זעכציג יונגע, אריענטאלישע מיידלעך, און געטריי צו די פרינ־ציפען פון דער סאציאליסטישער לעהרע, האט ער אויף דער טהיר פון יעדען בעזונדערען שלאפצימער אויפגעהאנגען א שילד מיט דער פאלגענדער מאטא:

„איינער פאר אלע און אלע פאר איינעם".

רינאַלדאָ.

דער פּראָפעסאָר

מיט דעם צילינדער־קאַפּעליוש אויף דער פּאַטילניצע און מיט דער נאָז געגען הימעל, האָט דער פּראָפעסאָר שפּאַציערט אין פּארק, ווען ער האָט דערזעהן ארום זיך אַ רעדעל פון מענשען.

— עפּעס איז דער מעהר מיט מיר! — האָט דער פּראָפעסאָר, וועלכער איז זיך געווען בעוואוסט פון זיין צוטראַגענקייט, געזאָגט צו אַ פּאָליסמאַן — דענקט איהר, אז דאָס פּנים איז ביי מיר אויס־געשמירט?

— אָבער צו וואָס טראָגט איהר דאָס שטיק רויהע פליישׁ אוינטער'ן אָרעם?

— אָ, דו ליעבער גאָט! — האָט זיך דער פּראָפעסאָר געכאַפּט — דאָס הארץ האָט מיר אָבער געזאָגט, אז עס וועט עפּעס פּאַסירען! מיין ווייב האָט מיך געבעטען איך זאָל אָוועקלעגען איהר נייעם העט אויפ'ן בעט, אריינלעגען דאָס שטיק פליישׁ אין אויוועז און ארויסנעהמען די בייבי מיט'ן קערידזשעל פאר אַ שפּאַציער...

— איהר האָט דאָך ניט אריינגעלעגט דאָס קינד אין אויוועז?— האָט דער אָרדנונגס־היטער געפרעגט.

— ע פּ ע ס האָב איך אריינגעלעגט, — האָט געענטפערט דער פּראָפעסאָר קאַלטבלוטיג — אָבער איך געדענק ניט, צי דאָס איז געווען די בייבי אָדער דאָס קערידזשעל!

— שנעל! לאָמיר לויפען! — האָט געזאָגט דער פּאָליסמאַן, אָננעהמענדיג דעם פּראָפעסאָר פאר'ן האנד.

צוהיצט און אָהן אָטהעם זיינען זיי נאָך צוואנציג מינוט לויפען אָנגעקומען אין דעם פּראָפעסאָר'ס הויז.

— וואָס מאַכט אייער בייבי? — איז געווען די ערשטע פראגע וואָס דער פערסאָפּעטער פּאָליסמאַן האָט געפרעגט ביי דער פּראָ־פעסאָרשע, וועלכע איז אנטקעגענגעקומען אויף די טרעפּ.

— די בייבי איז אָלל ראַיט! — האָט געענטפערט דעם פּראָ־פעסאָר'ס ווייב מיט אַ שמייכעל — נור דער הוט האָט זיך אין גאַנצען אָבגעבראָטען.

משה נאדיר.

דער העלד

א מאָל איז געווען א וואָרים, און דער דאָזיגער וואָרים איז ווי אַלע ווערים געווען א „טיעפער גריבלער“ און א געוואלדיגער סקעפּטיקער.

— מענשען געהען אויף די פיס, — פלעגט ער זיך בעקלאָגען פאר די עלטערע ווערים — דערפאר ווייל זיי זיינען צו פויל צו קריכען אויף די בייכער. דאָס איז א סימן, אז די וועלט ווערט שוואַך און אָבגעלעבט.

— די מענשען טראָגען לעדערנע פּאדעשוועס, דערפאר ווייל זיי האָבען מורא מיר זאָלען זיי ניט בייסען! — פלעגט ער זיך אַן אנדערס מאָל בעריהמען פאר זיינע מיסט־בערגעל לאנדסלייט און בעקאנטע.

איינמאָל, בעת דער וואָרים איז אויסגעקראָכען מיט זיין כלה, איז ער געוואָרען איבערראשט צו זעהען א ריעזיגע מאשין מיט צוויי פלאקערדיגע „אויגען“ פארבייפליהען פאזע װאלד, וואו עס איז געלעגען דאָס בלעטעל אונטער וועלכען ער האָט געוואוינט.

— האַלט! — האָט דער וואָרים אויסגעשריען און זיך צונויפ־געצויגען פאר שרעק אין א טונקעלער בעהעלטעניש.

און אז דער לאָקאָמאָטיוו איז געווען פערשוואונדען, איז ער ארויסגעקראָכען פון זיין בעהעלטעניש און זיך ארומקוקענדיג צי מען זעהט ניט ערגעץ נאָך די „פּארע“ פון לאָקאָמאָטיוו, האָט ער אויסגערופען שטאָלץ:

— פיינלינג! ער איז אנטלאָפען פון מיר!



משה נאַדיר.

ערגער ווי געשטאַרבען

אַנגעלעהנט אַן דער פּאַרענצע פון דער וויליאַמסבורג בריק איז געשטאַנען אַ מענש און געקוקט אויף די רוישענדע כוואַליעס. זיין פּנים אין געוועזן בלאַס ווי קרייד און די הענד אַבגעלאָזען, ווי ביי איינעם וואָס האָט בעגאַנגען אַ שווערען פערברעכען.

מיט אַ טאָג צוריק — אַ שוידער געהט דורך זיין לייב ביי דעם דאַזיגען געדאַנק — האָט ער ערמאָרדעט זיין פאַטער. ווי שרעקליך דאָס איז!

איצט מוז ער ריינוואַשען דאָס בלוט פון זיינע הענד.

„איך מוז זיך נוקם זיין אַן מיין אייגענעם לעבען!" מורמעלט ער, און שוין פערקאַשערט ער די הויזען און וויל שפּרינגען...

אָבער פּלוצלונג דערפיהלט ער אַ האַנד אויף זיינע פּלייצעס און ער הערט אַ קול וואָס זאָגט: „ניט שפּרינגען, ר' איד!"

— לאָזט מיך! — רייסט זיך דער מענש מיט אַלע כחות — איך מוז זיך דערטרינקען... איך בין אַ מערדער, איך האָב דער־הרג'עט דעם טאַטען!

— אויב אזוי, — זאָגט דער פרעמדער —האָב איך פאַר אייך אַן ערגערע שטראָף ווי טרינקען זיך —איך וועל זיך גט'ן מיט מיין ווייב און איהר הייראַט זי...



— איך האָב עלף קינדער... און איך וואָלט געקענט האָבן נאָך מעהר!

— געלד אָדער דאָס לעבען! — קריצט דער גנב מיט די צייהן.

— איך בין אַ לענדלאָרד פון עטליכע הייזער... — האָט דער איד געפּרופּט דאָס לעצטע מיטעל.

— און וואו האָסטו דיינע הייזער? — האָט דער גנב געפרעגט שוין אביסעל מילדער.

— דאָ היע, אין בראָנזוויל!

— אויב אזוי, — האָט דער גנב געזאָגט מיט אַ שווערען זיפץ, ארויסנעהמענדיג פון פּאקעט די לעצטע פּאָר סענט — טאָ נאַ־דיר אויף וועטשערע און געה אהיים.



משה נאַדיר.

די לענדלאַרדס נעבאַך

דאָס האָט פּאַסירט אין בראָנזוויל.

די נאַכט איז געווען אַ פינסטערע, און אויף די לעדיגע לאָטס, ניט ווייט פון סוטער עוועניו, האָט זיך ארומגעדרעהט אַ פערדעכטי־גער פּאַרשוין. דאָס פּנים איז ביי איהם געווען פערשטעלט מיט אַ שוואַרצער מאַסקע, די אויגען וואָס האָבען ארויסגעקוקט פון די לעכער האָבען געלויכטען ווי צוויי לאַמטערנעס אויף דעם מאַסט־בוים פון אַ שיף ווען זי איז אין שטורם...

שטיל ווי אַ שאָטען האָט ער זיך ארומגעדרעהט און געלויערט אויף זיין קרבן...

ענדליך האָט זיך בעוויזען אַ איד. רוהיג, ניט וויסענדיג וואָס איהם ערוואַרטעט, געהט זיך דער איד. אין דער לינקער האַנד האַלט אַ שקאַרמוצעל מיט ראָזשינקעלעך, מיט וועלכע ער דער־כאַפּט זיך אַלעַ ווײַלע דאָס האַרץ.

דער גנב האָט געגעבען אַ שפּרונג ארויס פון זיין בעהעלטעניש און אָנשטעלענדיג אַ רעוואָלווער געגען דעם אידען'ס דערשראָקענע נאָז האָט ער איהם געגעבען אַ בעפעהל: דאָס געלד אָדער דאָס לעבען!

דעם אידען איז נעבעך געבליבען שטעהן אַ ראָזשינקעלע אין האַלז, דערהערענדיג אַזעלכע דבורים, וואָס ער הערט ניט אפילו פון זיין ווייב.

— איך בין אַ קראַנקער מענש! —בעט ער זיך ביי דעם גנב— איך לייד אויף „הארמאַטעם" און איך טאָר זיך ניט איבערשרעקען!

— גיב דאָס געלד, דו אַזוינער און אַזוינער! — בייזערט זיך דער גנב — און האַלט ניט קיין רעדעס.

— איך האָב אַ שווער און שוויגער! — בעט זיך ווייטער דער איד.

— גיב דאָס געלד, אָדער ביזט אַ טויטער! — האַלט זיך דער גנב ביי זיינעם.

זיינט, וואָרים די גאַנצע וועלט ווייסט, אַז איהר זיינט אַלט גענוג צו פערשטעהען, אַז אַ „ליידי“ שטעלט מען ניט אַזעלכע פראַגען — אָט האָט איהר אייך און גאָר !...

און דער אדוואָקאַט האָט געמוזט איבערגעהן צו אַנדערע פראַגען.



* * *

ווי אלט זייט איהר?

ביי א פּראָצעס אין א היגען געריכט איז פאָרגעקומען פאָל־גענדער דיאַלאָג צווישען דעם אדוואָקאט און זיין קליענטין:

— ווי אַלט זייט איהר, מאדאם?

— ווער, איך אַליין?

— יעס.

— איך בין גאָר ניט אַלט...

— ענטשולדיגט... איך מיין, וויפיעל יאָהרען זיינט איהר שוין פאָראיבער?

— איך בין ניט פאָראיבער די יאָהרען... נור די יאָהרען זיינען מיך פאָראיבער!...

— ריכטיג. אָבער וויפיעל יאָהרען זיינען אייך שוין פאָר־איבער?

— אַלע..

— אבער וויפיעל זיינען די אַלע געווען?

— ווענינגער ווי א פולע...

— דהיינו, וואָס רופט איהר ווענינגער ווי א פולע?...

— א ביסעל מעהר ווי גאָר ווענינג...

— אָבער, מאדאם, איהר מוזט ענטפערן אויף מיין פראגע — איך וויל וויסען, ווי אַלט איהר זיינט!

— ווי אַלט איך זאָל ניט זיין, בין איך נאָך אַלץ אינגער פון אייער ווייב.

— אָבער, מאדאם, בערוהיגט זיך! דאָ איז ניט די פראגע פון מיין ווייב. זאָגט קלאָר און דייטליך, ווי אַלט זיינט איהר.

— איך בין ניט פיעל עלטער פון אייער טאָכטער...

— אבער, מאדאם, איך זעה ניט איין, ווארום איהר ענטזאגט זיך צו ענטפערן אויף דער פראגע — האָט זיך דער אדוואָקאט „געקלאָגיעט“ ביי איהר — איך אויף אייער אָרט וואָלט גלייך אויס־געזאָגט ווי אַלט איך בין!

— יא, אָבער קיינער וועט אייך ניט פרעגען ווי אַלט איהר

— טאָמער וואָלט מען אַ טראַכט געטהאָן וועגען רופען אימי־צען ? — האָט דער פּאָעט געפרעגט.

— ווייס איך וואָס ! ס'איז שוין סאַי ווי סאַי צו שפּעט ! — האָט געזאָגט דער רעדאַקטאָר...

— הוררא פאר דער לעמעשקע ! — האָט אויסגערופען דער פּעליטאָניסט.

און אז דער מענש, וואָס האָט זיך געטרונקען, האָט געזעהען מיט וועמען ער האָט צו טהון, האָט ער אַ טראַכט געטהאָן אַ ווײַלע און אויסגערופען :

— איך וויל זיך סובסקרייבען אויפ'ן „טעגליכען שיסער !"

אין אַ מינוט אַרום איז דער רעדאַקטאָר געווען אין ים, מיט די שיף, מיט אַלעמען, און געשלעפּט דעם טרינקענדען מענש צום ברעג מיט אַלע כחות...

משה נאַדיר.

גערעטעוועט

ס'איז געווען זומער און עטליכע מיטארבייטער פון „טעגליכען שיסער" זיינען ארויסגעפאָהרען צום ים זיך אָברוהען פון דער שווערער בלאָף־ארבייט.

אָבגעבאָדען זיך אין ים, אָנגעגעסען זיך מיט כל־טוב, איז דער רעדאקציאָנס־פּאָעט אריין אין התלהבות און גענומען מאכען חנ'דלעך צום ים.

— טראלאטא—טא־טא ! — האָט ער ווי א קאטשקע נאָכגעשנאָבעלט דאָס רוישען פון ים...

— קיץ־קיץ ! קיץ־קיץ ! — האָט דער אלטער ראָמאנען־שרייבער, א בעקאנטער בעל־עבירה־ניק, פערבעסערט דעם פּאָעט, מיינענדיג, אז דאָס קיצעלט ער זיינע א בעקאנטע מיידעל אונטער די פּאכוועס.

— א־קאָ־טא ! א־קאָ־טא ! — האָט דער פּעליטאָניסט פער־בעסערט דעם ראָמאניסט...

— קאָ־פּי, קאָ־פּי, קאָ־פּי ! — האָט ענדליך דער רעדאקטאָר זיך אריינגעמישט און איבערגעגעבען אין מענשליכער שפּראך דאָס רוישען פון גרויסען, פון פרייען, פון אונענדליכען ים...

אזוי האָבען זיי זיך פערבראכט א שטיקעל צייט, זיך האמפּערנ־דיג איבער דער שפּראך פון די וועללען.

מיט אמאָל האָט זיך דערהערט א הערצרייסענדער געשריי פון א מענשליכען האַרץ : „ראטעוועט !"

— דוכט זיך, אז אימיצער שרייט. — האָט געזאָגט דער רעדאקטאָר.

— דוכט זיך, אז ס'איז א מענש ! — האָט געזאָגט דער פּאָעט און זיך אויסגעווישט די ברילען...

— ס'איז אדם א מענש... — האָט געשמייכעלט דער פּעליטאָ־ניסט — ער לערנט זיך שטארבען !...

— ראטעוועט ! — האָט זיך ווידער געהערט א פערצווייפעל־טער קול.

— גענוג — גענוג!
— צו וואָס דארפסטו ווערען א סיטיזען?
— כ'דארף האָבען לייסענס צו פעדלען מיט פיש....
— בעלאנגסטו צו סאָסייעטיס וואָס זיינען פיינדליך צו דער רעגיערונג?
— צו סאָסייעטים? ס'א שאלה! צו חברה תהילים, אנשי ש"ס, בית המדרש הגדול.
— —וואָס, זיי זיינען אנארכיסטען?
— וואָס?
— זייט איהר אן אנארכיסט?
— איך? זאָל גאָט אויסהיטען! איך בין פון קיעווער גובערניע.
— ווי לאנג זייט איהר אין לאנד?
— אין עלים איילאנד וויים מען. טהוט א פרעג.
— מיר קענען אייך די פייפערס ניט געבען. מיר מוזען וויסען גענוי, ווי לאנג איהר זייט אין לאנד. האָט איהר עדות?
— עדות? צו וואָס? איהר גלויבט מיר ניט?
— ווער איז דער פרעזידענט?
— דער פרעזידענט?
— יע.
— פון אונזער שוהל?
— ניין, פון אמעריקא.
— איך קען א פרעג טהאָן. (לאָזט זיך אוועקגעהן און קעהרט זיך באלד אום צוריק):
— ווען דער פרעזידענט איז, פרעגט איהר? ראכט זיך, אז הוירסט.
דער קלערק (מיט א שמייכעל): — ניט געטראָפען, מיסטער.
— רוזוועלט.
— ווידער ניט געטראָפען.
— ברייען.
— אלץ ניט געטראָפען.
— אויב אזוי, מוז איך טאקי א פרעג טהאָן.... איהר'ט צו־ווארטען א ביסעל? איך קום באלד צוריק...

ווי צו ווערען א סיטיזען

(אַ סצענע)

די קאַרט־הויז איז געפּאַקט מיט אידען. מען רעדט, מען שרייט, מען דינגט זיך, מען חזר'ט די פראגען און אנטוואָרטען, ביליגע לאָיערלעך, 5 סענטיגע פּאָליטישענדלעך און גלאט שווינדלער שאַכער־מאכערען אין די ווינקעלעך. אַן אָפיסער, א רויטער, א געזונדער איירישמען, דרעהט דעם קלאָב אין לופטען און גיט אַלע מאָל א שפּיי ארויס א שטראָמעלע טשיו־טאָבעקאָ.

מיסטער קארפּאַנטשיק, אַ איד מיט א רויט אויג און דאָס אַנדערע פּערדעקט מיט א שווארצער בעלמע, שטעהט דער ערשטער אין ליין.

ענדליך רופט דער קלווירק אוים: „מיסטער פּנחס קאראפּאַנטשיק!" אונזער צוקינפטיגער וואוטער כאַפּט זיך ראפּטאָם צו צו דער באר און די פראגען הויבען זיך אָן. דער קלערק פרעגט:

— ווער עלעקטעט דעם' פרעזידענט?

— די פּיפּעל דורך עלעקטריק.

— ביסט פערהייראַט?

— הא? פערהייראַט!

— ביזט א פּאָליגאמיסט?

— יעס.

— א פּאָליגאמיסט?

— שור!

— וויפיעל ווייבער האָסטו?

— וויפיעל ווייבער? וואָס הייסט — איינע!

— וויפיעל שטאאטען זיינען דאָ אין די יונייטעד סטייטס?

— 46.

— —רעכען זיי אוים.

— אָלל־ראיט: ברוקלין, בראָנזוויל, ניו יאָרק, באָסטאָן, יאָנקערס, ניו־לאָטס —

— נישקשה, איך האָב אויך געוואָרט.

— נו, ווילט איהר די סטעמפּס?

— איך ווייס אליין ניט... וואָס־זשע זאָגט איהר? טאַקע 14 סענט?

— מיסיס, איהר וועט סטאָפּען, צי ניין?

— זעה נור, ווי מען טאָר שוין קיין וואָרט ניט אויסרעדען! עס ברענט אויף איהם די הויט! וואָס־זשע, איהר אַרבייט פון שטיק?

— איהר נעהמט די סטעמפּס?

— גלאַט נעהמען! ווער ווייס, צי איך דאַרף?

— טאָ נעהמט ניט!

— און אפשר דאַרף איך?

— מיס—ס—סיס! —

— שאַ, שאַ! איך נעה שוין!

— און די סטעמפּס?

— ווייס איך... איך וועל בעסער פריהער פרעגען מיין טאָכ־טער... וואָס איז, מאָרגען וועט שוין די קראָם זיין פערשפּאַרט?...

יעקב יוסף.

אין גרענד סטריטער פאסט־אפיס

ביים פענסטער, וואו מען פערקויפט סטעמפס (מארקעס) שטעהט אן עלטערע פרוי, א „גרינע" און דער קלערק מוז צו איהר רעדען אידיש. הינטער איהר שטעהען מענשען אין א לאנגער רייהע.

— הכלל, וואס ווילט איהר? — פרעגט דער קלערק.

— ווער איז מיר, קוים זיך דערשטופט! גאר זיך ניט צו דערשלאגען! ווי ערב יום כפור, להבדיל, צו די כפרות.

— הכלל, וואס ווילט איהר?

— זאל איך אזוי וויסען פון בייז. מיין טאכטער האט מיר געטאלקעוועט און געטאלקעוועט, איך האב זיך גע'חזר'ט און גע'חזר'ט, און געקומען צו עפעס — פערגעסען ווי אן טויט.

— איהר וועט אמאל זאגען וואס איהר ווילט?

— זעה נאר, איך בעט דיך, ווי ער האט עס קיין צייט ניט!... וואס איך וויל? סטעמפס וויל איך.

— וויפיעל? זאגט שנעלער! מענשען שטעהען הינטער אייך...

— איהר דארפט מיך ניט דערמאנען. ווען איהר וואלט דא שטעהן, וואלט איהר שוין געוואוסט ווי מען שלאגט דיר, מיינע שונאים, אב די זייטען.

— נו, שנעלער, וויפיעל סטעמפס?

— ווארט!... יא, דאכט זיך אזוי האט מיין טאכטער געזאגט: צוויי דריי־סענטיגע, דריי צוויי־סענטיגע, דריי... ווייסט איהר גאר וואס? וועגט מיר בעסער אב דאס פעקעל און זאגט אליין, וויפיעל דארף מען אויף דעם סטעמפס...

— 14 סענט.

— 14 סענט! אט וועל איך זיך באלד צעלויפען און אייך אוועקלעגען 14 סענט פאר אזא קליין פעקעלע!

— הערט, מיסעס, איהר האלט אב אפשר הונדערט מענשען.

עקב יוסף.

דעם פעדלער'ס בעסטער קונה

— אַט דער איירישער לענדלאָרד איז דיין בעסטער קונה?
— פששש... אַלץ הייסט אַ קונה!
— אָבער ווי קומסטו צו איהם?
— אַ מעשה אַ גאַנצע דערביי.
— למשל?
— ער האָט מיך אַמאָל געלאָזט ארעסטירען.
— נו?
— נו, בין איך אָבגעזעסען צוויי טעג אין „חדר" און בעצאָהלט 5 דאָלאַר שטראָף.
— איך פערשטעה ניט.
— טאָ ווארט... איך בין געקומען צו איהם נאָך אַמאָל.
— און דאָס מאָל?
— און דאָס מאָל האָט ער מיך אראָבגעוואָרפען פון אַלע שטיגען.
— טאָ וואָס האָסטו געטהאָן?
— וואָס זאָל איך טהון? איך בין געקומען נאָך אַמאָל.
— און...
— ער האָט מיר צובראָכען הענד און פיס.
— אוי־וואַ!
— דריי וואָכען בין איך נאָכדעם אָבגעלעגען אין האָספּיטאל, און זייט דעמאָלט האָב איך גענומען שפּייען מיט בלוט.
— נו?
— נו, נו! זייט דעמאָלט קויפט ער שוין!
— בעסער געוואָרען, הייסט עס?
— שייך צו זאָגען! דער בעסטער קונה!
— נאָך גוט אזוי!
— וואָס דען מיינסטו?! גאָט פערלאָזט ניט!

— יונגערמאַן, פערברענט עס אויפ'ן פייער, ס'איז גלאַט גראַם־שטראַם!

דער בלאַסער יונג איז געוואָרען נאָך בלאַסער, א ווײַלע האָט ער נאָכגעדענקט, דאַן האָט ער ארויסגעשטאַמעלט:

— מיין טאַטע איז דער אגענט פון אייער צייטונג אין פּיטס־בורג.

— אויב אזוי, — האָט געזאָגט דער רעדאַקטאָר מיט א פריינדליכען שמייכעל — גיט אהער... נאָך אלעמען איז עס ניט קיין שלעכטע זאַך... ס'וועט אריין אין נעקסטען נומער.

מאָראַל: דער אמת'ער טאַלענט מוז האָבען א צייטונגס־אגענט פאַר א טאַטען...

רינאלדא.

א מעשה מיט א מאראל

עס איז געווען פארנאכט. אין איינע פון די ניו יארקער רעדאקציעס איז אריינגעקומען א אינגעל פון א יאהר 17 און געבעטען זעהן דעם רעדאקטאר.

דעם אינגעל׳ס פנים איז געווען בלאס און אבגעצעהרט, ווי ביי איינעם וואס האט א לאנגע צייט ניט געשלאפען. אין זיין רעכטער האנד האט ער געהאלטען א צונויפגעוויקעלטען בויגען פאפיער, און מיט דער צווייטער האט ער נערוועז געצופט דעם קראגען — ווי עפעס וואלט איהם געקוועטשט.

— קען איך זעהן דעם רעדאקטאר? — האט ער געפרעגט נאך אמאל ביי דעם מענשען וואס איז געזעסען ביים פענסטעריל און אנגענומען אדווערטייזמענטס.

—דער רעדאקטאר איז אויפ׳ן ערשטען פלאר! — האט איהם דער מאן אנגעוויזען — געהט ארויף וועט איהר איהם זעהן.

מיט לאנגזאמע נערוועזע טריט איז דאס אינגעל ארויפגעגאנגען אויבען.

— וואס קען איך טהון פאר אייך? — האט געפרעגט דער רעדאקטאר מיט א שטרענגען פריצישען טאן, זעהענדיג ווי דאס אינגעל שטעהט פאר איהם מיט דעם היטעל אין האנד.

— איך... איך האב אייך געבראכט א ליעד...

— א ליעד? דער רעדאקטאר האט איהם אבגעמאסטען פון אויבען ביז אראב, און ענדליך א זאג געטהאן, מעהר אוים רחמנות ווי יושר:

— אנו, בעווייזט וואס איהר האט...

דער יונגערמאן האט איהם דערלאנגט דעם כתב.

דער רעדאקטאר האט אנגעזאטעלט די ברילען, דורכגעלאפען מיט די אויגען איבער די ערשטע עטליכע שורות און ענדליך צוריק־גגעבען דעם מאנוסקריפט צו דעם אינגעל מיט דער קאלטבלוטיגער בעמערקונג:

— דיענסטאג, דריי אוהר?

— יא, מאדאם.

— זעהט, אז איך זאָל ניט דיסאַפּאָינטעט ווערען.

— זייט רוהיג, מאדאם.

— א גוטען טאָג.

— א גוטען טאָג.

ווען די דאמע האָט פערמאכט די טהיר פון יענער זייט, איז דער דאָקטאָר געפאלען חלשות...

געדולד

(אַ סצענקע ביי אַן אויגען־דאָקטאָר)

— אלזאָ, דאָקטאָר, ווען וועט איהר פאַרטיג האָבען מיינע ברילען ?

— אייערע ברילען וועלען זיין פאַרטיג דיענסטאג ארום דריי אוהר.

— וועלען זיי זיין שטארק ?

— יא, מאַדאַם.

— די בעסטע געשליפענע גלעזער ?

— יא, מאַדאַם.

— דיענסטאג ארום דריי אוהר, זאָגט איהר ?

— יא, מאַדאַם.

— איהר וועט מיר צוגעבען א באקסעל ?

— געוויס, מאַדאַם.

— די פריהעריגע זיינען ניט געווען גוט גענוג.

— די וועלען שוין זיין אָלל־ראַיט, מאַדאַם.

— קען דאָס ניט פאַרטיג ווערען דיענסטאג מיטאג ?

— ניין, מאַדאַם.

— האָב איך איך געזאָגט, אז איך וויל ניט קיין פריימס ?

— יא, מאַדאַם.

— איהר זאָלט מיר געבען די בעסטע סאָרט גלעזער.

— אָלל־ראַיט, מאַדאַם.

— מאַכט זיי גוט און שטארק.

— גוט און שטארק, מאַדאַם.

— וועלל, א גוטען טאָג.

— א גוטען טאָג, מאַדאַם.

זי גערט צו צו דער טהיר און קעהרט זיך אום צוריק :

— ווען, האָט איהר געזאָגט, וועלען זיי פערטיג ווערען ?

— דיענסטאג, דריי אוהר, מאַדאַם.

— א מאָל איז עס גאָר קיין ראיה ניט: אלס סאָציאַליסט, קען טאקע זיין, אז מארקס איז געווען א גרעסערער, אָבער אין א קאָמ־פיין דארף מען א פּאָליטיקער, און אלס פּאָליטיקער — ווי קומט קאלר מארקס צו אונזער קאַנדידאַט?

צווישען סאָציאַליסטען.

ערשטער: פאר ועמען וואוט איהר, פאר די ס. פּ. אָדער ס. ל. פּ.?

צווייטער: איך בין ניט קיין ס. ל. פּ.־מאַן.

ערשטער: וועט איהר, הייסט עס, וואוטען פאר די ס. פּ.?

צווייטער: ניין.

ערשטער: ארויסגעמופט אין בראָנקס אָדער בראַנזוויל?

צווייטער: אויך ניט. פאר די לעצטע 25 יאָהר וואוין איך אין הענרי סטריט.

ערשטער: איהר האָט זיך ניט רעדזשיסטרירט?

צווייטער: איך האָב נאָך ניט ארויסגענומען די ערשטע סיטיזען־פּייפּערס.

צווייטער פערד (קוקענדיג בייז אויפ'ן גאסט): וואס געהט עס דיך אן? — דו, ארץ־ישראל'ניק, דו שלעפ סכך, לולבים און הושענות — דאטס אלל! און מיש זיך ניט אריין אין אמעריקא־נישע ביזנעס!

א ראָץ (לויפט פלוצלונג פערביי די קארעטע): האט ניט אימיצער פון אייך א שטיקעלע חלב'נע ליכט?

אלע צוזאמען: אוועק דו שרץ איינער! מען רעדט דאך עפעס וועגען וויכטיגע ענינים!

דער שטאהל־באק (גיט יערען פון זיי א שטויס אין הינטען און זאגט): וואס ווייסט איהר פון פאליטיק? לאזט מיך רעדען!

דער ראץ: ציגען־באבקעס זיינען עפעס געשמאק?

דער באק (ניט קוקענדיג אויפ'ן ראץ): איהר ווייסט דען פאר וואס מען וואוט?

די פערד (מיט א הירזשע פון פראטעסט): ווער, צום שווארץ יאהר, האט דיך געבראכט? דו ביזט דאך גאר קיין סיטיזען ניט!

דער באק: איך בין א רוסישער רעוואלוציאנער.

די פערד (ערשטוינט און איבערצייגט): אויב אזוי, איז שוין רעכט.

דער ראץ: פערד בלייבען פערד! (אנטלויפט).

צווישען וואוטערס.

(אונטערגעהערט אויף אן ס. פ. מיטינג אין קלינטאן האלל)

— ווער איז א גרעסערער סאציאליסט, קארל מארקס אדער אונזער קאנדידאט?

— ס'א פראגע! געווים אונזער קאנדידאט.

— פון וואנען איז עס געדרונגען?

— ס'הייסט פון וואנען? ווען קארל מארקס וואלט געווען א גרעסער סאציאליסט, וואלט מען דאך בעסער איהם ארויסגעשטעלט פאר קאנגרעסמען אין ניינטען דיסטריקט!

אין קאמפיין צייט

צווישען קאמפיין־פערד

(אין שטחל, נאך או אפען־עיר מיטינג.)

ערשטער פערד: דרעמעלסט שוין?

צווייטער פערד (פארשקעט): נאך ניט.

ערשטער פערד: דעם וויפיעלטען האבען מיר היינט?

צווייטער פערד: דעם פיערטען.

ערשטער פערד: און ווען וואוט מען?

צווייטער פערד: דעם אכטען.

ערשטער פערד: א כאלעריע זאל זיי כאפען, די קוואטשערס, די ליידאקעס — ביז דעם אכטען דארפען מיר נאך זיי שלעפען!

צווייטער פערד: וועמען שלעפסט דו?

ערשטער פערד: די דעמאקראטען. און דו?

צווייטער פערד: די סאציאליסטען!

ערשטער פערד: מילא, דער שלעפען, ווי דער שלעפען, אבער דאס אבשטעהן די לאנגע אבענדען און אויסהערען זייערע קוואטש — דאס לעגט מיך אין דר'ערד אריין.

צווייטער פערד: איך בעט דיך, ברודערקע, דערמאן מיר ניט זייערע דרשות, ווארים דאס מאכט מיך זעהר פעסימיסטיש. זאג מיר בעסער, פאר וועמען וואוטסט דו?

ערשטער פערד: איך? תמיד פאר דער קארעטע!

דריטער פערד (וועלכער שלעפט פועלי ציון טראקס, מיט א בייל אויפ'ן קאפ, וואס זעהט אוים ווי א מגן דוד, קומט צו און כאפט זיך א הונגעריגער צום רעשט האבער, וואס איז נאך פערבליבען אין א ווינקעל. מורמעלט, עסענדיג): פון וואס רעדען עס אידען, מיין איך פערד?

ערשטער פערד: נו, ווי געפעלט אייך דער שלאק?

איד: עה, ווען איך מאך א לעבען!

לאַיער: טאָ פון וואָס לעבט איהר?

איד: אדרבה, איהר זיינט דאָך עפּעס א לאַיער, זאָגט איהר, פון וואָס לעבט מען.

לאַיער: פערדיענען אייערע קינדער?

איד: איהר מוזט עס טאַקע נויטיג וויסען? און אָהן דעם וועט איהר זיך ניט קענען „בעדרעהן“?

לאַיער: איך ראַטה אייך בעסער צו ענטפערן.

איד: מילא!... זיי פערדיענען... צרות פערדיענען זיי!... נו, וואָס האָט איהר גע׳פּועל׳ט?

לאַיער: האָט איהר ציערונג?

איד: א נאָז־באַנד.

לאַיער: האָט איהר געלד אין באַנק?

איד: אז ראָטהשילד האָט, איז דען ניט אַלץ איינס?

לאַיער: קען מען טאַקע ביי אייך גאָר ניט נעהמען?

איד: איהר מיינט אָט אזוי נעהמט מען און מען נעהמט?

לאַיער: וויפיעל איז ווערטה אייער מעבעל?

איד: וואָס דארפט איהר זיך נאַריש מאַכען און פרעגען פּרייזען, איהר וועט דען קויפען?

לאַיער (אין כעס): איהר וועט ענטפערן ווי א מענש?

איד: וויא — וואָס?

לאַיער (רויט פאַר רציחה): איהר וועט סטאַפּען צי ניין?

איד: זעהט נאָר, איך בעט אייך, מען טאָר שוין גאָר קיין וואָרט ניט פרעגען.

לאַיער: געהט, געהט שוין! וואָרים איך׳ל...

איד: א חכם! און מאָרגען וועט ער מיך ווידער שלעפּען אהער...

לאַיער (שפּרינגט אויף און נעהמט זיך אַרויסלויפען): צו אַל־די שווארצע יאָהר!

איד (לויפט איהם נאָך): מיסטער, מיסטער! (און ווען דער לאַיער קוקט זיך אום, פערנייגט ער זיך און זאָגט איהם:) גוד באַי! גוד באַי!

יעקב יוסף.

א סצענע אין געריכט

דער אנגעקלאַגטער איז א איד א פעדלער. מען האָט געגען איהם ארויסגעקראָגען א „דזשאַדזשמענט“. דער אדוואָקאט פון דעם צווייטען צד האָט איהם ארויסגערופען אין קאָורט, אום אויסצוגעפינען, וואָס ער פערמאָגט און פון וואָס מען קען ביי איהם אויפמאָהנען דעם חוב.

לאָיער: דו יו ספיק אינגליש ?

איד: ניט מעהר זאָלען מיינע שונאים און ניט־פערגינער לעבען, רבונו של עולם !

לאָיער: פערהייראט ?

איד: וואָס־זשע, עס פאסט מיר נאָך ניט ? שוין, דאכט זיך, ראוי.

לאָיער: האָט איהר קינדער ?

איד: אי, זיינט איהר, זאָלט איהר מיר קיין פאראיבעל ניט האָבען, א חכם ! שור — קינדער !

לאָיער: וואו וואָהנט איהר ?

איד: איהר דארפט עס נויטיג וויסען ?

לאָיער: ענטפערט, ווען מען פרעגט אייך !

איד: זעה נור ! באלד צינדט ער זיך אָן ! וואו איך וואוין ? ביי מיין טאָכטער, זאָל לעבען, וואוין איך.

לאָיער: איהר מיינט, אז די טאָכטער וואָהנט ביי אייך.

איד: העי, מיסטער, זאָל זיך אייך נור ניט חלום'ען !

לאָיער: שרייט ניט אויף מיר און שפייט מיר ניט אין פנים ! דאָס גאנצע פנים פערשפיגען.

איד: וואָס דען ? איהר קענט, דאכט זיך, א טויטען אין כעס מאכען. געהערט אן איינפאל : אפשר ! נא סער ! גאָר אפשר !

לאָיער: נו־נו ! זאָל שוין זיין גענוג ! וואָס טהוט איהר ?

איד: וואָס איך טהו ? איך דאווען, איך עס, איך...

לאָיער: מאכט זיך ניט פאר קיין תם ! איך פרעג, פון וואָס מאכט איהר א לעבען.

דעם האָט מען געקויפט צוויי זעמעל צו קאָפּיקעס... אבי מקיים צו זיין די סעודת מצוה...

נו, קען שוין געמאָלט זיין א גרעסערע אָרעמקייט, א גרעסערע שפלות, ווי די דאָזיגע ?... פון דעסטוועגען, אז גאָט וויל...

עס איז ניט געווען קיין צוויי יאהר נאָך זייער חתונה, איז מיר אויסגעקומען צו זיין אין אָדעס.

און וואָס טויג עס איך ? איך זאָל אזוי דערלעבען צו זעהען נחת ביי אונזערע קינדער און איהר ביי אייערע, ווי איך האָב זיי אליין, מיט מיינע אייגענע אויגען, געזעהען אויף איינע פון די פּאראדנע גאסען געהענדיג — — — איבער די הייזער...



משה נאדיר.

אז גאָט וויל

און אָנגעהויבען האָט ער אזוי:
אנטקעגען דעם וואָס איהר זאָגט „בטחון"!
א מענש, הערט איהר, טאָר קיינמאָל ניט אראָבפאלען ביי זיך, ניט זינדיגען מיט די רייד... נור מקבל זיין אלצדינג באהבה... ווארים קיין שום' מענש ווייסט ניט וואָס דער מאָרגענדיגער טאָג וועט ברענגען... אָט גאָר דעמאָלט, ווען די נויט איז שוין אם גרעסטען, ווען דער חלף ליעגט שוין אויפ'ן האלז, קען זיך מיט אמאָל א דרעה טהון דאָס רעדעל — און... ווי איך'ל אייך באלד געבען א משל.

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט ביי אונז אין שטעדטעל געוואוינט א יונג און א מיידעל. ער, בערעל, איז געווען אַן אָרעם־בחור, א יתום, אָהן פריינד און אָהן א גואל, האָט ער געגעסען קעסט ביי אָרימע בעלי־בתים... צוגעהונגערט א ביסעל... און בסך־הכל איז ער געווען א בלאַסער, א חלוש...

קוים, קוים א ווינטעל איז ער אומגעפאלען.

זי — זיין שפּעטערדיגע אשה חאנצע — איז אויך געווען א יתומה, אָהן א טאטען, און דערצו נאָך א קרומע אויף א פוס.

געדיענט האָט זי ערגעץ ביי ר' יאָסעלע שענקער — א איד א „האבון", מיט א שעהנעם פּנים, נור א מיאוס'ען הארץ... זאָל איהם גאָט ניט שטראָפען... און וואָס דאָס מיידעל האָט פערדיענט, האָט זי אוועקגעגעבען דער מוטער — געננוג צו דערהאלטען די נשמה.

אז די צייט איז געקומען און דאָס מזל האָט צונויפגעפּאָרט „שקר מיט שלים־מזל" — בערלען מיט חאנצען הייסט דאָס — מילא, איז מען דאָך אידישע קינדער — מאכט מען חתונה כדת משה וישראל.

קלעזמער האָבען געשפּיעלט אומזיסט, ר' יאָסעלע שענקער האָט צושטייער געגעבען א פלעשעל משקה... נור קיין יויך איז ניט געווען — אפילו ניט קיין פּראָסטע... און חלות אויך ניט. אנשטאט

— אויב דעם קעניג געפעהלט, זאָל ער זיך אויסטהאָן אַלע זיינע קליידער און מיר וועלען איהם אָנטהאָן אין דעם נייעם מאַנטעל, אין וועלכען ער זאָל געהן צום פּאַראַד.

דער קעניג האָט איינגעשטימט.

באַלד איז ער געשטאַנען גאַנץ נאַקעט פאַר די צוויי שווינדלער, וועלכע האָבען זיך כלומר׳שט בעשעפטיגט מיט אויפהענגען דעם מאַנטעל אויף דעם קעניג׳ס ווייסע אַקסלען.

— נו, ווי געפעלט דיר דעם קעניג׳ס נייער מאַנטעל? — האָט געפרעגט איין בירגער דעם צווייטען, זעהענדיג דעם נאַקעטען קעניג רייטענדיג פאַראויס אין פּאַראַד.

— דאָס איז שוין איינמאָל אַ מאַנטעל! — האָט דער אַנדערער אויסגערופען מיט בעגייסטערונג — טאַקע נור אַ קעניג קען זיך פערגינען אַזאַ מלבוש!

— איהר זיינט עפּעס אַ מבין אויף די פאַרבען? — האָט אַ דריטער בירגער זיך אַריינגעמישט...

— עס פערכאַפּט די אויגען! — האָט אַריינגעוואָרפען אַ פיערטער.

— אַ רעגענבויגען קען ניט זיין שעהנער! — האָט אונטער-געהאָלפען אַ פינפטער.

— זעה נור דעם נאַקעטען מאַן! — האָט זיך אין ערגעץ דער-הערט דאָס קול פון אַ קינד...

און אַלע האָבען מיט אַמאָל אַראָבגעלאָזען די קעפּ און זיך ערשעהמט...



אז דער מיניסטער איז אריינגעקומען איז ער געוואָרען איבער־ראשט צו זעהען די צוויי יונגען ארבייטענדיג ביי א לעדיגען וועב־שטוהל.

— זאָל עס זיין, אז איך בין ניט געטריי מיין אמט? — האָט געטראכט דער מיניסטער.

אין דער ווייַלע האָבען די צוויי שווינדלער כלומרשט געמאַכט א בעוועגונג ווי זיי וואָלטען פאַנאַנדערגעשפרייט אויף דער ערד א לאַנגע שטיק געוואַנד און שמייכלענדיג האָבען זיי איהם געפרעגט, ווי עס געפעלט איהם, און ער האָט געענטפערט: „גרויסאַרטיג!" אזעלכע פארבען און אזא איידעלען געוועב האָט ער נאָך ניט געזעהן זינט ער לעבט!

אז ער האָט דאָס דערצעהלט דעם קעניג, איז ער געוואָרען זעהר דערפרעהט. איצט, האָט ער געטראַכט, וועלען איהם אַלע קעניגע און קייזאָרים מקנא זיין צוליעב דעם טהייערען מאַנטעל. בכדי אָבער אויסצופרופען די איבריגע הויף־לייט, צי זיי פּאַסען זיך פאַר זייערע שטעלען, האָט ער זיי איינעם נאָכ'ן אנדערען אריינגעשיקט אין דעם וועב־קאַמער בעטראַכטען זיין נייעם מאַנטעל. אָבער אזוי ווי יעדער איינער איז געוועזן קלוג גענוג ניט ארויפצוציהען אויף זיך קיין חשד, האָט יעדער צוגעגעבען אז דער מאַנטעל איז א זעלטענ־הייט צווישען מאַנטלען.

אז עס איז אונטערגעקומען די צייט, ווען דער קעניג האָט זיך בעדאַרפט אויספּוצען אין זיינע שעהנסטע קליידער פאַר'ן פּאַראַד, איז ער אריין אין קאַמער צו די צוויי וועבער־יונגען און... ער איז געוואָרען איבערראשט צו זעהען, ווי זיי אַרבייטען ביי א לעדיגען וועב־שטוהל.

„קיינער דאַרף ניט וויסען, אז איך פּאַס ניט פאַר מיין שטעלע!" האָט זיך דער קעניג באַלד איבערלעגט. און אז די צוויי שווינדלער האָבען געמאַכט א בעוועגונג ווי זיי וואָלטען פאַנאַנדערגעוואָרפען א לאַנגען שטיק געוואַנד, האָט עס דער קעניג כלומרשט בעטאַפּט מיט די פינגער און בעוואונדערט די אויסטערלישע פאַרבען, וואָס האָבען, ווי ער האָט אַליין געזאָגט, פערכאַפּט דאָס אויג.

דארויף האָט זיך אָבגערופען איינער פון די צוויי יונגען:

יצחק רייז

דער נאַקעטער קעניג

(פּריי נאָך ה. ק. אַנדערסען)

אַמאָל איז געווען אַ קעניג. און דער דאָזיגער קעניג האָט ניט אין זינען געהאַט ניט דאָס לאַנד און ניט דאָס פאָלק — נור זיך אַליין. און מעהר ווי אַלצדינג האָט ער ליעב געהאַט שעהנע מלבושים פון זיידענס און גאָלד און פורפור און אַטלעס.

איינמאָל אין אַ שעהנעם פריהמאָרגען האָבען זיך אין קעניג'ס פּאַלאַץ געמאָלדען צוויי יונגען און זיי האָבען אַזוי געזאָגט: אדוני קעניג! מיר קומען פון זעהר אַ ווייטען לאַנד דיר צו ווייזען אונזער קונסט. מיר זיינען וועבער. און די געוואַנד, וואָס מיר וועלען וועבען פאַר דעם קעניג, וועלען פערבלענדען דיינע קעניגליכע אויגען מיט דער שעהנהייט פון זייערע פאַרבען. און דערצו האָבען זיי נאָך אַ מעלה, וואָס זיי זיינען אונזיכטבאַר פאַר יעדען מענשען, וואָס איז ניט געטריי צו זיין אמט, אָדער וואָס פּאַסט זיך ניט פאַר דער שטעלע, וועלכע ער פערנעהמט.

דעם קעניג זיינען די רייד פון די צוויי יונגען געפעלען געוואָרען און ער האָט ביי זיך אַזוי געטראַכט: איצט וועל איך האָבען אַ געלעגענהייט צו וויסען ווער פון מיינע מיניסטאָרען און הויף־לייט איז מיר ניט געטריי און ווער עס פּאַסט זיך ניט פאַר זיין שטעלע.

מען האָט באַלד געבראַכט גרויסע שפּולען מיט גאָלד־פאָדים און זילבער־פאָדים און טהייערע זיידענס, וועלכע די וועבער האָבען בעהאַלטען און זיך גלייך געשטעלט צו דער ארבייט, דרעהענדיג דאָס ראָד פון אַ לעדיגען וועב־שטוהל.

צוויי טעג מיט צוויי נעכט האָבען די וועבער געאַרבייט אויף דעם לעדיגען וועב־שטוהל, שניידענדיג מיט די שערען אין דער לופט און בלומרשט איבעררייסענדיג דעם פאָדים מיט די פינגער...

אויפ'ן דריטען טאָג האָט דער קעניג זיך געקליבען צו געהען אויף אַ פּאַראַד און ער האָט דאַרום אריינגעשיקט איינעם פון זיינע מיניסטאָרען צו זעהען, ווי די וועבער האַלטען מיט זיין מאַנטעל.

אויב אָבער דו גלייכסט ניט מיין רויטע אידענע און דו ווילסט ניט ליידען פון איהר פּה הקדוש, דאַן לאָז מיך געוועלטיגען, דאַן לאָז מיך זיין פּעסי'ס מאַן!

אז איך זאָל פון איהר ליידען, אויסשטעהן געבּרענטע צרות, און דו זאָלסט ערשט זיין פּעסי'ס מאַן — דאָס וועל איך ניט דולדען!

איך אָדער דו?...

אָט דאָס מוז איינמאָל פאַר אַלע מאָל געסעטעלט ווערען!...

איך, אָדער דער דאָלאר!

•



מיך ניט, זי עפענט אויף מיר א פיסקעל, אז איך ווער אוים מאנס־פארשוין, אוים א י ך, אוים ר׳ טרייטעל׳ס זוהן, אוים יונה׳לע דער סקוירט אַפּרייטאר, אוים פּעסי׳ס מאַן.

— יונה, — זאָגט זי — (איך היים שוין דאמאלס יונה, ניט יונה׳לע) — אז מען איז א קליינער פּערדיענער, דאַרף מען ניט פּעראונגליקען א ווייב מיט קינדער.

סטייטש (וויל איך שרייען, נור איך האָב קיין מוטה ניט) — ווער איז דארין מעהר שולדיג ווי דו? איך מיט מיין אייגענעם רצון וואָלט נאָך היינט געוועזן א לייטישער באַי מיט באָיעס גלייך, נור דו האָסט מיך דערצו איבערגערעדט:

— יונה׳לע (דאמאלס האָב איך געהייסען יונה׳לע, ניט יונה), צו וואָס דאַרפען מיר זיך לאַנג ארומשלעפּען?

— יונה׳לע, לאָמיר בעסער האָבען אן אייגענע היים!

— יונה׳לע, עס איז מיר שוין נמאס צו וואוינען ביי דער מיסעס!

— יונה׳לע, לאָמיר שוין געהן חתונה האָבען!

— יונה׳לע, מיר וועלען זיך לעבען ווי די טויבען.

— יונה׳לע, עס וועט אונז זיין אזוי גוט!...

— יונה׳לע, דו וועסט שוין זעהען...

און איצט? זי האָט מיך נור ארייננעכאַפּט אין זאק אריין, האָט מיט מיר חתונה געהאט און געהאט א קינד, צוויי, דריי, פיער אהא, זי פערלייקענט מיך שוין!

ברענג איך אהיים די „פּיידע", איז הרי טוב, האָט מען פאר מיר דרך ארץ. דעם טאָג איז: אני, יונה׳לע, אני, טרייטעל׳ס זוהן, אני, פּעסי׳ס מאַן; אָבער דעם צווייטען טאָג, ווען דער פאסקוד־ניאק, דער דאָלאר, געהט איבער פון מיין רשות אין פּעסי׳ס רשות אריין, ווער איך אוים יונה׳לע, אוים פּעסי׳ס מאַן.

איך אָדער דער דאָלאר? בין איך פּעסי׳ס מאַן, אָדער ביזטו, דאָלאר, פּעסי׳ס מאַן?

אויב דו דאָלאר, ביזט פּעסי׳ס מאַן, מהכיא תיתי, איך לאָז זי דיר צו מיט קנין און מנין, „אתה מלך", זיי דו פּעסי׳ס מאַן! פיהר דו די מלוכה!

ה. גאָטעספעלד

איך אדער דער דאַלאַר!

(אַ מאָנאָלאָג געהאַלטען אין אַן אויפגערעגטער שטימונג)

איך, אָדער דאָלאר? — אָט דאָס איז די פראגע!

ווער איז עס דאָס אזעלכער, דער פּאסקודניאק, דער דאָלאר? איז ער א איד, איז ער א מאנספּארשוין, איז ער א טאטע פון קינדער, איז ער א סקוירט אָפּרייטאר?

איך, אָדער דער דאָלאר?

ווער איז ער דאָס, דער פּאסקודניאק, וואָס האָט די חוצפה צו פערגלייכען זיך מיט מיר, דעם יחסן, ר' טרייטעל'ס זוהן, ר' משה'ס איניקעל, פעסי'ס מאַן און יונה'לע דעם סקוירט־אָפּרייטאר?

איך, אָדער דער דאָלאר?

אָט דאָס איז די פראגע, וואָס האָט זיך אָנגעזעצט אויף מיר און וויל ניט אָבטרעטען. אָט, אדרבא, לאָמיר זעהען אויף א ציקאַוועסט:

בין איך ר' טרייטעל'ס זוהן, אָדער ניט?

יא, איך בין ר' טרייטעל'ס זוהן.

בין איך דער מאנספּארשוין אָדער ניט?

יא, איך בין דער מאספּארשוין.

בין איך אפשר ניט יונה'לע דער סקוירט־אָפּרייטאר?

יא, איך בין יונה'לע דער סקוירט־אָפּרייטאר. איך און ניט קיין אנדערער!

בין איך פּעסי'ס מאַן, אָדער איז דער דאָלאר פּעסי'ס מאַן?

יא, איך בין פּעסי'ס מאַן!

היינט בלייבט דאָך אַלץ די קשיא: ווער איז מעהר יחסן, איך אָדער דער דאָלאר?

אַז איך קום אהיים צו מיין פּעסי'ן אָהן דעם פּאסקודניאק, אָהן דעם דאָלאר אין קעשענע, איז כאָטש שריי: אני יונה, אני פּעסי'ס מאַן, אני, איך האָב חתונה געהאַט מיט פּעסי'ן — זי דערקענט

— פאַר וואָס צאָהל איך ניט דעם גראָסערי מאַן ? פאַר וואָס צאָהל איך ניט דעם בוטשער ? — פרעג איך.

— פאַר וואָס ? — שרייט דער איד.

— און פאַר וואָס צאָהל איך ניט דעם לענדלאָרד ? — פרעג איך ווייטער.

— פאַר וואָס ? — בייזערט זיך דער איד.

— און פאַר וואָס צאָהל איך ניט דעם אגענט פון דער זינגער־מאַשין ? — פרעג איך.

— פאַר וואָס ? — געוואַלדעוועט דער איד.

— עס איז אַ גאָט׳ס רחמנות אויף דעם אגענט — זאָג איך — יענער איז שוין געווען צוועלף מאָל מאָהנען און פאַר וואָס צאָהל איך איהם ניט, פאַר וואָס ?

— פאַר וואָס ? ! — קלאַפּט דער איד שוין אין טיש.

— און פאַר וואָס צאָהל איך אייך ניט פאַר דער „ווינדאָו“ ? — זאָג איך — אייער ווייב איז ביי מיר געווען איין מאָל און איהר זייט שוין דאָ צום צווייטען מאָל.

— אדרבא, פאַר וואָס ? — וויל דער איד מיך באַלד דורס זיין.

— נו, זייט אַ חכם און טרעפט פאַר וואָס ? — זאָג איך.

— מיסטער, איהר האָט ניט געטראָפען קיין יאָלד, מיט מיר שפּאַסט מען ניט, אויב איהר וועט ניט צאָהלען, האַלט איך אייער בחור פאַר אַ משכון.

— דאַצרייט ! — זאָג איך איהם נאָך.

דער הויכער איד איז אַוועק און איך האָב מיך גענומען פּיהלען גאָר דאָסיג ! שוין, דאַנקען גאָט, פערזאָרגט איין זוהן. — סעמי, דזשייקי, איזי, היימי ! — האָב איך מיך געווענדעט צו מיינע איבעריגע בנים — נעהמט שטיינער און לאָזט זיך אַרום אויס־האַקען פענסטער !...

— וואָס, מיין בחור איז ביי אייך ? — פרעג איך מלא שמחה.

— יעס — זאָגט זי — מיין מאַן האָט איהם געכאַפּט און ער האַלט איהם.

— לאַנג לעבען זאָל אייער מאַן דערפאַר — זאָג איך איהר.

— אָבער איהר וועט מוזען בעצאָהלען פאַר דער ווינדאָו — מאַכט זי — אַלאַ ניט, וועט איהר ניט קריגען צוריק אייער בחור — סטראַשעט מיך ווייטער די אידענע.

— דאַצרייט ! — שאָקעל איך מיט'ן קאָפּ.

די אידענע איז פערשוואונדען און שפּעטער מיט א פּאָר שטונדען לאָזט זיך צו מיר אריין א הויכער איד — פון די הויכע אידען.

— איהר זיינט דאָס דער טאַטע, דאָס טאַטעלע פון דעם באָמער, וואָס האָט אויסגעקלאַפּט די „ווינדאָו“ פון מיין סטאָר ?

— יעס, איך ! — שטעל איך מיך פאָר.

— איך מאַך אייך בעקאַנט — זאָגט ער — אז איהר דאַרפט מיר בעצאָהלען פאַר דער „ווינדאָו“ !

— אז איך דאַרף אייך בעצאָהלען פאַר דער „ווינדאָו“ — ברום איך איהם נאָך.

— און אויב איהר וועט ניט בעצאָהלען, קריגט איהר ניט צוריק אייער בחור.

— און אויב איך וועל ניט בעצאָהלען, קריג איך ניט צוריק מיין בחור — זאָג איך איהם נאָך.

— מיסטער — שרייט אויף מיר דער איד — איהר מאַכט גאָר חוזק ?

— חלילה, איך מיין ערנסט — זאָג איך.

— אָבער פאַרוואָס בעצאָהלט איהר ניט ? — פרעגט דער איד שוין ווייכער.

— איך — זאָג איך — אז איך צאָהל ניט, פאַלט מיר אָב א שטיק געזונד.

— טו פאַר וואָס־זשע צאָהלט איהר ניט ? — פרעגט דער איד.

— פאַר וואָס־זשע צאָהל איך ניט ? — פרעג איך איהם.

— פאַר וואָס ? — שרייט דער איד.

ח. גאָטעספעלד

פערזארגט די בנים

איך אליין בין מיר א שוואכינקער, א קליינינקער, א גאָר־ניט; אָט הויבט זיך ביי מיר אָן דאָס קעפּעל און אָט ענדיגען זיך שוין ביי מיר די פיסלעך — פון דעסטוועגען פערמאָג איך מיר מיין אייגענעם א זעקס קינדער, און אלע געראָטענע, אלע זיהן, אלע בנים, יונגען מיט פיסקעס, מיט קייערס, מיט א גוי'שען אפּעטיט; אז זיי נעהמען זיך צו א קוילעטש, איז וועה צו דעם קוילעטש'עס יאָהרען! זיי צופלעכטען איהם און צודרעהען איהם אזוי, אז עס בלייבט ניט פון איהם קיין שריד ופליט. און טאָמער חס וחלילה איך קען זיי אזוי פיעל ברויט ניט ליפערען, זיינען זיי בערייט מיך אליין איינצושלינגען — און זיי זיינען עס בכח, די חברה!

איך, א קליין טאטעלע, און זיי, קיין עין הרע, קיין בייז אויג, בנים מיט קייערס, מיט אן אפּעטיט — איז טאקע סכנות נפשות.

ויהי היום, טרעפט זיך א מעשה: א אידענע קלאפּט ביי מיר אין דער טהיר.

— קאם אין! — צושריי איך זיך און דערשרעק זיך, ווייל ווער האָט עס ביי מיר צו קלאפּען? מיינע ביזנעס?

און א אידענע לאָזט זיך אריין.

— גוט נאָבענט!

— גוט יאָהר!

— איהר זיינט דאָס דער טאטע פון דעם יונג וואָס האָט אויסגעקלאפּט א „ווינדאָו“ אין מיין סטאָר? — פרעגט די אידענע.

איך טהו א צעהל איבער מיינע בנים: איינס, צוויי, דריי, פיער, פינף פיסקעס — עס פעהלט איינער.

— יא, איך בין עס אודאי דער טאטע פון יענעם בחור — טהו איך מיר א שטעל פאָר.

— נו, וועט איהר אזוי גוט זיין בעצאָהלען פאר דער „ווינדאָו“, אלא ניט, קריגט איהר איהם ניט צוריק.

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטארקער ווי דעמבעס..."

— גוואלד!... גוואלד!... וואָס וויל מען פון מיר האָבען! גוואלד!... גוואלד!...

און אזוי שרייענדיג בין איך צוגעלאָפען צום פענסטער און האָב זיך ארונטערגעוואָרפען אויפ'ן טראָטואר..

*

פון דעמאָלט אָן פיהרט מיך מיין ווייב ארום אויף א וועגעלע, אָבער איך האָב ניט קיין חרטה אויף מיין געוואגטען שריט. פון דעם פּאָעט מיט די דעמבענע סטרונעס בין איך פּטור געוואָרען.

ווילד ווי א חיה האָב איך דעם בריעף צוריסען און זיך פער־שוואָרען מעהר ניט צו לעזען קיין זאך דעם גאנצען טאָג.

מיין ווייב קוקט מיך אָן ווי א משוגענעם און לויפט ארויס פון מיין צימער א צושראָקענע.

איך בלייב א ווייל'ע אליין, קום צו זיך. מיינע געדאנקען ווערען רוהיג. איך ליעג און טראכט. ביסלעכווייז נעהם איך דרעמ־לען און ווער אנשלאָפען.

כ־כ־כ! כ־כ־כ! כר־כר־כר... עס עפענט זיך די טהיר... עס קומט אריין דער פּאָעט... זיין פּנים פלאמט... ער האלט אין האנד א בלאנקען רעוואָלווער — פּיף־פּאף... פּיף־פּאף... דאָס גאנצע צימער ווערט פול מיט רויך... ער ווארפט אוועק דעם רעוואָלווער... כאפּט מיך אָן פאר'ן גאָרגעל, שטעלט ארויף א פוס אויף מיין בויך און הויבט אָן לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטארקער ווי דעמבעס..."

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— געוואלד! — שריי איך — איך וויל ניט הערען... איך וויל ניט... איך — איך־ך!

דער פּאָעט ווערט אין כעס... גיט זיך א וואָרף איבער מיר... ער ווערגט מיך... ר—ר—! כ־כ־כ־כררר...

אז איך האָב זיך אויפגעכאפּט איז נעבען מיר געשטאנען מיין ווייב מיט א גלאָז וואסער אין האנד און געשריען:

— וואָס איז דער מעהר מיט דיר, וואָס?

— איך וויל ניט הערען... איך וויל ניט... הערען! — שריי איך אין איין קול.

— וואָ—אָס? וואָס ווילסטו ניט? — —שרייט אוים מיין פרוי טוידט־בלאס...

איך דערצעהל מיין ווייב די גאנצע געשיכטע. זי מאכט פון דעם א געלעכטער און זאָגט:

— א יונגער מאן איז דאָ נור וואָס געוועזן. ער האָט מיר געבראכט א באקס קענדי און געבעטען, אז ווען דו וועסט אויפשטעהן פון שלאָף, זאָל איך דיר גלייך איבערלעזען דאָס דאָזיגע צעטעלע:

וואָס ער איז געוועז אַזוי פּערטיעפּט אין דעקלאַמירען, האָב איך זיך אַראָבגעגנב'עט פון די שטיגען.

דער חברה־מאַן האָט עס קענטיג דערשפּירט, ווייל גלייך האָב איך דערהערט אַ געלאָף פון די שטיגען. אין אַ מינוט אַרום — ער איז שוין ווידער נעבען מיר.

— איהר האָט דאָך ניט אויסגעהערט דאָס גאַנצע ליעד... — האָט ער זיך געקליאַנעט, און ניט וואַרטענדיג ביז איך זאָל אָבציהען דעם אָטהעם, האָט ער גענומען לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטאַרקער געוועזען ווי דעמבעס..."

דערזעהענדיג, אַז ער איז שוין ווידער בעגייסטערט, האָב איך זיך אַריינגעכאַפּט אין האָל, פערשלאָסען די טהיר און אַרויף אין הויז.

אַ מיעדער האָב איך זיך אַוועקגעלעגט אויפ'ן זאָפע און גענומען לעזען אַ בוך. אינוועניג געפין איך עפּעס אַ פערשריעבענע שטיקעל פּאַפּיער. איך נעהם לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטאַרקער געוועזען ווי דעמבעס..."

דער חברה־מאַן האָט עס וואהרשיינליך מיר איבערגעלאָזען אַ קאָפּיע.

שטאַרק נערוועז און אויפגערעגט האָב איך צוריסען די ליעד אין שטיקער און זיך גענומען לעזען דאָס בוך.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום קומט אַריין מיין ווייב.

— איך האָב פאַר דיר געבראַכט אַ בריעף — זאָגט זי.

איך נעהם צו דעם בריעף, עפען איהם אויף און נעהם לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטאַרקער ווי דעמבעס"—

— צום טייפעל! — שריי איך אויס ניט מיט מיין קול — וואָס איז דאָס פאַר אַן אָנשיקעניס אויף מיין קאָפּ! — געוואַלד, וואו אַנטלויפט מען? וואו טהוט מען זיך אַהין?!!

— איך האָב עס ערשט היינטיגע נאַכט אָנגעשריבען אין קאָפּע.

— אָבער... איך קען אייך איצט ניט אויסהערען! — ענטפער איך אַזוי מיט כעס.

— איהר מוזט, הערר רעדאַקטאָר!...

זיין וויינענדיגער קול און טאַקע זיינע שמייכלענדע ווערטער „רע־דאַק־טאָר" האָבען מיך ווייכער געמאַכט און איך האָב איהם געהייסען לעזען.

דער יונגערמאַן האָט אַרויסגעשלעפּט אַ קוויטיג טיכעל און האָט אָבגעווישט דאָס פּנים, פון וועלכען טייכען שוויים האָבען זיך גענאָסען, און גענומען לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטאַרקער ווי דעמבעס געוועזען,
איצט פליהען ארום אין דער נאַכט מיינע טויבען און זוכען אַ מאַמען..."

איך האָב קוים אָבגעפּאַכט דעם אָטהעם פון די לאַנגע שורות זיינע.

— יונגער מאַן! — האָב איך אויסגעשריען — געהט אַהיים! איהר זייט אַ גרויסער טאַלאַנט!

— איהר מיינט עס ערנסט? — האָט ער געכאַפּט מיט זיינע צוויי רויטע און דיקע ליפּען קושען מיינע הענד.

— ערנסט, ערנסט, נור טשעפּעט זיך אָב!

— אָבער הערט זיך צו נאָך אַ מאָל! — האָט זיך דער יונגער מאַן געבעטען און גאָרניט וואַרטענדיג גענומען לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטאַרקער געוועזען ווי דעמבעס..."

דערפיהלענדיג, אַז איך וועל זיך שוין פון דעם קערל ניט אָב־טשעפּען, האָב איך אַ כאַפּ געטהאָן מיין ראָק, און אין דער צייט

א. ל. באַראָן

דעמבענע סטרונעס

(אַ פּאַראָדיע)

שלעכטע צינגער האָבען פערשפּרייט אַ בייזען קלאַנג וועגען מיר איבער'ן שטאדט, נעמליך: אַז איך געה ווערען אַ רעדאקטאָר...

דער בריעפטרעגער איז גלייך אָהן כחות געבליבען שלעפּענדיג די באַנדלעך פּאָעזיע, פּראָזאַ, איין־אַקטיגע דראמאַס און „בריעף אין רעדאַקציע".

אַלע יונגע דיכטער האָבען מיך אָנגעהויבען צו טריטען מיט קאפּע און קייק און מיט פּאַפּיראָסלעך.

די שרייבער פון לאַנגע ערצעהלונגען האָבען אָנגעהויבען „אָנ־ערקענען מיין טאַלאַנט" און רעדען מיט'ן חניפות'דיגען טאָן פון אַ קרעמער צו זיינע קונים. איין זונטאַג בין איך געוועזען איינגעלאַדען צו פינף דינערס פון פינף „ניט אָנערקענטע טאַלענטע". און בין איך געקומען צו אַ מיטינג פון פעראיין „יונגע ליטעראַטען", האָט מען מיך גלייך ערוועהלט אַלס טשערמאַן, און יעדער יונגער ליטעראַט איז געשטאַנען אין נעבסט צו דערלאַנגען מיר אַ גלאָז וואַסער. און ביז איך געגאַנגען אין סטריט, זיינען שטענדיג נאָך מיר נאָכגעגאַנגען עטליכע ליטעראַרישע לצים.

פערשטעהט זיך, אַז קיין רוה האָב איך שוין ניט געהאַט, ניט ביי טאָג און ניט ביי נאַכט.

ס'איז געוועזען נאָך גאַנץ פריה, איך בין ערשט געקומען פון אַ „טערקישע באָד", איך עפען אויף די טהיר פון מיין צימער — עס זיצט אַ יונגער מאַן מיט אַ רויטען פּנים און מיט אַ פּאָר בלוי־גלעזערנע אויגען.

— איך בין געקומען אייך פּאָרלעזען אַ ליעד, הערר רעדאַקטאָר — בעגעגענט ער מיך.

— אַזוי פריה! — שריי איך אויס — זייט איהר משוגע צי חסר דעה?

אונגעווינשטען גאסט, לעקט איהר זיך גאָר צו צו איהם !... אלזאָ, געדענקט, מר. לעקיך, נאָך אמאָל זאָל עס ניט פּאסירען, איהר הערט ?

— ענטשולדיגט, — האָט מר. לעקיך, א טויט־בלאסער און ציטערנדיג מיט יעדען אבר, זיך געבעטען — פון היינט און ווייטער וועל איך זיך שוין מיט זיי בעגעהען אביסעל שטרענגער. איך האָב בעגאנגען א גרויסע עולה, ענטשולדיגט !...

— ניטאָ, ניטאָ! — האָט ער זיך צושריען — אויף צו געבען געלד בין איך א באַלעבאָס!...

— וואָ—ס? — האָט קראָכמאַל אויסגערופען, ציטערענדיג מיט'ן גאַנצען קערפּער פון אויפרעגונג — א באַלעבאָס זייט איהר? איהר זייט א קאַניבאַל, א מערדער, א סוואָלאָטש, א מערזאַווער זייט איהר, ניט קיין באַלעבאָס!...

אַליין ניט וויסענדיג וואָרום און ווי אַזוי, האָט מר. לעקיך צוריק אויפגעהויבען דאָס צעטעלע פון ווייסט־באַסקעט און איז עס נאָך אַמאָל דורכגעלאָפען מיט זיינע וואַסערדיגע אויגען און האָט מיט א צובראָכענער שטימע, אין וועלכער עס האָט געקלונגען ווי חרטה און שאַנד, געזאָגט:

— געהט אריין אין אָפיס... נאַט איך מיין קאַרד... איהר וועט קריגען...

מר. קראָכמאַל האָט א כאַפּ געטהאָן די קאַרד, און ארויסגעהענדיג האָט ער געשריען מיט נצחון:

— איהר זייט א גרויסער חזיר, איהר האָט ניט קיין ברעקעל געפיהל פון א מענשען! איהר זייט א מערזאַווער!..

*

געהענדיג צוריק, איז מר. קראָכמאַל אריין צו מר. פּאָטייטאָשאָלעכץ, האָט איהם שטאַרק געדריקט די האַנד און הערצליך בעדאַנקט פאַר דער טובה.

— איך בין זעהר צופריערען! — האָט פּאָטייטאָשאָלעכץ אויסגערופען מיט בעגייסטערונג — זעהר צופריעדען וואָס איהר האָט געקראָגען. גוד־באַי, מר. קראָכמאַל, גוד־באַי!

ווען קראָכמאַל איז אַוועק, האָט מר. פּאָטייטאָשאָלעכץ אריינגערופען מיסטער לעקיך צו זיך אין אָפיס.

— וואָס איז דאָס עפּעס פאַר אַוואַנסען, מר. לעקיך? — האָט ער זיך צושריען — מיט וואָס פאַר א רעכט האָט איהר זיך צוּוואָרפען מיט מיינע געלדער? איך האָב אייך אַוועקגעזעצט אין אָפיס און צאָהל אייך זעקס דאָלאַר א וואָך, אַז איהר זאָלט זיין דער הונד פון דער רעדאַקציע. אָבער אנשטאַט אָבצורייסען א הויז אַן

מאן לעגט מיך אין דער ערד אריין. א מענש זאָל אזוי שלעכט בעהאנדלען שרייבער, קאָלעגען!

זיי זיינען א ווײלע געבליבען זיצען.

— מר. פאַטייטאָשאָלעכץ! — האָט זיך מיט א געבעט־שטימע געווענדעט צו איהם דער פּאָעט קראָכמאַל — טהוט מיר א פערזענליכע טובה... מיין ווייב געהט צו קינד מיט א צווילינג... איך מוז זי אָבפיהרען אין האָספיטאל... טהוט מיר א טובה און שרייבט מיר אָן א פּאָר ווערטער צו דעם ראזבויניק, אז איהר הייסט אז ער זאָל עס טהאָן פאר א י י ך פערזענליך!...

— מיט פערגעניגען! — האָט פאַטייטאָשאָלעכץ זיך אָבגערופען.

— איך•וועל אייך זעהר און זעהר דאנקבאר זיין דערפאר. — האָט קראָכמאַל אויסגערופען און איז אוועק צום צווייטען רעדאקטאָר.

ווען קראָכמאַל איז אריין אין מר. לעקיך'ס צימער, האָט ער דאָרטען ווידער געטראָפען עפּעס אַן איבערגעשראָקענעם יונגען מאַן, אויף וועלכען דער רעדאקטאָר מר. לעקיך האָט זיך געקאָכט:

— וואָס איז דאָס פאר היסטאָרישע ראָמאַנען? ווער דארף זיי?! וואָס, פאַטייטאָשאָלעכץ! וואָס איז מיר אייער פאַטייטאָ־שאָלעכץ! פאַטייטאָשאָלעכץ איז מיר. ניט קיין בעל־דעה... היסטאָרישע ראָמאַנען גאָר... פון מתושלח'ס צייטען! — כא־כא־כא! — איהר האָט דען עפּעס א בעגריף פון יענער עפּאָכע?! כא־כא־כא — גוד־באי! גוד־באי! געהט זיך געזונטערהייט!...

און ווענדענדיג זיך צו מר. קראָכמאַל, האָט ער ווילד אויס־גערופען:

— אהא, איהר זייט שוין ווידער דאָ!

— איך האָב צו אייך א פּאָר ווערטער פון מר. פאַטייטאָ־שאָלעכץ, — האָט קראָכמאַל געזאָגט, בייסענדיג די אונטערשטע ליפּ פאר כעס.

מר. לעקיך האָט ארויסגעריסען דאָס צעטעלע פון זיינע הענד, א שנעלען בליק געטהאָן אויף דעם און האָט עס אריינגעוואָרפען אין ווייסט־באסקעט.

ה י י נ ט דאַרפט איהר אַן „אוואַנס" אויף אייער ליעד, און מ אָ ר ג ע ן... וועט זיך איך נאָך פערוועלען מיין ווייב אויף...

— דאָס איז אַן אַנדער זאַך, מר. לעקיך...

— אַך, רעדט ניט צו מיר... איך קען אייער חברה! ס'איז אַ מאָדנע וועלט היינט געוואָרען! פע... פוי... וואָס דענקט איהר, כ'ווייס ניט, אַז ס'איז יעצט געוואָרען אַ הפקר אויף די זאַכען?...

— איהר זייט אַ גרויסער פערד! — האָט קראַכמאַל אַ געשריי געטהאָן און איז אַרויס פון צימער.

מר. לעקיך איז געבליעבען אַליין אַ צושראָקענער און גענומען מיט אַ טאַש־טיכעל ווישען זיינע אויגען.

עס זיינען אַוועק אַ פּאָר מינוט און ער האָט זיך קוים איינ־געהאַלטען פון וויינען.

*

— נו, וואָס? — האָט פּאַטייטאָשאָלעביץ אַ פרעג געטהאָן, ווען קראַכמאַל איז צו איהם וויעדער אריין — געפּועל'ט?

— ווייס איך וואָס!

— טאַקע ניט? אַזאַ גזלן איז דאָס? — איז שוין פּאַטייטאָ־שאָלעביץ אַרויס פון געדולד.

— וואָס רעדט איהר, אַ חוץ דעם וואָס ער איז אַזאַ קאַרגער הונד, איז ער נאָך אַ גרויסער פערד, אַ גראָביאַן!...

— אָבער וואָס האָט ער אייך געזאָגט?

— היינט, זאָגט ער, בעטסטו געלד, און מאָרגען וועסטו בעטען מיין ווייב...

— וואָס הייסט? — האָט זיך פּאַטייטאָשאָלעביץ אָבגערופען אַ צוקאָכטער — וואָס הייסט, אַזאַ מערזאַוועץ! האָט איהר איהם געזאָגט, אַז איהר דאַרפט עס נויטיג?!

— אַלץ הייסט געזאָגט!

— אַך, ווען איך וועל שוין פּטור ווערען פון דעם עזעל, וועל איך פּשוט די אויגען עפּענען.

— איך פערשטעה, אַז איהר מוזט אויך האָבען פון איהם קאַלטס און וואַרימס.

— וואָס רעדט איהר, וואָס רעדט איהר, מר. קראַכמאַל! דער

„צו איהרע פיס האָב איך געבראַכט
די טרוימען פון מיין הארצען,
כ׳האָב איהר געזאָגט: אָ, גלויב אין זיי."

— — — — — — — — — — — — —

— נו, איז וואָס געפעלט איך דאָ ניט? — האָט זיך צו איהם דער דיכטער געווענדעט, ווי אַ פער׳משפט׳ער.

— וואָס הייסט, וואָס געפעלט מיר דאָ ניט? דאָס איז דאָך קוואַטש. „צו איהרע פיס"... כאַ־כאַ־כאַ! „צו איהרע פיס", — איהר מעגט זיך שעהמען מיט אַזוינע ליעדער. ווען איך בין אויף אייער פּלאַץ, וואָלט איך איינגענומען געז... אויף מיין עהרענ־וואָרט! אַזאַ גרויסער בחור שרייבט עס אַזעלכע פּלוידערייען... וואָס דענקט איהר, וואָס, איך בין פּאַטייטאָשאָלעכץ! שנעל, וואַרפט זיך שוין ארויס און פערמאַכט די טהיר... איך לייד פון ראָמאַטעס.

ווען דער לאַנג־האָריגער, צוזאַמענגעבראָכען פון שאַנדע איז ארויס, האָט זיך מיסטער לעקיך געווענדעט צום בעריהמטען פּאָעט קראָכמאַל:

— און וואָס ווילט איהר?

— אַ גוטען מאָרגען, מר. לעקיך! איך... איך בין דאָס קראָכ־מאַל... איך וויל מיינע פינף און ניינציג סענט, דעם אוואַנס... מר. פּאַטייטאָשאָלעכץ האָט געהייסען!...

מר לעקיך האָט אויף איהם אַ קוק געטהאָן מיט שפּיזען אין זיינע פערגאָסענע אויגעלעך.

— עס איז נאָך ניט געדרוקט און איהר קענט קיין סענט ניט קריגען!

— איך מוז עס אָבער האָבען... עס איז ביי מיר אַ לעבענס־פראַגע... און מר. פּאַטייטאָשאָלעכץ האָט געהייסען געבען..

— אַ מאָדנער מענש איז דער פּאַטייטאָשאָלעכץ. ס׳איז איהם גרינג צו זאָגען: גיב!... וואָס הייסט איהר דאַרפט האָבען? און איך דאַרף ניט האָבען?... ווער דאַרף דאָס ניט האָבען?

מחבר פון „פּערוועלקטע לאָקען" איז אַרויס, האָט זיך דער רעדאַק־טאָר געווענדעט צום בעוואוסטען פּאָעט, מיסטער קראָכמאַל:

— איהר וועט מיר ענטשולדיגען, וואָס איך האָב אייך געלאָזט וואַרטען, איהר זייט מסתמא געקומען נאָך אַן ענטפער. איהר ווילט דאָך קריגען אייער אוואַנס, די פינף און ניינציג סענט פאַר אייער געדיכט?

— געוויס.

— הם... וועגען דעם מוזט איהר זיך אָבער זעהן מיט מיין אַסיסטענט, מיט מיסטער לעקיך. ער האָט צו שאַפען איבער דעם.

— דענקט איהר, אַז ער וועט מיר ניט ענטזאָגען?

— ווער ווייסט איהם, דעם גזלן! ווען איהר שטעהט צו איהם צו, קענט איהר פיליכט פועל'ן, איך זאָג אייך אָבער פריהער, אַז ער איז אַ מערדער, דער מיסטער לעקיך...

מיסטער לעקיך'ס צימער איז געווען קליין, דונקעל, שמוציג און פערצויגען מיט פּאַאוטינע.

ער אליין איז געווען אַ קליינינקער, דאַרינקער מענשעלע, מיט קאַלטע וואַסערדיגע אויגען, מיט אַ שטימע פון אַ אידענע, וואָס דאַרף באַלד געלעגען ווערען.

ווען מיסטער קראָכמאַל איז אַריין אין צימער, האָט ער וויעדער דאָרט געפונען דעם פריהערדיגען בחור מיט די שרעקליך לאַנגע האָר מיט'ן רחמנות־פּנים זיצענדיג נעבען מיסטער לעקיך און טרייסלענ־דיג זיך ווי אַ בלאַט פון יעדען קלאַפּ אָן טיש וואָס מיסטער לעקיך האָט דערלאַנגט מיט זיין דאַרינקען קולאַק.

— וואָס מיר פּאַטייטאָשאַלעכץ, ווען מיר פּאַטייטאָשאַלעכץ!

— האָט זיך מיסטער לעקיך געקאָכט — איך בין דער באָס... אייערע ליעדער טויגען אויף ניינציג כפּרות!

— אָבער וואָרום? געוואַלד, וואָרום?

— גאָר פּראָסט, דאָס זיינען גאָר קיין ליעדער ניט, דאָס איז געהאַקטע קרויט! באַטשווינע איז דאָס!

— למשל... ציינט מיר אָן וואו?...

מר. לעקיך האָט אַ כאַפּ געטהאָן אַ שטיקעל צונויפגעקוועטשטע פּאַפּיער און גענומען לעזען:

א. ל. באראַן

דער הונד פון דער רעדאַקציע

(נאָך אַ גע'גנב'עטען סיוזשעט)

ווען דער בעוואוסטער פּאָעט, מיסטער קראַכמאַל, איז אריינ־געקומען אין רעדאַקציע פון „נעכטיגען טאָג", האָט איהם דער רעדאַקטאָר, מיסטער פּאַטייטאָשאַלעכץ, אויפגענומען מיט גרויס בעגייסטערונג.

— איהר וועט מיר געפעליגסט ענטשולדיגען אויף אייניגע מינוטען. — האָט פּאַטייטאָשאַלעכץ מיט אַ העפליכען שמייכעל זיך געבעטען ביים פּאָעט און ער איז צוגעגאַנגען צו אַ צווייטען לאַנג־האָריגען שרייבער, וואָס איז געזעסען אין אַ ווינקעל, מיט אַ רחמנות־פּנים און מיט אַן אראָבגעלאָזטען קאָפּ וואָס האָט צוליעב די מורא'דיגע לאַנגע האָר אויסגעזעהען ווי אַ „דאָסטער", מיט וועלכען מען שטויבט אָב מעבעל.

— אבער ווארום דענקט איהר, אז מיין ערצעהלונג, „פּער־וועלקטע לאָקען" טויג ניט ? — האָט דער לאַנג־האָריגער און רחמנות־פּנים'דיגער שרייבער געפּאָדערט פון רעדאַקטאָר.

— איך !... — האָט זיך דער רעדאַקטאָר אָבגערופען — גאָט איז מיט אייך ! איך האָב נעכטען אַ גאַנצע נאַכט זיך געקריעגט וועגען דעם מיט מיין געהילפס־רעדאַקטאָר, מיסטער לעקיך, אבער ער האָט זיך איינגעשפּארט ווי אַן אָקס : ניין און ניין !

— ווי וואָלט געווען, — האָט זיך דער יונגער מאַן מיט'ן רחמנות־פּנים געווענדעט צו פּאַטייטאָשאַלעכץ'ן מיט כמעט אַ וויינענדע שטימע — ווי וואָלט געווען, ווען איך זעה זיך מיט מיסטער לעקיך אליין וועגען דעם ?... ער איז דאָך ניט קיין גזלן !...

— אָך, נאָך ערגער, אַ רעגעלער מערדער און צייטענווייז נאָך אַ סוואָלאָטש דערצו ! מען זאָל אַזוי בעהאנדלען יונגע שרייבער ! נור — פּרובירט...

אז דער לאַנג־האָריגער און רחמנות־פּנים'דיגער שרייבער, דער

אין פּנים אריין. אַ גליק, וואָס זי האָט אַ טעות געהאַט: אַנשטאַט די פלאַש מיט קאַרבאָל האָט זי געכאַפּט די פלאַש מיט קעראָסין. און באַלד טאַקע חרטה געקראָגן! שלום געוואָרן... שוין....

און שוין גרייטענדיג זיך אָוועקצוגעהן, האָט נאָך ציבולקין צוגעגעבן:

— יאַ, שיער ניט פערגעסען פאַר גרויס פרייד... מאַדאַם קוואַסמאַן לאָזט אייך געריסען און לאָזט אייך מודיע זיין, אַז פאַר אייערע רייד דאַרט וועט זי אייך אָבגיסען מיט קאַרבאָל... אונבעדינגט... נישקשה, זאָגט זי, זי וויים שוין איצטער, אַז פאַר אַזעלכע זאַכען געהט מען ניט אויפ'ן עלעקטריק טשער... גוד־באַי!

ביי הויטשינדערען איז מיט איין מאָל פאַר שרעק אָבגעשטאָרבען דאָס הארץ.

— ער האָט זי פערלאָזט — האָט וויעדערהאָלט שטיל, קוים וואָס מען האָט געהערט, הויטשינדער אין דער צייט, ווען מאדאם קוואססמאַן האָט שוין געהאַלטען ביי היסטעריקע.

— איין מינוטקעלע, מאדאם קוואססמאַן, איין מינוטקעלע! לאָזט ענדיגען! שטערט ניט! אַלזאָ, איך רייד ווייטער: ער האָט זי פערלאָזען און האָט זי, די ליעבענדע, די יעניגע, וועלכע האָט איהם אַלעס אוועקגעגעבען, אריינגעשליידערט אין אזא אָברונד, דער איינציגער גערדאנק וועגען וועלכען פערגליווערט דאָס בלוט אין די אָדערען. ער האָט זי אריינגעשליידערט אין אַן אָבגרונד, פון וועלכען זי האָט זיך מיט די שרעקליכסטע ליידען קוים ארויסגע־דראפּעט, אום צו לעבען מיט איהם און צו שטארבען אונטער די ווארימע שטראהלען פון זיינע אויגען... לאָזט, לאָזט!... נאָך איין מינוטקעלע, מאדאם קוואססמאַן!... איך בין שוין צו ענדע... אַלזאָ: ער האָט זי אוועקגעוואָרפען ווי אַ שמוציגע שמאטע, ווי אַ שטיק בלאָטע, וואָס מען האָט על פּי טעות אויפגעהויבען פון דער ערד. און זיינע שטראהלענדע אויגען לאשצען איצטער אַן אנדערע... מאדאם קוואססמאַן, ווארט, איך האָב נאָך ניט געענדיגט! מאדאם קוואס....

אָבער מאדאם קוואססמאַן איז שוין אין הויז ניט געוועזען. זי האָט געכאַפּט עפּעס אַ פלאש מיט עפּעס אַ פליסיגקייט און איז מיט איהר אין איין סעקונדע פערשוואונדען.

— אַט איצטער וועט ציבולקין האָבען זיין עהרליך אויסקו־מעניש און איך וועל קריגען אַ פעטע „קיים" — האָט צופריעדען געזאָגט צו זיך אַליין הויטשינדער און איז אוועק צוריק אין זיין אָפּיס.



אין אַ האַלבע שטונדע ארום איז אין הויטשינדער׳ס אָפּיס אריינגעפאַלען ציבולקין, פון וועלכען עס האָט זיך זעהר שטארק געפּיהלט דער ריח פון קעראָסין.

— טאקע אָבגעגאָסען! — האָט ער אויסגעשריען מיט פרייד — פון קאָפּ ביז די פיס. פון אַ גרויסער, פולער פלאש גלייך פליוך

דאָס קינד, אַט דאָס נאַטור־קינד, וואָס סען כמעט קיין אַנדער וואָרט ניט אַרויסגעבען, אויסער „איך ליעב!" און ער, דער... דער... וועל, איך וויל איהם ניט זידלען... ער איז געקומען און האָט ביי איהר גערויבט אַלעס: איהר יוגענד, איהר שעהנקייט, איהר הארץ, איהר לעבען. ער האָט אַלעס ביי איהר צוגענומען און האָט זי אַריינגע־שליידערט אין אָבגרונד פון פינסטערניס און פערצווייפלונג.

— אָה, דער לומפּ, דער לומפּ! — האָט אַ כליפּע געטהאָן די אַלמנה, גערירט פון דעם אַדוואָקאַט'ס ווערטער.

— שלאָגט ניט איבער — האָט זי צוריקגעהאַלטען הויט־שינדער — לאָזט ענדיגען... און ווייטער וועל איך זאָגען: איז דען איהר גאַנץ לעבען ניט בעשטאַנען פון ליידען און נור פון ליידען? האָט זי דען איהר גאַנץ לעבען ניט געביינקט נאָך אַ מאַן וועלכען זי זאָל מיט ליעבע אַוועקגעבען איהר לייב צוזאַמען מיט דער נשמה?

— אמת, אמת — האָט שוין איצט ביטער געוויינט די אַלמנה.

— און ענדליך — האָט ווייטער פאָרטגעזעצט זיין רעדע פאַר די ניט־עקזיסטירענדע ריכטער דער אַדוואָקאַט — און ענדליך האָט זי דעם מאַן געפונען. ענדליך האָט אויך פאַר איהר גענומען שיינען די זון און זינגען די פויגעל. זי איז שוין ניט קיין יונג מיידעלע, איהר הארץ האָט, ווי עס שיינט, זיך שוין גאַר אָבגעוועהנט צו ליעבען. און פּלוצלינג — עס שטראַהלט פאַר איהר די זון. און געשטראַהלט האָט די זון פון די אויגען פון דעם געליעבטען מאַן און בעגאָסען האָט די זון מיט איהרע שטראַהלען איהר גאַנצע נשמה און האָט גענאָסען פרייד אין די פערבאָרגענסטע ווינקעלעך פון איהר הארצען. זי האָט געגלויבט אין איהם און איז אויפגעשטאַנען תחית המתים. ווייסט איהר, הערען געשוואָרענע, וואָס עס הייסט פאַר אַ טויטען מענשען לעבעדיג צו ווערען?

מאַדאַם קוואַסמאַן האָט שוין איצט ניט געקענט אָבכאַפּען דעם אָטהעם פאַר געוויין. אָבער הויטשינדער האָט זיך ניט געקימערט וועגען איהר און האָט פאָרטגעזעצט:

— איהר פערשטעהט עס, הערען געשוואָרענע, איהר ריכטער פון געזעלשאַפטליכען געוויסען! און פּלוצלינג — האָט ער זי פערלאָזט!

משוגע׳נע מרס. קוואסמאן — איך בין, הייסט עס, די שוואכע! אוי, מיסטער, וואוהין זייט איהר פערפאהרען? איך קען דאך מיין ציבולקין׳ען צורייסען ווי א לעמעשקע. איין געשריי און ער דרעהט זיך צונויף אזוי, אז מען זעהט איהם מעהר ניט ארוים. איהר קענט מיך ניט, מיסטער, אז איך ווער אין כעס, איז — היט זיך די ביינער!

הויטשינדער איז געווארען אונגעדולדיג.

— וואס טויג מיר די אלע מעשיות? — האט ער געזאגט — נאך אייער מיינונג איז ער דער שוואכער, און נאכ׳ן געזעץ נאך זיינט איהר די שוואכערע. איהר בעלאנגט צום שוואכען מין און דעריבער קענט איהר ניט ענטגעגענשטעהן זיינע פערלאנגען און פאדערונגען. ער איז דאך א מאן און איהר — ניט מעהר ווי א שוואכע פרוי.

— וואס אמת, איז אמת — האט צוגעגעבען מאדאם קוואסמאן און איז פלוצלינג רויט געווארען.

— אה, איך פערשטעה, איך פערשטעה! — האט אונטער־געכאפט הויטשינדער — און איהר קענט זיך פערשפארען די מיה ווייטער צו ערקלעהרען. איך רעספעקטיר אייער געפיהל פון צניעות... ער, ער איז שולדיג אין אלעם. און ער, דער לומפ, וואגט נאך איצטער נאכצולויפען נאך אן אנדער פרוי.

מאדאם קוואסמאן׳ס אויגען האבען זיך אנגעצונדען מיט א בייזען פייערל.

— פאלגט מיך, גיסט איהם אב מיט קארבאל — האט זיך ווי געבעטען ביי איהר הויטשינדער.

— אבער דער עלעקטריק טשער? — האט שוואך פראטעס־טירדט די אלמנה.

— אה, האט ניט קיין מורא! — האט זי דער אדוואקאט אליץ ניט אבגעלאזט. — מיט אן אדוואקאט ווי איך קענט איהר זיך אלעס פערגינען. למשל, איך גיב זיך א שטעל אוועק פאר די ריכטער און גיב א זאג אט־אזוי: מיינע הערען געשווארענע, איהר מוזט בעפרייען אט די פרוי, וואס איז נאך כמעט א קינד. אין וואס בעשטעהט דען איהר זינד? אין דעם, וואס זי האט געליעבט. אט

אַ דיקע, הויכע פרוי פון אַ יאָהר 40, מיט אַ בייזען געזיכט און ענערגישע בעוועגונגען.

— וואָס דאַרפט איהר? — איז געווען איהר בייזער ענטפער אויף זיין זיסער בעגריסונג.

הויטשינדער האָט זיך פאַרגעשטעלט און בעמערקט מיט אַ כיטרען שמייכעלע:

— הייסט עס, מיר ווילען איהם אויספּאַרען די אויגען?

— וואָסערע אויגען? וואָס פּלוידערט איהר, מיסטער? — האָט אָבגעהאַקט ווי מיט אַ האַק די אַלמנה.

— נו, נו! — האָט זי אונטערגעמונטערט הויטשינדער — שעהמט זיך ניט, עס טרעפט זיך.

— אָבער וואָס האָט איהר זיך אָנגעבונדען? מען טאָר שוין גאָר קיין שפּאַס ניט מאַכען?

— הייסט עס, איהר דענקט גאָר ניט איהם אָבצוגיסען מיט קאַרבאָל?

— קיין מאָל אין זינען ניט געהאַט.

ביי הויטשינדער'ן איז ביי דיעזע ווערטער דאָס האַרץ פערקיהלט געוואָרען אין דער ברוסט. אָט האָסטו דיר, אַלע פּלענער זיך צופלויגען! ער האָט בעשלאָסען צו קעמפּפען ביז'ן לעצטען.

— און וואָרום זאָלט איהר איהם טאַקע ניט אָבגיסען מיט קאַרבאָל? — האָט ער פאַרזיכטיג אָנגעהויבען — וואָס־זשע מיינט איהר, זיי פערדיענען עס ניט די לומפּען?

— נו, גיסט, אַז איהר ווילט! — האָט געענטפערט די אַלמנה — גיסען! און ווער וועט געהן אין פּריזאָן דערפאַר, איך, צי איהר?

— אָה, נאַרישקייטען! — איז שוין הויטשינדער געוואָרען מוטהיגער — יעדע פרוי גיסט היינטיגע צייטען אָב איהר געליעבטען מיט קאַרבאָל און ביים געריכט ווערען זיי אַלע בעפרייט.

— געהט שוין, געהט! — האָט ניט געגלויבט די אַלמנה.

— גערעכטיגקייט, מיסעס! — האָט הויטשינדער אויפגעהויבען שטרענג אַ פינגער — די גערעכטיגקייט בעשיצט תמיד דעם שוואַכען.

— כאַ־כאַ־כאַ! — האָט פּלוצלינג גענומען לאַכען ווי אַ

גנעהענדיג צו איהר, האָט ער מיט אַן אָנגעכמורעטען שטערען און מיט צונויפגעקריצטע צייהן געמורמעלט צו זיך אליין:

— אהא... מיט קארבאָל ווילט איהר עס אַ מענשען אַבגיסען, מאַדאַם קוואסמאַן? פאַר אַ קאַליקע איהם מאכען? גוט! דעם עלעקטריק טשער פערזוכען האָט זיך אייך פערגלוסט? נעהמען אַ לעבעדיגען סליוור־וואַרפער און איהם אויסברענען די אויגען! פאַר אזא זאך!... אַבער — צוריק גערעדט, וואָס: פאַר אזא זאך?... עס וועט זיך געפינען אַן אדוואָקאטעל און וועט נעהמען דערצעהלען: אַן אונגליקליכע אלמנה, נעבעך... פערפיהרט געוואָרען פון אַ לומפּ... געוואָלט רעטען איהר עהרע... זי צו בעפרייען איז אזוי לייכט ווי אַ האָר פון דער מילך ארויסצונעהמען... און צוויי טויזענד דאָלאַר פערמאָגט זי... עך, הויטשינדער, הויטשינדער! וואָס דען, צו דיר וועט אָנקומען עפּעס אַ לייטישע „קיים“! מיט ציבולקין׳ען וועסטו, ברודער, ניט ווייט פערפאָהרען. אַ קבצן, אַ האָלאָדריגע. וועט דיר ארייןקוועטשען אַ צעהנערעל, וועט ער מיינען, אַז ער האָט דיך גליקליך געמאַכט. און דעם אמת געזאָגט, אזא מאָרדע ווי זיינע איז קיין צעהנערעל אויך ניט ווערטה.

הויטשינדער האָט זיך פּלוצלינג אָבגעשטעלט אין מיטען גאַס, ווי ער וואָלט פּאַראַליזירט געוואָרען פון זיין אייגענעם נייעם געדאַנק. און ווען ער האָט ווייטער גענומען געהן, האָבען שוין זיינע געדאַנקען גענומען גאָר אַ נייע ווענדונג און ער האָט געמורמעלט:

— און אזא מיאוס׳קייט פערדרעהט עס דעם קאָפּ אַנשטענדיגע, אָרימע, וויסטע אלמנות! פערפיהרט, אוועקוואַרפען און — רוף מיך קנאַקניסעל! ניין, ברודער, אזעלכע זאכען געהט ניט ביי אונז אין אמעריקא. מיט קיין צעהנערעל, ברודער, וועסטו אונז ניט קויפען. זוך דיר אַ צווייטען נאַר. הויטשינדער, ברודער, איז אימער אויף דער גערעכטער זייט. אַ וויסטע אלמנה מיט צוויי טויזענד דאָלאַר, אַז זי ברענט אימיצען אויס די אויגען, איז אַ געשמאַקערער ביסען ווי עפּעס אַ ציבולקין... יעס, סער!



אין חנה קוואסמאַן׳ס וואוינונג האָט הויטשינדער׳ן בעגעגענט

הויטשינדער׳ס שאַפּ. און אַט דאָס זעלבע בריוועל האָט עס ענדליך געטריבען ציבולקינ׳ען צום אדוואָקאַט הויטשינדער.

הויטשינדער האָט איבערגעלייענט דאָס שרעקליכע בריוועל, האָט עס לאַנגזאַם צונויפגעלעגט און עס קאַלט צוריקגעקעהרט ציבולקין׳ען.

אַ שוידער איז איבער ציבולקין׳ס קערפּער דורכגעלאָפען.

— נו ? — האָט ער געפרעגט מעהר טויט ווי לעבעדיג.

— צרות ! — האָט געענטפערט הויטשינדער — זי וועט אַבגיסען. זיכער ווי דער טאָג : זי וועט אַבגיסען.

— נו ? — האָט זיך שוין געטרייסעלט פאַר שרעק ציבולקין.

— נו־נו ! — האָט ווייטער געצויגען הויטשינדער — וואָס פערשטעהט איהר ניט ? קארבאָל — ברענט עס. אויגען זיינען אַן איידעלע מאַטעריע. און אז קארבאָל טרעפט אין די אויגען, ווערט מען בלינד, און אז מען ווערט בלינד... פארבייגעהענדיג : וואָס איז אייער בעשעפטיגונג ?

— סליוור־וואַרפער.

— סליוור־וואַרפען קען מען ניט אָהן אויגען ?

— גאָט איז מיט אייך ! וואָס רעדט איהר ? — האָט אזש אַ רעווע געטהאָן פאר שרעק ציבולקין.

— צרות ! — האָט ווידער אַ בורטשע געטהאָן הויטשינדער — איבריגענס, וועלען מיר נאָך זעהן... ווער איז זי, אַט די חנה קוואסמאן ? אַ מיידעל, אַ ווייבעל ? יונג, אַלט ? אָרים, רייך ?

— אַן אלמנה, האַלט אַ באָרדינג־הויז, פערמאָגט אַ פּאָר טויזענד דאָלאַר.

— הם... — האָט זיך פערטראַכט הויטשינדער — גיט מיר איהר אדרעס, איך וועל זיך זעהן מיט איהר... וואָס הייסט, גלאַט נעהמען און אויסברענען אַ מענשען די אויגען ! נאָ, סער ! דאָס געהט ניט ביי אונז אין אַמעריקאַ !



הויטשינדער׳ען איז איינגעפאַלען אליין צו בעזוכען חנה קוואס־מאן. ער האָט געהאַט זיין פּלאַן דערביי.

ג. ל.

קאַרבאַל

היימי ציבולקין, דער ארבעל־„ווארפער“ פון הויט־דרייסער׳ס שאפּ, א לאנגער בחור, מיט לאנגע, דארע הענד, מיט א האלז ווי ביי א זשיראף, מיט א ברוסט וואס האט שטארק חשק געהאט ארייננצוקריכען אין די פּלייצעס, מיט א נאז וואס האט זיך מיט׳ן שפּיץ אהן אויפהער געצויגען זיך צו צוקושען מיט די ליפּען, און מיט א שמאל קליין קעפּעל, וואס האט זיך תמ׳עוואטע געשאקעלט אונטער דער לאסט פון 12 לאנגע ברייטע הערעלעך און א ריעזיגען פליך — היימי ציבולקין איז איצטער אויסער זיך. און אויסער זיך איז ער צוליעב א בריוועל פון זיין אלטער „מיסעס“, וועלכען זיין נייע „מיסעס“ האט איהם נור־וואס איבערגעגעבען און פון דעם בריוועל, מוזען מיר מודה זיין, האט אזא מענש ווי היימי ציבולקין געקענט ווערען אויסער זיך, ווייל געלייענט האט זיך דאס בריוועל אט־אזוי:

„היימי! איך האב דיך געכטען וויעדער געזעהן זיך ארומ־שלעפּען אין סעווענטה סטריט פּארק מיט יענער גאנז, צו וועלכער אן אנשטענדיגער מענש וואלט זיך געמוזט מיאוס׳ען זיך צוצוריהרען. איך גיב דיר, אלזא, די לעצטע ווארנונג: אויב דו וועסט ניט סטאפּען דיינע מאנקי־ביזנעס מיט יענעם זעקעל ביינער, וועסטו זיך אויס־ריכטען א פינסטערען, וויסטען סוף. שוין זייט וואכען שטעהט ביי מיר אנגעגרייט א פלעשעל קארבאל און דאס פלעשעל קארבאל וועל איך אויסגיסען אויף דיין צורה, ווען איך וועל דיך נאך אמאל זעהן מיט איהר. געדענק, היימי! דו שפּיעלסט זיך מיט פייער!

דיין עוויג ליעבענדע

חנה קוואסמאן.“

אט־דאס איז געווען דאס בריוועל, וואס האט ארויסגעבראכט פון די כלים אונזער היימי ציבולקין, דעם ארבעל־„ווארפער“, פון

סקיצען, מעשה׳לעך,
סצענקעס און בילדלעך.

בעלי חיים איז אַ מדה טובה, אפילו אום זומער און עס קיהלט אייער געוויסען. זאָלען אַלע שלאָפען מיט אייך אויפ'ן „רוח". אויב אין גאַנצען נאַקעט איז נאָך בעסער. עסט זיך ניט אָב דאָס הארץ, ווען אַ פרעמדער פוס פערקריכט אין אייער הייליגען פאַמיליען־געלעגער.

ווי אַזוי ניט צו שלאָפען אין די היצען.

שלאָפט ניט אויף דער לינקער זייט, עס קען נאָך פער־שאַטען אייער הארץ.

שלאָפט ניט אויף דער רעכטער זייט, עס איז שעדליך פאַר אייערע לונגען.

שלאָפט ניט אויפ'ן בויך, דאָס מאַכט אייך כמעט אונ־מעגליך צו אָטהעמען.

שלאָפט ניט זיצענדיג אויף אַ שטוהל, ווייל אייער קערפער וועט זיך געפינען אין אַן אוננאַטירליכער לאַגע און איהר וועט ניט קענען שלאָפען ווי געהעריג.

שלאָפט ניט שטעהענדיג, ווייל איהר קענט נאָך אומ־פאַלען און ברעכען האַלז און נאַקען.

שלאָפט ניט אין פאַרק, עס וועט זיך אייך זיכער חלום'ען אַ פּאָליסמאַן.

שלאָפט ניט אויפ'ן פייער־עסקייפּ, דאָס קען נאָך שטערען אַ גנב אַריינצוקריכען אין הויז דורכ'ן פענסטער.

שלאָפט ניט אויפ'ן רוף: אַן עראָפּליין קען נאָך אַרונטערפאַלען אויף אייך.

שלאָפט גאָרניט!....



יעקב יוסף

וויא זיך נוהג צו זיין אום זומער

ווי צו ארבייטען.

צום אלעם ערשטען ארבייט ניט. ראקעפעלער ארבייט אויך ניט. אויב עס איז אייך לאנגווייליג ארומצוגעהן ליידיג, סטרייקט! אָבער — אום הימעל'ס ווילען! — היט זיך פאר אויפרעגונגען! דאָס איז שעדליך אין די היצען. קריכט ניט אונטער די פּאָליציייסקע שטעקענס, רייסט זיך ניט איין מיט די סטרייק־ברעכער, פערלאנגט ניט קיין סטרייק־בענעפיט, מאַהנט ניט קיין חשבונות ביי אייערע פיהרער. דאָס איז זעהר שעדליך. סקעבט ניט! דאָס איז צו אויפ־רעגענד. אויב איהר ווילט שוין יא אַ סקעב טהאָן, לעגט עס אָב אויף ווינטער...

ווי זיך צו האלטען קיהל.

די הויפּט־זאַך איז אין די הייסע זומער טעג: פרישע לופט און האלטען פריש דעם קערפּער. זייט וואָס מעהר אין פּארק: — מענער אין די אונטערשטע העמדער, פרויען — מיט ארויסגעוואָרפענע ברוסטען, קינדער — מיט די פּופּקעס אין דרויסען. ליגט אויף די טראָטואַרען צווישען די אַש־קאַסטענס און מיסט־קאַסטענס, אונ־טערגעבעט מיט וואַרימע מאַנטלען און באַנאַנע־שאָלעכטס.

ווי צו שלאָפען אין די היצען.

שלאָפען זאָלט איהר נור אויף די דעכער. אויב איהר קענט מיט זיך אַהין מיטנעהמען די וואַנצען און די באַרדערס, טהוט עס. צער

געזאָגט, שווער און ביטער, ביז וואַנעט איך בין געבוירען געוואָרען א שעהנער.

פּראָפּאָרציאָן פון דער פיגור.

די פיגור פון א מיידעל, עלטער ווי 18 יאָהר, דאַרף זיין אַקוראַט עלף מאָל אזוי גרויס, ווי דער רעכטער פוס. דער קאָפּ (צוזאַמען מיט'ן „נאָרד פּאָל") דאַרף זיין ווענינגסטענס צוויי מאָל אזוי גרויס ווי די פּלייצעס, און די לינקע האַנד דאַרף זיך נאָכשלעפּען אויף דער ערד.

די פינגער פון די פיס דאַרפען זיין גלייך צו די פינגער פון די הענד, אוןביידע טאָרען ניט זיין לענגער ווי א „יאַרד" מיט דריי פערטעל.

אָט דאָס איז אין קורצע ווערטער — פּראָפּאָרציע!

סודות פון שעהנקייט.

אויב איהר האָט א פּנים פון אסתר המלכה, זיינט איהר א שעהנע, און אלע בחורים וועלען אייך ליעב האָבען, און אויב איהר שרייבט ליעדלעך, וועט אייך אָנקומען ניט שווער זיי אָבצודרוקען. אויב אָבער איהר האָט א פּנים ווי ושתי, אָדער ווי מיין מוהמע רישע, ווען זי פאָהרט אויפ'ן יריד — דאַן זייט איהר א מיאוס'קייט און א פּאַסקודסטווע, און די גלייכסטע זאַך וואָס איהר קענט טהאָן איז — בעגעהן זעלבסמאָרד!



משה נאַדיר

וויא צו זיין שעהן

אַליין בין איך זעהר אַ שעהנער מענש — אַ רעגעלע דאל! איהר זאָלט אַ קוק טהאָן אויף מיין פנים וואָלט איהר גע׳חלש׳ט. היינט האָב איך אַ נאָז — איז דאָס אַ זעלטענהייט צווישען נעזער. מיינע אויגען — איהר האָט אמאָל געזעהן מיינע אויגען? ניין? דאַן האָט איהר קיין שעהנע אויגען ניט געזעהן! דיאַמאַנטען! — וואָס רייד איך דיאַמאַנטען? בריליאַנטען! וואָס רייד איך בריליאַנטען? — שטערען — לבנות — זונען!... פון מיינ׳ס אַ קליין בליקעלע מיט׳ן לינקען אויג האָבען זיך אמאָל ביי צוויי פראַנצויזישע גאָווערנאַנטקעס אַנגעכאַפּט די קינדער־וועגעלעך —ביידע קינדער זיינען נעבעך פערברענט געוואָרען!

אחוץ אַ נאָז מיט צוויי אויגען האָב איך נאָך אויך אַ קאָפּ (דוכט זיך מיט לאָקען!), איין צונג און צוויי אויערען — קורץ און גוט, איך בין אַ קראַסאַוועץ!

ווי אַזוי זשע האָט זיך דאָס אַלץ גענומען צו מיר?

וועל, איך מוז אייך זאָגען דעם גאַנצען אמת, אַז איך בין ג ע ב ו י ר ע ן געוואָרען אַ שעהנער — און אָט דאָ ליעגט דער גאַנצער סוד! געבוירען ווערען שעהן איז אָבער ניט קיין לייכטע זאַך. אַך, פריינדע, ווען איהר זאָלט וויסען ווי שווער און ביטער איך האָב געהאָרעוועט אויף געבוירען צו ווערען שעהן!

בייטאָג פלעג איך ליגען מיט׳ן פנים קעגען דער זון, בכדי צו קריגען אַ געזונדע, ברוינליכע פאַרב, און ביינאַכט פלעג איך זיצען קעגען דער לבנה און זיך לאָזען אָבבלייכען די נאָז מיט׳ן שטערען...

זומער פלעג איך אַרומשפּאַצירען אין די גערטנער און זיך פּיטערען מיט פּאָזעמקעס, בכדי צו קריגען רויטע ליפּען, און ווינטער פלעג איך קייען שנעע, בכדי צו קריגען ווייסע צייהנער.

און אַזוי האָב איך געהאָרעוועט, ווי איך האָב אייך שוין

נאָך אונזער מיינונג דאַרף אַ מענש אָנהויבן וואַקסען אַ פּאָר יאָהר איידער ער ווערט געבוירען, ווייל דעמאָלט האָט ער געוועהנליך מעהר צייט זיך אָבצוגעבען מיט דער דאָזיגער אַרבייט און אַחוץ דעם וועט מען איהם שפּעטער ניט קענען אויפוואַרפען, אַז ער איז געוואַקסען „דורך קינסטליכע מיטעל“, וואָס דאָס איז אַ גרויסע בושה.

נאָך בעסער איז איהר זאָלט לאָזען אייער טאַטען וואַקסען פאַר אייך. אַלעס וואָס איך וועט דאַן איבערבלייבען צו טהאָן, איז זיצען מיט פערלעגטע הענד און קוקען ווי דער טאַטע וואַקסט.

דאָס איז אַ לייכטע אַרבייט און פאָדערט ניט קיין שום אָנשטרענגונג. אין דער צייט וואָס דער טאַטע וואַקסט, קענט איהר דערווייל שפּיעלען אַ פּאָוקער, געהן אין מואווינג־פּיקטשורס, פערברענגען זיך אין די פּאַריזער שאַנטאַנען, אין ניו יאָרקער טשייני־טאַון אָדער אין אַן אַנדער ניצליכען אַנשטאַלט...

אויב איהר קענט זיך ניט העלפען און מוזט שוין אַליין וואַקסען — טהוט עס ביינאַכט, ווען קיינער זעהט ניט און זייט פאַרזיכטיג ניט אויפצואוועקען אייערע שכנים. לאָזט אַראָב די פאָרהאַנגען, פערריגעלט די טהיר, לעשט אויס דעם לאָמפּ און וואַקסט — שטילערהייד !....



משה נאַדיר

וויא צו וואַקסען

ווי הויך זאָל אַ מענש וואַקסען ? ווען זאָל ער אָנהויבען און ווען אויפהערען ?

ווי הויך זאָל אַ מענש וואַקסען ? דערויף איז לייכט צו ענט־פערען — ביז אונטער דעם קאַפּעלוש ! מענשען וואָס וואַקסען ארויס פון זייער אייגענעם קאַפּעליוש זיינען על פּי רוב אוננאָרמאַל, אויפ־געריייצט און בייז. דאָס קען מען אַם בעסטען בעמערקען, ווען מען זאָל טרייען זיי איינשניידען אין אַן אויער אָדער אָבבייסען אַ נאָז. אזעלכע מענשען ווערען שרעקליך אויפגערעגט פון אזעלכע זאכען און מאַנכעס מאָל קענט איהר פון זיי כאַפּען אַ פּאַטש אויך. די אַלטע גריכען האָבען געדענקט, אַז אַ מענש דאַרף ניט זיין מעהר ווי מיטעל־הויך.

אָבער אויך אין מיטעל־הויכקייט איז פאַראַן דרייערליי קלאַסען : ק ל י י ן מיטעל־הויך, מ י ט ע ל מיטעל־הויך און ה ו י ך מיטעל־הויך.

צום ערשטען קלאַס בעלאַנגען די וואָס זיינען קליין דערפאַר וואָס אַנדערע זיינען העכער פון זיי ; צום צווייטען קלאַס בעלאַנגען די וואָס זיינען מיטעלמעסיג דערפאַר וואָס אַנדערע זיינען קלענער פון זיי, און צום דריטען קלאַס בעלאַנגען די וואָס זיינען הויך דערפאַר וואָס אַנדערע זיינען מיטעלמעסיגער פון זיי.

דער כלל איז : וואַקסט ניט צו הויך ! וואַקסט ניט צו שנעל ! וואַקסט ביסלעכווייז ! וואַקסט מיט אַ סיסטעם ! צוויי אינטשעס יעדען טאָג (חוץ שבת און געזעצליכע ימים־טובים) איז גענוג פאַר אַ נאָרמאַלען מענשען. און אַזוי גיך ווי איהר האָט דערגרייכט אַ געוויסען פּונקט, וואָס איהר קענט שוין בשום אופן ניט געהן העכער — בלייבט שטעהן. געהט ניט ווייטער. גיט אַן אַנדערען אַ טשענס !...

— ווען אַ מענש זאָל אָנהויבען וואַקסען און ווען אויפהערען ? —

אין פאַל זיי קענען דעם לעבער ניט פערקויפען, זאָלען זיי איהם אוועקגעבען דעם הונד.

ווען איהר שטעקט אָן אייער פריינד מיט א געפעהרליכער קראַנקהייט, נעהמט עס זיך ניט צו שטאַרק צום הארצען. גליקליך איז דער, וואָס קען געבען און דאַרף ביי יענעם ניט נעהמען!

יעקב יוסף

מעדיצינישע כללים

נארט קיינמאָל ניט אָב אייער דאָקטאָר. ווען איהר שיקט איהם רופען, האַלט פאר איהם גרייט דעם דאָלאר.

עסען מוז מען זעהר פאָרזיכטיג, איבערהויפט אין די שענקען, וואו מען גיט צום אָנבייסען צו א גלאָז ביער. פערגעסט ניט אז מען קוקט אייך נאָך, וויפיעל איהר עסט.

אויב איהר ליידט פון „קאַלטע פיס" ביינאכט, פרופט זיך גט'ן מיט'ן ווייב. עס העלפט אמאָל.

עסט ניט צופיעל ביים איבערבייסען, וועלכער ווערט אייך צוגעגעבען צום צימער. איהר וועט זיכער קיין אריכת ימים אויף דער וואוינונג ניט האָבען.

עסט קיינמאָל ניט קיין ווארשט, אויב איהר ווילט ניט, אז גע'פגר'טע פערד זאָלען אייך קומען צו חלום.

אום זומער מוזט איהר אָפט בייטען וועש. אויב איהר האָט ניט קיין אייגענע, געהט אין א פאָבליק באד און נעהמט פרעמדע.

קוקט זיך וואָס וועניגער צו, וואָס אייער ווייב טהוט אין אייער קעסטניק'ם צימער. דאָס קען שלעכט ווירקען אויף אייערע נערוועןֶ.

ווערט ניט אויפגערעגט און גערבוויכט ניט קיין גראָבע אויס־דריקע, ווען איהר ווילט עפענען א קעסטעלע סארדינס. סארדין־קעסטעלעך זיינען ניט קיין פעראיין־מיטינגען, וועלכע מוזען זיך עפענען און שליסען מיט רוסישע „מי שברך'ס".

ווען איהר קויפט כינין, האָט לחלוטין קיין מורא ניט, אז דער אפטהעקער וועט אייך אָנשטאָט דעם געבען מאָרפין און וועט אייך פער'סם'ען. געדענקט דערביי, אז מאָרפין קאָסט פיעל טהייערער פון כינין, און זייט זיכער, אז דער אפּאָטהעקער וועט קיין טעות ניט מאכען.

קצבים דארפען קיינמאָל ניט האָבען קיין „לעבער־קראַנקהייט".

דאַן בינדט זיך ארום דעם קאָפּ מיט א נאסען האנדטוך, געהט ארויס אין האָל, זעצט זיך ארויף אויפ׳ן פארענצע פון די טרעפּ און גלימשט זיך ארונטער.

מיר נעהמען נאַטירליך אָן, אז איהר זיינט פּראַקטיש גענוג צו האָבען ביי זיך אין נאָטיץ־ביכעל פערצייכענט די אדרעסען פון אַלע ניו יאָרקער רעסטאָראַנען.

אַלעס וואָס איהר האָט איצט צו טהאָן, איז לויפען פון איין רעסטאָראַן צום צווייטען, א שמעק טהאָן דורכ׳ן שליסעל־לאָך און א מאַך טהאָן: אה! און ענטלויפען.

ווען איהר זייט פערטיג מיט׳ן לעצטען רעסטאָראַן, געהט צוריק אהיים, לעגט זיך אוועק אין בעט און הייסט אייער מיסעס זי זאָל אייך ברענגען האמסונ׳ס „הונגער“... און איהר וועט זיין ערשטוינט צו זעהן מיט וועלכער געניאַליטעט איהר זייט אימשטאנדע נאָכצו־אהמען דאָס דאָזיגע מייסטער־ווערק.

אזוי וועט איהר ליגען פינף טעג מיט פינף נעכט, דאָס ביכעל צוגעקוועטשט צו אייער ריינער ברוסט, מאכענדיג אַלע ווײַלע „אה!“ אָדער „עה!“, לויט נאָך אייער געשמאַק...

דערנאָך, אויב גאָט וועט אייך שענקען געזונד, וועט איהר אוועקגעהן צום מצבה־שלעגער און בעשטעלען אויף נעכסטע וואָך א מצבה מיט א גאָלדענען עפּיטאַף:

„דאָ ליעגט דער נאָבעלער צדוק׳יסט,
דער מענש פון הויט און ביין....
דאָ ליעגט זיין גוף, זיין זעעלע דאָך
איז גלייך אין הימעל אריין....“

תכריכים און אנדערע זאכען זיינען קלייניגקייטען, איבער וועלכע עס לוינט זיך ניט פיעל אָבצושטעלען. דארין פערלאָזען מיר זיך שוין אויף אייער גוטען געשמאַק. די הויפּט־זאַך איז: בעשליסט און ט ה ו ט.... און „וואו ס׳איז פאראן א ווענ איז פאראן א וועגעלע!“

זיצט דאָ און דאָרט אין די קאַפּעס רויכערנדיג די לאַנגע ליולקעס. ווי אַ גאָלדענע סטענגע וועלכע איז אַרויפגעוואָרפען געוואָרען אין דער הויך און געבליעבען דאָרט הענגען אין דער אונזיכטבארקייט — שיינען די לייכטזיילען וואָס שלאָגען אַרוים פון די אָפענע טהירען פון די קראָמען.

און מאַכען מיר צו די אויגען און קוקען זיך נעהנטער צו, וואָס זעהען מיר?

ניט ווייט פון דעם שטאָלצען באַרג לבנון שטעהט אַ סוכה געמאַכט פון אָפּעלסין־שאָלעכץ און געדעקט מיט אַ דאַך פון שוואַרץ־גלאַנציגע באָקסערען.

שטיל איז אַלץ אַרום.

ווען איהר זאָלט אָנשטרענגען אייער אויער וועט איהר הערען דאָס שמינקלען פון אַן אויסגעהענדער הבדלה אין דער האַנד פון אַ מענשען.

מאַכען מיר נאָך פעסטער צו די אויגען און קוקען זיך צו נאָך נעהענטער, כאַפּען מיר שוין דעמזעלביגען מענשען אויפ'ן וועג צום בית המדרש.

ווייסט איהר ווער דער דאָזיגער מענש איז? — דאָס איז אונזער ר' צדוק, דער מענש וועמעס העלדענטהאַט האָט אריינ־געשטעלט אַן אונשטערבליכע פייג אין דער געשיכטע פון אונזער יודאאיקאַ.

אָבער לאָמיר זיך פערקירעווען צוריק: ווי אַזוי צו הונגערען!

אָט דאָס איז אייגענטליך אויף וואָס מיר ווען זיך אָבשטעט־לען אביסעל לענגער. דער געלעהרטער דאָקטאָר פאוסט זאָגט: עס איז ניט קיין קונץ צו פאַסטען דעמאָלט ווען עס הונגערט ניט. דאָס קען יעדער. אַ קונץ איז צו פאַסטען דעמאָלט ווען איהר פיהלט אַ ברענונג אין די קישקעס, אַ געזאַלצענקייט אין מויל, אַ טרייסלונג אין די פיס, אַ ציטערניש אין די ריפּען און אַ חלשות אין האַרצען.

דעמאָלט איז די צייט.

די ערשטע זאַך וואָס איהר האָט צו טהאָן איז, אַריינרופען צוויי איירישע ערלים זיי זאָלען איינציהען דעם „פּאַס“ פון אייערע תחתונים — אַזוי ווייט ווי עס געהט אונטער די אומשטענדען.

יצחק בן־מאיר

וויא צו הונגערען

דאָס טהעמא פאַר אונזער היינטיגען לעקטשור איז — ווי אַזוי צו הונגערען.

אין פלוג קען זיך אויסדרוכטען, אז די פראגע איז א גאַנץ איינ־פאכע און אפשר אויך אַן אלטע: ס'איז ניטאָ וואָס צו עסען, הונגערט מען. אָבער טאקע נור אין פלוג קען זיך דאָס אויסדרוכטען, אין דער אמת'ן אָבער פאָדערט זיך דערצו אַן אונגעהויערע ליידענ־שאפט, אַן אייזערנער ווילען, א גוואלדיגער טאלענט און א רייכע פאַנטאַזיע.

דער תלמוד הקדוש ברענגט ערגעץ א מעשה פון איינעם א זעהר געניאלען הונגער־ליידער, רבי צדוק.

אָט דער דאָזיגער ר' צדוק, ווערט דאָרטען דערצעהלט, האָט געווידמעט גאַנצע פיערציג יאהר פון זיין נאָבעלען לעבען צו דיעזען ספעציעלען צווייג פון דער מאָדערנסטער פון אלע מאָדערנע וויסענ־שאפטען.

מען קען זאָגען מיט א ריינעם געוויסען, אז וואָס דארווין איז געוועזן פאַר דעם דארוויניזמוס, איז ר' צדוק געוועזן פאַר דעם צדוקיזמוס...

איצט, קינדערלעך, ווען מיר אייך בעטען אויף א ווייל צומאכען די אויגען און זיך פאָרשטעלען דאָס פאָלגענדע בילד:

שבת־צונאכט. פאַר'ן חורבן בית ראשון. די בעריהמטע שטאדט ירושלים, דער פאַריז פון אָריענט, האָט ערוואכט פון איהר הייליגער שבת־רוה. די לאַנגע און שמאָלע גאסען פון ירושלים, בעציערט מיט פאלמען־בוימער פון ביידע זייטען זיינען בעגאָסען מיט א גרינליך־זילבערנעם שימער פון לבנה־ און שטערען־ליכט.

ניט אכטענדיג אויף די אונצעהליגע מחנות פון טיטוס'עס חיל, וועלכעס בעלאַגערט די טויערען פון גאָט'ס סוב־רעזידענץ, ירושלים, פיהלט זיך דאָך א מערקווירדיגע רוהיגקייט צווישען פאָלק, וועלכעס

קראַפּט און מאַרטירערטהום, דאַן מוזט איהר די אונטערשטע ליפּ ריקער מאַכען... דיעזער געזיכטסצוג דריקט אויס געדאַנקען און מאַרטירערטהום.

ל י ע ב ע און ר ח מ נ ו ת ווערט אויסגעדריקט, ווען איהר שמירט אייער פּאַרוק מיט פּוטער און טהיילט איהם פונאַנדער אין מיטען מיט אַ שרינט.

אַ גענעראַל אויפ׳ן סטיידזש ברויך ניט קיין ספּעציעלען גרים; ער קען עס שפּיעלען מיט דעם זעלבען גרים פון אַ שרכן, נור למען השם ניט פערגעסען אָנטהאָן אַ מונדיר מיט אַ סאַבליע פון הינטען.

גרויסקייט, גאוה און פּעסימיזם ווערט אויסגעדריקט מיט אַ בראָדעוועקע אויפ׳ן לינקען אויער.

מיט דער זעלבער בראָדעוועקע ווערט אויך אויסגעדריקט חן, לייטזעליגקייט און אונשולד. עס ווענדט זיך נור וואו די בראָדעוועקע געפינט זיך.

מאַנכע שוישפּיעלער בייטען זעלטען זייער גרים. אַזוי, צום ביישפּיעל, שפּיעלען זיי דעם „גרינעם בכור", „האַמלעט" און „אליפורנוס" מיט דעם זעלבען גרים.

דאָס זיינען שוין גאָר גרויסע טאַלענטען!...



דער הויקער אויף דער ביהנע שפּיעלט אויך אַ וויכטיגע ראָלע. וואָס העכער דער הויקער איז, אַלץ העכער איז דער טאַלאַנט...

אַ נאָך מעהר בעדייטענדע ראָלע שפּיעלט די באָרד. די באָרד אויף דער ביהנע איז אַזוי וויכטיג, דאָס מאַנכע שוישפּיעלער און כאָריסטען קומען אַרויף אויפ'ן סטיידזש כמעט אימער ניט געגאָלט און מיט פאַרטיגע בערד...

אייער טאַלאַנט קען צופעליגערווייזע בעשאַפען און ענטדעקען עפּעס אַן אויסנאַהם משונה־ווילד־שפּיציג בערדיל, און איהר ברויכט שוין גאָר ניט צו שפּיעלען, דאָס בערדעל וועט שוין פאַר אייך שפּיעלען... די טיעפסטע פּסיכאָלאָגישע מאָמענטען וועט עס פאַר אייך אַרויסברענגען. דערצו פון דער טעכנישער זייט בעדאַרפט איהר זעהן, אַז די באָרד זאָל זיך שאַרף אָבטהיילען פון פּנים מיט אַ שאַרפען ברעג. בכלל דאַרף מען זעהן, אַז יעטווידער פאַרב אויפ'ן פּנים זאָל זיך שאַרף אָבטהיילען און אונטערשיידען פון דער צווייטער. באָרד און וואָנסעס ווערען געוועהנליך צוגעקלעבט מיט קליי אָדער ניכטערען שפּייעכטס. עס איז אויך נויטיג מיטצונעהמען מיט זיך אַביסעלע קליי אין קעשענע בשעת'ן שפּיעלען, מחמת עס טרעפט גאַנץ אָפט אַז די באָרד און וואָנסען פאַלען אַרונטער, דאַן קלעבט מען זיי צו צוריק און מען שפּיעלט ווייטער...

דער שטערען דאַרף שטענדיג זיין געפאַרבט, און ווען איהר ווייסט ניט ביז וואַנען צו פאַרבען, טאָ טהוט זייט מוחל אָן אייער היטעל און פאַרבט פונקט ביז'ן ברעג פון אייער דאַשעק, נאָכדעם, ווען איהר וועט אייער היטעל אַרונטערנעהמען, וועט עס אייך צוגעבען דעם זיעבעטען חן.

אצונד קומען מיר צו דער גרינגסטער טהייל פון גרים און דאָס איז דער „אויסדרוק". ווען איהר ווילט, למשל, אַז אייער געזיכט זאָל האָבען דעם און דעם געוויסען אויסדרוק אָדער כאַראַקטער, דאַן עררייכט איהר עס דורך דער זעלבער קונסט פון גרימירען זיך.

צום ביישפּיעל, איהר ווילט שפּיעלען „נתן החכם" און איהר ווילד אויסדריקען חוצפה און ווילדקייט, דאַן מוזט איהר די וואָנסעס אַרונטערנעהמען; פערקעהרט אָבער, ווען איהר געהט שפּיעלען „יענקעל שאַבשאָוויטש" און איהר ווילט אויסדריקען דענקונגס־

יוסף טונקעל

וויא זיך צו גרימירען

דאָס וואָרט „גרים“ שטאַמט וואַהרשיינליך פון דאָס וואָרט „קרים“; דאָס הייסט, פערקרימען זיך.

די קונסט פון פערקרימען זיך, אָדער, ווי מען רופט עס, גרימי־רען זיך, צופאַלט אויף צוויי טהייל.

די ערשטע טהייל, און אויך די שווערסטע, בעשטעהט אין פערשמירען דאָס פּנים אזוי, אז מען זאָל לחלוטין פערלירען דעם צלם אלהים.

דערצו דיענען פערשיעדענע מיטלען, ווי: סאַזשע, חזיר־שמאַלץ, קויהל, דזשעגעכץ, קאַלך, פּוטער, מעהל א. ז. וו. דיעזע אַלע מאַטעריאַלען ווערען איינציגווייז און אָפּטמאָל טאַקע אַלע צוזאַמען פונאַנדערגעשמירט אויפ׳ן פּנים מיט א פלעדערוויש, מיט די פינגער און אין דוחק — מיט׳ן ארבעל...

יעצט קומט די צווייטע העלפט קונסט און דאָס איז: — צו בעשאַפען פון דאָס פערשמירטע פּנים א נייעם מין סאָרט געשטאַלט וועלכעס זאָל אַמוזירען דאָס פּובליקום...

די מיטלען דערצו זיינען, ווי געוועהנליך: בערד, וואָנסעס, א הויקער, א בראָדעווקע, א קאָפּאָטע, א מונדיר און א נאָז. נאַטירליך, אום צו געברויכען דאָס אַלעס, מוז מען האָבען טאַלאַנט און אָריגי־נעלע איינפעלע.

אָט למשל, פיעלע פון אונזערע שוישפּיעלער און כאָריסטען טשעפּען צו וואָנסעס גראַדע פונקט אויף דער לינקער באַק אונטער׳ן לינקען אויג. ניט אַלע אָבער קענען האָבען אזעלכע זשעניאַלע איינפעלע...

איינע פון די וויכטיגסטע ראָלען אויף דער אידישער ביהנע שפּיעלט די נאָז. א נאָז מוז מען ארויסשטעלען דעם פּובליקום וואָס א גרעסערע!...

געזונטע; די אָנגעשטעלטע געפינען זיך אימער אויף דער פרישער לופט, אומרינגעלט מיט סאָסנאָווע ביימער... מערקווירדיג איז דאָס, וואָס אין יעדער זאָגענאַנטער „הויזען־לאַבאָראַטאָריע“ געפינט זיך אַ מענש וועמעס איינציגע אויפגאַבע עס איז ארומצוגעהן און שפּריצען „אָ־דע־קאָלאָן“ אויף די געזיכטער פון די ארבייטער.

אין די געוועהנליכע „הויזען־לאַבאָראַטאָריעס“ איז די ארבייט איינגעטהיילט אין וואָס מען רופט: „סעקציעס“. דאָס ווערט געטהאָן מיט דער אבזיכט, אז די ארבייטער זאָלען חלילה ניט „פאַר־מישאַיעט“ ווערען, און אויף אזא אופן מאכען אַ טעות אין דער צוזאַמענשטעלונג פון די בעזונדערע טהיילען, צוליעב וואָס עס וואָלט נאַטירליך געקענט ארויסקומען די שרעקליכסטע קאַטאַסטראָפע וואָס אַ מענשליכע פאַנטאַזיע קען זיך פאָרשטעלען.

פאַר דעם בעסטען פאַך רעכענט זיך דאָס אָננעהען פון די קנעפּלעך. דאַן קומען די „פליי מאַכערס“ — ד. ה. די וואָס מאַכען די „פליים“, דאַן די „סוירטשערס“ — ד. ה. די וואָס „סוירטשען“, דאַן די „טאַפּ־קלאַפּערס“ — ד. ה. די וואָס קלאַפּען די „טאַפּס“, דאַן די אָפּרייטאַרס און פינישערינס.

די לעצטע צוויי האָבען געוועהנליך חתונה איינע מיט די אַנדערע, און פון דעם קומען ארויס די „ראָף־ריידערס“ מיט וועלכע אַמעריקאַ האָט זיך אזוי בעריהמט געמאַכט אין דער שלאַכט נעבען סאַנטיאַגאָ...

געמאַכט ווערען די זאָגענאַנטע הויזען מייסטענטהיילס פון דער בעקאַנטער באָמבוז־פלאַנצע — וואָס וואַקסט אויף די פידזשי־אינזלען... אָבער מאַנכעס מאָל ווערען זיי פאַבריצירט פון פיינעם „רייז פּאַפּיער“, אָדער פון אירגענד וועלכע אַנדערע זאַך...

פאַראַן אַ ג ר ו י ס ע צוקונפט פאַר דעם דאָזיגען פאַך אין אַמעריקאַ!



משה נאַדיר

הויזען

הויזען איז אַן ארטיקעל, אָהן וועלכען דאָס מאַנסבילטהום קען זיך היינטיגע צייטען ניט בעגעהן. עס בעשטעהט פון צוויי אַזעלכע לייווענטענע רעהרען, אין וועלכע מען שטופּט אריין די פיס און מען לאָזט זיי דאָרטען ביז איבער'ן טאָג. מאַנכע נעהמען זיי זאָגאַר מיט מיט זיך אין בעט. אין די אמאָליגע, פרימיטיווע צייטען, ווען די אידישע קולטור האָט נאָך ניט געהאַט פערשפּרייט איהרע דופּ־טענדע צווייגען, פלעגען די אינגלעך טראָגען דעם דאָזיגען בגד מיט אַ שפּאַלט פון הינטען. געטהאָן איז עס געוואָרען מיט אַ שכל: ווענטילאַציע.

היינט־צו־טאָג קומט פאַר אַ געוואַלדיגע, ראַדיקאַלע ענדערונג אין דיעזען פאַך — אַ דאַנק דעם פערלאַנג צו זיין, וואָס מען רופט אין דער פילאָזאָפיע — אַ גאַנצעס, אָהן שפּאַלטונגען...

דיעזע אינדוסטריע, ווי מיר האָבען שוין געדאַרפט האָבען געזאָגט פריהער, איז שטאַרק.פערשפּרייט איבער אַלע יענקישע שטעדטלעך און פאַרמס, און אַרבייטען דערביי אָט מייסטען אויסגעשטודירטע אינזשינערען און שיפס־קאַפּיטענע...

עס איז אַ גוטער פאַך, אָבער ליידער פאָדערט זיך דערצו אַ גרויסע קענטנים און העכערע מאַטהעמאַטיק, אָרניטהאָלאָגיע, קרעטיניזם און אַנדערע „ספעריערע" וויסענשאַפטען. דער לעהר־קורס דויערט אונגעפעהר זעכציג יאָהר מיט אַ חודש.

דער לייכטסטער וועג צו קומען צו דיעזען טרייד, איז צו הרג'ענען אַ מענשען, אָדער הייראַטען מיט אַ רייכער בתולה, אָדער אירגענד וועלכער אַנדער וועג וואָס פיהרט צום ציעל.

עס איז ווערטה אַ קוואָדער צו בעמערקען אַז דער פאַך איז אַ זעהר ערעלער און פעראַנטוואָרטליכער, און בלויז די וואָס זיינען געבענשט פון נאַטור מיט אַלע גייסטיגע פעהיגקייטען — קענען מאַכען אַן ערפאָלג. דערפאַר אָבער איז די אַרבייט אַליין אַ זעהר

וואָס רופט מען אין דער מאָדערנער וויסענשאַפט „דער גרויסער טשוואָק“ ?

דעם נאָרד־פּאָל. און וואָרום ? ווייל אין האַרץ פון דעם זעלבען הערשט אייביגע קעלטען מאַנאָטאָניע.

ווער איז היינט ביי אונז דער „גרויסער איד“ ?

דער וואָס האָט דעם נאָרדפּאָל אין הארצען און אין וועמעס נשמה עס איז בלויז פאראַן איין איינציגער טאָן — „איך“.

אמאָל האָט מען געזאָגט: אַלעס איז טשוועקמעסיג אין דער נאַטור, און היינט קען מען זאָגען: אַלעס איז יודענמעסיג אין דעם זאָגענאַנטען „טאַראַראַריזמוס“, וואָס איז ביי אונז געוואָרען די צווייטע נאַטור.

און (דאָ ענדיגען מיר שוין) ווי עס טאַראַראַמעוועט זיך, אַזוי יו־עלט עס זיך.

דאַנקע !



פון וואַנען נעהמען זיך טשוועקעס, פון וואַנען נעהמען זיך אידען?

טשוועקעס קומען ניט פון זיך אליין, טשוועקעס וואַקסען ניט, טשוועקעס בליהען ניט, טשוועקעס קעלבען זיך ניט, און פון דעסט־וועגען מעגען מיר זיך ווינשען צו האָבען די גוטע יאהרען מיט אייך אינאיינעם, וויפיעל טשוועקעס עס זיינען דאָ איבעריגע...

די זעלבע זאַך מיט אידען.

— וואָס טהוסטו מיט'ן טשוואַק?

— איך געה איהם אַרויסוואַרפען. ער איז אַן איבריגער, מען קען זיך נאָך פערטשעפּען אָן איהם.

— וואָס טהוסטו מיט דיין אידען?

— איך געה איהם אַרויסשיקען. עפּעס איז ער מיר צו שפּיציג.

אַ טשוואַק, מיינע העררען, דאַרף האָבען אַ קאָפּ, אַז ניט איז ער קיין טשוואַק ניט.

אַ איד מוז האָבען אַ קאָפּ, אַז ניט האָט ער ניט מיט וואָס צו ליעגען אין דר'ערד און גראָבען פּעטרישקע.

יעדער טשוואַק קריעגט אַזאַ קלאַפּ ווי ער פערדיענט.

יעדער איד קריגט אַזאַ קלאַפּ ווי אַן אַנדערער פערדיענט, און ס'רוב נאָך אַ פּ י ע ל ב ע ס ע ר ע ן...

וואָס געהער זיך אָן איין טשוואַק מיט'ן צווייטען? גאָר ניט מיט גאָר ניט. דיך קלאַפּט מען — זאָל מען קלאַפּען. צו וואָס דען ביזטו אַ טשוואַק?

די זעלבע זאַך, מיינע העררען, איז מיט אידען.

וועלכע טשוועקעס ווערען אַם מייסטען געזוכט?

די מיט פלאַכע קעפּלעך, אָדער מיט געגילדערטע. מיט די לעצטע בעשלאָגט מען דאָס זיץ־פּלאַץ פון אַ ביינקעל, וועהרענד מיט די ערשטע בענוצט מען זיך דאָרטען וואו מען האָט מורא אַז אַ טשוואַק מיט אַ קאָפּ וועט ברענגען אַ „שפּאַלטונג“...

און די זעלבע זאַך מיט אידען.

טשוועקעס טהיילען זיך אין זעקס סאָרטען: גרויסע, מיטעל־מעסיגע, קליינע, קליינינקע, פּיטשינקע און פּיטשינאַטקעלעך...

אידען — אויך דאָס זעלבע.

משה נאדיר

טשוועקעס און זייער שייכות צום יודענטהום

איידער אונזער גערדאנקענצוג הויבט זיך אן צו בעוועגען מיט זיין געוועהנליכער שנעלקייט פון 33 מייל א שטונדע, און איידער עס נעהמען, בדרך משל, ארויסשיסען פון אונזער גייסטיגען קוימען די קנוילען רויך און פונקען, ווילען מיר אייך אויפמערקזאם מאכען אויף א זאך, וואס איז בעקאנט אין דער מאטעמאטיק אלס „אקסיאם“.

וואס איז אן אקסיאם?

מיר דענקען, אז מיר קענען עס אם בעסטען אילוסטרירען דורך א משל.

ווען איהר וואוינט, צום ביישפיעל, אין סאפאלק סטריט, און ארבייטען ארבייט איהר דער רוח ווייסט וואו — וועט איהר, אום צו קומען אין שאפ, מוזען ענטוועדער געהן צופוס אדער פאהרען — דאס איז אן אקסיאם.

און איצט, אז מיר ווייסען שוין וואס אן אקסיאם איז, ווילען מיר אייך זאגען, אז דער שייכות פון טשוועקעס צום יודענטהום, איז אן אקסיאם פון ריינסטען סארט.

וואס זיינען טשוועקעס און וואס זיינען אידען?

טשוועקעס זיינען ניט קיין גאלד, ניט קיין זילבער, ניט קיין גלאז, ניט קיין האלץ — נור טשעוועקעס. די זעלבע זאך מיט אידען.

אידען זיינען ניט קיין פאלק, ניט קיין נאציע, ניט קיין מאסע, ניט קיין ראסע, ניט קיין קלאסע, ניט קיין פערקען, ניט קיין טאטערען — נור אידען.

צו וואס דארף מען טשוועקעס, צו וואס דארף מען אידען?

טשוועקעס דארף מען צום צוזאמענהאלטען האלץ מיט האלץ, קלאץ מיט קלאץ און בוידעם מיט פאליצע.

די זעלבע זאך מיט אידען.

חוזק'ס אייניקעל

ווי צו כאַפּען אַ היטעל

ווען איהר געהט אין גאַס און דער ווינד כאַפּט אַרונטער פון אייער קאָפּ דאָס היטעל און נעהמט עס אויסקייקלען אין בלאָטע, ווערט ניט אין כעס, בורטשעט ניט, לויפט עס גלייך כאַפּען.

נאָכלויפענדיג, זאָלט איהר זעהן ניט אַריבערצולויפען דאָס היטעל, ווייל אָפּט פּאַסירט, אַז דאָס היטעל בלייבט הינטער־שטעליג, בשעת איהר פליהט ווי אַ משוגענער פאָראויס.

און ווען דאָס היטעל קייקעלט זיך אין מיטען גאַס צווישען די קאַר־טרעקס, לויפט גלייך מיט די טרעקס; ווען איהר זעהט, אַז אַ קאַר קומט אָן — שרעקט זיך ניט; די רעדער פון קאַר וועלען סיי־ווי אַריבערפאָהרען אייער היטעל... אויב די קאַר טהוט דאָס ניט, נעהמט זיך ניט צום הארצען און לויפט ווייטער נאָך, ביז אַ מילך־וואָגען וועט אָנקומען און וועט טהון דאָס, וואָס די קאַר האָט נ־י־ט געטהאָן...

און ווען אייער היטעל דרעהט זיך אַרויס פון די רעדער פון מילך־וואָגען, זאָלט איהר אַלץ דעם קוראַזש ניט פערליערען און ווייטער נאָכיאָגען דאָס היטעל, ביז עס וועט אָנקומען מיט רעש און געפּילדער אַ פייער־אינדזשין, אַ שווערער, לאַנגער וואָגען און איהר וועט צוקוקען מיט אייערע אייגענע אויגען, ווי די גרויסע, שווערע רעדער פון אינדזשין קנעטען איין אייער היטעל אין בלאָטע... דאַן לויפט באַלד צו, הויבט עס שנעל אויף, ווישט עס אַרום מיט די אַרבעל פון אייער נייעם אויבעררראָק, טהוט עס אָן צוריק, קוקט זיך ניט אום, כדי ניט צו זעהען, ווי מענשען לאַכען פון אייך, און מיט אַ פרעהליכען שמייכעל אויף די ליפּען געהט זיך אייער וועג ביז — איהר וועט דערזעהן אַ העט סטאָר. דאָ געהט אַריין און קויפט זיך אַ נייעם הוט...

אייער קאַפּעלוש ליגענדיג דוקא מיט׳ן „מויל“ אַרויף — לאָזט איהם ניט ליגען, הויבט איהם אויף מיט צוויי פינגער און בעקוקט איהם מיט׳ן רעכטען אויג. מיט׳ן לינקען — קוקט גאָר ניט. ס׳איז אומזיסט! סיי־ווי־סיי איז דאָס אויג פעסט פערקלעבט מיט בלאָטע...

ווי אויסצוגליטשען זיך

ווען איהר געהט אין גאס און איהר ווילט נ י ט א נ ד ע ר ש ווי אויסגליטשען זיך, טראכט ניט פיעל, בעראטה זיך מיט קיינעם ניט, נור געהט גלייך ביז איהר קומט אין אזא פלאץ, וואו די בלאָטע איז טיעף און שיטער...

דאן מאכט ניט קיין גרויסע שהיות — גיט זיך באלד א שטרעק אויס אין דער בלאָטע ווי א לאקס!...

אויב איהר קענט אויספיהרען פאלען מיט'ן פנים אראָב, איז אודאי גוט, ס'קוקט אויס שעהנער... אויב ניט — מאכט אויך ניט אויס... איהר מעגט פאלען מיט'ן פלייצע אראָב... בעסער ווי גאָר־ניט!

עס פערשטעהט זיך, אז אין דעם טאָג, ווען איהר דענקט זיך אויסצוגליטשען, מוזט איהר זיך אָנטהון שעהן, אויב א נייעם אנצוג איז נאָך בעסער. אויב איהר האָט ניט קיין נייעם אנצוג, איז כאָטש א נייעם אויבערראָק...

בשעת איהר ליעגט שוין און איהר ווייקט זיך אין דער בלאָטע און איהר כאפט זיך אז איהר זייט נאָך ניט אין גאנצען אויס־געשמירט מיט'ן ערשטען פאל — זאָרגט זיך ניט: אויפהויבענדיג זיך וועט איהר זיך אויפ'ס ניי אויסגליטשען און דעמאָלט וועט איהר שוין דערקאָנטשען דאָס איבריגע...

עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז זייטיגע פארבייגעהער וועלען זיך אָבשטעלען און זיך קאטשען פון געלעכטער, מאכט זיך פון זיי קיין צימעס ניט און לאכט אויך מיט זיי... זייט א ספאָרט!...

דאן דארפט איהר זיך אָנשפארען אויף ביידע הענד און זיך לאנגזאם, לאנגזאם אויפהויבען...

ווען איהר שטעהט שוין צוריק אויף אייערע פיס, גיט באלד א קוק וואו איהר זייט געלעגען, וועט איהר דאָרט גאָר ניט דערזעהן, אויסער א זאך, וואָס וועט זיין מעהר אָדער וועניגער עהנליך צו

אויג, דער ערשטער קרבן. ביים ערשטען טרייסעל גליטשט זיך זיין פוס ארונטער פון אייער היהנער־אויג און טאַקע פון דער קאַר אויך. דאָ אָבער קען ערשט טרעפען דאָס ערגסטע: אזוי ווי איהר זייט די גאַנצע צייט געוועזן ביי איהם אין האַנד — שלעפּט ער אייך מיט און איהר בלייבט ביידע ליעגען אויף די רעלסען. אָבער אויך איצט איז אייער לאַגע בעסער ווי זיינע, ווייל לויט אַלע וואהרשיינליכ־קייטען דאַרפט איהר ליעגען אויף איהם. פון דעסטוועגען לאַנג ליעגען אויף די טרעקס איז ניט ראַטהזאַם, די קאַר וועט אויף אייך ניט וואַרטען, איהר מוזט איהר קעטשען, רייסט זיך ארוים פון זיינע הענד און לאָזט זיך גלייך לויפען נאָך איהר.

ווי געזאָגט אויבען, איז נאָכלויפען א קאַר א גוטער עקסערסייז. קענט איהר קעטשען די קאַר איז אודאי גוט, אויב ניט, געהט שוין צו די פּאַר בלאָקס און איהר זייט אין דער היים.

האַנד גיט זיך אַ כאַפּ אָן אַן הענטעל פון קאַר. אויב דאָס הענטעל איז פּערנומען, דאַן כאַפּט אָן די האַנד וואָס האַלט דאָס הענטעל. מענשען זיינען אומעטום מענשען, אפילו אין קאַר. מען וועט אייך ניט לאָזען פאַלען. נעוועהר מיינד, עס וועלען זיך געפינען אַ פּאָר פריינדליכע הענד, וואָס וועלען אייך אונטערכאַפּען.

איצט, אַז איהר שטעהט שוין מיט איין פוס אויפ'ן קאַר, אונ־טערגעהאַלטען פון פריינדליכע הענד, איז שוין אייער לאַגע, נאָך אַלעמען, גאָר ניט אַזוי שלעכט. איצט וואַרט אָב אויף אַ פּאַסענדע געלעגענהייט אַרויפצוכאַפּען דעם צווייטען פוס. און אַזעלכע געלעגענהייטען מאַכען זיך נענוג.

אָבפאָהרענדיג זיך אַזוי אויף איין פוס עטליכע בלאָק, קען פּאַסירען אָט וואָס: אַ איד, אויך אַ פּרישער, אַן אויסגערוהטער פון וואַרטען אויף אַ קאַר, גיט אַ שפּרונג אַרויף גלייך אויף אייער פוס (דאָס הייסט, נאַטירליך, אויף דעם פוס, וואָס פאָהרט), און מיט אַ האַנד גיט ער אייך אַ פּאַק ביי אַ לאַץ. אַמאָל ווערט אייער לאַגע דאַדורך פערבעסערט: ערשטענס זייט איהר איצט מיט דעם פוס, וואָס פאָהרט שוין, זיכערער ווי פריהער (ווייל דער נייער פּאַסאַזשיר האַלט איהם צו), און צווייטענס, האָט איהר איצט אַ גוטע געלעגענ־הייט אַרויפצוכאַפּען דעם צווייטען פוס. עס קען אָבער אויך פּאַסי־רען, אַז איהר האָט גראָד אויף דעם פוס, וואָס פאָהרט, אַ היהנער־אויג, דאַן איז אייער לאַגע שוין ניט גאַנץ אַנגענעהם, און עס קען פיהרען צו אַ פערצווייפעלטען קאַמפּף מיט זעהר טראַגישע רעזולטאַטען.

עס איז קלאָר ווי דער טאָג, אַז אַזוי פאָהרען ווייטער קענט איהר ניט. איינער פון אייך מוז אַרונטער. יעדענפאַלס איז אייך בעסער פון איהם: איהר ווערט דאָ אָנגעהאַלטען פון פריינד־ליכע הענד, ווערהענד ער האַלט זיך בלויז אָן אייער לאַץ. דער חסרון איז נור וואָס איהר האָט אַ היהנער־אויג. איהר מוזט אַלזאָ איינמאָל פאַר אַלע מאָל אַרויסראַטעווען אייער פוס. צו דעם איז דאָ נור איין מיטעל: וואַרט אָב ביז די קאַר קירעוועט זיך אַריין אין אַ זייטיגער גאַס און טרייסעלט אויף און מישט אויס די פּאַסאַזשי־רען, דעמאָלט, נאַטירליך, איז דער מאַן וואָס פּרעסט אייער היהנער־

חוזק'ס אייניקעל

ווי צו כאַפּען אַ קאַר

אויב איהר דאַרפט ערגעץ פאַהרען און קומען שנעל צום בעשטימטען פּלאַץ, געהט צו אַ קאָרנער וואו עס געהט אַ קאַר, און וואַרט.

אין אַ 40 מינוט אַרום, אויב עס וועט אָנקומען אַ קאַר, טהוט אַ מאַך מיט דער האַנד, וועט דער מאָטאָרמאַן סטאַפּען. עס פּאַסירט אַמאָל נאַטירליך, אַז דער מאָטאָרמאַן בעמערקט אייך ניט און לויפט פאַרביי. דאַן זאָלט איהר זיך ניט פוילען און נאָכלויפען. ס'איז אַ גוטער עקסערסייז.

ווען איהר לויפט אָב אַ פּאָר בלאָק, און איהר פיהלט, אַז דער אָטהעם ווערט אייך צו קורץ, און די קאַר איז שוין צו ווייט — דאַן געהט צו צום קאָרנער און וואַרט אויף אַ צווייטע קאַר. אַ כּלל זאָלט איהר האָבען: נור ניט געגאַנגען צוריק!

ווען די צווייטע קאַר קומט אָן, דוקא אַ לעדיגע, טהוט ווידער אַ מאַך מיט'ן האַנד, און שטעלט זיך אַזוי נאָהענט צו די טרעקס ווי נור מעגליך. דאָס מאָל איז קיין פראַגע ניט, אַז דער קאָנדוקטאָר וועט אייך בעמערקען. אי וואָס ער פליהט דורך ווי אַ טייפעל און לאָזט אייך פון הינטען נאָכלויפען, איז דאָס אַ בעוויַיז, אַז איהר זייט ניט געשטאַנען אויפ'ן ריכטיגען קאָרנער. נור, ווי געזאָגט, צוריק זאָלט איהר ניט געהן. אַ כּלל — איז אַ כּלל!

איצט פערגעסט וואָס עס איז געווען, און וואַרט ווייטער. אָבוואַרטנדיג אַזוי אַ 52 מינוט, וועט איהר פון דערוויַיטענס זעהען אָנקומען אַ קאַר. ווען זי וועט קומען נאָהענט צו אייך, וועט איהר בעמערקען, ווי מענשען הענגען אויף פּעטליעס, שטעהען אויף די פּלאַטפאָרמעס, אויף די טרעפּ, האַלטען זיך אָן אָן דעכעל א. ז. וו. אַן אויסגערוהטער, אַ פרישער זאָלט איהר זיך גלייך אַ לאָז טהון אויף דער קאַר. דאָס מאָל זאָלט איהר שוין ניט וואַרטען ביז זי וועט סטאַפּען. כאַפּט זיך אַרויף דערוויַיל מיט איין פוס און מיט אַ

יצחק בן־מאיר

דער קוש

א קוש איז אַלט ווי די קולטור־געשיכטע. אדם הראשון האָט זיך נאָך געקושט מיט חוה'קען אין גן־עדן (וואָרום ווי לעגט זיך דאָס אויפ'ן שכל זיצען אין אזא פּארק און זיך ניט קושען?). יעקב איז געווען דער ערשטער וואָס האָט א קוש געטהאָן א מיידעל און ס'איז פערצייכענט געוואָרען אין דער ביבעל.

שלמה המלך איז שוין געווען ערפאהרען אין דער מלאכה. אלס גרויסער פּאָעט האָט ער דעם קוש פעראייביגט מיט זיין בערִיהמטען „ישקני"...

גרויסע געלעהרטע בעווייזען, אז זינט עס איז ענטשטאנען דער פּוידער און שמינק האָבען זיך מענשען אויסגעלערנט קושען אין די פּיסקלעך...

קארל מארקס האָט דעם קוש וויסענשאפטליך בעגרינדעט און אָנגעוויזען זיין עקאָנאָמיש־סאָציאַלע לאגע. א קוש, ווי אַלע פּראָדוקטען פון מארק, ווערט געשאצט אין געלד.

וואָס מעהר געלד א מאן פערדיענט — אַלץ מעהר איז ער בערעכטיגט צו קריגען דיעזען טהייער־פערקויפטען ארטיקעל. נור ניט־מארקסיסטישע פּרויען קושען זיך גלאט אין דער וועלט אריין.

די גרעסטע ליעבהאבער פון קושען זיינען די פּאָעטען — ווייל זיי זיינען אויך די גרעסטע קבצנים...

קושען קושט מען זיך איבעראל, אין אַלע פּלעצער און צו אַלע צייטען:

אויפ'ן סטופּ, אין פראָנט־רום, ביים פענסטער, אין קיך, ביים אויוועז, אין פּארק, אויפ'ן רוף, אין טהעאטער צווישען די אקטען, אין קאר, אין קאָורט און אויך אויף עלים איילענד.

צייט — ווען מען כאפּט אריין.

א צווייטער טענה'ט, אז די נאָז איז בעשאפען געוואָרען בלויז צו שמעקען טאבאק...

א דריטער מאכט געוואלדען, אז די נאָז איז אונז געגעבען, כדי מען זאָל זי איבעראָל ארײנשטעקען.

א פיערטער טענה'ט ווידער, אז די נאָז איז אונז געגעבען געוואָרען, כדי צו האָבען אין איהר פליעגען... און נאָך און נאָך.

מיר אָבער זיינען מיט זיי אַלע ניט איינשטימיג. מיר האלטען, אז די נאָז איז גאָר בעשאפען געוואָרען כדי עס זאָל זיין פאר וואָס צו פיהרען !...

אז אונזער טהעאָריע איז די ריכטיגסטע בעווייזט אם בעסטען טאקע די אידישע נאָז אליין. וועלכעס פאָלק קען מען אזוי פיהרען פאר דער נאָז ווי דאָס אידישע ?... און וועמעס נאָז איז אזוי ענט־וויקעלט און אזוי גרויס ווי די אידישע ? דאָס צייגט דייטליך ווי פיהרען און נאָז געהען האנד אין האנד... דער איד האָט א גרויסע נאָז, פיהרט מען איהם כסדר פאר איהר !...

טו וואָס־זשע קענען מיר פון דעם לערנען ?

אבי נעזער — קיין פיהרער וועלען שוין זיכער ניט אויספעהלען !...

י. פינקעלשטיין

די נאָז

מיט יאָהרען און יאָהרען צוריק, גלייך נאָך דעם ווי עס איז ערשיענען דארווין'ס בעריהמטער בוך איבער די אָבשטאמונג פון די מינים — איז א גרויסער אידישער וויסענשאפטסמאן ארויס מיט אן ארטיקעל אין א אידישער צייטונג, וואו ער האָט דייטליך בעוויזען אז... אלע מענשען האָבען נעזער. ער האָט דאן שוין אויך אָנגעצייגט דעם פאקט, אז ניט אלע נעזער זיינען גלייך, אז עס זיינען דאָ קורצע נעזער, לאנגע נעזער, קרומע נעזער, שפיציגע נעזער און פעררימענע נעזער.

א ביסעל שפּעטער האָט א בעוואוסטער אידישער עגיפּטאָלאָג ענטדעקט א שטיין אין בראָנזוויל, אויף וועלכען עס איז געווען אויסגעקריצט מיט היעראָגליפען די פאָלגענדע אינטערעסאנטע געשיכטע:

ווען די מענשען זיינען נאָך אויף אלע פיער געקראָכען און האָבען אין די וועלדער אונטער נעדיכטע צווייגען געלעבט, איז די נאָז ביי זיי געשטאנען מיט די לעכלעך ארויף... זיי האָבען אָבער פּראָגרעסירט: זיי זיינען פון וואלד ארויס, האָבען זיך אויסגעגלייכט, פעררימען די נעזער און, ניט האָבענדיג נאָך קיינע רעגענשירמס, האָט עס זיי כסדר אריינגערעגענט אין די נעזער... ענדליך האָט די נאטור זיי איבערגעדרעהט די נעזער און די מענשהייט איז געגעזונט געוואָרען.

דאָס זיינען אלץ היסטאָרישע פאקטען.

אָבער וואָס איז די נאָז? וועלכע פונקציאָנען האָט זי? צו וואָס דארף מען זי?

אויף דעם זיינען פאראן חילוקי דעות.

איינער וויל האָבען, אז די נאָז איז ענטשטאנען כדי מען זאָל קרינען דעם „קאטער" און פאָנפען...

און דיעזע פונקציעס װעלען מיר סאָרטירען און קלאַסיפיצירען אַט אַזױ:

1) די פסיכיש־סאָציאַל־עמאַנציפּאַנעלע.
2) סאָציאַלע פסיכאָ־אינטעלעקטועלע.
3) די אינטעלעקטועל־געפיהלס־סאָציאַלע און
4) געפיהלס־עמאַציאָנעל־אינדיװידועלע.

און דאָס װילען מיר איהר זאָלט גוט אײנ׳חזר׳ן און געדענקען.

נ. ב. — געװעהנליך האָט מען צו אונז טענות, אַז מען פערשטעהט אונז ניט. מיר האָבען זיך דארום אָנגעשטרענגט צו מאַכען דיעזען אַרטיקעל פערשטענדליך. טאָמער אָבער װעלען זײן אַזעלכע, װאָס װעלען אונז נאָך אַלץ ניט פערשטעהן, װעלען זײ זײן ענטװעדער פסיכאָפּאַטען אָדער אַנדרוגנוס׳ען, מענשען קאַטאָרי װאָס האָבען ניט קײן אינטעליגענטנע, נאַאוטשנע־אינטעלעקטען אום צו בעגרײפען דעם סאַמע עסענץ פון די עלעמענטאַרסטע מעטאָדען פון דער אינדוקטיװער פאָרשונג.

אשר פּאָמפּע

אנארכיזמוס־קאָמוניזמוס

קען דער אנארכיזם־קאָמוניזם פילאָזאָפיש־וויסענשאפטליך בע־גרינדעט ווערען? — א שאלה אביסעל! כ׳האָב שוין, דאכט זיך, אודאי 777 מאָל אָנגעצייגט, אז עס איז אזוי לייכט, ווי אויפצועסען א לאטקע.

וואָס עס פאָדערט זיך פונ׳ם פאָרשער, וואָס וויל וויסענשאפט־ליך בעגרינדען דעם אנארכיזם־קאָמוניזם, איז גאנץ קלאָר. ער מוז איינערזייטס אויספאָרשען די דינאמישע כחות וואָס רופען ארויס די סוביעקטיווע שטרעבונגען פון דעם אינדיווידואום אין דער געזעל־שאפט, צווייטער זייטס — די סטאטישע כחות, וואָס ווארפען די אָביעקטיווע שטרעמונגען פון דער געזעלשאפט אויפ׳ן אינדיווידואום.

וואָס זיינען אָבער די עלעמענטען, וואָס קאָמבינירען די ספּע־ציפישע קאָמבינאציעס אום ארויסצורופען דעם סאָציאל־געזעל־שאפטליכען לעבען? אויף דיעזע פראגע דארף מען געבען א קלאָרע תשובה. און אום די תשובה זאָל זיין וואָס קלערער, וואָלטען מיר זיך, על פּי יושר, בעדארפט אוועקלאָזען העט אזש צום פּראָטאָ־פּלאזם, דאָס וואָלט שוין אָבער זיין צו ווייט פערקראָכען, און מיר וועלען זיך בלויז אָבשטעלען ביי דער אמיהבא, וואָס ווערט בעאיינפלוסט פון גראוויטאציאָנס־געזעץ מיט די שפּורען פון די סטאטישע און דינאמישע קרעפטען פון דער גאנצער אָרגאנישער און אונאָרגאנישער פאָרם פון עוואָלוציאָן און רעוואָלוציאָן וואָס פיהרט דירעקט צום אנארכיזם־קאָמוניזם.

וואָס־זשע איז אייגענטליך אין גאנצען דער אינדיווידואום? — א לעבעדיגע בעשעפעניש מיט פיזישע, פסיכישע, מאָראלישע, פהי־לאָזשעניטישע, עמאָציאָנעל־אינטעלעקטועלע און אינטעלעקטועל־עמאָציאָנעלע כחות, וואָס העלפען מיט זייערע פונקציעס דאָס צו־זאמענלעבען אויפ׳ן ביאָלאָגישען און סאָציאָלאָגישען געביעט.

אז אייער אידענע נעהמט אייך אמאָל אָן ביי די לאַצען און הויבט אייך אָן אויסצורעכענען וואָס אין דער קאָרט שטעהט — דאָס איז ב א ל א ד ע.

אז איהר בלייבט סלעק־צייט אָהן א פעני ביי דער נשמה און איהר דענקט אז איהר וועט שוין ווערען קליגער און צום נעקסטען סלעק וועט שוין זיין עפּעס אָבגעשפּאָרט — דאָס איז מעהר ניט ווי פ א נ ט א ז י ע.

אז אייער מיסטער גיט אייך א פאָהר אריין אין צורה און אייער הוט מאַכט גלייך א לופט־רייזע דורכ'ן פענסטער — דאָס איז ר י י ז ע ־ ב ע ש ר י י ב ו נ ג.

אז צוויי מארק־ווייבער מאַכען זיך איינע דער צווייטער ליסע קעפּ און בשעת מעשה ווארפען זיי ארוים פון די קברים די טאַטעס מיט די זיידעס ביז אברהם אבינו — דאָס איז ק ר י ט י ק.



פינטשע

וואָס איז קונסט?

.1

דראַמאַ און איהרע יוצר משרתים.

אַז די מיסעס געהט אריין צום קעסטניק אין צימער בעטען אַ שוועבעלע (צום ביישפּיעל) און אין מיטען קומט אָן דער מאַן — דאָס איז אַ ד ר אַ מ אַ.

אַז אייער אידענע פּלאָנטערט זיך איין אין אייער באָרד אַזוי, אַז מען מוז ענטוועדער איהר אויסברעכען די פינגער אָדער אייך אָבשערען די באָרד — דאָס איז ק אָ מ ע ד י ע.

אַז אייער אידענע גנב'עט ביי אייך צו נאָך סאַפער דעם סוט מיט דעם הוט, זעצט זיך אוועק און רעכענט אייך אוים איהרע חובות — דאָס איז ט ר אַ ג י ־ ק אָ מ ע ד י ע.

אַז איהר דאַרפט מאָרגען צאָהלען רענט און היינט זאָגט אייך אייער מיסעס, אַז זי וויל מיט אייך געהן צו אַ קאָנצערט — דאָס איז ט ר אַ ג ע ד י ע.

אַז דער באָרדער בענאַרישט זיך אַמאָל, אַזוי אַז ער האָט צו זינגען און צו זאָגען — דאָס איז אָ פּ ע ר אַ.

.2

בעלעטריסטיק מיט איהרע פּליטערלעך.

אַז דער באָס זאָגט אייך גאָר אָהן אונטערפּיסלעך: זייט מוחל, איהר זיינט ענטלאַסען — דאָס איז פּ ר אָ ז אַ.

אַז איהר כאַפּט זיך ווען צום פּאַקעט און איהר זעהט זיך ארום אַז דאָרט איז גראַס — דאָס איז פּ אָ ע ז י ע.

אַז איינער פאָהרט דעם צווייטען אריין אין צורה אריין — דאָס האָט ער איהם געגעבען אַ לעקציע אין פ י ז י ק ע.

אַז מען שרייבט אייך אמאָל אָן אַ צייטונגס־ארטיקעל, פון וועלכען עס שמעקט אייך מיט כל הריחות — ד אָ ס א י ז כ ע מ י ע.

אַז מען לעגט וועגן אוועק אויפ'ן רעדאקציאָנס־טיש אַ פּאָעט און אַ קריטיקער אַ שוסטער שינדט איהם אָב די הויט — ד אָ ס א י ז אַ נ אַ ט אָ מ י ע.



פינטשע

וואס איז וויסענשאפט?

ווען איהר געהט אמאל אין גאס און איהר הערט, ווי צוויי רעדען און איינער זאגט: איך האב געגענעצט אויף א רעדנער'ס לעקטשור; און דער צווייטער: ווען דער רעדנער האט געלעקטשורט, האב איך געגענעצט — ד א ס א י ז ג ר א מ א ט י ק.

אז א אידישער רעדאקטאר שרייבט אייך אן א לייט־ארטיקעל — דאס לערנט ער זיך מאכען קאמפאזישאנס („סאלטשינעניעס", בלע"ז).

אז מען דערצעהלט אייך אמאל, אז דארט, וואו מען רייסט ביים עולם סענטען איז איסט בראדוויי און דארט, וואו מען רייסט די פאלעס איז העסטער סטריט — ד א ס א י ז ג ע א ג ר א פ י ע.

אז מען דערצעהלט אייך אין טעגליכע צייטונגען מעשיות ווי וועלף האדעוועו קינדער — דאס איז א ה י ס ט א ר י ע מ מ ש.

אז מען נעהמט אראב א האנד און מען לעגט צו א קוליע — ד א ס א י ז א ר י פ מ ע ט י ק.

אז אויפ'ן פאפיער רעכענט מען אייך אן, אין געלד, און אז עס קומט צו געבען איז... לא מיט א לאנגע כף — ד א ס א י ז א ל ג ע ב ר א.

אז איהר געהט זוכען א נייע וואהנונג און אייער בעל הבית גיט אייך א מעסט אב פון קאפ ביז די פיס — ד א ס א י ז ג ע א־ מ ע ט ר י ע.

אז צייטונגען און צייטונגלעך שפראצען אייך ארוים אלע טאג, ווי שוועמלעך נאך א רעגען — ד א ס א י ז ב א ט א נ י ק.

אז ביי א באנקעט קומען זיך אמאל צונויף א וואלף מיט א שעפס, א קאץ מיט א מויז און נאך אזעלכע בעשעפענישען — ד א ס א י ז ז א א ל א ג י ע.

אז איהר ליענט ביי אייער אידענע אכטצעהן איילען אין דר'ערד — ד א ס א י ז א ר כ ע א ל א ג י ע.

װיסענשאַפטליכע לעקטשורס

אָבער ער האָט אויסגעצייכענט פערשטאַנען זיין געשעפט און האָט באַלד געגעבען חוה׳ן פערזוכען פונ׳ם עץ־הדעת.

אדם האָט פון קיין זאך ניט געוואוסט. אבער א וועלט שלאָפט ניט. און גאָט׳ס שטימע האָט זיך ארויסגעלאָזט איבער׳ן גן־עדן און האָט געשריען: „אדם, וואו ביזטו ערגעץ אין דער וועלט?“

אדם האָט אויפגעוואכט ווי פון א זיסען חלום און מיט כעס האָט ער באַלד געכאַפּט נאָדעל־פאָדים און האָט בעדעקט חוה׳ן מיט 17 הינטער־קליידלעך, 5 אויבערשטע, א קאָרסעט, האָט מוחל געווען דעם שלאַנג דעם גן־עדן און איז אַנטלאָפען מיט חוה׳ן וואו דער שוואַרצער פעפער וואקסט.

אדם איז אוועק און האָט געקויפט א פאַרם ניט ווייט פון גן־עדן, האָט געדונגען פוילישע גוים, זיי זאָלען די פאַרם בעאַרביי־טען, און ער האָט געקוקט ווי זיי אַרבייטען, און האָט געשוויצט.

חוה איז אויך ניט געזעסען לעדיג. זי האָט זיך געקריגט מיט אדם׳ען, האָט אויסגעריסען די קינדער שטיקער פלייש, פאַרוואָס זיי קריכען אויף די פלויטען, האָט יעדען טאָג צוגענומען א נייע דיענסט און איז ארומגעלאָפען אין די קראָמען נאָך מציאות.

און ווען קין האָט דער׳הרג׳עט הבל׳ען, האָט זי זיך אויפ־גענעהט א שעהן טרויער־קלייד פון שוואַרצען קרעפּ און האָט שטונדען־לאַנג שפּאַצירט ארום גן־עדן, כדי די שלאַנג זאָל זעהן ווי עס פּאַסט איהר „טרויער“.

ניין־הונדערט יאהר האָבען אזוי אָבגעלעבט אדם מיט חוה׳ן

דאָס טרויעריגסטע אין זייער לעבען איז געווען זייער לויה. אזוי ווי אַלע מענשען אויף דער וועלט זיינען געווען זייערע קינדער און אייניקלעך, זיינען זיי געווען שטאַרק פערנומען ביים טהיילען זיך מיט דער ירושה און קיינער האָט קיין צייט ניט געהאַט צו געהן צו דער לויה.

א שטילע לויה געווען.



און מרדכי איז ניט געפאָהרען רייטענדיג. אָט וועט אייך טאַקע אַזאַ בכבוד׳ער בעל הבית ווי מרדכי זיך צולויפען און אַרויפקריכען אויף אַ שקאַפע און לאָזען זיך פיהרען איבער דער שטאָדט. פע, חלשות!

זעהט איהר, וואָס עס איז יאָ אמת, איז, אַז המן האָט געכאַפּט די בעריהמטע פינסטערע מפּלה מיט׳ן טאָפּ איבער׳ן קאָפּ פון זיין בעסערער העלפט זרש. אָבער דאָס האָט שוין ניט צו טהון מיט די אידען. דאָס איז גלאַט און פשוט, אַ ר י י נ ע פאַמיליען־אַנגעלעגענהייט.

אדם און חוה.

עס איז געווען פריהלינג אין גן־עדן. די שכינה האָט געלויכטען, די מלאכים האָבען געזונגען. אָבער אדם׳ען איז געווען אומעטיג. לכבוד בריאת העולם זיינען קיין צייטונגען ניט אַרויס, אַלע קאַפּעס און שענקען זיינען געווען פערמאַכט און די מלאכים זיינען געווען אַזוי פערנומען זינגענדיג שירות ותשבחות צום בורא העולם, אַז זיי האָבען ניט געקענט אָברייסען קיין איין־איינציגע מינוט פאַר אַ קערטעל.

אדם׳ען איז געווען אַזוי אומעטיג, אַז ער איז ממש גרייט געווען זיך אויפצוהענגען אויף... חוה׳ס האַלז. ליידער איז חוה נאָך ניט געבאָרען געוואָרען. ערשט אויפ׳ן צווייטען פריהמאָרגען האָט זיך אדם געכאַפּט, אַז עס פעהלט איהם אַ ריפּ, האָט ער זיך אָבגעגאַלט, האָט אַריינגעשטעקט אַ זיידען טיכעלע אין דער אויבער־שטער קעשענע פון זיין פריש־אויסגעפּרעסטען פּרינץ־אַלבערט און איז אַוועק זיך ערקלערען חוה׳ן אין ליעבע.

און — די ערשטע זינד איז בעגאַנגען געוואָרען. צו קיין עפענטליכען סקאַנדאַל איז עס אָבער ניט געקומען. אדם האָט באַלד גענומען צימערען, האָט געקראָגען אַלס פּרעזענטען אַ ביסעל מעבעל און האָט אַריינגענומען אַ קעסטניק — די שלאַנג.

דאָס איז געווען דער ערשטער „באָרדער“ אויף דער וועלט,

און המנ'ען, מיינט איהר, האָט מען טאקע אויפגעהאנגען?
זאָל אונז שוין אזוי דער קאָפּ ניט דארען!

די געשיכטע איז אזוי געווען: א דעפוטאציע פון דער פרס ומדי'ער „פעראיין ניוס פייפערס אסאָסיאיישען פון שושן הבירה" איז געפאָהרען צו אחשורש'ן בעטען, אז המן, וועלכער איז געווען א בעאמטער אויף עלים איילענד, זאָל אביסעל ווייכער ווערען. און אחשורש האָט די דעפוטאציע אויפגענומען און האָט איהר געזאָגט, אז המן איז פונקט אזוי אידען־פריינדליך ווי וויליאמס. און די דעפוטאציע איז געפאָהרען אהיים והעיר שושן צהלה ושמחה. און מען האָט געמאכט א מיטינג אין עדיוקיישאָנאל עלייענס און מען האָט איינגעלאדען המנ'ען און מרדכי, וועלכער איז געווען א שני בשלישי צו אונזער יעקב שיף, האָט געהייסען דעם עולם זיך אויפ־שטעלען און גראגערען לכבוד איהם. און דער עולם האָט בע־גייסטערט געגראגערט און גראגערט נאָך עד היום הזה. יעס, סער!

און קיין אידישער פּאָגראָם אויף גוים איז אויך ניט געווען ערשטענס האָבען די אידען די בעסטע פּעטש, וואָס זיי האָבען געזאָלט געבען די גוים, אויסגענוצט צווישען זיך אויף דער אסיפה וועגען דעם געפּלאנטען פּאָגראָם. צווייטענס, זיינען די אידען נעביך געווען אָבגעשוואכט נאָך דעם דריי־טעגיגען ברויט־ און פליש־סטרייק, וועלכער איז גראדע אויסגעפאלען פאר'ן פּאָגראָם. דריטענס, האָבען זיי זיך ביי דער פורים'דיגער סעודה אָנגעשכור'ט ווי לוט און ניט געוואוסט בין אָרור המן און ברוך מרדכי. פערטענס, זיינען זיי גאָר געווען „ביזי" טראָגענדיג שלח מנות און מאכענדיג דערביי א פּאָר סענט. פיערטענס, זיינען זיי געווען שטארק פער־נומען ביים פורים־שפּיעל אין די אידישע טהעאטערע, און פינפטענס האָבען זיי גלאט קיין חשק ניט געהאט דערצו. געה, אין אמת'ן הויב זיך אָן מיט עשיו'ן! ווייס איך, זאָל ער שוין איבערגעהן אויף אנדערע הענד!

און ושתי איז ניט געווען קרעציג! אָבער וואָס טראכט מען ניט אוים אויף א ווייב, ווען זי דערעסט זיך און מען וויל פון איהר פּטור ווערען און ווען עס קומט צו דיר א גרינע אסתר און וואַרט מיט תחנונים זאָלסט צו איהר אויסשטרעקען דיין שרביט הזהב?

גינען בלויז דאַן, ווען דו ביזט רייך. דאַן וועט מען עס רופען „קלעפּטאָמאַניע“ און עס וועט זיין „אָלערייט“.

לא תענה. — פאַלשע עדות זאָגען — וועלל, וועלל... אַמאָל געהט עס אָב גאַנץ גלאַט און אַמאָל פּאַקט מען דערפאַר אריין אין „חדר“. נו, וואָס מיינט איהר, איז טאַקע צרות!

לא תחמד. — זאָל זיך דיר ניט גלוסטען דיין פריינד׳ס ווייב, זיין הויז, זיין אָקס, זיין דיענסט, זיין משרת און זיין עזעל. וואָרים, אז דער פריינד דיינער וועט דיר שוין דערפאַר צוברעכען רוקען־און־לענד, וואָס וועט דיר שוין ארויסקומען?

מגלת אסתר

אידען! עס איז אַ בלאָף!

אסתר איז ניט געוועזען קיין „גרינע“, אחשורש איז ניט געוועזען קיין טפּוש, המנ׳ען האָט מען ניט אויפגעהאַנגען, ושתי איז ניט געוועזען קרעציג, די אידען האָבען קיין פּאָגראָם ניט געמאַכט אין פּרס און מרדכי־איז ניט געפאָהרען רייטענדיג.

נאָ, סער!

ווען אסתר וואָלט געוועזען אַ „גרינע“, וואָלט זי געמוזט קלאָגען אחשורש׳ען פאַר „בריטש אָוו פּראָמיס“ און חתונה געהאַט מיט אחשורש׳ען וואָלט ניט זי, נאָר ושתי, און ושתי וואָלט געקומען עדות זאָגען געגען איהר אין געריכט.

ניין, אסתר איז ניט געוועזען קיין „גרינע“, פונקט ווי אחשורש איז ניט געוועזען קיין טפּוש.

אחשורש האָט געקענט מאַכען אַ פּאָגראָם פיעל געשייטער פון ניקאָלאַיען, האָט געקענט לייקענען היינט וואָס ער האָט נעכטען בעהויפּטעט ניט ערגער פון רוזוועלט׳ען, האָט געהאַט מעהר מיידלעך ווי אַ בעל הבית פון אַ דעפּאַרטמענט סטאָר און האָט געהאַנגען רעוואָלוציאָנערען ניט ערגער פונ׳ם מיקאַדאָ — ער, אחשורש — אַ טפּוש! געהט שוין, מען וועט לאַכען פון אייך!

בעוועגונג, פאָלקס־נוצען. מיך, דיין דאָלאר־גאָט, טראָג בלויז טיעף אין הארצען.

זכור את יום השבת.— די גאַנצע וואָך זאָלסטו ארבייטען מיט די זייטען און שבת — ביזטו אויך ניט קראַנק צו ארבייטען. עס ארבייטען אום שבת די שרייבער פון דיין „שומרי שבת"־זשורנאַל, מעגסטו אויך שוויצען. אמת, גאָט האָט גערוהט אום שבת, ווען ער האָט בעשאַפען די וועלט, אָבער, ערשטענס, איז ער געווען א באָס פאר זיך; צווייטענס, האָט נאָך דאַן קאָלומבוס אמעריקא ניט ענטדעקט.

כבד את אביך ואת אמך. — האָב דרך־ארץ פאר טאַטע־מאַמע אזוי לאַנג ווי זיי קענען דיר נאָך אראָבלאָזען די פלידערלעך און איינרוימען א סוד אין יענע מקומות, וואו די אידען האָבען גערוהט, ווען זיי האָבען אָבגעצויגען פון סכות. אזוי שנעל אָבער ווי דו האָסט פון זיך אראָבגעוואָרפען די ניע־פענטס, העט טאַטע־מאַמע ווי דעם פאר־א־יאָהריגען שנעע און אויף דער עלטער וואַרף גאָר „דהי אָלד שינים ארוים פון דיין הויז. נישקשה, עס וועט זיי גאָר ניט שאַדען, אז זיי וועלען שטאַרבען אין מושב זקנים אָדער גאָר אין העסטער פאַרק.

לא תרצח. — מאָרדען טאָר מען ניט, סיידען אידען בעת פאָגראָמען. אין בעסטען פאַל בוי אוים א פעקטאָרי אָהן פייער־עסקייפס און פערברען 150 מיידלעך מיט איין מאָל, אָדער בוי אייזענבאַהנען מיט „עקסידענטס", אָדער פאַל אראָב מיט דיין פליה־מאַשין און צוקוועטש ווי פוילע עפעל א פאָר נייגיעריגע צושויער.

לא תנאף. — סיידען מיט כאָריסטקעס, ווען דו ביזט א מיליאָנער, אָדער מיט אנשטענדיגע „סיילס גוירלס", ווען דו פערמאָגסט א דעפּאַרטמענט סטאָר, אָדער מיט דיין „מיסעס", ווען איהר מאַן איז א לעמעשקע, און ווען דו ביזט זיכער, אז זי וועט מיט דיר ניט וועלען אנטלויפען.

לא תגנב. — גנב'ע ניט קיין עפּעל פון מולטערס. גנב'ע אייזענבאַהנען, גאָלד־מינען, שטימען, וואָס דו ווילסט, אבי ניט קיין עפּעל און נאָז־טיכלעך. גנב'ענען, פשוט גנב'ענען קענסטו זיך פער־

ים אַזוי טרוקען, אַז מען האָט פון יענער זייט אפילו קיין נייעם „פוץ“ אויף די געלע שיך ניט בעדאַרפט נעהמען און — רוף מיך קנאַקניסעל!

דאָס האָט פּאַסירט פּונקט ערב פּסח. נאָך אביסעלע וואָלט מען נאָך חלילה געווען אריינגעפאָהרען אינ׳ם יום טוב. האָט מען טאַקע באַלד אויסגעבעט די הסבה־בעט, אָבגעוואַשען די קינדערלעך, אויס־געלעגט די מצות מיט׳ן כרפּס מיט׳ן מרור און מען האָט גענומען פּראַווען דעם סדר. שוין איין מאָל א סדר געווען!

עשרת הדברות

לויט דעם מאָדערנעם אַמעריקאַנישען נוסח; פּערפאַסט אויף וויליאַמסבורג בריק און אויסגעקריצט מיט עגל־הזהב׳דיגע אותיות אויף אַ ריעזיגער שבועות׳דיגער בלינצע.

אנכי ה׳ אלהיך. — איך בין גאָט דיין גאָט, וואָס האָט דיך ארויסגעצויגען פון דעם סאָציאַליזם און אנאַרכיזם, פון דער שקלאַ־פעריי פון אידעאַלען און דיך אריינגעשליידערט אין ריעל־עסטייט־בום און אין באָסעריי. מיין נאָמען איז דאָלאַר. בוק זיך ניט פאַר קיין זאַך וואָס איז העכער פון א וואָלקענצקראַצער און ניעדריגער פון א לאָט, וואָרים אָן אל נוקם ונוטר בין איך, וואָס לאָזט פאַר דיינע זינד דיינע קינדער און קינדס־קינדער פאַר קבצנים ביז׳ן דריטען און פיערטען דור.

לא תעשה לך פסל. — מאַך זיך ניט קיין „פּיקטשע“ אפילו ווען דו ווילסט זיך בעריהמען פאַר דיינע קרובים אין „אָלד קאָנטרי“ מיט דיין גאָלדענע „וואַטש ענד טשיין“. די „פּיקטשע“ קען דיך בעגראָבען טיעף און טהייער אין דער „פּאָרוועדטס“־גאַלערי, ווען דיר וועט זיך אמאָל פערגלוסטען צו מאַכען א רייזע איבער דער קענעדער גרענעץ אָהן א „זיי־געזונד“ צו דיין בעסערער העלפט.

לא תשא. — וואַרף זיך ניט אַרום מיט מיין נאָמען גלאַט אין דער וועלט אריין. פלוידער וועגען וואָס דו ווילסט — אידעאַלען,

ווייבער. און פּלוצלונג — טראַך! אויס ריעל עסטייט בום און מען מוז צוריקנעהמען אין די הענד די לאָפּעטע, ליגען ניין איילען אין דער ערד און באַקען בייגעל.

איז, נאַטירליך, געוואָרען אַ יללה. עס איז אויסגעקומען שונאי ציון, כאַטש נעהם און וואַרף זיך אין וואַסער.

אָבער דאָ איז אונטערגעשפּרונגען משה.

משה'ס פערגאַנגענהייט איז געווען אַ גאַנץ טונקעלע. געפונען האָט מען איהם אין אַ קעסטעל אויפ'ן טייך, נאָכדעם איז ער עפּעס געווען אַ גאַנצער שמעלקע מיט פּרעה'ס טאָכטער, נאָכדעם האָט ער ערמאָרדעט עפּעס אַ וואַזשנעם טשינאָווניק אַ מצרי און האָט געמוזט זיך אָבטראָגען. נאָכדעם האָט ער זיך משדך געווען מיט אַ גלח און האָט זיך אומגעשלעפּט מיט ווייב און קינדער אין מדבריות... גאָר ניט קיין גלאַטע געשיכטע! און אַ קבצן, ווייזט אויס, איז געווען דער איד, אַזוי — אין זיעבען פּאָלעס.

אָבער איין מאָל, שטעהענדיג אַזוי ביי אַ ברענענדען דאָרן אין דער מדבר, האָט מען פּלוצלינג משה'ן גערופען צום טעלעפאָן.

— העללאָו! משה?

— העללאָו! ווער איז דאָרט?

— דאָס בין איך, גאָט!

— אָה! העללאָו! העללאָו!

— איך האָב פאַר דיר אַ געשעפטעל — זאָגט גאָט — אַזוי ווי דו ביזט אַ געוואַלדיגער לאַ־יוצלח, בלייבט דיר איבער צו טהאָן נור איין זאַך: ווערען אַ פיהרער ביי די אידען... וואַרט, וואַרט... וואָס זאָגסטו? קענסט קיין צוויי ווערטער ניט צונויפבינדען ווי עס בעדאַרף צו זיין? אוי, ביזטו אַ „גרינהאָרן"! שוטה! ערשט דעמאָלט קענסטו דאָך זיין דער בעסטער רעדנער. פאָלג מיך!

בקיצור: מען האָט צוגעשלאָגען. וואָס טהוט ניט אַ איד צוליעב פּרנסה?

ווייטער איז שוין געגאַנגען ווי אַ מזמור. מען האָט געכאַפּט הלואה'לעך אויף ניינציג טעג, מען האָט איבערגעלאָזט די מצריים אַזוי פיעל מכות, וויפיעל עס האָט אין זיי נור געקענט אריין און — היידאַ צום ים־סוף! צושפּאָלטען די וואַסער, אריבערגעגאַנגען דעם

ביבלישע געשיכטען

יציאת מצרים

א היסטאָרישע אָבהאַנדלונג, אויפ׳ן אַמעריקאַנישען נוסח, ספּעציעל פערפאסט לכבוד פסח.

אפּיקורסים לייקענען אפילו אין דער גאַנצער געשיכטע, אָבער מיר האָבען א שטאַרקען חשד, אַז דאָס טהון זיי בלויז גאָט אויף להכעיס. אנדערע היסטאָריקער גלויבען יא אין דעם. און אָט וואָס זיי דערצעהלען:

ווי קומען אידען קיין מצרים? ווי קומט א איד? — געווען שלעכטע צייטען אין כנען — ממש, רחמנא יצילנו, געשטאָרבען זיעבען מאָל אין טאָג פאַר הונגער מיט האק און פּאַק, מיט די ווייבער און די קינדער, מיט די בהמות און מיט די ציגען, האָט מען זיך דער־מאָנט, אַז מען האָט ערגעץ א רייכען קאָזין אין מצרים, האָט מען באַלד אריינגערופען יונה מלמד און יונה האָט זיך פערקאַטשעט די ארבעל און האָט אָנגעשריבען א בריוועל בזה הלשון: אחינו יוסף, אזוי און אזוי, ראַטעווע, ברודער׳ל! שיק אויף הוצאות! אַז גאָט וועט העלפען, וועלען מיר אָבצאָהלען.

מיט דעם קאָזין, דאַרפט איהר וויסען זיין, איז געווען א גאַנצע מעשה: געהאַט עפּעס א „באָס" און דער באָס האָט געהאַט א ווייבעל און דאָס ווייבעל (פּוטיפרה האָט זי געהייסען), איז געווען פון יענע ווייבלעך, וואָס מען פרעגט אויף זיי... בקצור: יוסף האָט נעבעך געמוזט איבערלאָזען די קאַפּאָטע און מאַכען פליטה. האָט זיך אָנגע־הויבען א געשיכטע: ארעסטען, געריכטען, תפיסה. אָבער — א איד ווערט ניט פערפאַלען. ער איז געווען „אָלל־רייט אין מצרים" און האָט געשיקט אויף הוצאות.

געקומען קיין מצרים, האָבען זיך חברה א נעהם געטהאָן צו „ריעל עסטייט" אין גשן (א מין מצרים׳שער בראָנזוויל), פּתום און רעמסס, געקנאַקט מיט דער בייטש, געקויפט דיאמאַנטען די

מאָנטאָג און דאָנערשטאָג עקספּלאָדירען דאָרט אַלע ביקסען און קאַנאָנען. און אַזוי ווי די מעקסיקאַנער האָבען זעהר מורא פאַר דער עברה פון „בל תשחית“, האַלטען זיי דעריבער גרייט אָנגע־שטעלט פאַר די קאַנאָנען אַ פּאָר סאָלדאַטען אָדער רעוואָלוציאָנערען. אָבער די אַמעריקאַנער צייטונגס־רעפּאָרטערס פערשטעהען ניט די מעקסיקאַנער פּסיכאָלאָגיע און מאַכען באַלד אַ געוואַלד: אויפ־שטאַנד, רעוואָלוציע!

די מעקסיקאַנער זיינען זעהר בעוועגליכע מענשען. און אַזוי בעוועגענדיג זיך, האָבען זיי איבערוועגט צו די פעראייניגטע שטאַא־טען פריהער קאַליפאָרניע און נאָכדעם ניו מעקסיקאָ. די איינציגע אויסנאַהמע צווישען די בעוועגליכע מעקסיקאַנער איז זייער פּרעזי־דענט דיאַז, וועלכער האָט זיך צוריק מיט 30 יאָהר אוועקגעזעצט פראַווען די מלוכה און — ניט פון פּלעק. מאַכען טאַקע דעריבער חברה מיט איהם שפּאַס און הויבען איהם אָפּט אויף פון זיין שטוהל מיט פּולווער און דינאַמיט. אַ פרעהליך פּאָלק די מעקסיקאַנער!

מעקסיקאָ איז ענטדעקט געוואָרען פון אַ שפּאַנישען קצב מיט׳ן נאָמען קאָרטעז. ער האָט אַזוי לאַנג געשאָכטען די מעקסיקאַנער איינוואוינער (די אַצטעקען) און געקלעפּט אויף זיי פאַלשע הכשרים פון ניו יאָרקער רבנים, אַז ער איז גאָר אין גיכען געוואָרען שטיין־רייך און געעפענט אויך אַ לאָמבאַרד. ער האָט געכאַפּט אַצטעקען, צוגעקלעפּט צו זיי קוויטלעך מיט פּרייזען אויף געוויסע סומען און איין מאָל אין וואָך געמאַכט אויף זיי אַן אויספערקויף.

עטליכע פרויען זיינען טאַקע אַזוי געבליבען ניט אויספערקויפט און איידער זיי אַרויסצוואַרפען, האָט קאָרטעז מיט זיינע שפּאַנישע בעגלייטער זיי פערנוצט פאַר זיך. אויף אַזאַ אופן זיינען עס אַרויס־געקומען די יעצטיגע מעקסיקאַנער.



וויל אוועקגעבען אומזיסט און קיינער נעהמט ניט, 17 טויזענד ציגען, איין ס. פּ. מאַן, איין פּועל ציוניסט אין דער צוקונפט און איין טעריטאָריאַליסט אין דער פערגאַנגענהייט.

מיט בלוט און שאַנדע וועט בראָנזוויל פערשריעבען ווערען אין דער געשיכטע פון אַנארכיזם און סאָציאַליזם. די בעסטע סאָציאַ־ליסטישע און אַנארכיסטישע כחות ליעגען בעגראָבען אין די בראָנז־ווילער לאָטס. תנצב״ה.

מעקסיקאָ.

(צו דער געלעגענהייט פון דער רעוואָלוציע אין מעקסיקאָ און די „מאַ־ניעווערען“ פון דער אַמעריקאַנער אַרמעע ביי דער מעקסיקאַנישער גרענעץ)

מעקסיקאָ געפינט זיך צופעליגערווייזע דאָרט, וואו עס קומט איצט פאָר די רעוואָלוציע געגען דיאַז׳ן, און די גרענעץ פון מעקסיקאָ ליעגט סאַמע דאָרט, וואו פאָר די פעראייניגטע שטאַאטען איז אַם בעקוועמסטען — בעת אַ מעקסיקאַנער רעוואָלוציאָן — צו מאַכען מאַניעווערען.

דער שטח פונ׳ם לאַנד איז אַזוי גרויס, אַז דאָרט קענען בעקוועם פאָרקומען עטליכע רעוואָלוציאָנען מיט איין מאָל.

דאָס לאַנד איז אַזוי רייך, אַז די איינוואוינער קענען זיך פער־גינען מיט אַ גרינגען לונג־און־לעבער צו פערזאָרגען מיט קופּער און גאָלדמינען יעדען קבצן, וואָס קען קיין לעבען ניט מאַכען אין די פעראייניגטע שטאַאטען. דערויף קענען עדות זאָגען די מיליאָנערען גוגענהיימס און מאָרגאַנס.

די נאַסט־פריינדשאַפט פון די מעקסיקאַנער האָט קיין גרענעץ ניט. כאַפּען זיי אַמאָל בעת אַ רעוואָלוציע אריין אַן אַמעריקאַנער, וואָס קומט אויף יאַגד אויף מעקסיקאַנער סאָלדאַטען, האַלטען זיי איהם ניט נור איבער אַלע דריי שבת׳דיגע סעודות, נאָר זעהען ניט אנדערש, אַז ער זאָל ביי זיי אויך האַלטען פסח, כדי צו קענען מקיים זיין דעם פסוק: „כל דכפין“.

די טעמפּעראַטור אין מעקסיקאָ איז אַזוי הויך, אַז יעדען

גיכער פון אַלעמען לעגט זיך אויפ׳ן שכל די סברה פון אַ בעריהמטען היסטאָריקער, וועלכער בעהויפּטעט, אַז בראָנזוויל איז ענטדעקט געוואָרען פון אַ ניו יאָרקער אידען, וואָס איז געגאַנגען צו תשליך און דער ווינד האָט ביי איהם אראָבגעריסען דאָס היטעל און דאָס היטעל האָט זיך אַזוי לאַנג געקייקעלט, ביז עס האָט זיך פער־טשעפּעט אָן אַ ציגענעם האָרן און כאַפּענדיג דאָס היטעל, האָט דער איד מיט כעס אויסגעשריען: „אַ בראָנז זאָל זיך אין דיר אריינ־כאַפּען!" דערפון געהמט זיך דער נאָמען בראָנזוויל.

די ערשטע איינוואוינער פון בראָנזוויל זיינען וואהרשיינליך געווען די ציגען, כאָטש ביז איצט איז נאָך ניט קלאָהר, וואו זיי האָבען געקאָנט ארומשפּרינגען אין יענע צייטען, ווען בראָנזוויל איז נאָך ניט געווען צושניטען אין „לאָטס".

אָבער ניט קוקענדיג דערויף, וואָס די ציגען זיינען געווען די ערשטע בראָנזווילער בירגער, האָבען זיי נאָך ביז איצט ניט קיין שטימרעכט און דער גאַנצער האַנדעל מיט שטימען איז אריינגע־פאַלען אין די הענד פון די עראָבערער, די שפּעטערדיגע איינוואָנ־דערער, די איצטיגע הערשער פון בראָנזוויל. זייער ציגענע אונטער־דריקטע לאַגע זעהט זיך קלאָהר פון דעם פאַקט, וואָס אפילו ביים פינף־און־צוואַנציג יעהריגען יובילעאום פון בראָנזוויל זיינען זיי ניט רעפּרעזענטירט געווען פון קיין אַנשטענדיגער קאָמיטע.

דער ערשטער גוי איז ערשיענען אין בראָנזוויל, ווען בראָנזוויל איז געוואָרען אַ שטאָדט און מען האָט בעדאַרפט קלייבען אָן אַלדער־מען. האָט מען אין ניו יאָרק מיט מסירת נפש געקידנעפּט אַן איירישמאַן און מען האָט איהם מיט געוואַלד ערוועהלט. דער גוי האָט אָבער די בראָנזווילער אידען ביטער ענטטוישט. אין אַ פּאָר וואָכען ארום האָט מען שוין קיין ברעקעל חילוק ניט געקענט בע־מערקען צווישען איהם און דעם פּרעזידענט פון דער שוהל און עד היום לויפט מען משוגע׳נערהייד, ווען מען הערט, אַז אין בראָנזוויל האָט זיך בעוויזען אַן אמת׳ער גוי, ווי עס איז, למשל, געווען דער פאַל מיט דר. קוק.

בראָנזוויל איז איצט אַ גאַנץ היבשע שטאָדט: זי פערמאָגט 200 טויזענד אידען, איין איירישען, 25 טויזענד לאָטס, וועלכע מען

מעהר יום־טוב'דיג, טהיילט מען דעם טאָג פון די וואהלען ביער און סיגארס צום פאָלק, מען שטעלט אוועק בודקעס מיט שטימ־קעסטלעך און דאָס פאָלק שטימט.

נ. ב. — אן אינטערעסאנטע כאראקטעריסטיק פון די ניו יאָרקער מיידלעך. זיי זיינען זעהר ענערגיש, און אז זיי נעהמען זיך אריין אין קאָפּ אימיצען צו הייראטהען, וועלען זיי איהם שוין, אפילו א טויטען, ברענגען צו דער חופּה. ער קען זיך נאָך דער חופּה אנט־לויפען — דאָס איז שוין זיין געשעפט, אָבער געהן צו דער חופּה ו ו ע ט ע ר. יעס, סער!

די געשיכטע פון בראָנזוויל.

(צום 25־יעהריגען יובילעאום פון דער ציגען־מדינה)

גענוי בעשטימען, ווען בראָנזוויל איז ענטדעקט געוואָרען, איז זעהר שווער. קאָלומבוס האָט בראָנזוויל ניט ענטדעקט. ער האָט זיך אפילו געפּרופט ארויפכאַפּען אויף א געפּאקטער ברוקלין ברידזש קאַר (טראמוואי), אבער דער איירישער קאָנדוקטאָר האָט באלד דערקענט אָן איהם, אז ער שטאמט פון „שינים“ און האָט איהם באלד ארויסגעשמיסען מיט א ברייטען „מי שברך“. און אזוי ווי ריעל־עסטייט (ספּעקולאציעס אויף לאנד) איז דעמאָלט געווען שטארק געפאלען אזוי, אז מען האָט געקענט גאנץ ניו יאָרק אָבקויפען פאר 24 דאָלאר, האָט קאָלומבוס זיך מישב געווען, אז עס לוינט זיך ניט צו שלאָגען מיט אן איירישען אנטיסעמיט, און אויף אזא אופן איז בראָנזוויל געבליבען נאָך פאר א שטיק צייט אונענטדעקט.

פאר דער לעצטער צייט האָט בראָנזוויל געפּרופט ענטדעקען דר. קוק, אָבער ווי ער איז נור ארויפגעקומען אויף פּיטקין עווועניו, האָט זיך בליץ־שנעל פערשפּרייט דער קלאנג, אז אין בראָנזוויל איז ערשיענען אן אמת'ער גוי, און עס איז געוואָרען אזא געלויף מיט אזא געפּילדער, אז דער אָרימער דר. קוק האָט זיך קוים געראטעוועט מיט'ן לעבען אויפ'ן נאָרד־פּאָל.

די שטאָדט איז אַזוי גרויס, אַז איהר קענט קויפען ביי אַ ריעל־עסטייט (ערד־אייגענטהום) אַגענט אַ „לאָט“ (שטיק ערד) און דעם לאָט זוכען אייער גאַנצען לעבען און איהם דאָך ניט געפינען.

ניו יאָרק איז די פרייעסטע שטאָדט אין דער וועלט. אויב איהר פערמאָגט אַן אויטאָמאָביל, קענט איהר פראַנק און פריי אַריבערפאָהרען יעדען טאָג צוויי מענשען. אויב איהר זיינט אַ קבצן, קענט איהר זיך ווי אַ פריץ צולעגען אין סענטראַל פּאַרק און אויסגעהן פאַר הונגער. און אויב איהר זיינט אַ פאַמיליען־מאַן, קענט איהר האַלטען אַזוי פיעל „באָרדערס“ (קעסטניקעס), וויפיעל איהר קענט נור אַריינקוועטשען אין אייערע דריי צימערלעך.

דריי זאַכען בלויז זיינען פערבאָטען אין ניו יאָרק:

1) געהען שפּעט ביינאַכט אויף דער בויערי: מען וועט אייך פון דאָרט צונעהמען אין אַ ליילעך.

2) טראָגען אַ באָרד: אידישע שקצים'לעך וועלען אייך דער־הרג'ענען.

3) געהען אויף קאַנעל סטריט: מען וועט אייך צורייסען אויף שטיקלעך, שלעפּענדיג אייך אין די קראָמען.

דער קלימאַט פון ניו יאָרק איז אַ גאַנץ וואַרימער. קאַלט איז נור אין די הייזער וואָס ווערען געהייצט דורך דאַמפּף, אי דאָס אויך בלויז ווינטער.

דער ניו יאָרקער קלימאַט איז אַ גאַנץ געזונדער. מיר ווייסען בלויז פון איין־אייינציגער קראַנקהייט, וואָס בושעוועט דאָ שטאַרק אום זומער. די קראַנקהייט בעשטעהט אין דעם, וואָס זעצט זיך נאָר אַ פּאָארעל אוועק אין דזשעקסאָן סטריט פּאַרק, אַזוי ווערען זיי באַלד פער'חלש'ט. אָבער אויך אָט די קראַנקהייט איז שוין איצט ניט געפעהרליך, נאָכדעם ווי מען האָט אויסגעפונען אַ מיטעל געגען איהר: מען מאַכט דאָס פּאָארעל חתונה.

ניו יאָרק ווערט פערוואַלטעט (און לאָמיר דאָ צוגעבען: קלוג פערוואַלטעט) פון אַ פּאָאַר טראָסטס, וועלכען שטעלען אָן אַ ספּעציעלען מענשען (דאָס איז דער דעמאָקראַטישער לידער) און ער ערוועהלט שוין אַ מעיאָר און אַלדערמען. יעדער אַלדערמען מוז זיין אָדער אַ קצב אָדער אַ שענקער. אום צו מאַכען די ערוועהלונג

געלעגענהייט, בין איך גרייט זיך אליין אויסצופאטשען און זיך אָנרופען מיט די מיאוס'סטע נעמען.

אָבער לאָמיר ניט אוועק פונ'ם ענין.

בעת האָדסאָן איז צוגעקומען צו דער 209טער סטריט, האָט ער בעמערקט אַן אינדיאַנער טשיעף (שר), וועלכער האָט מיט טרערען אין די אויגען געשיקט צום הימעל פאָלגענדע תפילה:

„גאָט! מיט וואָס האָבען מיר זיך פערזינדיגט? אלע אינ־דיאַנער זיינען שוין ענטדעקט, נור אויף אונז געפינט זיך ניט קיין ענטדעקער!"

און דאָ האָט ער מיט פרייד דערזעהן האָדסאָנ'ען.

צום אלעם ערשטען האָט האָדסאָן, אין דער בעגלייטונג פון דעם טשיעף, בעזוכט דעם פרויען־קאלעדזש און מיט ערשטוינונג זיך דערוואוסט, אז די קאלעדזש־מיידלעך געהען כמעט אין גאַנצען נאַקעט, אז ביז'ן עלטער פון ניין־און־אכטציג יאהר געהען זיי אלע באַרפוס און אז דאָס בעסטע מאכל ביי זיי איז אָבצוגריזשען א ריפ פון א מיטעליעהריגען מאַן.

די מיידלעך זיינען איהם פון דעסטוועגען אזוי שטאַרק געפעַ־לען, אז ער איז גרייט געווען דאָ אויפ'ן אָרט צו שטעלען א חופּה מיט איינער. צו קיין חופּה איז עס אבער דאָך ניט געקומען, ווייל אין גאַנץ ניו יאָרק האָט מען דעמאָלט קיין איין גאָלדשמיעד ניט געקענט געפינען וואָס זאָל קענען מאַכען אַן אַנשטענדיגען חתונה־רינג.

דיעזער צופאל האָט אזוי געווירקט אויף האָדסאָנ'ען, אז ער איז אין דרייסיג יאהר אַרום געשטאָרבען.

און איצט א ביסעל וועגען דעם איצטיגען צושטאַנד פון ניו יאָרק.

ניו יאָרק שטעהט אויף פינף אינזלען, דריי טייכען, צוויי־טויזענד סאלונס (שענקען) און מיליאָנען בלאָפס.

די שטאָדט איז אזוי רייך, אז יעדען טאָג טהיילט מען אויס צעהנדליגע טויזענדער לאַבענס ברויט צו נויטבעדירפטיגע. די בעפעלקערונג איז אזוי גרויס, אז אוועק'גנב'ענען א האלבען מיליאָן שטימען איז אפילו ביי א קליינעם פּאָליטישען גנב פּשוט א שפּאַס.

געוויסען אין אמעריקא מוז זיין פריי — פון געוויסענסביסע. רעדען מעג מען צוזעצטערהייט פריי; ניט מעהר, ווען איהר ווילט רעדען איבער סאָציאַליזמוס אָדער אַנאַרכיזמוס, איז די פּאָליציי פריי ניט צו וועלען עס ליידען. נו, איז וואָס איז דאַ דער אונגליק? רעדט מען ניט.

2. — שקלאַפעריי, אויסער ארבייטער־שקלאַפעריי, איז שטרענג פערבאָטען. „ווייסע שקלאַפעריי" איז ערלויבט אונטער איין בעדינגונג בלויז: אז די „שקלאַפינען" זאָלען זיך טהיילען מיט זייערע פערדיענסטען מיט די קאַדעטען און מיט דער פּאָליציי. ניגערס מעג מען לינטשען, פערשקלאַפען אָבער — נאָ, סער!

3. — רויבען ביי איינעם זיין פערזענליכע פרייהייט אָהן א פּאַסענדער אורזאכע איז זעהר שטרענג פערבאָטען. אָבער אז א דעטעקטיוו וויל כאַפּען א פערדיענסטעל, מעג ער קידנעפּען אַן ארבייטער־פיהרער. אי, מען טאָר ניט? נו, וועט ער אָבזיצען א פּאָר יאהר אין תפיסה, וועט מען זיך דאַן פערלאָזען אויף מענשען. וועלען זיי פּסק'ענען: ניט שולדיג! איז ניט! איז ניט געפּידעלט.

בעמערקונג. — די איבריגע פונקטען פערשטעהען מיר נאָך דערוויילע אליין ניט. מיר זיינען סך הכל אין לאַנד ערשט א יאהר פינף־און־צוואַנציג.

די שטאָדט ניו יאָרק.

די געשיכטע פון ניו יאָרק, די געאָגראַפישע לאַגע פון דער שטאָדט און אַזוי ווייטער, און אַזוי ווייטער.

האָדסאָן ריווער און די שטאָדט ניו יאָרק זיינען ענטדעקט געוואָרען פון העגריק האָדסאָן דורך דער 125טער סטריט „פערי" און גאַנץ ניו יאָרק איז אָבגעקויפט געוואָרען פאַר 24 דאָלאַר.

ווען איך דערמאָן זיך אָן דער מציאה, דאָס הייסט, אז איך האָב אמאָל געקענט אָבקויפען גאַנץ ניו יאָרק מיט דעם מעטראָפּאָ־ליטאן אָפּערא הויז, מיט ברוקלין ברידזש, מיט דער לודלאָוו סטריטער תפיסה און מיט אלע בראָנזווילער „לאָטס" בלויז פאַר פיער־און־צוואַנציג דאָלאַר און האָב דורכגעלאָזט אזא גלענצענדע

די „רוסישע רעוואָלוציאָנערען“ זאָלען זיך איבּיג די פּיס אָבקלאַפּען מאַרשירענדיג און דעם גאָרגעל איינרייסען שרייענדיג הורראַ פאַר דער סאָציאַלער רעוואָלוציאָן און קיין מאָל די קאָנסטיטושאַן ניט קענען איינבּייסען און קיין מאָל קיין בּירגער ניט קענען ווערען און קיין מאָל קיין איין־איינציגע שטימע ניט קענען געבּען די סאָציאַ־ליסטען.

די קאָנסטיטושאָן זעלבּסט.

אַרטיקעל 1. — אַלע געזעצע ווערען געמאַכט פון אַ קאָנגרעס, וואָס בּעשטעהט פון אַ סענאַט, וואו עס זיצען גרויסע גנבים, און אַ האוז אָוו רעפּרעזענטייטיווס, וואו עס „ווידמענען זיך“ קליינע גנבים. עס קענען אין קאָנגרעס על פּי טעות אַריינקומען אמאָל עהרליכע מענשען אויך; אבּער, ערשטענס, ווערט טאַקע דאָס בּעטראַכט פאַר אַ נאַציאָנאַלען אונגליק און, צווייטענס, האָט מען זיי פּשוט אין דער אדמה.

אום צו ערוועהלען אַ קאָנגרעסמען, מוזען די בּורעל־פּאַרטייען טהיילען דרייערלעך און פינפערלעך צום פאָלק, און אום צו ערוועהלען סענאַטאָרים מוזען די טראָסטס, נעביך, אונטערקויפען די סטייט־לעדזשיסלייטשורס.

ווען עס בּע'גנב'עט זיך דער רעפּובּליקאַנער קאָנגרעס, קלייבּט מען אויס אַ דעמאָקראַטישען, און ווען מען כאַפּט בּיי דער האַנד דעם דעמאָקראַטישען קאָנגרעס, קלייבּט מען צוריק אויס אַ רעפּובּלי־קאַנישען.

אַרטיקעל 2. — איבּער'ן קאָנגרעס זיצט אַ פּרעזידענט. מען וועהלט איהם איין מאָל אין פיער יאָהר. איהר קענט דערקענען די פּרעזידענשעל וואהל אָן דעם, וואָס אַלע אידישע טעגליכע צייטונגען צייגען דאַן אין גאַס „מואווינג פּיקטשורס“ און שטעלען אַרויס וואַרנונגען: „היט זיך פאַר גנבים!“

אַמענדמענטס צו דער קאָנסטיטושאָן.

1. — די הערשענדע רעליגיאָן איז די דאָלאַר־רעליגיאָן. אָבּער אַלע אַנדערע רעליגיאָנען מעגען זיך פערדרעהען זייערע קעפּ. דאָס

מיר מארשירען, מיר דעבאטירען, מיר פּאָלעמיזירען, מיר קריטיזירען און מיר אפּעלירען. און אז מיר האָבען שוין אמאָל א פרייע מינוט, זיצען מיר אין קאפע און רעדען רכילות אָדער, אין בעסטען פאַל, שפּיעלען מיר אין קאָרטען.

איבריגענס געפעלט זי אונז טאקע ניט זעהר שטארק, די געטין פון פרייהייט. צום אֶלעם ערשטען טראָגט זי ניט קיין רוסישע „רובאשקע". צווייטענס, קען זי ניט רעדען קיין שלעכטען רוסיש. און דריטענס, אין אמעריקא — אויך מיר פרייהייט!

וועט איהר אפשר פרעגען: אויב יא אזוי, טאָ צו וואָס דארף מען זי אין גאנצען, די סטעטשיו אָוו ליבערטי? זיינט איהר במחילה א „גרינער". הלמאי, צו וואָס דארף מען וואהלען, ווען עס ווערען ממילא ערוועהלט פערהאסטע פּאָליטישענס? הלמאי! גאָרניט! וואָס מאכט עס אייך אוים? עס מאכט אייך עפּעס קאָליע?

אז זי שטעהט די סטעטשיו אָוו ליבערטי, זאָל זי שטעהן.

די אַמעריקאַנער קאָנסטיטושאָן.

איינלייטונג.

די אמעריקאנער קאָנסטיטושאן איז פערפאסט געוואָרען נאָך דער בעפרייאונג פון אמעריקא און מיט איהר האָט מען אין זינען געהאט אָבצושלאָגען דעם חשק ביים ענגלישען קעניג צו קריכען אין יענקי־לאנד. אָבוואָהל אמת'ע „פארמער", האָבען דאָך די טאטעס פון דער אמעריקאנער קאָנסטיטושאן פערשטאנען, אז דאָס וואָס א מזוזה איז פאר א שד און דער אמת פאר א צייטונג, פונקט דאָס זעלבע איז א קאָנסטיטושאָן פאר א קעניג — א סטראשידלע, וואָס וועט איהם שוין האלטען פון ווייטענס.

דאָס איז דער היסטאָרישער צוועק פון דער אמעריקאנער קאָנסטיטושאן. דער איצטיגער צוועק איהרער ווידער איז: ערשטענס, מען זאָל קענען ערקלערען פאר אונקאָנסטיטוציאָנעל יעדעם געזעץ, וואָס קען ברענגען עפּעס נוצען די קבצנים; צווייטענס,

וואָרום זאָל ער עס ניט טהון? אז לינטשען לינטשט מען איהם דאָך במילא, איז שוין, דאכט זיך, בעסער געלינטשט צו ווערען פאר א גוטע זאך!

די סטעטשיו אָוו ליבערטי.

די סטעטשיו אָוו ליבערטי אָדער די געטין פון פרייהייט איז אן אימפּאָרטירטע סחורה, פונקט ווי די באראָנען קאבצאנזאָהן און גראפּען הונגערמאן, אויף וועלכע אונזערע רייכע יורש'טעס זיינען שטארקע בעלנים. אימפּאָרטירט איז די סטעטשיו אָוו ליבערטי פון פאריז, פון וואנען מען אימפּאָרטירט אהער אלע אנדערע מאָדעס. אזוי ווי אָבער די בעשטעלונג האָט זיך אביסעל פערשפּעטיגט, איז די געטין פון פרייהייט אָנגעקומען קיין אמעריקא שוין נאָך דער רעוואָלוציאָן, און אום פון איהר פּטור צו ווערען, האָט מען זי פער־שיקט „איבער'ן וואסער". און אום ארויסצושלאָגען פון איהר קאָפּ די הייסע רעוואָלוציאָנערע געדאנקען, האָט מען אוןעקגעשטעלט געבען איהר דעם אטלאנטישען אָקעאן, ער זאָל איהר מאכען „קאלטע פּיס". זייט דאן שטעהט די סטעטשיו אָוו ליבערטי ביים ארייננאנג אין ניו יאָרקער האפען און באָדט איהרע נאקעטע פּיס אין דעם געזאלצענעם וואסער: עס איז זעהר געזונד, זאָגט מען, צו א היציגען קאָפּ און צו רעמאטעס.

די אויפגאבע פון דער סטעטשיו אָוו ליבערטי איז אָנצוזאָגען דער וועלט, אז אמעריקא איז פול מיט פרייהייט ווי א מילגרוים מיט קערנדלעך, ווי העסטער סטריט מיט שמוץ און ווי וואָל סטריט מיט שווינדעל.

יא, מיר האָבען שוין דאָ צופיעל פרייהייט. א גליק איז, וואָס מיר האָבען קיין צייט ניט זי צו געניסען. מיר זיינען שטארק פער־נומען: די געזעצגעבער — מיט לינקע ביזנעס, די מיליאָנערען — מיט די כאָריסטקעס, די ביזנעס־לייט — מיט בלאָפס און די ארביי־טער — מיט סטרייקס און הונגער.

אם ווענינסטען ליידען מיר פון דער צו גרויסער פרייהייט אויף דער איסט סייד, ווייל דאָ זיינען מיר אם שטארקסטען פערנומען.

קריעגט מען זיך. און אַ קריעג כידוע, איז ווי אַ קרעצעל: וואָס מעהר מען קראַצט, אַלץ מעהר צוויאַטערט עס זיך. בקיצור, אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט, אַ קללה פאַר אַ קללה...

— אַ גט! — האָט געגומען שרייען די סויטה.

— אזוי לאַנג זאָלסטו ליעגען אויף איין זייט און זיך ניט קענען איבערקעהרען אויף דער צווייטער, ווי דו וועסט קיין גט ניט קריגען. — האָט געענטפערט די נאַרד.

נו־נו, איז געוואָרען אַ באַטאַליע! דעם 12טען אפּריל 1851 האָט מען זיך צום ערשטען מאָל אריינגעפאָהרען אין די שלייערם און מיט פיער יאהר שפּעטער האָט לינקאָלן צוריק שלום געמאַכט צווישען דעם פּאַר פאָלק, און, אום צו זיכערען דעם שלום בית, בעפרייט די ניגערס. אָבער אין דער סויטה ווייסען נאָך עד היום הזה די ניגערס ניט דערפון און זיי כאַפּען זיך אָפּט אריבער אין דער נאַרד זיך נאָכצופרעגען אויב עס איז טאַקע אמת, וואָס די אַלטע לייט דערצעהלען, אַז מען האָט מיט 46 יאהר צוריק זיי בעפרייט.

קנאַפּע דריי טויזענד מיליאָן דאָלאַר מיט צוואַנציג סענט האָט אָבגעקאָסט דער קריעג, אויסער דעם וואָס מען האָט אין טומעל ארויסגעשלעפּט פון ווייבערשע זאַקען.

געענדיגט האָט זיך דער קריעג ערשט נאָכדעם, ווי דער גאַנצער מיליאָן מענשען, וואָס איז ראוי געווען געשאָסען צו ווערען, איז אוועק אויפ'ן עולם האמת. אין טומעל האָט מען אָבער פערגעסען אָן לינקאָלן'ען אליין און מען האָט איהם געמוזט שענקען אַ שעהנעם פּאַטריאָטישען טוידט שוין בעת'ן שלום.

אָט דאָס איז די געשיכטע פון דעם בירגער־קריעג.

און צום שלום ווילען מיר בעמערקען נאָך אָט וואָס:

אַ שטאַרקע טובה דער ניגערשער פרייהייט האָט געטהאָן אַ ווייסע פרוי (ביטשער סטאָו) מיט איהר מעשה־ביכעל „אָנקעל טאָם'ס קעבין". און זייט דאַן קען זעלטען אַ ניגער פאַרבייגעהען אָן איינזאַמע ווייסע פרוי און איהר ניט אויסדריקען זיין הייסעסטע און שטאַרקסטע ליעבע (פערגעוואַלטיגונג רופען עס די ווייסע). ער טהוט עס מיט דער גרעסטער זעלבסט־אויפאָפּפערונג, ניט קוקענדיג דאַרויף, וואָס מען לינטשט איהם דערפאַר. און צוריק גערעדט,

ווארום זאָל ער עס ניט טהון? אז לינטשען לינטשט מען איהם דאָך במילא, איז שוין, דאכט זיך, בעסער געלינטשט צו ווערען פאר א גוטע זאך!

די סטעטשיו אָוו ליבערטי.

די סטעטשיו אָוו ליבערטי אָדער די געטין פון פרייהייט איז אן אימפאָרטירטע סחורה, פונקט ווי די באראָנען קאבצאנזאָהן און גראפען הונגערמאן, אויף וועלכע אונזערע רייכע יורש׳טעס זיינען שטארקע בעלנים. אימפאָרטירט איז די סטעטשיו אָוו ליבערטי פון פאריז, פון וואנען מען אימפאָרטירט אהער אלע אנדערע מאָדעס. אזוי ווי אָבער די בעשטעלונג האָט זיך אביסעל פערשפעטיגט, איז די געטין פון פרייהייט אָנגעקומען קיין אמעריקא שוין נאָך דער רעוואָלוציאָן, און אום פון איהר פטור צו ווערען, האָט מען זי פער־שיקט „איבער׳ן וואסער". און אום ארויסצושלאָגען פון איהר קאָפּ די הייסע רעוואָלוציאָנערע געדאנקען, האָט מען אווָעקגעשטעלט נעבען איהר דעם אטלאנטישען אָקעאן, ער זאָל איהר מאכען „קאלטע פיס". זייט דאן שטעהט די סטעטשיו אָוו ליבערטי ביים אריינגאנג אין ניו יאָרקער האפען און באָדט איהרע נאקעטע פיס אין דעם געזאלצענעם וואסער: עס איז זעהר געזונד, זאָגט מען, צו א היציגען קאָפּ און צו רעמאטעס.

די אויפגאבע פון דער סטעטשיו אָוו ליבערטי איז אָנצוזאָגען דער וועלט, אז אמעריקא איז פול מיט פרייהייט ווי א מילגרוים מיט קערנדלעך, ווי העסטער סטריט מיט שמוץ און ווי וואָלל סטריט מיט שווינדעל.

יא, מיר האָבען שוין דאָ צופיעל פרייהייט. א גליק איז, וואָס מיר האָבען קיין צייט ניט זי צו געניסען. מיר זיינען שטארק פער־נומען: די געזעצגעבער — מיט לינקע ביזנעס, די מיליאָנערען — מיט די כאָריסטקעס, די ביזנעס־לייט — מיט בלאָפס און די ארביי־טער — מיט סטרייקס און הונגער.

אם וועניגסטען ליידען מיר פון דער צו גרויסער פרייהייט אויף דער איסט סייד, ווייל דאָ זיינען מיר אם שטארקסטען פערנומען.

קריעגט מען זיך. און אַ קריעג כּידוע, איז ווי אַ קרעצעל: וואָס מעהר מען קראַצט, אַלץ מעהר צוויאַטערט עס זיך. בקיצור, אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט, אַ קללה פאַר אַ קללה...

— אַ גט! — האָט גענומען שרייען די סויטה.

— אַזוי לאַנג זאָלסטו ליעגען אויף איין זייט און זיך ניט קענען איבערקעהרען אויף דער צווייטער, ווי דו וועסט קיין גט ניט קריגען. — האָט געענטפערט די נאַרד.

גר־נו, איז געוואָרען אַ באַטאַליע! דעם 12טען אַפּריל 1851 האָט מען זיך צום ערשטען מאָל אַריינגעפּאַהרען אין די שלייערס און מיט פיער יאהר שפּעטער האָט לינקאָלן צוריק שלום געמאַכט צווישען דעם פּאַר פּאָלק, און, אום צו זיכערען דעם שלום בית, בעפרייט די ניגערס. אָבער אין דער סויטה ווייסען נאָך עד היום הזה די ניגערס ניט דערפון און זיי כאַפּען זיך אָפּט אַריבער אין דער נאַרד זיך נאָכצופרעגען אויב עס איז טאַקע אמת, וואָס די אַלטע לייט דערצעהלען, אַז מען האָט מיט 46 יאהר צוריק זיי בעפרייט.

קנאַפּע דריי טויזענד מיליאָן דאָלאַר מיט צוואַנציג סענט האָט אָבגעקאָסט דער קריעג, אויסער דעם וואָס מען האָט אין טומעל ארויסגעשלעפּט פון ווייבערשע זאַקען.

געענדיגט האָט זיך דער קריעג ערשט נאָכדעם, ווי דער גאַנצער מיליאָן מענשען, וואָס איז ראוי געווען געשאָסען צו ווערען, איז אוועק אויפ׳ן עולם האמת. אין טומעל האָט מען אָבער פערגעסען אָן לינקאָלן׳ען אַליין און מען האָט איהם געמוזט שענקען אַ שעהנעם פּאַטריאָטישען טוידט שוין בעת׳ן שלום.

אָט דאָס איז די געשיכטע פון דעם בירגער־קריעג.

און צום שלום ווילען מיר בעמערקען נאָך אָט וואָס:

אַ שטאַרקע טובה דער ניגערשער פרייהייט האָט געטהאָן אַ ווייסע פרוי (ביטשער סטאָו) מיט איהר מעשה־ביכעל „אָנקעל טאָם׳ס קעבין״. און זייט דאַן קען זעלטען אַ ניגער פאַרבייגעהען אָן איינזאַמע ווייסע פרוי און איהר ניט אויסדריקען זיין הייסעסטע און שטאַרקסטע ליעבע (פערגעוואַלטיגונג רופען עס די ווייסע). ער טהוט עס מיט דער גרעסטער זעלבסט־אויפּאָפּפערונג, ניט קוקענדיג דאַרויף, וואָס מען לינטשט איהם דערפאַר. און צוריק גערעדט,

דאָס וועלען איהם די „גרינע“ אידלעך קיינמאָל ניט מוחל זיין.
א דאַנק דיזען „שפּיצעל“ מיט דער קאָנסטיטוציאָן, מוזען זיי זיך בענוגענען מיט'ן אייביגען מאַרשירען, דעמאָנסטרירען און פּאַטשען פאר'ן סאָציאַליזם, אבער שטימען — אַ־זאָס!

דער בירגער־קריעג.

די איינציגע שולדיגע אין דעם בירגער־קריעג זיינען, אָהן צווייפעל, געווען די ניגערס. און אין אמת'ען, וועלכער שוואַרץ־יאהר האָט זיי געבראַכט קיין אמעריקא פאר דער ניגער־בעפרייאונג? קראַנק זיינען זיי געווען צו קומען נאָכדעם?

שווערע צייטען זיינען דעמאָלט געווען פאַר דער סויטה, און אַלץ צוליעב די ניגערס. אזא פערפלוכטע נאַטור האָבען שוין געהאַט די ניגערס, — אז איהר פלעגט זיי נור געבען עסען קרענק, ארבייטען מיט זיי ווי מיט אָקסען און זיי שמייסען ווי פערד, פלעגען זיי אייך אָבטהון איין קלייניגקייט: זיך צונויפנעהמען אין די טויזענדער און מאַכען אַ לוסטרייזע אויף יענער וועלט. געווען, הייסט עס, ניגערס און — ניטאָ קיין ניגערס! און רוף זיי קנאַק־ניסעל! אנדערע וואָלטען אין זינען געהאַט, אז אַ ניגער קאָסט געלד און מען דאַרף זיין ארבייט ווי אין לעבען. זיי אבער — ווייס איך וואָס! אַ סך האָבען זיי זיך געקימערט פאַר „אונז“!

דאָס איז געווען אין דער סויטה. אין דער נאָרד האָבען מיר פון זיי געהאַט אנדערע צרות.

די יעניגע ניגערס, וואָס האָבען צוליעב דער אָדער יענער אור־זאַכע קיין חשק ניט געהאַט זיך איבערצופּעקלען אויף יענער וועלט, פלעגען דורך דער נאָרד לויפען קיין קענעדע און זיי פלעגען איבער־שרעקען אונזערע היהנער און צורייצען אונזערע הינט און אויס־פּגר'ן אין די טויזענדער אויפ'ן וועג און מיר האָבען זיי נאָכדעם בעדאַרפט בעגראָבען אָהן אַ סענט געלד.

מיט איינעם וואָרט, עס איז שוין געווען ניט אויסצוהאַלטען.
און אז עס איז אָנגעזאַלצען אויפ'ן הארצען, ווייסט איהר דאָך,

דער פיהרער פון דער רעוואָלוציאָן איז געווען דזשאָרדזש וואשינגטאָן, וועלכער איז געווען בעשיידען, האָט געהאט מוטה און גערולד, איז איבעראל געווען דער ערשטער און האָט זיך ממש מקריב געווען פאר׳ן פאָלק.

למשל:

אין מיטען דער נאכט האָט ער איינער אליין, אין בעגלייטונג פון בלויז עטליכע טויזענד מאן, „געקראָסט“ דעם דעלאווער ריווער.

ער האָט אָבגעלעבט מיט זיין ווייב מארטהא שעהנע עטליכע יאהר און איז קיינמאָל ניט אנטלאָפען קיין קענעדע.

און ווען ער האָט נור דערהערט, אז עס פאָדערט זיך א מענש, וואָס זאָל זיך רופען „דער פאטער פונ׳ם לאנד“ און זאָל בלייבען אויף אייביג איינגעבאקען אין די הערצער פון די אמעריקאנער, האָט ער קיין מינוט ניט געטראכט און גענומען אויף זיך דעם דזשאב.

קלוג איז ער געווען ווי דער טאָג. ווען ער האָט בעמערקט, אז ער הויבט זיך אָן דעם עולם צוצועסען, האָט ער זיי אָבגעטהאָן אויף טערקיש און איז געשטאָרבען.

מען דערצעהלט אויך וועגען איהם, אז ער האָט קיין מאָל קיין ליגען ניט געזאָגט, אבער — עט, דאָס זיינען שוין בבא־מעשיות און אין אַן ערנסטער אבהאנדלונג איז קיין פּלאַץ ניטאָ פאר אזעלכע ווייבערשע באָיקעס.

נאָך דער בעפרייאונג פון אמעריקא האָט דאָס דאנקבארע פאָלק געוואָלט ענדליך בעפרייען וואשינגטאָנ׳ען און איהם לאָזען צוריק פּאשען זיינע בהמות אויף זיין פארם, אבער ער האָט געזאָגט, אז עס איז פאר איהם ניט קיין נפקה מינא, ער קען אויך ווערען פּרעזידענט, און ער איז געוואָרען דער ערשטער פּרעזידענט.

באלד נאָך דער רעוואָלוציאָן האָט מען אויך אויפגענעהט די ערשטע אמעריקאנער פאָהן, וועלכע איהר קענט זעהן אויף אלע ציוניסטישע אונטערנעהמונגען צוזאמען מיט א „מגן דוד“.

דער איינציגער פלעק אויף וואשינגטאָנ׳ס רעפּוטאציע איז דאָס וואָס ער האָט אומיסטנע אויסגעטראכט עפּעס א „קאָנסטיטושאן“, וועלכע מען דארף קענען בעת מען וויל ווערען א בירגער.

דיער פריה האָט זיך דערהערט אַ געשריי: „לאַנד! לאַנד!" און אַמעריקאַ איז ענטדעקט געוואָרען.

זיי זיינען אַרויס אויפ'ן ברעג און באַלד געעפענט אַ סאַלון און געלעגט דעם פונדאַמענט פאַר דער גרויסער פּריוואַטע־ליעבענדער אָרגאַניזאַציאָן וואָס הייסט „טעמעני האָלל". קאָלומבוס האָט יעדען געגעבען אַ גלאָז ביער מיט אַ האַוואַנאַ סיגאַר און איז ערוועהלט געוואָרען פאַר וויצע־קעניג.

דאָס איז געוועזען דעם 12טען אָקטאָבער אין יאהר 1492.

די בעפרייאונג פון אַמעריקאַ.

מען האָט אייך זיכער דעם לעצטען 4טען יולי אָבגעשאָסען אַן אויער, אָבגעברענט די נאָז און געמאַכט אייך אויף אייביג טויב. איהר וועט זיכער דעם קומענדען 4טען יולי פערקריפּלען אַ קינד און אויפגעריסען ווערען מיט אייער קלייטעל פון פייער־ווערק. אָבער איהר דאַרפט בלויז זיין שטאָלץ דאַרויף. ווייסט, אַז דאָס פייערט מען דאָס שענסטע קאַפּיטעל פון דער אַמעריקאַנער געשיכטע — די בעפרייאונג פון אַמעריקאַ.

אָבער לאָמיר אייך דערצעהלען אַלעס כסדר.

טאַפט איז נאָך דעמאָלט קיין פּרעזידענט ניט געוועזען, ווייל דאָס לאַנד האָט נאָך ניט בעלאַנגט ניט צו קיין קאַרנעגיע'ן און ניט צו ראָקעפעלער'ן. די הערשערין פון אַמעריקאַ איז געוועזען ענגלאַנד און אַזוי ווי זי האָט קיין שכל ניט געהאַט צו שענקען מיליאָנען אויף קאַלעדזשעס און ביבליאָטהעקען, האָבען די אַמעריקאַנער געמאַכט אַ רעוואָלוציאָן און געשריען, ווי דער קליינער „בונד", להבדיל, אין רוסלאַנד: „זנאַט ניע זנאַיעם, קאָנסטיטוציע זשעלאַיעם!"

און דאַ זעהט מען קלאָר, ווי ריכטיג עס איז קאַרל מאַרקס' לעהרע, אַז אַלעס נעהמט זיך פון די עקאָנאָמישע אומשטענדען, וואָרים, לאָמיר אייך זאָגען, די בעשעפטיגונג פון די דאַמאַלסדיגע אַמעריקאַנער איז געוועזען: שיסען אינדיאַנער, שמייסען ניגערס און צאָהלען מס צו ענגלאַנד.

צוווייטענס, קען ער זיך א פּאָר יאָהר בעגעהן אָהן וויין און דריטענס, וועט זי פּערזענלעך איהר ציערונגג.

איינציגע מיניסטאָרען זיינען אבער געווען דאַגעגען.

זיי האָבען אזוי גע'טענה'ט:

— צו וואָס זאָל מען ענטדעקען א לאַנד, וואָס קיינער האָט עס נאָך ניט געזעהען און וויים ניט, וואָס דאָס איז, א לאַנד, וואָס איז נאָך דערצו אזוי ווייט און האָט ניט קיין אייזענבאהן און קיין טעלעגראף? קען מען ניט ענטדעקען א לאַנד וואָס איז נאָהענט, וועלכעס מען קען און וועלכעס איז שוין ציוויליזירט?

אָבער איזאבעלא האָט קיינע טענות ניט געוואָלט הערען. זי האָט בעשלאָסען, אז קאָלומבוס מוז ענטדעקען אמעריקא.

און אזוי איז עס געווען.

קאָלומבוס האָט געקויפט דריי שיפען, האָט צונויפגענומען אזוי פיעל מערדער, גנבים און אויסוואורפען וויפיעל ער האָט נור געקענט קריגען אין מאַדריד, און דעם דריטען אויגוסט 1492 האָט ער זיך א נעהם געטהאָן צו זיין דזשאב — ענטדעקען אמעריקא.

אָבער דער דזשאב איז געווען פיעל שווערער ווי קאָלומבוס האָט געדענקט. אמעריקא האָט זיך ניט געלאָזט ענטדעקען.

די מאַטראָזען האָבען זיך אָנגעהויבען צו בונטעווען. זיי האָבען געזאָגט, אז קאָלומבוס וויים ניט פון זיינע הענד און פים און אז זיי דרעהען זיך אויף איין אָרט. זיי האָבען געזאָגט, אז זיי דערקענען א שטיקעל וואסער אין ים, ארום וועלכען זיי דרעהען זיך שוין זייט א וואָך. זיי האָבען געזאָגט, אז זיי קענען ניט זיצען אזא לאַנגע צייט לעדיג און קיין איין־איינציגען מאָרד ניט בעגעהן און קיין איינציג גנבה'לע ניט מאַכען. און ווען זיי האָבען זיך דער־וואוסט, אז אין אמעריקא זיינען קיין סאַלונען (שענקען) אויך ניטאָ, זיינען זיי שוין גאָר ארוים פון די כלים, האָבען אָנגעכאַפּט קאָלומ־בוס'ען ביי די הענד און פים און איהם געוואָלט ארייננוואַרפען אין ים.

אָבער קאָלומבוס האָט זיי געזאָגט, אז ער וועט זיי מאָרגען ענט־דעקען דעם סוד, ווי צו מאַכען פון ים־וואסער נײַנציג־גראַדיגען שנאַפּס, און זיי האָבען איהם אָבגעלאָזט. און אויף מאָרגען אין

די ענטדעקונג פון אמעריקא.

עס איז געווען א שעהנער פריהמאָרגען אין דער שפּאַנישער הויפּטשטאדט מאדריד, ווען פאר דער קעניגין איזאבעלא, וועלכע איז געזעסען אויפ'ן טהראָן נעבען דעם קעניג פערדינאַנד, איז ערשיענען קאָלומבוס מיט א רעקאָמענדאַציאָנס־בריעף פון א גלח.

די קעניגין האָט געעפענט דעם בריעף און האָט איבערגעלייענט פאָלגענדעס:

„דער יונגער מאַן, וועלכער שטעהט איצט פאר אייער מאַיע־סטעט, איז קריסטאָפאָר קאָלומבוס. ער איז פלייסיג און ארבייטס־זאם. זיין פּראָפעסיע איז ענטדעקונגען. מען דארף איהם נור א וואונק טהון און ער ענטדעקט וואָס איהר ווילט אליין. אזוי ווי אָבער די צייטען זיינען איצט שלעכט, דרעהט ער זיך נעבעך ארום אָהן א שטאָף ארבייט. איך האָף, אז אייער מאַיעסטעט וועט איהם געבען עפּעס א שטיקעל „דזשאָב“ און איהם שיקען ענטדעקען אמעריקא.“

די קעניגין האָט אפילו שוין געהאט אַן אייגענעם ענטדעקער, וואָס האָט געארבייט פאר איהר זייט עטליכע יאהר, דאָך האָט זי בעשלאָסען צו ערפילען דעם גלח'ס בקשה.

די פראגע איז נאָר געווען, וואו נעהמט מען אויף הוצאות. דער קעניג האָט געזאָגט:

— די פינאַנצען זיינען איצט אויף געבראָטענע צרות. מיר קומט נאָך צו מיינע ווײַדזשעס הונדערט דאָלאר, דער פּאַלאַץ איז שוין זייט אכט יאָהר ניט געפיינט, אין גראָסערי וויל מען שוין ניט געבען אויף באָרג, די דיענסטען ווילען ארויס אין סטרייק צוליעב העכערע ווײַדזשעס און דער בוטשער סטראשעט מיט'ן געריכט.

אבער איזאבעלא האָט איהם א גלעט געטהאָן איבער דער קרוין, האָט ליעבליך אראָבגענומען א פעדער פון זיין קעניגליכען מאנטעל, האָט צערטליך א שמייכעל געטהאָן צו איהם און האָט געמאכט אזא חשבון:

ערשטענס, קען ער שפּארען אביסעל אויף זיינע סיגארס;

וואקסען פערשיעדענע שעדליכע קרייטיכער, וועלכער פערגיפטען די לופט, ווי למשל: רעדאקטערע, פאָליטישענס, טראָסטס, סטרייקס, באָיקאָטס. פון די וויכטיגסטע בערג איז דער בארג פון בלאָפס. פון די וויכטיגסטע טהאָלען איז דער טהאָל פון טרערען און יאָמער (אויף ענגליש: עלים איילענד). דער בעריהמטעסטער קאנאל איז דער פאנאמא קאנאל. ער איז בעריהמט דערמיט, וואָס פיעלע פאָליטיקער האָבען זיך ביי איהם פערשטאָכען די פינגער.

בעפעלקערונג. — מיליאָנערען, פאָליסלייט, גנבים, פאָלי־טישענס, סטרייקערס, סטרייק־ברעכער, פערד־סם׳ער, חטאים־ראמער, סאלוויישען־ארמעעניקעס, קריסטשיען סייענטיסטס, פעדלערס, שווינדלער, „שווארצע הענד׳ניקעס“ און כינעזער. אלע אמעריקאנער קומען פון אירלאנד, אויסער די אידען, וועלכע קומען פון עלים איילענד און גאלוועסטאָן.

די מאָראל פון לאַנד, — שפיעל בייזבאלל, מאך בלויע אויגען, רייס בערד און לינטש ניגערס.

דער האַנדעל. — דער האנדעל ליעגט מעהרסטענטהייל אין די הענד פון די רייכע פרויען, וועלכע אימפּאָרטירען פאר חתנים פערפוילטע גראפען, פער׳קבצנ׳טע פירשטען און טויגעניכטסען־באראָנען. דער פרייז פון אזעלכע חתנים וואקעלט זיך צווישען א האלבען מיליאָן און צעהן מיליאָן דאָלאר.

מינעראלען און מעטאלען. — מינען זיינען דאָ פיעלע און זיי ברענגען גרויסע פּראָפיטען. קיין מעטאלען און מינעראלען קען מען ניט פון אלע אויסגראָבען, אָבער פון אלע גראָבט מען דערפאר אוים אזעלכע פאפיערלעך, וועלכע הייסען „סטאקס“, מען פערקויפט זיי פאר משוגע־הויכע פרייזען און מען ווערט רייך.

שטעדט. — די וויכטיגסטע שטאדט איז ניו יאָרק. די שטאדט איז מייסטענס בעריהמט מיט איהר האנדעל מיט אלע לענדער פון דער וועלט. דורך ניו יאָרקער האפען ברענגט מען אריין אין לאנד: פאָליסלייט פון אירלאנד, ביער־טרינקער — פון דייטש־לאנד, באָמבען־ווארפער — פון איטאליען און לעזער פאר די אידי־שע צייטונגען — פון רוסלאנד.

אַמעריקא גנב

די געאָגראַפיע און די געשיכטע פון דעם יענקי־לאַנד; דער מאַטעריאַל פאַר דעם ווערק איז אַ ביסעל גענאַשט ביי די גוים*), מעהרסטענ־טהייל אָבער אויסגעזויגען פון דעם אייגענעם פינגער.

די געאָגראַפיע פון לאַנד.

די פעראייניגטע שטאַאטען. — אַ גרויסער שטח לאַנד, בעדעקט מיט פאַבריקען, פּאָליטישענס, וואָדעוויל־הייזער, שענקען און „געלע" צייטונגען.

די גרענעצען. — אין דער נאָרד — עליס איילענד; אין דער סויטה — די ניגער־לינטשערייען; אין דער וועסט — מינען־סטרייקס; אין דער איסט „טעמעני".

קלימאַט. — דער קלימאַט איז זעהר און זעהר ניט קיין שטענדיגער. גוטע צייטען און קריזיסען בייטען זיך יעדען טאָג לויט דעם טערמאָמעטער אין „וואָלל סטריט". דער ראַדיקאַליזם פון דער רעגיערונג שטייגט און פאַלט אַזוי אונערוואַרטעט ווי אַ באַנק־קראַך. יעדען מאָנטאַג און דאָנערסטאַג הויבט זיך פּלוצלינג אויף אַ שטורם אויף די טראָסטס און איידער מען האָט צייט זיך ארומ־צוקוקען, איז שוין וויעדער דער הימעל לויטער און די טראָסטס שמייכלען. בלויז איין סאָרט שטורם וויעדערהאָלט זיך רעגעל־מעסיג פון יאהר צו יאהר, אַ שטורם פול מיט היץ, מיט דונערן און בליצען. דאָס גאַנצע לאַנד געהט פּלוצלונג פון זינען אראָב. אַזעלכע שטורעמס רופען זיך דאָ „וואַהלען".

דאָס אויסזעהן פון לאַנד (טאָפּאָגראַפיע). — דאָס לאַנד איז מערסטענטהייל בעדעקט מיט זומפען און אין די זומפען

---

*) טהיילווייז איז דער מאַטעריאַל פאַר דער געשיכטע פון אַמעריקא גענומען פון „ביל ניי'ס קאָמיק היסטאָרי אָוו דהי יונייטעד סטייטס".
ל. לאַנדוי.

ל. לאנדוי.

געשיכטע און געאָגראַפיע

אינהאלטס־פערצייכנים:

געשיכטע און געאגראפיע:

וויסענשאפטליכע לעקטשורם.

פ י נ ט ש ע

א ש ר פ א מ פ ע

י. פ י נ ק ע ל ש ט י י ן

י צ ח ק ב ן ־ מ א י ר

ח ו ז ק'ס א י י נ י ק ע ל

מ ש ה נ א ד י ר

י. ט ו נ ק ע ל

י צ ח ק ב ן ־ מ א י ר

י ע ק ב י ו ס ף

מ ש ה נ א ד י ר

י ע ק ב י ו ס ף

סקיצען, מעשה'לעך סצענקעס און בילדלעך.

ג. ל.

א. ל. ב א ר א ן


LIBRARY
JUL 23 1997
UNIVERSITY OF TORONTO

הומאָר און סאַטירע

ד ר י ט ע ר ב א נ ד

וויסענשאַפט און פאָלקס הומאָר

רעדאַגירט פון

י. מאַרינאָוו און אַ. וואָהלינער

אַרויסגעגעבען פון

ר אָ מ א ל פ אָ ב ל י ש י נ ג ק אָ.

ניו יאָרק, 1912